

Begroting 2018

Colofon

De begroting 2018 is een uitgave van de gemeente Renkum

Inhoud en vormgeving
Gemeente Renkum

Druk
Huisdrukkerij gemeente Renkum

Oplage
60 exemplaren

Inhoudsopgave

De begroting in een oogopslag.....	5
Leeswijzer	11
Deel I Beleidsbegroting	13
01 Maatschappelijke participatie, inkomen & zorg	15
02 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen & mobiliteit.....	33
03 Milieu, klimaat & duurzaamheid.....	41
04 Veiligheid.....	46
05 Openbare ruimte.....	52
06 Economie & Cultuur	55
07 Inwoner, bestuur & organisatie	60
00 Algemene dekkingsmiddelen	69
Overhead	73
Vennootschapsbelasting	75
Onvoorzien	77
Paragraaf 1 Lokale heffingen.....	79
Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	88
Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	95
Paragraaf 4 Financiering.....	103
Paragraaf 5 Bedrijfsvoering.....	105
Paragraaf 6 Verbonden partijen.....	111
Paragraaf 7 Grondbeleid	133
Paragraaf 8 Subsidies	137
Deel II Financiële begroting.....	139
Baten en lasten en toelichting.....	140
Raming van baten en lasten	140
Toelichting overzicht van baten en lasten.....	143
Financiële positie en toelichting.....	145

Deel III Bijlagen.....	153
Bijlage 1 Geraamde baten en lasten per taakveld	154
Bijlage 2 Weerstandscapaciteit	160
Bijlage 3 Financiering.....	179
Bijlage 4 Incidentele baten en lasten	184
Bijlage 5 Berekening EMU-saldo	186
Bijlage 6 Meerjaren Investeringsplan.....	188
Bijlage 7 Totaaloverzicht bijstellingen en ombuigingen.....	190
Bijlage 8 Welk beleid is voor handen?.....	191
Bijlage 9 Exploitatieoverzicht Projecten.....	194
Vaststelling Begroting 2018.....	195

De begroting in een oogopslag

Wat kunt u in 2018 van ons verwachten?

2017 was in politiek opzicht een turbulent jaar. Het kabinet Rutte II voltooide de regeerperiode en werd daarmee het eerste kabinet sinds 1998 dat de gehele parlementaire periode volmaakte en het langst zittende Nederlandse kabinet sinds de Tweede Wereldoorlog. De verkiezingen die in maart werden gehouden leverden echter een versplinterde Tweede Kamer op. Momenteel wordt nog steeds onderhandeld tussen VVD, CDA, D66 en ChristenUnie over de vorming van een nieuw kabinet Rutte III.

Wij hebben de afgelopen jaren met uw Raad een intensieve discussie gevoerd over de financiële middelen die nodig zijn om de gemeente Renkum een gezond meerjarenperspectief te kunnen bieden. Een gezond meerjarenperspectief niet alleen in financiële zin, maar vooral ook in het perspectief van de rol die de gemeente de komende jaren wil vervullen voor onze inwoners en wat voor gemeentelijke organisatie daarbij past.

De wereld om ons heen verandert snel. De samenleving verandert meer en meer naar een participatiesamenleving. De steeds beter opgeleide bevolking is kritischer en veeleisender dan voorheen. Dit geldt ook voor onze gemeente. Veel inwoners verlangen van de gemeente snelheid en laagdrempeligheid. Ze willen meedenken, meedoen en mee besluiten.

De landelijke overheid speelt met nieuwe wetgeving in op deze maatschappelijke wens. Maar daarbij moeten wij ook nog steeds oog houden op de taken en verantwoordelijkheden die we als overheid van oudsher hebben. De nieuwe wensen (of vragen) vervangen namelijk niet de oude: ze bestaan naast elkaar.

Onze focus ligt op het blijven creëren van maatschappelijke meerwaarde voor onze inwoners. De overgang van zorgen voor naar deelnemen aan de complexe vraagstukken uit de samenleving én de dynamiek van de ontwikkelingen, dwingen ons om steeds andere en een grotere verscheidenheid aan mogelijkheden te benutten om die meerwaarde te creëren.

De strategie hierbij is dat we ons steeds de vraag stellen of we taken het beste door anderen, met anderen of zelf uitvoeren. Hiermee hebben we een optimale inzet van onze middelen, bereiken we gestelde doelen en kunnen we onze zelfstandigheid borgen.

Deze strategie volgen betekent voor de gemeentelijke organisatie dat we (in het samenspel tussen raad, college en organisatie) bij onze (complexe) opgaven en bij overheidsparticipatie een bewuste regiestap inbouwen aan de voorkant. Nog bewuster met elkaar afspreken wat we willen bereiken, wat het mag kosten en wat we daarvoor doen, en niet doen (loslaten en ruimte geven aan anderen).

De gemeentelijke organisatie zal moeten toegroeien naar een structuur die passend is om deze nieuwe manier van werken vorm te kunnen geven. Verantwoordelijkheden liggen dicht bij de uitvoering en de aansturing moet flexibeler.

De gemeentelijke medewerkers moeten hiertoe de kennis en kunde bezitten alsmede de verantwoordelijkheden en middelen die passen bij de uit te voeren taken. Het personeelsbestand moet passen bij de veerkrachtige organisatie die de gemeente wil zijn. Om de gemeentelijke organisatie optimaal te faciliteren in het uitvoeren van hun reguliere taken én bij deze (verander)opgaven moet de komende jaren in de organisatie geïnvesteerd worden.

Om te bepalen op welke gebieden het verstandig is om samen te werken, hebben we inzicht nodig. In eerste instantie inzicht in datgene wat de (netwerk)samenleving vanuit haar eigen kracht te bieden heeft. Maar uiteraard ook op het werk dat we uitvoeren en de resultaten die we daarmee boeken. Als we deze gegevens goed aan elkaar verbinden, kunnen we uitvoering geven aan onze strategie.

Samenwerken doen we niet alleen met soortgelijke partners (gemeenten, overheidsinstellingen, e.d.). Als we alleen hier onze blik op hebben, missen we misschien belangrijke kansen. We willen daarom onze blik verruimen. Dit houdt onder andere in dat we ons meer richten op de kennis, kunde en het innovatief vermogen van inwoners en ondernemers. Hierdoor kan iedereen die onderdeel is van een maatschappelijke vraagstuk ook onderdeel worden van de oplossing. En als bijvangst leidt dit vaak tot sterkere banden binnen de samenleving.

Aansluiten bij deze nieuwe omgeving houdt niet in dat we alleen maar (meer) samenwerking zoeken met de netwerksamenleving. Het gaat vooral om het zoeken naar de creatieve oplossingen met inwoners en ondernemers en maatschappelijke organisaties. Het gaat over ondernemingsgeest hebben om het maximale uit onze middelen te halen én uit de samenleving.

Hiervoor moeten ook voortdurend de beschikbare middelen slim ingezet worden. Deze ontwikkeling is nooit af. Daarom is het noodzakelijk om de juiste middelen en mogelijkheden beschikbaar te hebben om ons te blijven ontwikkelen. Alleen dan kunnen we adequaat inspelen op veranderingen.

Als we naar de toekomst kijken, zien we meer nieuwe taken op ons afkomen. Taken die we nu nog niet of niet naar behoren oppakken. Terwijl het voor een groot deel om wettelijke taken gaat! Een eerste schatting van de kosten voor de uitvoering van deze nieuwe taken zijn gegeven in het Meerjarenbeleidsplan 2017-2021: ruim EUR 1 miljoen. Denk hierbij aan: de Omgevingswet, Uitvoeringsprogramma Klimaatneutraal 2040, Integraal Veiligheidsbeleid, nota Economie, Cultuurvisie, Digitale dienstverlening, Informatieveiligheid, ondersteunende functies en doordecentralisaties van taken in het Sociaal domein, waaronder beschermd wonen.

Er komen dus belangrijke zaken samen, die ons dwingen om keuzes te maken. Want alle bestaande taken blijven uitvoeren, dit op de huidige manier blijven doen, het structureel ontwikkelen van de organisatie én ook nog nieuwe taken uitvoeren, is niet haalbaar. Dit betekent dat we keuzes moeten maken. Ook dit doen we op basis van onze strategie. Dus, met het oog op onze samenleving, doorlopend een afweging maken of taken dóór anderen, mét anderen of zelf moeten worden uitgevoerd.

In de Begroting 2018 worden keuzes voor de korte termijn gemaakt. De saldi van deze begroting reserveren wij als noodzakelijke bijdrage voor de uitvoering van de nieuwe taken, bestaande taken en de organisatieontwikkeling. Keuzes voor de middellange en lange termijn krijgen een vervolg in de begrotingscyclus, te beginnen met het meerjarenbeleidsplan 2018.

Terugkijkend op de afgelopen coalitieperiode kunnen we stellen dat het coalitieakkoord 2014-2018 "Veranderend Renkum" voor het grootste deel is uitgevoerd c.q. voor maart volgend jaar zal zijn uitgevoerd. Door uw Raad zijn tal van besluiten genomen die de realisatie van het coalitieakkoord mogelijk hebben gemaakt, zonder daarbij het belang van een gezond financieel meerjarenperspectief uit het oog te verliezen

Wij beschouwen het als een voorrecht om samen met uw Raad in deze begroting het fundament te leggen voor de uitvoering van de nieuwe taken die we op ons af zien komen en wat nodig is om deze taken te realiseren als ook aan te geven welke organisatie we willen zijn en wat er nodig is om daar te komen.

Wij kijken uit naar een vruchtbare gedachtewisseling met uw Raad over de begroting 2018.

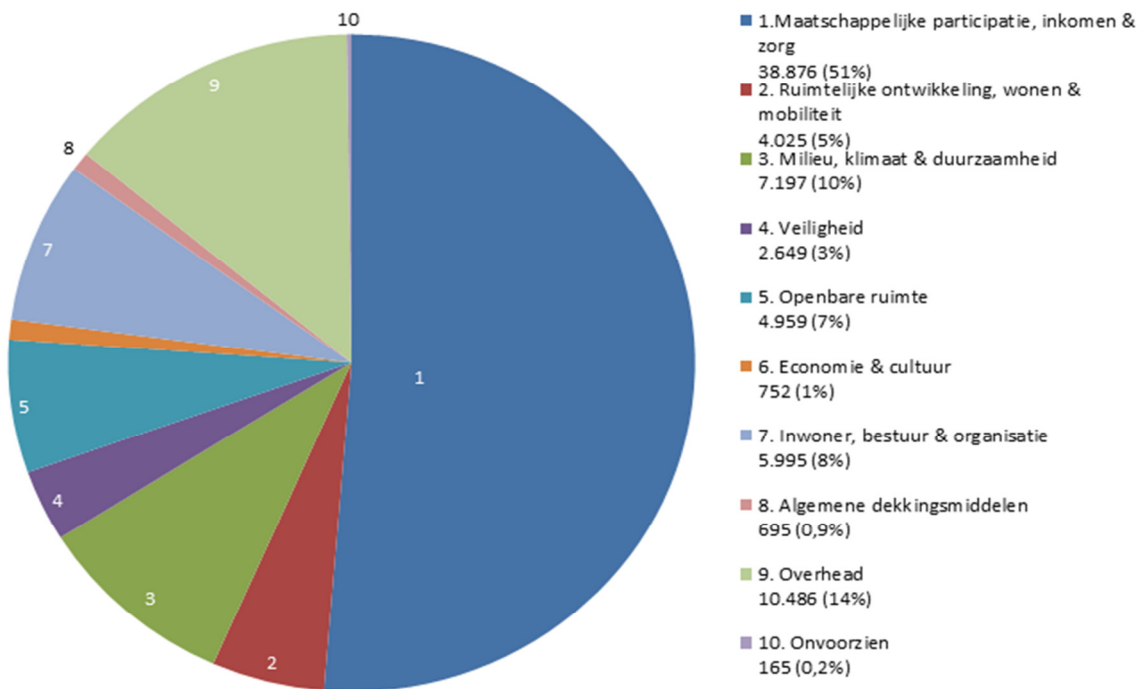
Hoogachtend,

College van Burgemeester & Wethouders van de gemeente Renkum

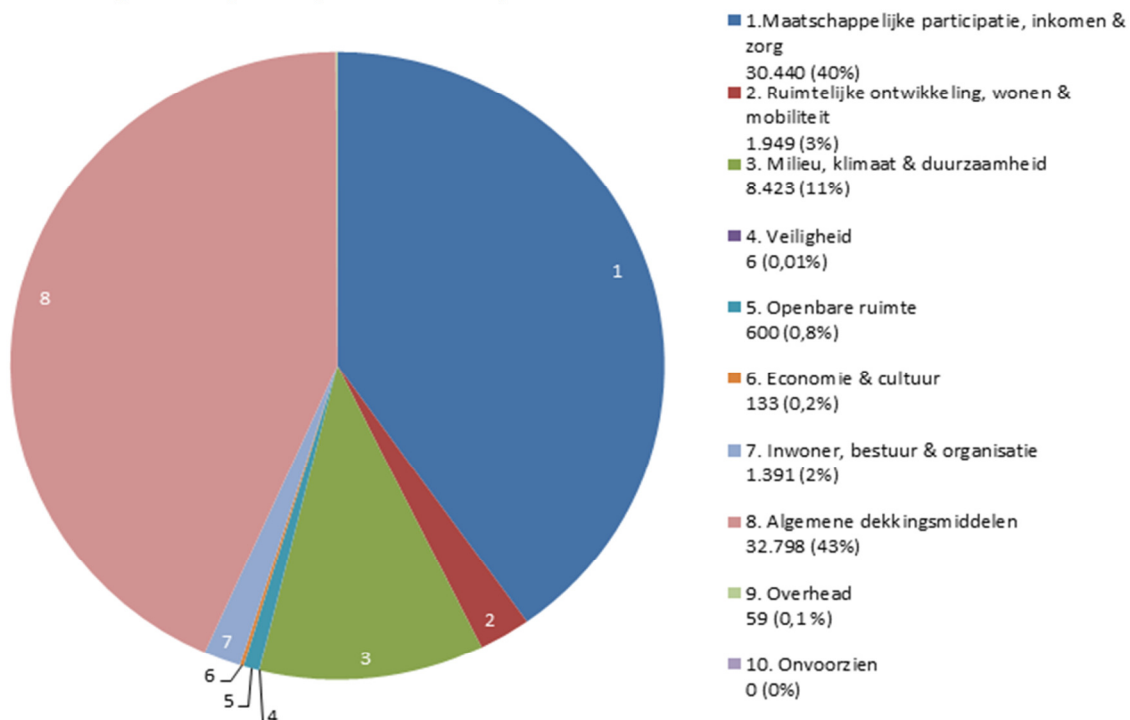
Wat gaat dat kosten?

De gemeente heeft veel taken en verplichtingen. De gemeente Renkum heeft deze onderverdeeld in zeven aandachtsgebieden, de zogenaamde programma's. Daarnaast kennen we de zogenaamde "algemene dekkingsmiddelen". In totaal gaat ongeveer € 75.799.000 in onze begroting om. In de grafieken staat de verdeling van deze gelden over de begrotingsonderdelen.

Verdeling lasten (bedragen x € 1.000)

Verdeling baten (bedragen x € 1.000)

Wat gaat u daarvoor betalen?

Wat zijn de tarieven?

In de tabel staan de voorlopige tarieven voor de belangrijkste belastingen en heffingen. Voorlopige tarieven want in december 2017 stelt de gemeenteraad de definitieve tarieven vast. Meer informatie over de berekening van de tarieven kunt u lezen in de paragraaf 'Lokale Heffingen' in deze begroting. Ter vergelijking zijn de tarieven van 2017 ook in de tabel opgenomen.

Tarieven gemeentelijke belastingen en heffingen	2018 voorlopig	2017
OZB (tarief in % van de waarde onroerend goed)		
Eigenaar woning	0,1176	0,1179
Eigenaar niet-woning	0,2650	0,2529
Gebruiker niet-woning	0,2104	0,1994
Rioolheffing		
Woning		
Eigenaar, per aansluiting per jaar	94,29	92,34
Gebruiker, 1 persoon	59,47	58,23
Gebruiker, 2 personen	118,93	116,47
Gebruiker, 3 of meer personen	178,40	174,70
Niet-woning		
Eigenaar, per aansluiting per jaar	353,38	353,38
Gebruiker, per 250 m3 afgevoerd water	192,70	192,70
Afvalstoffenheffing		
Eenpersoonshuishouden	214,60	205,00
Tweepersoonshuishouden	244,00	233,70
Drie- of meerpersoonshuishouden	273,70	262,40
Hondenbelasting		
Een hond	64,80	62,80
Tweede hond	108,20	104,80
Derde en volgende hond	151,50	146,80
Toeristenbelasting		
Overnachting hotel	1,90	1,90
Overnachting camping	1,05	1,05

Wat betekent dit voor een huishouden in onze gemeente?

Op basis van het voorgaande zijn berekeningen gemaakt van de ontwikkeling van de lastendruk voor onze burgers. In onderstaand overzicht worden voorbeelden van twee varianten weergegeven, namelijk:

A. Van een gezin van 4 personen die eigenaar is van een woning met een WOZ waarde van € 271.500 in 2018 en € 260.000 in 2017 (gemiddelde gemeente Renkum);

B. Van een gezin van 3 personen die een woning huurt.

Belastingdruk voor een huishouden zoals bij A. weergegeven

<i>Bedragen in euro's</i>	2018	2017
Onroerend zaakbelasting, eigenaar	319,29	306,54
Afvalstoffenheffing	273,70	262,40
Rioolheffing	272,69	267,04
Totaal	865,68	835,98
Mutatie t.o.v. vorig jaar	+ 3,6%	

Belastingdruk voor een huishouden zoals bij B. weergegeven

<i>Bedragen in euro's</i>	2018	2017
Afvalstoffenheffing	273,70	262,40
Rioolheffing	178,40	174,70
Totaal	452,10	437,10
Mutatie t.o.v. vorig jaar	+ 3,4%	

Leeswijzer

In deze leeswijzer zal eerst kort worden ingaan op de achtergronden van deze begroting. Vervolgens komt de opbouw van deze begroting aan de orde.

Achtergronden

Wet dualisering gemeentebestuur

Met ingang van 15 maart 2002 is de Wet dualisering gemeentebestuur van kracht geworden. In deze wet wordt de rolverdeling tussen raad en college nader uitgewerkt. Daarbij moet de raad zich met name richten op zijn functie als volksvertegenwoordiger. De belangrijkste taken van de raad bestaan uit kaderstellen en controleren. Het college houdt zich bezig met de uitvoering van het beleid en het afleggen van verantwoording hierover. De begroting is wellicht het belangrijkste kaderstellende document.

Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten

Als gevolg van de Wet dualisering gemeentebestuur is ook de Gemeentewet op een aantal punten aangepast. In artikel 186 van de Gemeentewet is opgenomen dat "de begroting, de begrotingswijzigingen, de meerjarenraming, het jaarverslag en de jaarrekening voldoen aan bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te geven regels". Vanaf het begrotingsjaar 2004 is deze "algemene maatregel van bestuur" het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De voorliggende begroting voldoet aan de gestelde eisen in het BBV.

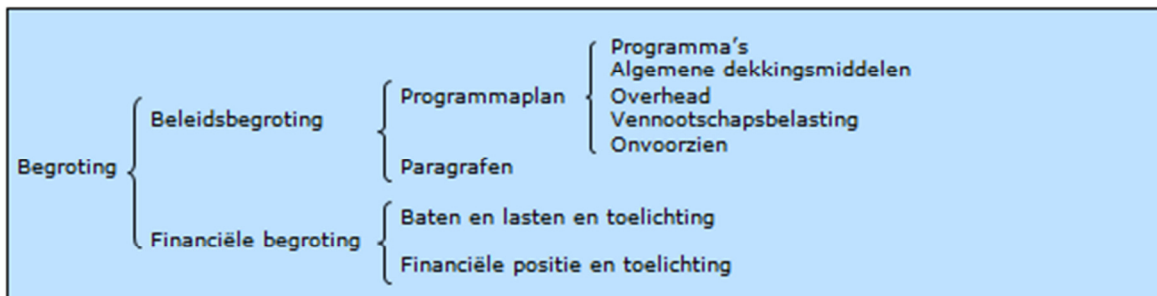
Programmabegroting

Eén van de consequenties van dit besluit voor uw raad is dat u een begroting krijgt aangeboden die speciaal is toegespitst op de ondersteuning van uw duale functies. Dit betekent dat u met deze begroting de kaders stelt voor het door het college uit te voeren beleid voor het komende begrotingsjaar. Deze kaders kunnen vervolgens worden gebruikt voor de controle op de uitvoering van dit beleid. Het college legt verantwoording af over het gevoerde beleid in de tussentijdse rapportages en de jaarstukken.

Indeling

De indeling van deze begroting is conform de richtlijnen van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Dit houdt in dat de begroting bestaat uit twee delen, namelijk de beleidsbegroting in deel I en de financiële begroting in deel II.

In de beleidsbegroting wordt door middel van programma's en paragrafen aangegeven wat we binnen de gemeente willen bereiken, welke activiteiten daarvoor worden uitgevoerd en wat daarvan de kosten zijn. In de financiële begroting worden de financiële consequenties van het voorgenomen beleid op een rij gezet inclusief de afwijkingen ten opzichte van het voorgaande jaar. Tevens komt daar de financiële positie van onze gemeente aan de orde. In de bijlagen vindt u tot slot een aantal gedetailleerde overzichten met betrekking tot hetgeen in de beleidsbegroting en de financiële begroting is gemeld. In schema betekent dit dat de begroting als volgt is opgebouwd:

Deel I

Beleidsbegroting

Opbouw beleidsbegroting

In de beleidsbegroting zijn het programmaplan en de paragrafen opgenomen. Het programmaplan bestaat uit een zeven programma's en een wettelijk verplicht onderdeel Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Programmaplan: Programma's

Het programmaplan gaat per programma in op de volgende onderdelen:

Onze Visie
Welk maatschappelijk effect moet met het programma worden bereikt?
Wat willen we bereiken en wat doen we daarvoor?
Per product wordt (voornamelijk op basis van het coalitieakkoord) aangegeven: <ul style="list-style-type: none">• Welke doelstellingen we willen bereiken• Welke activiteiten in 2018 worden uitgevoerd om de doelstellingen te realiseren
Wat zijn de kosten?

Uit het voorgaande blijkt dat elk programma bestaat uit meerdere producten. Per product zijn een- of meer meerjarige doelstellingen opgenomen. Deze doelstellingen zijn voornamelijk afkomstig uit het coalitieakkoord en verder uitgewerkt in het meerjarenbeleidsplan. De activiteiten voor 2018 zijn overgenomen uit het Meerjarenbeleidsplan 2017-2021 en van een uitgebreidere toelichting voorzien. In bijlage 8 is per programma en per product een overzicht opgenomen van de beleidsnota's die door de raad zijn vastgesteld.

Programmaplan: Algemene dekkingsmiddelen

Het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien gaat in op de inkomstenbronnen die er zijn om de uitgaven van de programma's te bekostigen. Het gaat daarbij alleen om algemene inkomsten. Inkomsten die zijn toe te wijzen aan een programma zijn bij de baten van het betreffende programma verantwoord. Daarnaast gaat het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien in op de ruimte die binnen de begroting is vrijgemaakt voor onvoorzien uitgaven.

Paragrafen

In de paragrafen wordt een dwarsdoorsnede van de begroting gegeven voor wat betreft de beheersmatige aspecten en de lokale heffingen. Dit betekent dat hier algemene beleidsregels worden geformuleerd die doorwerken in verschillende programma's. Het is dan ook mogelijk dat er doublures ontstaan met hetgeen gemeld is in de programma's zelf. Paragrafen die verplicht moeten worden opgenomen volgens het BBV zijn:

- lokale heffingen;
- weerstandsvermogen;
- onderhoud kapitaalgoederen;
- financiering;
- bedrijfsvoering;
- verbonden partijen;
- grondbeleid.

Naast deze verplichte paragrafen is ook een paragraaf subsidies opgenomen.

01 Maatschappelijke participatie, inkomen & zorg

Visie

Eén van de grootste opgaven in deze coalitieperiode is het vorm geven aan de sociaal-maatschappelijke vernieuwing. Vernieuwing die noodzakelijk is om de taken die vanuit het Rijk bij de gemeente wordt neergelegd binnen het beschikbare budget uit te voeren zonder tegelijkertijd onze inwoners in de kou te laten staan. Inwoners die het nodig hebben, krijgen ondersteuning die aansluit bij hun persoonlijke situatie en behoeften. We vertrouwen daarbij op de behoefte van mensen om in vrijheid verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leven.

Het vergroten van de zelfredzaamheid, maatschappelijke participatie, eigen (financiële) verantwoordelijkheid en keuzevrijheid van de inwoners van Renkum wordt gestimuleerd door in te zetten op versterken van de eigen kracht van de inwoner binnen zijn of haar sociaal netwerk. Daar waar dit niet toereikend is, worden de beperkingen van de inwoner gecompenseerd zodat hij of zij in staat is volwaardig inwoner te zijn.

Mensen die rechtmatig in Renkum verblijven en die tijdelijk niet in staat zijn om zelf (voldoende) inkomen te verwerven om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien, ontvangen een uitkering op maat. Inwoners met schulden worden waar nodig op een passende wijze ondersteund om deze op te lossen. Bijstand en schuldhulpverlening zijn een vangnet voor die mensen die tijdelijk niet in staat zijn om in hun eigen inkomen te voorzien. Herstel van financiële zelfredzaamheid staat daarbij voorop. Volgens de Participatiewet zijn we verplicht een tegenprestatie voor een uitkering te vragen, hierbij houden we rekening met de persoonlijke situatie en mogelijkheden.

Wat willen wij bereiken en wat doen we daarvoor?

Producten

1A. Algemene voorzieningen

Doelstelling

Met ingang van 2015 zijn de decentralisaties in het sociale domein van kracht geworden. Het Rijk heeft een aantal taken en budgetten direct of via de provincie overgedragen aan gemeenten. Op de budgetten wordt door het Rijk in de periode tot en met 2019 gekort. In 2015 is gebleken dat het lastig is om inzicht te krijgen in de huidige en toekomstige benodigde budgetten en de klantgegevens. Ook het koppelen van beschikbare informatie om te gaan werken volgens het principe van een huishouden, een plan, een regie is ingewikkeld gebleken. Dat ligt deels aan technische problemen, deels aan weerstand bij bestaande organisaties en regels van beroepsverenigingen en deels aan wetgeving die dit blokkeert.

De kostenbesparing die wij moeten realiseren willen wij vanuit transformatie, substitutie en versterking van het preventieve veld realiseren. Daardoor blijven wij voldoen aan de vraag om ondersteuning maar zetten hiervoor nieuwe slimmere producten in. Daarnaast willen wij door preventief aanbod in combinatie met slimmere producten de vraag naar langdurige zware hulp verminderen. Hiervoor doen wij een beroep op aanbieders enerzijds en op onze eigen toegang anderzijds, het vergt een andere manier van denken en van werken.

In de periode 2015-2017 is meer zicht gekomen op de werkelijke zorgconsumptie binnen onze gemeente. Zowel op zorg in natura als op het PGB. De informatie over 2015 en 2016 is grotendeels

onvolledig, waardoor het nog niet goed mogelijk is om op basis van de gegevens over 2017 samen naar trends te kijken. Deze informatie wordt wel steeds beter en betrouwbaarder waardoor die ons ook kan helpen om de inzet van algemene voorzieningen beter in relatie te brengen tot maatwerkvoorzieningen. Waar kunnen wij algemene voorzieningen verder versterken en wat moeten wij daarvoor aanvullend doen.

Ook in 2018 gaan we verder, met steun vanuit de reserve sociaal domein, met investeren in het enerzijds bieden van continuïteit van hulp aan onze inwoners, en anderzijds versneld komen tot andere werkwijzen intern en het ontwikkelen van algemene voorzieningen en aanbod met onze partners extern in de hele gemeente zodat we de nodige (maatwerk)voorzieningen voor onze inwoners beschikbaar houden, 'verbouwen met de winkel open'.

Ook in 2018 is de netwerkorganisatie Renkum voor Elkaar verantwoordelijk voor een groot aanbod van algemene voorzieningen. We hebben met deze organisatie een inkooprelatie.

We willen, zoals in de kadernota Sociaal Domein is verwoord, inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties verleiden verantwoordelijkheid te nemen in het publieke domein. Samen creëren en realiseren van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke opgaven is het uitgangspunt. Door nieuwe manieren van financieren geven we nieuwe aanbieders een kans in te spelen op de vragen die zich aandienen in de gemeente. De gemeente zit niet 'vast' aan een bepaalde aanbieder, maar kan jaarlijks opnieuw bezien of een bepaald aanbod goed aansluit op de vraag die er ligt. Dat biedt ons meer sturingsmogelijkheden en meer flexibiliteit. Deze manier van financieren draagt mede bij aan het behalen van de bezuinigingsdoelstelling binnen het sociaal domein.

Activiteiten

Algemene voorzieningen

Om de werkwijze van het sociaal team tot een succes te maken is het van belang dat de medewerkers een goed overzicht hebben van de beschikbare voorzieningen, waar ze zich bevinden, welke behoeften inwoners hebben en welke lacunes er zijn. In 2017 zijn we gestart met bezinning op een sociale kaart, Sterk Renkum. Een nieuwe vorm van sociale kaart die niet alleen overzicht biedt, maar die ook door organisaties en inwoners gebruikt kan worden om initiatieven te ontwikkelen op het gebied van ontmoeting, leefbaarheid, hulp en ondersteuning.

De onderlinge samenwerking van de netwerkorganisatie Renkum voor Elkaar die in 2017 is gestart vraagt om versterking en continue onderhoud. Het ligt niet in de natuur van organisaties om over hun eigen organisatiegrenzen heen samen te werken, daarom is daarvoor extra blijvend aandacht nodig. Doel van dit netwerk is om vanuit de vraag van inwoners ondersteuning te bieden zodat er minder vaak een beroep wordt gedaan op het sociaal team en individuele maatwerkvoorzieningen. De aankomende jaren zal dit netwerk verder ontwikkeld worden tot een brede, flexibele organisatie die, werkzaam in de nulde lijn, initiatieven van inwoners mobiliseert en benut, kortdurende individuele ondersteuning biedt gericht op het vergroten van zelfredzaamheid en eigen regie.

De uitdaging voor de komende jaren is inwoners te stimuleren om zelf zaken op te pakken in de nulde lijn en hen waar nodig daarin te ondersteunen. Wij willen een stimulerende en faciliterende overheid zijn, geen overheid die zaken overneemt en dichtregelt. Dit betekent ook dat er integraal gewerkt moet worden: de sectorale benadering van de afgelopen decennia volstaat niet meer. Leefbaarheid heeft sociale als fysieke aspecten, raakt (arbeids-)participatie, activering,

welbevinden, sociale cohesie. 'We helpen' het webbased platform om vrijwillige vraag en aanbod bij elkaar te brengen in onze gemeente is onderdeel van Renkum voor Elkaar.

Het onderdeel voor het stimuleren van inwoners om initiatieven te ontplooiën 'Right to Challenge' wordt voortgezet in 2018 en heeft een extra impuls nodig om het goed van de grond te krijgen. Daarna is ook hier regie op nodig om het tot een werkzaam instrument te maken en te houden.

Mantelzorg

Sinds 2016 is het Sociaal Team hét centrale aanspreekpunt, waar de ondersteuning van de mantelzorger wordt geregeld in samenhang met de andere ondersteuning en zorg. De mantelzorger wordt waar mogelijk betrokken bij het onderzoek naar de zorgvraag van de naaste waar zij voor zorgen. Daarbij wordt ook gekeken naar de ondersteuningsbehoefte van de mantelzorger zelf en wat er nodig is om te voorkomen dat hij / zij overbelast raakt. Dat kan zijn in de vorm van een maatwerkvoorziening, een algemene voorziening of doorverwijzing naar een organisatie waar de nodige ondersteuning wel voorhanden is.

Daarnaast zet onze gemeente in op waardering voor de mantelzorger in de vorm van het mantelzorgcompliment en de Week van de Mantelzorg. Door het toekennen van het mantelzorgcompliment heeft de gemeente ook beter zicht op (een deel) van de mantelzorgers en kunnen zij benaderd worden voor de week van de mantelzorg. Ook kan men op het formulier voor het aanvragen van het compliment aangeven dat men graag wil dat de gemeente contact opneemt om de mogelijkheden voor ondersteuning te bespreken. Op die wijze worden jaarlijks ook een aantal gesprekken gepland met mantelzorgers. .

Vrijwilligers

Met de decentralisaties is er veel veranderd in het sociaal domein. Daarom zal ook de komende jaren opnieuw gekeken worden naar de rol en inzet van (zorg) vrijwilligers die een belangrijke rol spelen bij het realiseren van de doelstellingen van het sociaal beleid zoals versterken van buurtkracht en ruimte voor initiatieven van inwoners.

In 2017 is onderzoek gedaan onder de vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties door middel van een enquête en panelgesprekken. De prioriteiten voor het uitvoeringsplan vrijwilligers voor de komende jaren zijn geactualiseerd. Hierbij wordt ook goed gekeken naar de samenwerking met de netwerkorganisaties Renkum voor elkaar.

De gemeente is sinds 2015 aangesloten bij de coöperatie wehelpen. Met het digitale platform wehelpen/renkum kunnen inwoners hulp vragen en hulp bieden. Na de afronding van de implementatiefase van de lokale wehelpen site is het beheer en verdere ontwikkeling daarvan inmiddels ondergebracht bij Renkum voor elkaar.

1B. Gezondheid

Doelstelling

Collectieve preventie op het gebied van gezondheid. De verschuiving van het begrip gezondheid als het afwezig zijn van ziekten naar een bredere opvatting gericht op de mate waarin inwoners zo zelfstandig als mogelijk deelnemen aan de samenleving maakt dat gezondheid de hele gemeentelijke organisatie raakt. Het belang van gezondheid binnen het sociaal domein is verbonden met de overige beleidsvelden in het kader van wonen en werken. Deze nieuwe visie op gezondheid is onderdeel van bewustwording van de samenhang tussen beleid die zowel buiten de ambtelijke organisatie als binnen de ambtelijke organisatie gestimuleerd moet worden. Deze bewustwording heeft tevens tot doel om beleid actief met elkaar te verbinden om effectievere en efficiënter te kunnen werken vanuit de bestaande en nieuw te vormen netwerken.

Activiteiten:

Regionale Visie

Voor ons gemeentelijk gezondheidsbeleid betekent gezondheid een invlechting in het totale sociaal domein en aanpalende domeinen. Deze aanpak past bij de samenhang die wij willen organiseren. Met de diverse teams is overleg gepleegd wát de rode draad voor hun teams inhoudt. Daarnaast is het kopje 'gezondheid' aan de B&W- een raadsvoorstellen toegevoegd zodat bewustwording expliciet wordt ondersteund.

Jeugdgezondheidszorg

De jeugdgezondheidszorg 0-18 is voor de hele Veiligheids- en Gezondheidsregio Midden Gelderland samengebracht en wordt vanaf 2018 in de hele regio uniform aangeboden. Daarnaast bestaat de mogelijkheid tot het inkopen van lokaal maatwerk. Lokaal maatwerk bestaat onder andere uit extra thuisbezoeken, inzet spreekuren in het onderwijs om ziekteverzuim terug te dringen maar ook als signaal voor het inzetten van hulp.

1C. Sport

Doelstelling
Rekening houdend met de positieve maatschappelijke waarde van sport, mogelijkheden scheppen voor en stimuleren van (blijvende) deelname aan sport door een zo groot mogelijk deel van de Renkumse inwoners.

Activiteiten:

Sportnota

Er wordt invulling en uitvoering gegeven aan de ambities uit de kadernota 'Sportief verbinden', waarbij rekening wordt gehouden met de aanbevelingen uit de tussenevaluatie van de sportnota door NOC*NSF. Het Sport & beweegteam, bestaande uit (buurt)sportcoaches, wordt ingezet om een bijdrage te leveren aan de realisatie van een aantal ambities op basis van een jaarlijks sport- en beweegprogramma. Sport wordt hierbij als middel ingezet om doelstellingen te realiseren in het sociaal domein zoals gezondheid, leefbaarheid en participatie. Hiervoor worden sportprojecten en activiteiten vraaggericht georganiseerd voor de jeugd, leerlingen in het speciaal onderwijs, mensen met een aandoening of beperking en 50-plussers. Dit gebeurt in samenwerking met inwoners, sportaanbieders, huisartsen, fysiotherapeuten, scholen, welzijnsinstellingen en instellingen voor maatschappelijke opvang. Er is speciaal aandacht voor het ontwikkelen van een pilot om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt weer letterlijk en figuurlijk in beweging te krijgen waardoor de lichamelijke en mentale conditie verbeteren. Ook de uitvoering van de Diabetes Challenge in het dorp Oosterbeek krijgt speciaal aandacht. Sinds twee jaar worden deze succesvol in de dorpen Renkum/Heelsum en Doorwerth uitgevoerd.

Aan de verzelfstandigingstrajecten op sportpark De Bilderberg en Wilhelmina wordt uitwerking gegeven op basis van een stappenplan. Dit gebeurt in samenwerking met de verenigingen die gebruik maken van de parken. Voor de parken die al verzelfstandigd zijn is blijvende aandacht over de voortgang en mogelijk toekomstige ontwikkelingen. Op sportpark de Bilderberg wordt na provinciaal subsidietoekenning het plan 'Vitale Sportparken' verder uitgewerkt. Daarnaast worden de subsidiemogelijkheden 'Vitale Sportparken' bij de provincie onderzocht voor nieuwe trajecten en initiatieven op de overige parken.

Naam indicator	Eenheid		2012	2014	2016
% niet-wekelijkse sporters	%	Renkum		49,6	49,4
		NL	46,6	49,9	68,5

Naam indicator

Beschrijving

% niet-wekelijkse sporters Percentage niet-wekelijks sporters. Bron: Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)

1D. Educatie

Doelstelling
<p>Educatie draagt bij aan de participatie van alle inwoners door het ontwikkelen van de basisvaardigheden taal, rekenen en digitale vaardigheden. Voor mensen met een laag opleidingsniveau (laaggeletterden) of nieuwkomers (na hun inburgering) blijft lokaal de toegang tot een educatie-aanbod.</p> <p>Renkum en Oosterbeek behouden een volwaardige bibliotheek (voor kinderen en volwassenen)</p> <p>Voor de integratie van nieuwkomers zoals statushouders asiel is taal en ontmoeting de sleutel voor integratie en participatie. Hiervoor is aanvullend en integraal beleid nodig.</p>

Activiteiten:

Gemeenschappelijke Regeling Onderwijszaken (GRO) en MGR

Op het gebied van onderwijs wordt regionaal samengewerkt (GRO) door een aantal gemeenten op de uitvoering van leerplicht. Daarnaast zijn er twee taken die door Arnhem als contactgemeente worden uitgevoerd, te weten uitvoering kwalificatieplicht en Regionaal Meldpunt en Coördinatie voortijdig schoolverlaten (RMC). Tot slot is momenteel ook Volwassenen educatie (Ve) onderdeel van deze regionale samenwerking. Met het treffen van de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Centraal Gelderland Sociaal Domein (MGR), wordt de beweging gemaakt om ook onderwijszaken als module onder deze MGR te hangen. Daaronder vallen dan wel de uitvoering van Leerplicht (waaraan wij niet deelnemen) en de contactgemeente taken zoals hierboven genoemd, maar niet Volwassenen educatie. Volwassenen educatie blijft uitgevoerd worden in samenwerking maar wordt niet meer in een gemeenschappelijke regeling onder gebracht. De GRO zal worden ontbonden.

Volwaardige bibliotheek in Renkum en Oosterbeek

Renkum en Oosterbeek behouden een volwaardige bibliotheek. De gemeente Renkum zet in op een openbare bibliotheek die bijdraagt aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van inwoners. De gemeente vraagt de bibliotheek in te zetten op bevorderen van informatie- en digitale vaardigheden; lezen en schrijven; taal als basis voor maatschappelijke participatie; werk en inkomen; educatie; e-overheid; de bibliotheek als neutrale, onafhankelijke, veilige ontmoetingsplek. We streven ernaar om in 2018 de bibliotheek op school ingevoerd te hebben op alle basisscholen.

Volwassenen educatie

Komende jaren verandert het inkoopbeleid voor educatie. Naast het ROC, dat een belangrijke partner is in de bevordering van taalvaardigheid, mogen we ook bij andere aanbieders vormen van taal- en rekenonderwijs inkopen. De rijksmiddelen worden regionaal ingezet (via contactgemeente Arnhem) op basis van een regionaal educatief programma. Gaandeweg willen we meer verbinding maken tussen het onderwijs- en het arbeidsmarktbeleid.

Educatie en aanpak laaggeletterdheid

Hoewel het soms lastig is laaggeletterdheid te signaleren, hechten wij belang aan een goede aanpak om inwoners zelfredzamer te maken. De gemeente Renkum zet daarom in op het Taalhuis, waarbij allerlei maatschappelijke partners, zoals bibliotheken, welzijnsinstellingen, scholen en werkgevers, zich gezamenlijk inzetten voor geletterdheid. Hierdoor wordt de samenwerking tussen lokale partners versterkt en worden inwoners met een taalprobleem eerder bereikt.

Het actieprogramma "Tel mee met taal" is in 2016 uitgerold over Nederland. In de periode 2016-2018 wordt verwacht dat elke gemeente een sluitende aanpak ontwikkelt op het gebied van laaggeletterdheid.

In juni 2017 is het Taalhuis Veluwezoom geopend. Hiermee krijgt de sluitende aanpak vorm in Rheden, Renkum en Rozendaal. Daarbij zijn alle initiatieven van formele, non-formele en informele taaleducatie inzichtelijk gemaakt en kunnen maatwerk educatietrajecten worden aangeboden aan alle inwoners die taalvaardiger willen worden. Bibliotheek Veluwezoom in haar rol als aanbieder van dienstverlening op het gebied van taal, lezen en digitale vaardigheden vervult hierin een coördinerende rol. Het ROC Rijn IJssel verzorgt het formele aanbod.

Aansluiting van jeugdhulp op het onderwijs

Het sociaal team is aangesloten op de multidisciplinaire casus overleggen van de scholen voor basisonderwijs. Hiermee is de verbinding gemaakt tussen jeugdhulp en onderwijs zodat indien nodig snel de juiste hulp kan worden ingezet. De jeugdgezondheidszorg is eveneens op de multidisciplinaire casus overleggen van het onderwijs aangesloten.

De aansluiting met het overige onderwijs wordt verzorgd door de consultant of coach en de leerplicht ambtenaar van het sociaal team .

Om jongeren die dreigen uit te vallen te stimuleren aan het onderwijs te blijven deelnemen om hun startkwalificatie te behalen wordt inzet gepleegd door het team '2Gethere'.

De extra inzet van de jeugdarts (naast de standaard aanwezigheid op grond van wettelijk voorschrift) in het lokale voortgezet onderwijs draagt bij aan het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. De inzet is gericht op het vroegtijdig signaleren van sociaal emotionele problemen bij een jeugdige en daarop passend advies geven.

De gedragswetenschappers die bij de GGD zijn ondergebracht hebben naast hun primaire taak, de huisartsen ontlasten bij verwijzing van jeugdigen (triage), ook ten aanzien van het onderwijs een verbindende en adviserende rol.

Aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt

- Structureel contact over schoolverlaters van VSO en praktijkonderwijs om de aansluiting naar de arbeidsmarkt te ondersteunen;
- Binnen activerend werk worden maatwerkopleidingen voor branchecertificaten geboden voor LVB jongeren
- Regionale jeugdbaanmakelaar, voor de bemiddeling van jongeren
- Loket werk&leren ondersteunt ondernemers bij de financiering van leerwerkplekken in bedrijven

De onderwerpen arbeidsparticipatie en werkgeversdienstverlening zijn verplaatst naar 1F, omwille van de koppeling met inkomensvoorziening.

Dyslexiezorg

Op grond van de jeugdwet is de gemeente ook verantwoordelijk voor het bieden van dyslexiezorg. Om het gebruik hiervan in goede banen te leiden en om bureaucratische rompslomp te voorkomen zijn voor het onderwijs en de aanbieders spelregels (afspraken kader) voor de uitvoering

vastgesteld. Dit afspraken kader komt overeen met het kader dat eerder door de zorgverzekeraar werd gehanteerd.

Wij volgen de komende jaren het gebruik van deze vorm van zorg. Indien sprake is van opvallende pieken in het gebruik gaan wij in gesprek met het onderwijs of de aanbieder.

Lokale educatie agenda (LEA)

De samenwerking tussen de gemeente en het onderwijs is verankerd in de LEA. De LEA kent drie tafels: 2-5 jaar, 5-14 jaar en het besturen overleg. Het doel van het LEA-overleg is een sluitende onderwijs/zorgstructuur. Het LEA-overleg is een hulpmiddel om de integraliteit tussen onderwijs, zorg en welzijn te borgen. Daarnaast is het ook het platform van overleg over de uitvoering van wettelijke taken.

Prioriteiten voor de komende jaren zijn

- aansluiting jeugdbeleid en passend onderwijs;
- doorontwikkeling VVE, waaronder aandacht voor intern kwaliteitsplan van aanbieders en educatieve ouderbetrokkenheid bij aanbieders en in het basisonderwijs;
- preventieve inzet leerplicht;
- stimuleren van de samenwerking van scholen voor het basisonderwijs in de subregio op het gebied van inzet op 'plusklas' naast aandacht voor achterstanden;
- goede afspraken met het voortgezet (speciaal) onderwijs in het kader van zorg en onderwijs;
- aansluiting VMBO op MBO en op de arbeidsmarkt (P-wet);
- blijvende inzet op onderwijs aan woonwagen- en zigeuner kinderen (OWWZ).
- aandacht voor extra instroom van asielkinderen binnen primair en voortgezet onderwijs.

Onderwijsachterstanden/ Peuterspeelzaalwerk

Met ingang van 2018 zetten we in op de Wet Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk: Dit wetsvoorstel heft de verschillen tussen kinderopvang en peuterspeelzalen op en trekt de financiering van kinderopvang en peuterspeelzalen voor werkende ouders gelijk. Met dit wetsvoorstel wordt financiële toegankelijkheid van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk voor werkende ouders gelijk. De verwachting is dat hiermee de kans dat werkende ouders hun kinderen op een peuterspeelzaal plaatsen toe neemt.

Wet Innovatie en kwaliteit kinderopvang: Dit wetsvoorstel gaat over de kwaliteitseisen in de kinderopvang en het verhogen van de kwaliteit. Peuterspeelzalen verdwijnen en kinderdagverblijven moeten vanaf 2018 aan nieuwe wettelijke eisen voldoen. Deze wet regelt onder meer dat voor alle kinderen dezelfde eisen gelden. Dit betekent bv dat alle leidsters moeten voldoen aan het taalnivo 3F (eindexamen HAVO).

In 2018 blijven we inzetten op versterking van het preventieve veld op basis van de Jeugdwet. De intensieve samenwerking met het consultatiebureau wordt daardoor voortgezet.

Cultuureducatie

We verstevigen de samenwerking tussen scholen en culturele instellingen in de gemeente en gaan uit van een brede verankering van cultuur binnen het reguliere onderwijs. Wij willen stimuleren dat scholen meer eigenaar worden van het cultuuronderwijs en culturele instellingen vragen in hun behoeften te voorzien.

Integratie minderheden: taal en participatie

Bij de uitvoering van de participatie-wet letten wij extra op basisvaardigheden bij de uitvoering van de "wet taaleis". Uitkeringsgerechtigden zijn verplicht om aan hun taalcompetenties te werken als dit nodig is voor participatie. Vaak gaat het dan ook om achterstand in digitale vaardigheden. Naast het algemeen aanbod van educatie hebben wij bij het taalproject de middelen om individueel maatwerk-aanbod te leveren. Wij spreken dan gecombineerde trajecten af waarbij leren en werken (of maatschappelijke participatie als vrijwilliger of stage bij een werkgever) gelijktijdig van start gaan. Bij betaald werk kan het ook gaan om extra training van de taal op de werkvloer).

Integratie minderheden: vergunninghouders asiel

Het aantal nieuwkomers dat bij de gemeente instroomt is sinds 2014 toe toegenomen. Het gaat om vergunninghouders/statushouders asiel, volwassenen en hun kinderen. De gemeente heeft een taakstelling om deze doelgroep huisvesting aan te bieden. Na vestiging krijgen zij bijstand en worden ze gefaciliteerd bij hun integratie. Met de verhoogde asielstroom heeft het rijk tot 2018 extra middelen beschikbaar gesteld voor gemeenten. Deze gelden volgen de vergunninghouder die nieuw in de gemeente komt wonen en ondersteunend maatwerk vraagt bij maatschappelijke integratie, zorg, onderwijs en participatie.

Uitvoeringsprogramma Nieuwkomers doen mee 2016 - 2019

In dit plan van aanpak zijn de acties benoemd die wij komende jaren op alle domeinen willen inzetten zodat Nieuwkomers snel zelfredzaam zijn en maatschappelijke participeren. De gestarte activiteiten in 2017 lopen intensief door in 2018 waardoor hier een extra investering nodig is.

a) In 2018 verwachten wij de taakstelling huisvesting statushouders met het reguliere woningaanbod te kunnen voorzien. De extra tijdelijke huisvesting in Wolfheze is afgebouwd.

b) De instroom van statushouders en hun kinderen die sinds 2015 in Renkum zijn komen wonen krijgen extra aandacht bij hun integratie en participatie. We faciliteren de inwoners initiatieven zoals de organisatie van de taalcafe's en gespreksgroepen. Deze initiatieven dragen bij aan de sociale integratie en bevorderen tegelijk de taalontwikkeling van nieuwkomers.

Het sociaal team werkt samen met Vluchtelingenwerk aan ondersteunend maatwerk voor die statushouders die het zelf niet redden. We bieden hulp bij inburgering en voeren de participatieverklaring uit om te zorgen dat de nieuwkomers kunnen meedoen en de weg naar werk vinden. Bij de arbeidsparticipatie werken we nauw samen met de aanpak in de regio Food Valley. De trajectactiviteiten zijn in 2017 opgestart en krijgen in 2018 een stevig vervolg waarbij we voor meer statushouders maatschappelijke participatie hebben besproken; Maatschappelijke actief zijn (45); instroom naar beroepsonderwijs (25) en uitstroom uit de bijstand naar betaald werk (20).

c) De statushouders vragen om aanvullend zorgbeleid en aansluiting op publieke gezondheidszorg. In 2018 wordt dit maatwerk waar nodig ingezet voor volwassenen en jeugd.

d) Het onderwijs speelt goed in op de groep nieuwkomers, van basis onderwijs tot inburgering van volwassenen en het beroepsonderwijs. We werken samen op in onderwijs-regio Arnhem en voor werk en onderwijs werken we nauw samen in de arbeidsmarktregio en met het werkgeversservice punt van de Food Valley.

Leerplicht

Leerplicht wordt lokaal uitgevoerd in directe samenwerking met het sociaal team en het onderwijs, zodat snel geschakeld kan worden. Leerplicht heeft naast de repressieve functie (handhaving op leerplicht) een duidelijke preventieve functie op basis van vroegsignalering.

Naam indicator	Eenheid		2012	2014	2016
Absoluut verzuim	2014: per 1.000 leerplichtige leerlingen 2016: per 1.000 inw. 5-18 jr	Renkum		0	0
		NL		3	2,01
Relatief verzuim	2014: per 1.000 leerplichtige leerlingen 2016: per 1.000 inw. 5-18 jr	Renkum		17	5,9
		NL		31	26,88
% Vroegtijdig schoolverlaters	%	Renkum	3,1		
		NL	3,2		

Naam indicator

Absoluut verzuim

Relatief verzuim

% Vroegtijdig schoolverlaters

Beschrijving

Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. Bron: Ingrado

Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. Bron: Ingrado

Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat. Bron: DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs

1E. Minima

Doelstelling
<p>In het nieuwe integrale armoedebeleid worden maatregelen bedacht om de zogenaamde armoedeval tegen te gaan. Doelstelling is dat werken aantrekkelijker wordt. Tegelijkertijd mag de groep mensen die nooit (meer) aan het werk kan gaan hiervan niet de dupe worden.</p> <p>In de bestrijding van armoede staan verder kinderen centraal. Er moet worden voorkomen dat zij in hun ontwikkeling worden geremd, doordat zij opgroeien in armoede.</p> <p>Mensen met schulden moeten weer financieel en maatschappelijk zelfredzaam kunnen functioneren. Het uitgangspunt daarbij is dat mensen primair zelf verantwoordelijk zijn en blijven voor het oplossen van hun schulden. Waar nodig ontvangen zij daarbij ondersteuning op maat.</p>

Activiteiten:

- Het binnen het sociaal domein integraal uitvoeren van een activerend minimabeleid. Het accent ligt daarbij op maatschappelijke participatie met bijzondere aandacht voor gezinnen met kinderen.
- Adviseren en ondersteunen van inwoners, met dreigende schuldensituaties, bij het maken van vervolgstappen om hun financiële situatie te verbeteren.
- De schuldhulpverlening is de schakel die volgt op preventie van schulden en schulddienstverlening (informatie en advies) en bestaat uit de activiteiten: schuldregelen, instellen moratorium, schuldsanering, inkomensbeheer, budgetcoaching en hulp bij het aanvragen van een WSNP verklaring.
- Wij behouden de regie over de schuldhulpverlening door middel van casemanagement vanuit de gemeente.
- De zwaarte van de ondersteuning wordt afgestemd op de situatie en de mogelijkheden van de inwoners zelf.

Schulddienstverlening

Het geldende schuldhulpverleningsplan is herijkt. In het nieuwe Beleidsplan Integrale Schulddienstverlening Gemeente Renkum 2017-2020 gaan wij door op de lijn die in het eerdere plan en onze Kadernota Sociaal Domein is ingezet (Raadsbesluit voorzien op 27 september 2017). Wij versterken onze inzet op preventie en vroegsignalering. Daarnaast continueren wij schuldregelen en nazorg.

1F. Inkomensvoorziening

Doelstelling
Het zorgen voor een tijdige en rechtmatige verstrekking van inkomensvoorzieningen. Daarbij geven wij uitvoering aan de verplichting van het Rijk om op maat een tegenprestatie te vragen.

Activiteiten:

Inkomensverstrekking (doorlopend)

Maandelijks betaalbaar stellen van uitkeringen op grond van wettelijke voorschriften in Participatiewet, Bbz2004, Ioaw en Ioaz.

Bijzondere bijstand (doorlopend)

Wij verstrekken, op aanvraag, individuele bijzondere bijstand in extra noodzakelijke kosten van het bestaan.

Binnen het Sociaal Domein heeft de voorziening Collectieve zorgverzekering voor onze inwoners met een minimum inkomen een relatie met de Meerkostenregeling Wmo. Wij willen hiermee bereiken dat deze op elkaar afgestemde voorzieningen bijdragen aan het vergroten van de maatschappelijke participatie van chronisch zieken en gehandicapten met een laag inkomen.

Arbeidsmarktondersteuning

Arbeidsmarktondersteuning is onderdeel van het integrale handelingsplan van het Sociaal team. Zo zorgen wij ervoor dat de kans om werk te vinden en te behouden zo groot mogelijk is. Het ondersteunen van inwoners met een arbeidsbeperking en de flexibilisering van de arbeidsmarkt vraagt steeds meer om maatwerkondersteuning. Binnen de arbeidsmarktondersteuning zien we een steeds grotere verscheidenheid aan instrumenten, werkwijzen en doelstellingen ontstaan zodat we inwoners steeds gericht kunnen ondersteunen. Voor 2018 hebben wij de prioritering ten opzichte van voorgaande jaren iets aangepast ter verbetering van werkwijze en voor de Aanvraag aanvullende uitkering BUIG. Het is de opmaat voor het nieuwe uitvoeringsplan voor de komende 4 jaar. Belangrijke prioriteiten in de uitvoering zijn:

- Streng aan de poort van het sociaal team;
- Actieve dienstverlening aan het begin van de bijstandperiode;
- focus op kansrijken;
- stimuleren van deeltijdarbeid;
- maatwerk en focus.

Activerend werk

Wanneer mensen (nog) geen mogelijkheden op de arbeidsmarkt hebben, kunnen zij nog steeds een zinvolle maatschappelijk bijdrage leveren. Dit kan in allerlei vormen. Doel van deze Activerend werkplekken is dat mensen van waarde zijn en zich kunnen ontwikkelen. Het vraagt van de gemeente steeds meer verbinding in het sociaal domein maar ook met ruimtelijke ontwikkeling en

economie en vastgoed om samen met geïnteresseerde organisaties waar nodig passende nieuwe dienstverlening te ontwikkelen. Uitgangspunten voor Activerend werk zijn:

- 1 *werk dat ertoe doet*
- 2 *past bij de deelnemer en zijn/haar vraag.*
- 3 *zo regulier mogelijk*
- 4 *zo lokaal mogelijk.*

In 2018 ligt de nadruk op de juiste inzet van activerend werk en de verdere integrale implementatie in het sociaal team en daarbuiten.

Werkgeversdienstverlening

Lokaal koppelen wij economisch beleid aan werkgelegenheid. Met deze verbinding kunnen wij op meerdere vlakken maatschappelijke meerwaarde leveren en de operationele capaciteit verbinden. Hiervoor is een duurzame samenwerking met ondernemers nodig door een overheid die ondernemen waardeert en naar hen luistert. Op lokaal en regionaal niveau informeren wij ondernemers over de mogelijkheden en de meerwaarde die het in dienst nemen van mensen met een arbeidsbeperking kan bieden. Werkgeversservicepunt (WSP) FoodValley heeft een belangrijke rol. Door de aangetrokken arbeidsmarkt ontstaat er een verschuiving van een vraaggerichte benadering naar een meer aanbodgerichte benadering. In 2018 legt Renkum meer nadruk op de lokale werkgeversdienstverlening en maken wij hier extra capaciteit voor vrij.

Uitvoering Wsw

Vanaf 2018 is gemeente Renkum rechtstreeks verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) voor 100 Wsw-medewerkers. De gemeente Renkum is werkgever voor deze groep werknemers en heeft de taak hen passend werk te bieden. De uitvoering van de Wsw is onderdeel van het Sociaal team met een nadrukkelijke verbinding met Economische zaken en het regionaal Werkgeversservicepunt. In het door de raad vastgestelde Uitvoeringsplan voor de Wsw is een begroting gemaakt voor de lokale uitvoering van de Wsw voor 2018 en verder.

Liquidatie Permar

Permar WS houdt in 2018 op te bestaan. In de jaarrekening 2016 is het Renkumse aandeel in de kosten voor de liquidatie van Permar opgenomen. In 2018 zal de financiële afwikkeling van Permar WS plaatsvinden.

Naam indicator	Eenheid		2012	2014	2015	2016
Banen	per 1.000 inw 15-64jr	Renkum			578,7	602,5
		NL			721,7	744,0
Netto arbeidsparticipatie	%	Renkum		63,1		64,3
		NL		64,9		65,8
% Jeugdwerkloosheid	%	Renkum	0,9		0,91	
		NL	1,21		1,52	
Bijstandsuitkeringen	per 1.000 inw 18jre	Renkum			31,39	34,2
		NL			39,87	41,3
Aantal re-integratievoorzieningen	per 1.000 inw 15-65jr	Renkum			20,53	25,1
		NL			24,98	25,5

Naam indicator	Beschrijving
Banen	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar. Bron: LISA
Netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking. Bron: CBS - Arbeidsdeelname
% Jeugdwerkloosheid	Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar). Bron: Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Bijstandsuitkeringen	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 1.000 inwoners. Bron: CBS - Participatie Wet
Aantal re-integratievoorzieningen	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar. Bron: CBS - Participatie Wet

1G. Maatwerkvoorzieningen

Doelstelling

We willen maatwerk voor alle inwoners. Wij stimuleren burenhulp, zonder daarbij privacy uit het oog te verliezen en professionele ondersteuning te verdringen. We kiezen daarom ook voor een brede inzet van het PGB model. Binnen de wettelijke kaders wordt een eigen bijdrage in de (zorg)kosten gevraagd (Wmo).

De doelstelling is de inwoner zo lang mogelijk zelfredzaam en maatschappelijk actief te laten blijven. Waar nodig wordt voorzien, voor zover van toepassing met eigen financiële verantwoordelijkheid van inwoners, in individuele hulp.

Activiteiten:

Verwerving en contractering Wmo 2015 en Jeugdhulp

Verwerving van maatwerkvoorzieningen wordt zoveel als mogelijk regionaal georganiseerd met behoud van lokale aanvullende producten. Zowel binnen de regionale verwerving als de aanvullende lokale verwerving wordt ingezet op innovatie en transformatie.

Wmo

We gaan Hulp bij het Huishouden transformeren naar Ondersteuning Thuis (Licht, Midden en Zwaar) om de ondersteuning integraler in te kunnen zetten ten behoeve van de cliënt. Hierbij houden we optimaal rekening met de huidige cliënten: Ondersteuning Thuis Licht en Ondersteuning Thuis Midden komen inhoudelijk overeen met respectievelijk Hulp bij het Huishouden 1 en Hulp bij het Huishouden 2. Wij zien Ondersteuning Thuis als een belangrijke basisvoorziening om inwoners met een beperking of met chronisch psychische of psychosociale problemen in hun eigen leefomgeving te ondersteunen in eigen regie, zelfredzaamheid en participatie. Door te investeren in deze basisvoorziening verwachten wij de kwaliteit van maatschappelijke ondersteuning te verhogen en de inzet van duurdere voorzieningen uit te kunnen stellen of te voorkomen. We zetten in op verwerving via het Interactief Aankoop Systeem, waarbij het lokale beleid geborgd is.

Jeugd

De zeer specialistische jeugdhulp wordt landelijk door de VNG ingekocht. Met partijen heeft overleg plaatsgevonden over de voortzetting, waarbij de DBC's (diagnose behandel combinaties) zijn uitgefaseerd en er afspraken zijn gemaakt op basis van p x q (inspanningsverplichting). Een aantal specialistische functies die bovenregionaal (op provinciaal niveau) werden ingekocht worden vanaf 2018 regionaal ingekocht. Ook regionaal wordt de pxq systematiek gehanteerd met een mix-tarief (uniforme productprijs). Transformatie wordt besproken aan de transformatietafels daarmee is een scheiding gemaakt tussen inkoop en transformatie.

Een drietal wettelijk verplichte functies uit de Jeugdwet en de Wmo die aanvankelijk tot en met 2017 door de VNG werden ingekocht en betaald vanuit de algemene uitkering worden vanaf 2018 alsnog door de VNG uitgevoerd.

Verordening Wmo 2017

De verordening Wmo 2017-2 wordt in 2018 gewijzigd. De belangrijkste wijzigingen zijn gelegen op het gebied van de eigen bijdrage voor algemene voorzieningen en maatwerkvoorzieningen.

Aanbesteding trapliften en hulpmiddelen

In 2018 wordt de aanbesteding trapliften, zoals gedaan eind 2017, geïmplementeerd. Medio 2018 worden de hulpmiddelen opnieuw aanbesteed.

Hulp bij het Huishouden, "Pilot algemene voorziening Huishoudelijke Hulp Toelage" en "Pilot Klantgerichte zorgarrangementen en financiering"

De overeenkomst met de vijf aanbieders van **Hulp bij het Huishouden** is verlengd tot 1 januari 2018. Voortvloeiend uit de aanbestedingsafspraken, is het tarief verhoogd en wordt op basis van de gerealiseerde uren in combinatie met de (mogelijk hogere) inschaling van de medewerkers, die deze uren hebben gewerkt, gedeclareerd. Voor de eindafrekening 2017 - op basis van inschaling van medewerkers - hebben wij een accountantsverklaring verplicht gesteld. Onze gemeente zal op deze eindafrekening extra controle uitoefenen.

Voor 2018 wordt de Hulp bij het Huishouden in de vorm van Ondersteuning Thuis aanbesteed, waarbij de nieuwe cao afspraken een tariefverhogend effect zullen hebben.

Ook de **"Pilot Klantgerichte zorgarrangementen en financiering: Ondersteuning Thuis"** vloeit voort uit de overeenkomst Hulp bij het Huishouden en heeft een looptijd tot 1 januari 2018. Ondersteuning Thuis is in cocreatie met de zorgaanbieders ontwikkeld. Met deze pilot experimenteren we met praktische ontkokering binnen de Wmo en tussen Wmo en Zorgverzekeringswet. De resultaten na drie maanden zijn veelbelovend: de cliënten zijn over het algemeen tevredener dan bij de start. Men waardeert met name het hebben van één hulpverlener en de betere afstemming tussen professionals onderling en tussen informele - en formele zorgverleners. Ook de zorgaanbieders en onze gemeente zijn tevreden over de voorlopige resultaten. Het inzetten van één hulpverlener wanneer sprake is van samenloop van Hulp bij het Huishouden en lichte Begeleiding individueel binnen de Wmo is mogelijk gebleken en werkt goed voor zowel de cliënt als de Ondersteuner Thuis. Dit is een belangrijk gegeven voor de aanbesteding voor 2018 van Ondersteuning Thuis Licht, Midden en Zwaar. Het inzetten van één hulpverlener bij samenloop van Verzorging en Verpleging vanuit de Zorgverzekeringswet en Hulp bij het Huishouden, Persoonlijke Verzorging en Begeleiding individueel vanuit de Wmo is - in verband met te groot verschil in gevraagde deskundigheid - niet mogelijk gebleken. Wel is veel gewonnen wat betreft inhoudelijke afstemming, planning en het overnemen van bepaalde taken van elkaar. Dit is een belangrijk gegeven voor de doorontwikkeling van samenwerking tussen het medisch (Zorgverzekeringswet) en sociaal domein (Wmo) in de vorm van Sociale Infrastructuur en Niet Toewijsbare zorg van de wijkverpleegkundige. De uitkomst van de pilot is belangrijke input voor het overleg met zorgverzekeraars hierover.

Begeleiding: zorg in natura

Eind 2016 hebben de her-indicaties voor overgangsccliënten, met de maatwerkvoorziening Begeleiding vanuit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten, plaatsgevonden. De (financiële) effecten van deze her-indicaties zijn nog niet goed in te schatten.

Persoonsgebonden Budget (PGB): Jeugd en Wmo

Per 1 januari 2017 is het nieuwe integrale PGB beleid voor Jeugd en Wmo van kracht geworden. Uitgangspunt is dat - indien de cliënt bewust kiest voor een PGB en de cliënt of zijn vertegenwoordiger in staat is het PGB te beheren - het een volwaardig alternatief is voor de zorg in natura. Belangrijkste kenmerken van het beleid zijn dat het indienen van een Mijn BudgetPlan door de cliënt voorwaarde is voor toegang en dat er onderscheid wordt gemaakt tussen het tarief van een professionele hulpverlener en van een niet-professionele hulpverlener uit het eigen netwerk. Het optimaal inrichten van de toegang - in combinatie met het striktere regime van de Sociale Verzekerings Bank (SVB) - maakt ook dat minder zwaar ingezet hoeft te worden op controle en verantwoording. In het kader van het Kwaliteitstoezicht Wmo krijgen voorzieningen die door middel van het PGB gefinancierd worden extra aandacht.

Voor Hulp bij het Huishouden zijn - op basis van het nieuwe beleid - per 1 januari 2017 de uurtarieven verhoogd en de overige tarieven geïndexeerd.

Jeugd

Naast de algemene voorzieningen voor jeugd, waaronder jeugdgezondheidszorg, algemeen maatschappelijk werk en jeugd en jongeren werk, bestaat de jeugdhulp uit maatwerkvoorzieningen. In de uitvoering wordt op basis van de specifieke situatie van het kind en zijn gezin maatwerk geleverd op basis van de verbanden tussen (gezondheids) zorg, onderwijs, werk en inkomen, sport en veiligheid.

Van deze maatwerkvoorzieningen kan gebruik worden gemaakt na verwijzing door het sociaal team of door een arts/specialist. In geval van interventie door de rechter, bepaalt de rechter de inzet van het maatwerk. Bij de inzet van een maatwerkvoorziening, of een combinatie hiervan, wordt integraal gekeken naar wat nodig is in het systeem van de jeugdige en naar flankerende wetgeving (bijvoorbeeld passend onderwijs) en de verantwoordelijkheden van andere partijen die hieruit voortvloeit. De interventies worden ingezet op basis van een 'mijn plan'.

Terugdringen **maatwerk S-JGGZ**: om dit te realiseren wordt verbinding gezocht tussen het sociaal team, de huisarts, de jeugdgezondheidszorg, het onderwijs en lokale praktijken. De inzet van gedragskundigen naast de huisarts is onderdeel van deze transformatie/substitutie. Zij vormen een triage waardoor niet in alle gevallen direct naar de specialistische GGZ wordt doorverwezen.

Op het gebied van **jeugdbescherming** wordt regionaal gewerkt aan innovatie van de aanpak door het netwerk. Tot het netwerk behoren Veilig Thuis, het Veiligheidshuis, de gecertificeerde instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Eén van de doelen is om ouders meer te betrekken, praten met in plaats van praten over, als de context dit toelaat. Ook wordt er gestreefd naar meer thuisnabijheid in gevallen van overleg zodat extra reizen, wat voor veel ouders duur en belastend is, wordt vermeden. Indien ouders en jeugdigen wel naar de RvdK moeten komen, heeft dit ook meer uitstraling.

Substitutie begeleiding niet in alle gevallen is het nodig een kind te begeleiden als de ouder daartoe tijdelijk onvoldoende in staat is. We kunnen de mogelijkheid bieden dat het kind naar het kinderdagverblijf gaat of naar buitenschoolse opvang, zodat de ouder wordt ontlast. Daartoe wordt de regeling sociaal- medische indicatie uit de bijzondere bijstand gehaald en aangepast aan wat er binnen het Sociaal Domein nodig is.

Op het gebied van **preventieve inzet gezondheid** worden onder andere de buurtsport coaches ingezet en worden projecten gedraaid. Deze hebben tot doel om beweging te stimuleren en een gezondere levensstijl aan te leren.

Aandacht voor 18+ jeugdigen zodat zij niet tussen wal en schip raken, op gebied van huisvesting, scholing en arbeidstoeleiding.

Doelgroepenvervoer

Sinds september 2016 wordt het sociaal-recreatief vervoer voor mensen met een beperking (Wmo) uitgevoerd door Avan. Sinds 1 augustus 2017 verzorgt Avan ook het instellingenvervoer (dagbesteding Wmo, dagbehandeling en jeugdzorgvervoer). Het opzetten van dit systeem volgde na de aanbeveling om met regionale bundeling van het vervoer de kosten te verlagen.

Naast dit initiatief worden er initiatieven ontwikkeld om de vraag naar gecontracteerd vervoer te verlagen. Door de perikelen, die de start van het Avan-vervoer, de aanvullende aanbesteding en de implementatie daarvan, is daar in 2017 nog weinig ruimte voor geweest. In 2018 wordt daarom het gebruik van het openbaar vervoer door taxireizigers verder gestimuleerd. Ook het van situeren van voorzieningen dichterbij thuis wordt onderzocht, zodat men minder hoeft te reizen. Een kostenverlaging in het vervoer is ook nodig om de provinciale korting op het Wmo-vervoer voor de komende jaren te kunnen opvangen.'

Zorgtaxi

In 2018 dient de zorgtaxi opnieuw te worden aanbesteed. Bezien zal worden of deze vervoersvorm bij het nieuwe vervoerssysteem Avan wordt ondergebracht of dat de zorgtaxi zelfstandig zal worden aanbesteed.

Beschermd wonen

Sinds 2015 is de taak van beschermd wonen – voor inwoners die tijdelijk niet in staat zijn om zonder begeleiding te wonen – belegd bij gemeenten. De rijksoverheid heeft deze taak bij de centrumgemeenten, voor ons de gemeente Arnhem, belegd. Vanaf 2020 zijn alle individuele gemeenten zelf aan zet om de taak van beschermd wonen op zich te nemen. In 2018 werken wij regionaal samen aan een regionaal uitvoeringsplan daartoe en starten wij ook met een lokale vertaling daarvan. Waarbij de doelgroep LVB 18 plus zorgvuldig meegenomen wordt in de planvorming.

Naam indicator	Eenheid		2012	2015	2016
Jongeren met een delict voor de rechter	%	Renkum		1,75	
		NL		1,45	
% Kinderen in armoede	%	Renkum	4,20	4,72	
		NL	5,66	6,58	
Jongeren met jeugdhulp tot 18 jaar	% van alle jongeren	Renkum		8,5	12,6
		NL		7,9	10,7
Jongeren met jeugdbescherming	%	Renkum		1,4	1,6
		NL		1,1	1,2
Jongeren met jeugdreclassering	%	Renkum		0,4	0,5
		NL		0,4	0,5
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 1.000 inw	Renkum			56
		NL			62

Naam indicator	Beschrijving
Jongeren met een delict voor de rechter	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen. Bron: Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
% Kinderen in armoede	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bron: Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Jongeren met jeugdhulp	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar. Bron: CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Jongeren met jeugdbescherming	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Bron: CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Jongeren met jeugdreclassering	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar). Bron: CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	Aantal per 1.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat een referentiegemiddelde gebaseerd is op aantal deelnemende gemeenten. Bron: CBS - Monitor Sociaal Domein WMO

2 Transformatie Sociaal Domein

Doelstelling

Het beschikbaar houden van kwalitatief goed en voldoende aanbod binnen de geboden financiële kaders door stevig ingezet op transformatie en substitutie waaronder de versterking van het preventieve veld.

Activiteiten:

In de periode tot en met 2019 (maar ook daarna) wordt stevig ingezet op transformatie en substitutie om alle nodige (maatwerk)voorzieningen voor onze inwoners beschikbaar te houden binnen de daartoe beschikbare middelen.

Daartoe werken we intern samen om integraal te kijken naar welke (maat)werkvoorzieningen nodig zijn en hoe we deze het beste en zo efficiënt en effectief mogelijk kunnen organiseren.

De activiteiten om deze doelstellingen te behalen zijn inclusief de begrote bedragen onderdeel geworden van de verschillende onderdelen binnen programma 1. Op dit onderwerp transformatie sociaal domein houden we financiële ruimte beschikbaar voor toekomstige nog niet voorziene transformatie-opgaven.

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1A. Algemene voorzieningen						
Lasten	1.621	1.766	1.859	1.872	1.897	1.897
Baten		78				
Saldo van baten en lasten	-1.621	-1.689	-1.859	-1.872	-1.897	-1.897
Mutatie reserve	106	6	121	65		
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-1.515	-1.683	-1.738	-1.807	-1.897	-1.897
1B. Gezondheid						
Lasten	1.680	932	974	974	974	974
Baten	90					
Saldo van baten en lasten	-1.591	-932	-974	-974	-974	-974
Mutatie reserve	-7	50				
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-1.598	-882	-974	-974	-974	-974
1C. Sport						
Lasten	2.209	2.454	1.729	1.716	1.693	1.693
Baten	230	576	83	83	83	83
Saldo van baten en lasten	-1.979	-1.878	-1.645	-1.632	-1.609	-1.609
Mutatie reserve	303	274	36	23		
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-1.676	-1.604	-1.609	-1.609	-1.609	-1.609
1D. Educatie						
Lasten	1.801	1.842	1.571	1.560	1.418	1.434
Baten	430	545	253	242	101	117
Saldo van baten en lasten	-1.371	-1.297	-1.318	-1.318	-1.318	-1.318
Mutatie reserve	30	30				
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-1.342	-1.267	-1.318	-1.318	-1.318	-1.318
1E. Minima						
Lasten	273	476	538	503	503	503
Baten	6					
Saldo van baten en lasten	-267	-476	-538	-503	-503	-503
Mutatie reserve		-15	35			
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-267	-491	-503	-503	-503	-503

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1F. Inkomensvoorziening						
Lasten	17.533	15.131	13.282	12.844	12.754	12.737
Baten	8.489	8.692	7.279	7.279	7.279	7.279
Saldo van baten en lasten	-9.044	-6.440	-6.002	-5.565	-5.474	-5.458
Mutatie reserve	-9	952	361			
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-9.053	-5.488	-5.641	-5.565	-5.474	-5.458
1G. Maatwerkvoorzieningen						
Lasten	15.448	17.325	17.483	17.558	17.360	17.360
Baten	1.102	835	835	835	835	835
Saldo van baten en lasten	-14.346	-16.490	-16.649	-16.724	-16.525	-16.525
Mutatie reserve	47	285	246	246		
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-14.299	-16.205	-16.402	-16.477	-16.525	-16.525
1 Integratie uitkering sociaal domein en WMO						
Lasten	1.063	607	763	1.142	-2.044	-1.940
Baten	20.813	20.050	20.182	20.661	18.284	18.443
Saldo van baten en lasten	19.750	19.443	19.419	19.519	20.328	20.383
Mutatie reserve	-1.810	164	1.009	923	71	
Geraamd/gerealiseerde resultaat	17.939	19.607	20.428	20.442	20.399	20.383
2 Transformatie Sociaal Domein						
Lasten	142	124	677	677	612	627
Baten						
Saldo van baten en lasten	-142	-124	-677	-677	-612	-627
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-142	-124	-677	-677	-612	-627
Saldo van baten en lasten	-10.613	-9.882	-10.243	-9.746	-8.584	-8.528
Mutatie reserve	-1.341	1.746	1.808	1.258	71	
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-11.954	-8.136	-8.435	-8.488	-8.513	-8.528

02 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen & mobiliteit

Visie

Wij wonen in een bijzondere gemeente. De omgeving waarin wij leven heeft een aantrekkelijk karakter met landgoederen, sprengbeken en markante zichtlijnen. Deze groene omgeving moeten we koesteren, benutten en behouden. Er zijn veel voorzieningen die we willen behouden. Bovendien moet onze gemeente goed bereikbaar zijn voor inwoners en bezoekers.

Duurzaamheid maakt een integraal onderdeel uit van alle ontwikkelingen. De ontwikkelingen in de dorpscentra stimuleren de levendigheid van de dorpen en de maatschappelijke participatie van de inwoners. De gemeente wil samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties de ontwikkelingen vormgeven.

Wat willen wij bereiken en wat doen we daarvoor?

Producten

2A. Ruimtelijke ontwikkeling

Doelstelling
De (bestaande) woningbouwprojecten worden waar mogelijk verder uitgevoerd of opgestart. De directe omgeving van nieuwe (bouwplannen) plannen is leidend voor een goede inpassing.

Activiteiten:

- Langere tijd stilliggende woningbouwprojecten hebben we weer opgang gebracht, doordat we in overleg zijn gegaan met grondeigenaren, bouwbedrijven, woningcorporaties en particuliere initiatiefnemers van bestaande projecten om eventuele belemmeringen weg te nemen. Dit zetten we voort zodat die projecten ook echt gerealiseerd worden.
- Nieuwe (woning)bouwprojecten moeten voldoen aan de actuele eisen op het gebied van stedenbouw, ruimtelijke inpassing, duurzaamheid en wonen (doorlopend). Alle eisen die de gemeente stelt aan nieuwbouwplannen worden contractueel vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. Ook bij de diverse controles op het ontwerp wordt hier door de gemeente kritisch naar gekeken.
- Bij nieuwe (woning)bouwprojecten worden omwonenden vroegtijdig betrokken en krijgen waar mogelijk een rol in het opstellen van stedenbouwkundige kaders.
- Onderzoeken mogelijkheden ontwikkelen opbrengst uit eigen grondposities.
De komende jaren komen locaties vrij die ontwikkeld kunnen worden, veelal tot woningbouwlocaties. Wij onderzoeken hiervoor de mogelijkheden binnen het bestaande beleid en regionale afspraken hierover. Eventuele boekwaardes en sloopkosten zullen ook in beeld worden gebracht. Een deel van de opbrengst van de gronden dient (conform raadsbesluit) ingezet te worden ter financiering van het MFC en IHP.
Door goede afstemming en prioritering van de gemeentelijke locaties kunnen deze opbrengsten mogelijk een positieve bijdrage leveren aan de gemeentelijke balans. En worden er goede woningen toegevoegd aan het woningbestand!
In 2018 zal het pand Groeneweg 12 in Renkum verkocht gaan worden, de opbrengst is niet eerder toegewezen aan specifieke doelen en draagt dus bij aan de gemeentelijk balans (zie Deel II Financiële positie en toelichting.

Doelstelling
Dorpskernen moeten aantrekkelijk blijven met voldoende voorzieningen en woningen. Prioriteit ligt bij de centra van Doorwerth en Renkum.

Activiteiten:

Doorwerth Centrum

- Opstellen en uitvoeren plan van aanpak vervolg fases en tegelijk starten van de benodigde planologische procedures.
- Hierop vooruitlopend is in 2017 al gestart met het cluster basisschool-LOC. Dit cluster loopt dus wat voor op andere deelgebieden.
- De kosten voor het project in Doorwerth moeten uit de grondexploitatie worden bekostigd.

Renkum Centrum

- De resterende onderdelen uit het maatregelenplan uitvoeren. De raad heeft € 250.000,- voor het aanpassen van de zijstraten/zijstegen van de Dorpsstraat. De aanpassingen aan de inrichting worden met belanghebbenden afgestemd.
- Wij zullen het plan van aanpak dat eind 2017 wordt opgesteld en aan u zal worden voorgelegd uitvoeren voor een ontwikkellocatie in het dorp Renkum om de door u aangegeven € 250.000 opbrengst te realiseren.
- De gemeente ondersteunt vastgoedeigenaren om hun pand aan het Europaplein te vullen met publieksfuncties en/of zorg/welzijn/cultuurinstellingen/wonen.
- Overige acties in het centrum van Renkum worden uitgevoerd samen met ondernemers en vastgoedeigenaren, zie Hoofdstuk 6A Ondernemen en bedrijvigheid.

Doelstelling

Implementatie Omgevingswet (invoeringsdatum uitgesteld)

Activiteiten:

- In de tweede helft van 2017 stellen we een Plan van aanpak implementatie Omgevingswet op. In 2018 starten we met de implementatie volgens dit plan.

Doelstelling

Beleid explosieven en archeologie.

Activiteiten:

Plan van aanpak voor het opstellen en uitvoeren van archeologie- en explosievenbeleid. Momenteel hebben wij geen specifiek beleid ten aanzien van explosieven en het archeologiebeleid moet periodiek geactualiseerd worden. Binnen concrete (bouw)projecten moet er nu telkens onderzoek worden gedaan naar deze aspecten wat aanzienlijke kosten voor zowel particuliere initiatiefnemers als gemeente met zich meebrengt. Eenmalig opstellen van aanvullend beleid (i.c. meer gedetailleerde kaarten) verkleint deze onderzoekslast aanzienlijk en biedt voor de start van een project duidelijkheid over het wel of niet aanwezig zijn van explosieven en/of archeologische waarden. Dit vormt zeer bruikbare informatie voor initiatiefnemers.

In het KAN budget is voor 2018 en 2019 € 25.000 gereserveerd voor het opstellen van het betreffende beleid.

2B. Wonen

Doelstelling

Voor alle doelgroepen moeten voldoende, goede woningen betaalbaar en bereikbaar zijn, vooral voor jonge gezinnen.

Activiteiten:

Uitvoeren activiteiten routekaart, zoals die is opgenomen in de Nota Wonen 2014:

- De in 2017 opgestelde startnotitie wordt aan u voorgelegd. Vervolgens werken wij deze uit tot een nieuwe woonvisie.
- Verleidingsstrategieën voor woningverbetering particuliere woningen. Er is ervoor gekozen om de projecten die inwoners informeren over wonen onder de noemer "Bewust Wonen" te zetten. De volgende drie onderwerpen vallen hieronder:
 - o Langer zelfstandig thuis wonen (valpreventie, kleine huisaanpassingen, tips, etc.);
 - o Duurzaam en energiezuinig wonen (o.a. tips en hoe kun je energie besparen?) en water;
 - o Veiligheid in en om de woning (inbraakpreventie).

Het projectplan is opgesteld. In 2018 gaan wij door met de uitvoering die wij zijn gestart in 2017.

De kosten voor Bewust Wonen breed worden bekostigd door het KAN budget. Daaronder vallen o.a. het regionaal project "Innovatieve aanpak", kosten voor het energieloket Midden Gelderland, asbestinventarisatie bij woningen, inhuur specialist "Langer zelfstandig thuis wonen", buurtpreventie voor de veiligheid en uitvoering communicatiestrategie.

- Prioriteren en keuzes maken over het woningbouwprogramma (stoplichtenmodel) en regionale afstemming hierover. Subregionaal hebben wij afspraken gemaakt en ingediend bij de provincie. De subregionale afspraken bieden de gemeente de ruimte om het woningbouwprogramma tot 2025 te realiseren. In 2016 is er een regionale woningmarktanalyse uitgevoerd. In 2017 is gestart met het actualiseren van de regionale woonagenda. In de nieuwe woonagenda worden ook afspraken opgenomen over het woningbouwprogramma. In eerste instantie wordt vooral kwalitatief gekeken; inzet is het samen waarmaken van de kwalitatieve ambities voor de woningbouw en woningvoorraad voor de periode tot 2025. Vanuit kwalitatieve overwegingen wordt ook een onderbouwing voor nader te maken kwantitatieve afspraken op subregionaal niveau gemaakt.
- Bij nieuwbouwinitiatieven hanteren wij de gewenste bouwrichtlijnen uit de Nota Wonen. Omdat de ontwikkelingen met betrekking tot wonen constant in beweging zijn, updaten wij de gewenste woningbouwrichtlijnen regelmatig. Zowel de kwalitatieve en kwantitatieve woningbehoefte speelt daarbij een rol. Wij willen vooral inzoomen op de kwalitatieve woonbehoefte. Daarbij willen wij vooral kijken vanuit de bestaande woningvoorraad. Wat hebben wij al binnen onze gemeente aan woningvoorraad? Wij hebben dat nu niet voldoende in beeld. Daarom is het zinvol om de bestaande voorraad in beeld te brengen. Voor het in beeld brengen gaan wij een plan van aanpak opstellen en voor de uitvoering willen wij een extern bureau inschakelen. De kosten worden betaald uit het KAN budget.
- De Prestatieafspraken met Vivare en de Renkumse Huurders Vereniging worden vanaf 2016 jaarlijks bijgesteld. Naast het bijstellen van de prestatieafspraken werken wij aan de uitvoering. In 2016 is er een werkgroep opgezet voor doelstelling 3, duurzaamheid. Het jaar 2017 is ingezet voor uitwerking en onderzoek. In 2018 willen wij overgaan tot realisatie van de onderzochte mogelijkheden op duurzaamheid, energie en klimaat. Daarnaast blijven wij regie houden op de overige doelstellingen en worden de afspraken uitgevoerd.
- Het stimuleren van starters om een woning te kopen door het bieden van een starterslening.
- In 2016 is de Blijverslening in werking getreden. Hiermee ondersteunen wij inwoners bij het langer zelfstandig thuis wonen. Tot nu toe zijn er twee aanvragen ingediend. Wij maken regelmatig reclame voor de Blijverslening, ook in combinatie met Bewust Wonen.

Naam indicator	Eenheid		2013	2014
Nieuwbouwwoningen	aantal per 1.000 woningen	Renkum	8,4	0,2
		NL	6,6	6,0

Naam indicator

Nieuwbouwwoningen

Beschrijving

Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.

Bron: ABF-Systeem Woningvoorraad

2C. Bestemmingsplannen**Doelstelling**

De (bestaande) woningbouwprojecten worden waar mogelijk verder uitgevoerd of opgestart. De directe omgeving van nieuwe (bouwplannen) plannen is leidend voor een goede inpassing.

Activiteiten:

- Tijdig actualiseren van de bestemmingsplannen. Bestemmingsplannen mogen niet ouder zijn dan 10 jaar. De planning voor de actualisatie van bestemmingsplannen is als volgt:
 - 2018
 - Bestemmingsplan 'Buitengebied-Zuid' en 'Buitengebied-Noord'
 - Bestemmingsplan 'Renkum -Heelsum'
 - Bestemmingsplan 'parapluherziening parkeren'
 - 2019 en verder:
 - afhankelijk van de datum van invoering en inhoud van Omgevingswet opstellen omgevingsplannen en/of actualiseren van enkele bestemmingsplannen
- Gevolgen van de Omgevingswet voor de gemeente in kaart brengen en voorbereidende werkzaamheden verrichten

2D. Omgevingsvergunning**Doelstelling**

Behouden en benutten van het aantrekkelijke karakter van onze omgeving met enerzijds het uitgangspunt van regulering en anderzijds meer verantwoordelijkheid van de inwoners en lagere kosten.

Activiteiten:

De bouw-/WABO-taken en de juridische uitvoeringsgerichte APV taken, zijn per 1 oktober 2015 overgedragen aan de ODRA (Omgevingsdienst Regio Arnhem). Op basis van ons gemeentelijk beleid worden door de ODRA vergunningen verleend en wordt het toezicht en de handhaving van de wetgeving door hen uitgevoerd. Samenwerking met de ODRA is dan ook belangrijk. In de organisatie is daarom een regisseur aangesteld die er voor zorgt dat de samenwerking soepel verloopt. De ODRA werkt op een aantal vlakken aan het verbeteren van haar dienstverlening (doorlopend).

Natuurbeschermingswet

Vanaf 1 januari 2017 is de nieuwe natuurbeschermingswet in werking getreden. Door het inwerking treden van deze wet worden gemeenten verantwoordelijk voor het onderdeel natuur in de omgevingsvergunning en voor het toezicht en handhaving hierop. Hoewel gemeenten eerder ook al een loketfunctie hadden voor natuur werd daar in praktijk weinig invulling aan gegeven. Door de nieuwe natuurbeschermingswet en de ambitie van de provincie Gelderland om de taken voortaan geheel volgens de wet uit te voeren, lijkt het voor gemeenten en omgevingsdienst nu een natuurlijk moment om de bescherming van de natuur goed te borgen. Dit houdt onder andere in dat bij alle aanvragen om een omgevingsvergunning en meldingen wordt beoordeeld of het aspect natuur een rol speelt. Aan de hand van cijfers die gebaseerd zijn op het advies "implementatie Wet

natuurbescherming in Gelderland" van februari 2017, is in de begroting van de ODRA voor 2018 hiervoor een bedrag van €56.000 opgenomen. Bij deze schatting is uitgegaan van de "ambitieuze variant" waarbij dus bij iedere ingekomen aanvraag gekeken wordt naar het aspect natuur. Als de gemeente zou kiezen voor het uitvoeren van deze taken conform een "lichtere variant", worden de kosten voor de werkzaamheden door de ODRA geraamd op €49.500. Momenteel wordt deze lichtere variant door de Omgevingsdienst Rivierenland en de provincie verder uitgewerkt. Voor het uitvoeren van deze lichte variant is het wel noodzakelijk dat de gemeente zelf ecologisch beleid heeft vastgesteld en dit ook regelmatig actualiseert. De kosten voor een (inhuur) ecologisch beleidsmedewerker komen nog boven op de kosten voor de uitvoering door de ODRA. Omdat het momenteel nog onzeker is of er ook daadwerkelijk een lichte variant mogelijk wordt en omdat we als gemeente zelf geen ecologisch beleidsmedewerker in dienst hebben wordt voorgesteld om voor 2018 in te stemmen met het budget de uitvoering conform de voorgestelde (zwaardere) variant. Hiermee voeren wij onze wettelijke taak op een goede wijze uit. We weten nog niet zeker of deze kosten (geheel) opgevangen kunnen worden met de inkomsten van de bouwleges.

Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet zal ook effect hebben op het vergunningenstelsel dat de ODRA hanteert. Samen met de ODRA en andere partners gaan wij in overleg over de benodigde aanpassingen. Zie verder programma 2A.

Stimulering/ handhaving MKB

De gemeente Renkum heeft in 2015 het Gelders Energie Akkoord ondertekent (GEA). Vanuit de GEAtafel "Energiebesparing en -opwek bedrijven" is een "Gelderse aanpak voor de Wet Milieubeheer" ontworpen. Het idee is dat we samen met VNO-NCW Gelderland en MKB Midden zorgen dat bedrijven waarvoor erkende maatregelenlijsten bestaan, in 2020 minimaal voldoen aan wat wettelijk is voorgeschreven. Hiervoor is echter wel een integrale en gecoördineerde aanpak van communicatie, stimulering en handhaving nodig.

Zie verder bij Financiële positie en toelichting

Doelstelling
Komen tot een uitvoerbare bomenverordening.

Activiteit:

De bomenverordening is inmiddels vastgesteld en grotendeels geïmplementeerd.

2E. Mobiliteit

Doelstelling
De bereikbaarheid van onze dorpen wordt ten minste behouden en mobiliteit in alle vormen wordt versterkt.

Activiteiten:

- Regionale samenwerking:
 - o We werken met de gemeenten in de Regio Arnhem-Nijmegen aan een nieuwe regionale mobiliteitsvisie (Op weg naar een Bereikbaarheidsaanpak regio Arnhem Nijmegen).
 - o Uitvoering geven aan de vastgestelde Bereikbaarheidsaanpak met plannen voor veranderingen in de Mobiliteit. Hiervoor hebben we het wegennet hebben we regelmatig contact met buurgemeenten, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat en Prorail.
 - o Met Wageningen, Arnhem en de provincie over de aanleg van de snelfietsroute
 - o Moderniseren van doelgroepenvervoer (zie programma 1).

- o Versterken van het OV tussen Arnhem en Wageningen. Eind 2016 is lijn 352 geëvalueerd en deze buslijn blijkt zeer succesvol te zijn. Ook lijn 51 doet het heel goed. Volgens de vervoerder is het reizigerspotentieel nog een stuk groter als hierin geïnvesteerd wordt. Samen met Arnhem en Wageningen zijn wij daarom een regionaal proces gestart om met de provincie (en anderen partijen) deze (HOV)verbindingen te optimaliseren. Renkum is de trekker van dit project. In juni is een intentieverklaring ondertekend onder de werknaam Rijnlijn (als voortzetting van Trolley 2.0). Uiteindelijk is het de bedoeling dat trolleybussen deels bovenleidingloos gaan rijden tussen (o.a.) Arnhem en Wageningen (WUR).
- o Instandhouden van de treinverbinding Arnhem-Ede met stops in Oosterbeek en Wolfheze, door blijvend aandacht hiervoor te vragen (lobby). Dit speelt bij twee concessies en dus bij twee vervoerbedrijven. Aanbesteding in 2020 moet nieuwe mogelijkheden bieden.
- o Waar mogelijk ondersteunen van de lobby voor een nieuwe fietsverbinding over de Rijn. Renkum heeft voorkeur voor een fietsverbinding parallel aan de spoorbrug. Realisatie lijkt nog ver weg te liggen gezien het ontbreken van middelen.
- Het bestuur van de Stichting Drielse Veer heeft als voornaamste taak een betrouwbaar en toekomstbestendig veer te besturen. De gemeente Renkum ondersteunt hen daarbij als penhouder richting het Verenfonds en de gemeente Overbetuwe.
- In 2015 is een nieuw Meerjarenuitvoeringsplan (MUP 2015-2018) vastgesteld. Eind 2017/begin 2018 volgt een evaluatie over de eerste twee jaar en een nieuwe planning voor de jaren 2018-2020

Doelstelling

De verkeersveiligheid in onze dorpen wordt verbeterd.

Activiteiten:

- Verbeteren van de oversteek van de spoorweg bij Wolfheze voor langzaam verkeer. Eind 2015 is hiervoor een werkgroep met provincie, ProRail en gemeente Renkum opnieuw opgestart. De opdracht aan ProRail is verstrekt en de engineering loopt. Overstekende voetgangers krijgen een met slagbomen beveiligd rustpunt, waardoor het mogelijk is in twee keer over te steken. Door ook de kruising te verbreden krijgen fietsers en voetgangers meer ruimte. Planning is dat dit werk in 2018 wordt uitgevoerd. De lobby om hier een ongelijkvloerse spoorkruising te krijgen is geïntensiveerd nu ook de provincie zich hier achter schaaft.
- Waar nodig en financieel mogelijk verbeteren van de verkeersveiligheid voor langzaam verkeer bij oversteekplaatsen. In 2016 zijn conform het vastgestelde MUP alle oversteekplaatsen in onze gemeente geïnventariseerd. Geconstateerd is dat er 11 locaties verkeersveiliger gemaakt moeten worden. Daarvan is er één (Stationsweg) in 2017 aangepakt. Voor nog 1 à 2 oversteekplaatsen is geld beschikbaar. Deze worden in 2018 aangepakt.
- Permanente verkeerseducatie uitvoeren om de verkeersveiligheid van kwetsbare verkeersdeelnemers (zoals schoolgaande kinderen, ouderen, gehandicapten) te verhogen en bewustwording van jonge automobilisten te vergroten (doorlopend).
- Verbeteren van de veiligheid voor verkeer en aanwonenden en oversteekbaarheid bij reconstructie/ groot wegenonderhoud van de doorgaande wegen: In 2018 zal de aandacht gericht zijn op de Wolfhezerweg omdat daar dan groot onderhoud in combinatie met rioolvervanging, wordt uitgevoerd. Er is inmiddels een samenwerkingsovereenkomst met de provincie opgesteld. Er moet door de provincie nog wel een overdrachtsovereenkomst worden opgesteld. De verwachting is dat wij de weg in 2017 in beheer en eigendom overnemen van de provincie en dat de herinrichting 2018 volledig door ons wordt uitgevoerd.

Doelstelling

Zorgen voor voldoende goede parkeervoorzieningen.

Activiteiten:

- De parkeersituatie rondom het gemeentehuis en het Raadhuisplein is in 2016 in kaart gebracht. In het vastgestelde MUP is budget opgenomen om verbetermaatregelen te rond het gemeentehuis treffen. We zullen onderzoeken wat nodig is en wat kan financieel kan.
- Het uitbreiden van fietsparkeerplaatsen, stations en winkelcentra. Hiermee wordt het fietsgebruik gestimuleerd het openbaar vervoer aantrekkelijker gemaakt.

Naam indicator	Eenheid		2014	2015
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	Renkum	8	8
		NL	7	8
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	%	Renkum	12	9
		NL	10	9

Naam indicator

Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig

Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser

Beschrijving

Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen. Bron: VeiligheidNL

Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen. Bron: VeiligheidNL

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2A. Ruimtelijke ontwikkeling						
Lasten	3.730	2.468	1.815	817	265	265
Baten	3.256	1.556	1.463	690	137	137
Saldo van baten en lasten	-474	-912	-353	-128	-128	-128
Mutatie reserve	64	421				
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-409	-491	-353	-128	-128	-128
2B. Wonen						
Lasten	308	212	193	193	193	193
Baten	81					
Saldo van baten en lasten	-227	-212	-193	-193	-193	-193
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-227	-212	-193	-193	-193	-193
2C. Bestemmingsplannen						
Lasten	442	208	220	220	220	220
Baten	25	21	21	21	21	21
Saldo van baten en lasten	-416	-187	-199	-199	-199	-199
Mutatie reserve	189					
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-227	-187	-199	-199	-199	-199
2D. Omgevingsvergunning						
Lasten	1.220	1.226	1.285	1.285	1.285	1.285
Baten	644	417	377	377	377	377
Saldo van baten en lasten	-576	-809	-909	-909	-909	-909
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-576	-809	-909	-909	-909	-909
2E. Mobiliteit						
Lasten	773	501	511	503	492	486
Baten	68	54	54	54	54	54
Saldo van baten en lasten	-705	-446	-457	-449	-438	-432
Mutatie reserve	-56	41	35	32	31	29
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-762	-406	-422	-416	-407	-403
Saldo van baten en lasten	-2.398	-2.566	-2.111	-1.877	-1.867	-1.860
Mutatie reserve	197	461	35	32	31	29
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-2.201	-2.105	-2.076	-1.845	-1.835	-1.831

03 Milieu, klimaat & duurzaamheid

Visie

Gemeente Renkum biedt aan bewoners en bezoekers de mogelijkheid in een natuurlijke omgeving te ontspannen en te genieten en zich bewust te zijn van de waarde ervan. 'Landschap' is één van de vier kernkwaliteiten van onze gemeente. De mooie groene omgeving moeten we koesteren, benutten en behouden. Daarom willen wij een gemeente zijn die inwoners en instellingen stimuleert tot opwekken van duurzame energie, het zuinig en bewust omgaan met water, energie en afval én die actief stimuleert tot meehelpen met het in stand houden van onze natuur, landschap en biodiversiteit. Duurzaamheid is een leidend principe. De stimulans is ook bedoeld om te komen tot een circulaire economie, waarbij zoveel als mogelijk afvalstoffen weer als gelijkwaardige grondstof in de economie terug komt.

Ondanks zeer beperkte financiële middelen formuleren we ambitieuze doelstellingen, die wij alleen gezamenlijk met inwoners, bedrijven en andere overheden kunnen bereiken.

Wat willen wij bereiken en wat doen we daarvoor?

Producten

3A. Milieu en duurzaamheid

Doelstelling
De gemeente Renkum is een duurzame, groene gemeente die duurzaam ontwikkelt en bouwt, en inwoners, bedrijven en instellingen stimuleert tot energiebesparing en het opwekken van duurzame energie.

Activiteiten:

- Het waar nodig faciliteren van inwoners of organisaties die concrete duurzame initiatieven willen ontplooiën in onze gemeente. Op dit moment lopen er inwonersinitiatieven voor het verduurzamen van de appartementencomplexen Koningsberg/ Reigersberg en voor een waterkrachtcentrale bij de stuw van Driel. Daarnaast blijven we natuurlijk ook het initiatief van de bewoners van Heveadorp voor zonnepanelen en isolatie ondersteunen.
- Samen met Vivare blijven werken aan verder invulling van de prestatieafspraken.
- Zorgen dat er door middel van Natuur- en Milieueducatie (NME) een bijdrage wordt geleverd aan het bereiken van onze beleidsdoelen op het gebied van milieu en duurzaamheid. Ook in 2018 afspraken maken over de uitvoering van de NME taken door de Stichting Renkums Beekdal.
- Gecertificeerd blijven op trede drie van de CO2 prestatieladder. Acties die voor 2018 zijn opgenomen in het CO2 reductieplan uitvoeren.
- Samen met de ODRA meewerken aan een project voor het verduurzamen van het bedrijventerrein Schaapsdrift.

3B. Energie en klimaat

Doelstelling
De gemeente Renkum is in 2040 klimaatneutraal.

Activiteiten:

- Milieucontroles: jaarlijks stellen we in overleg met de ODRA een werkprogramma op. Op dit moment wordt het werkprogramma 2018 opgesteld. Ook in 2018 zijn uren opgenomen voor energieprojecten. Dit met het oog op de doelstelling om klimaatneutraal te worden.
- Het uitvoeren van de *Routekaart Op weg naar een Klimaatneutraal 2040*.
- Het faciliteren van duurzame ondernemersinitiatieven. Zoals het verduurzamen van bedrijventerrein Schaapsdrift.
- Het stimuleren van maatschappelijke organisaties om gebruik te maken van de duurzaamheidslening. Daarnaast krijgen inwoners en bedrijven d.m.v. het Energieloket informatie over tal van (landelijke) stimuleringsregelingen.
- Het (laten) plaatsen van zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed, als uit onderzoek blijkt dat dit rendabel is.
- Duurzame inkoop energie: Samen met gemeenten uit de regio Arnhem en Nijmegen doet Renkum mee met de inkoop van duurzame energie inkoop voor de periode vanaf 2018.
- Participatie in project E-bus 2020 (trolley 2.0).

Regionale routekaart

De opgave op het gebied van energietransitie en klimaat is groot. De investeringen en projecten zijn voor een deel lokaal en voor een deel regionaal van aard. Regionaal zijn het vooral die projecten die het gevolg zijn van de energietransitie, zoals het uitfaseren van het aardgas, toename gebruik duurzame elektriciteit en energiebesparing. Dat wordt in gang gezet door onderzoek en investering in warmtenetten, energie inkoop, aanbesteding openbaar vervoer, uitrol van een laadinfrastructuur voor elektrisch rijden en energiebesparing bij woningen en bedrijven. Bovengenoemde opgaven vragen om een regionale aanpak, waarin gemeenten, provincie, Alliander, bedrijfsleven en andere partijen de handen ineen slaan. De afgelopen jaren is reeds succesvol samengewerkt in projecten zoals inkoop duurzame energie.

Om de prioriteiten en de projecten voor de periode 2017-2020 te bepalen is het van belang de regionale routekaart De Groene Kracht te actualiseren en een nieuw uitvoeringsprogramma op te stellen. Dit vindt plaats in 2017. De kosten voor het opstellen van de regionale routekaart worden in 2017 gedekt door de provincie Gelderland en deels door het restantbudget van de voormalige stadsregio.

De kosten voor 2018 komen voort uit de routekaart en het uitvoeringsprogramma die eind 2017 wordt vastgesteld. De kosten zijn nodig voor de inzet van inhoudelijke en ondersteunende menskracht en als startkapitaal voor regionale projecten.

Ingeschat wordt dat hiervoor regionaal 6 ton benodigd is. De provincie is bereid hiervan 50% te cofinancieren als de regiogemeenten eveneens 50% bijdragen. In het uitvoeringsprogramma Op weg naar een Klimaatneutraal 2040 is €2.500 gereserveerd. De regionale routekaart zal voorstellen voor projecten opleveren, waarna wij nagaan waar Renkumse deelname past in onze lokale aanpak. Mogelijk zal dit leiden tot een verschuiving in de geraamde budgetten binnen 3A en 3B.

3C. Bos en landschap

Doelstelling

Het blijven beschermen en waar nodig ontwikkelen van de aanwezige waarden van bos, landschap en inheemse flora en fauna in de gemeente.

Het ondersteunen van vrijwilligerswerk en andere initiatieven vanuit inwoners- of belangengroepen die de kwaliteit van bos en landschap verbeteren of in stand houden. Hierbij is het openbare karakter een voorwaarde.

Het conform FSC-voorwaarden beheren van de gemeentelijke (landgoed-)bossen, die een belangrijk deel van ons landschap vormen. Hierbij is er blijvend aandacht voor een financieel gezonde exploitatie.

Activiteiten:

- Uitvoering geven aan het LandschapsBasisPlan 2017 o.a. door het opstellen van een uitvoeringsplan 2019.
- Bevorderen en ondersteunen van initiatieven op het gebied van natuur, landschap en biodiversiteit, zoals Hoogstambrigade en Duizendknoopbrigade.
- Uitvoering geven aan het Bosbeleidsplan dat in oktober 2017 ter besluitvorming aan u is aangeboden (doorlopend).
- Bestrijden van invasieve exoten, zoals Japanse Duizendknoop en Reuzenbereklaauw door o.a. begrazing met dieren en faciliteren van Duizendknoopbrigade.
- Participeren in project Voedselregio Rijn IJssel Linge om lokale voedselproducenten (boeren) dichtbij in contact te brengen met consumenten/afnemers. (conform POP3 subsidie)
- Mogelijkheden onderzoeken om jeugd/jongeren bij landschap te betrekken, bijvoorbeeld met Klompenpad Kids.

3D. Water en riolering

Doelstelling

We zetten ons in voor een mooi, veilig, schoon, gezond en duurzaam beheer van het watersysteem en de waterketen. Daarmee vergroten we de kwaliteit van het beheer tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. De inwoner ziet wat we bereiken en we zijn transparant over de kosten. Wij voldoen aan de zorgplichten vanuit de Wet milieubeheer en de Waterwet door het opstellen van een Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP+).

Naast de wettelijke taken zijn de doelen uit het Bestuursakkoord Water (BAW) in het vGRP+ verwerkt.

Activiteiten:

Uitvoering geven aan (vaak lang cyclische) taken rond water en riolering, zoals vastgelegd in **Water** stroomt:

- Uitvoeren van operationele taken rond rioleringsbeheer, waaronder het op orde hebben en houden van het beheerareaal. Afstemming met lopende trajecten op het gebied van integratie van milieu-, natuur- en klimaatbeleid en het omgevingsrecht (BAW 2014-2018).
- Daar waar mogelijk doelmatig samenwerken met partners: Aansluiten op operationele taken in de afvalwaterketen tot gebiedsgrootte van waterschap (BAW 2014-2018).

- Onderzoek verrichten naar de gevolgen van een veranderend klimaat in kader van klimaatadaptatie. Maatregelen in het kader van klimaatmitigatie, waarbij gekeken wordt naar het voorkomen van klimaatverandering, worden beschreven bij 3B Energie en klimaat (doorlopend).

3E. Afvalverwijdering en -verwerking

Doelstelling

Scheidingspercentage huishoudelijk afval in 2018 naar 75% ofwel 140 kg restafval/inwoner/jaar. Verlaging van de gemeentelijke belastingen door inwoners directe invloed te geven op de aangeboden hoeveelheid restafval.

Activiteiten:

- Evaluatie van milieueffecten door de genomen maatregelen uit het Afvalbeleidsplan (2016).
- Evaluatie van de financiële effecten van de nieuwe manier van afvalinzameling.
- Afhankelijk van de uitkomst van de evaluatie aanvullende maatregelen doorvoeren om de VANG-doelstelling voor het jaar 2020 (75% afvalscheiding) te behalen (2018).
- Inwoners stimuleren de verschillende huishoudelijke afvalstromen gescheiden en op de juiste manier aan te bieden.

Naam indicator	Eenheid		2014	2015
Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	Renkum	194	195
		NL	205	200

Naam indicator

Fijn huishoudelijk restafval

Beschrijving

Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval. Bron: CBS - Statistiek Huishoudelijk Afval

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3A. Milieu en duurzaamheid						
Lasten	177	96	100	109	109	109
Baten						
Saldo van baten en lasten	-177	-96	-100	-109	-109	-109
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-177	-96	-100	-109	-109	-109
3B. Energie en klimaat						
Lasten	178	98	125	134	137	113
Baten	67					
Saldo van baten en lasten	-111	-98	-125	-134	-137	-113
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-111	-98	-125	-134	-137	-113
3C. Bos en landschap						
Lasten	309	207	198	198	198	198
Baten	103	34	24	32	35	20
Saldo van baten en lasten	-206	-173	-174	-166	-163	-178
Mutatie reserve	49					
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-158	-173	-174	-166	-163	-178
3D. Water en riolering						
Lasten	2.692	3.527	3.312	3.004	2.728	2.727
Baten	3.286	4.178	4.096	3.785	3.520	3.488
Saldo van baten en lasten	594	651	783	781	792	761
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	594	651	783	781	792	761
3E. Afvalverwijdering en -verwerking						
Lasten	3.290	3.266	3.462	3.463	3.462	3.461
Baten	4.079	4.110	4.303	4.302	4.299	4.297
Saldo van baten en lasten	789	844	841	839	837	836
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	789	844	841	839	837	836
Saldo van baten en lasten	889	1.129	1.226	1.212	1.221	1.198
Mutatie reserve	49					
Geraamd/gerealiseerde resultaat	937	1.129	1.226	1.212	1.221	1.198

04 Veiligheid

Visie

Iedereen in de gemeente Renkum kan hier ook op langere termijn in rust en veiligheid opgroeien en wonen.

Wat willen wij bereiken en wat doen we daarvoor?

Producten

4A. Integraal veiligheidsbeleid

Doelstelling

Uitvoering geven aan een uitvoeringsplan gebaseerd op een vastgesteld Integraal Veiligheidsplan voor de komende vier jaren 2018 – 2021 waarin de prioriteiten voor de komende vier jaar zijn vastgesteld. Uitvoering geven aan het Integraal Veiligheidsplan met alle partners en daarin bepalen wat er extra nodig is aan inzet om de doelstellingen die gekoppeld worden aan de gestelde prioriteiten met elkaar te kunnen behalen.

De doelstellingen zijn als volgt te omschrijven:

- Het Integraal Veiligheidsplan voor 2018 t/m 2021 vastgesteld te krijgen.
- De uitvoering te bespreken met alle partners en daarin het onderscheid te maken:
 - van wat minimaal wordt verwacht op de betreffende veiligheidsvelden voor de situatie in de gemeente Renkum;
 - welke inzet er momenteel al plaatsvindt c.q. aangescherpt kan worden, en;
 - wat er extra nodig is om de gestelde prioriteiten in de komende vier jaar te kunnen bereiken.

De prioriteiten die gesteld gaan worden dienen vervolgens ieder jaar herijkt te worden op basis van het uitvoeringsplan en de veiligheidscijfers (objectief als subjectief) die beschikbaar zijn

Activiteiten:

Veiligheid is sinds jaar en dag een kerntaak van de overheid. Op lokaal niveau is het nodig om de inspanningen van veiligheidspartners zo veel mogelijk op elkaar af te stemmen. Daardoor zullen de inspanningen van alle betrokkenen meer effect hebben. Het integraal veiligheidsbeleid is een heel breed beleidsterrein. Door de onderlinge verbanden van de veiligheidsthema's in beeld te brengen kunnen de(schaarse) middelen het meest effectief worden ingezet om de veiligheidsproblemen die er zijn met elkaar aan te kunnen pakken.

De gemeente Renkum heeft een verouderd Integraal Veiligheidsplan (IVP) 2014 - 2016. De voorbereidingen voor een nieuw IVP zijn in volle gang. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van de methode Kernbeleid Veiligheid. Dit is een methode waarmee een gemeente een integraal veiligheidsbeleid kan ontwikkelen. Interactieve beleidsontwikkeling staat hierbij centraal. Dit plan is bedoeld als kaderstelling voor de raad en daarnaast met het jaarlijks opstellen en vaststellen van een uitvoeringsplan door het college met de kaderstelling als uitgangspunt.

Conform de methode kernbeleid veiligheid gaan we uit van een vijftal leefgebieden of veiligheidsvelden die weer zijn opgedeeld in verschillende deelgebieden. Het is voor een gemeente als Renkum onmogelijk om alles te bedienen; laat staan dat we op alles in zetten qua prioriteit. Dit moeten we met alle partners op het gebied van veiligheid gezamenlijk doen en daar ook bindende afspraken over maken hoe we daarmee omgaan. Het betreft de volgende veiligheidsvelden:

1. Veilige woon- en leefomgeving
2. Bedrijvigheid en veiligheid
3. Jeugd en veiligheid
4. Fysieke veiligheid
5. Integriteit en veiligheid

Binnen de veiligheidsvelden komen in ieder geval de volgende onderwerpen terug in het nog vast te stellen Integraal Veiligheidsplan.

- Veilige woon en leefomgeving: Het verbinden van veiligheid aan het sociaal domein, waaronder de terugkerende problematiek van mensen met verward gedrag die zorgen voor (on)veiligheid in de wijk. Hierbinnen valt ook de aanpak op High Impact Crimes, met name wanneer er een trend waarneembaar is van dergelijke delicten zoals woninginbraken.
- Bedrijvigheid en veiligheid: De randvoorwaarden te creëren voor het houden van veilige evenementen en veilige bedrijventerreinen waaronder bijvoorbeeld het toepassen van het Keurmerk Veilig Ondernemen.
- Jeugd en veiligheid: Afstemmen met uitvoeringpartners binnen jeugdhulp, politie en Veilig Thuis, een sluitend netwerk van signalering en passende interventies. Hierbij staat de brede aanpak van kinder- en oudermishandeling bijvoorbeeld centraal samengevat als huiselijk geweld en het onder de aandacht brengen van de vernieuwde en aangescherpte meldcode. Het gaat over de aanpak van jeugdoverlast en bewustwording op het gebied van jeugd, alcohol en drugs in de gehele veiligheidsketen. De samenwerking met de scholen is hierin een speerpunt (veilige school).
- Fysieke veiligheid: Zorg dragen voor een adequaat niveau van brandveiligheid. De VGGM heeft aandacht gevraagd voor het wonen boven winkels en is bezig de automatische meldingen verder terug te drinken. Binnen fysieke veiligheid valt ook het minimaliseren van de gevolgen van eventuele rampen en incidenten, en vooral ook rekening houden met allerlei vormen van nieuwe crisisvormen die op de gemeenten kunnen afkomen.
- Integriteit en veiligheid: Alle mogelijke middelen inzetten om ondermijning en de daaraan gekoppelde georganiseerde misdaad en andere vormen van criminaliteit tegen te gaan. Hiervoor is het nog op te stellen ondermijningsbeeld leidend in samenwerking met het RIEC. Verder het vormgeven van een breder Bibob beleid binnen de gemeente en het effectief inzetten van de verschillende burgemeestersbevoegdheden die in het kader van de openbare orde en veiligheid in de diverse wetgeving beschikbaar is.

Vooruitlopend op de uitkomsten van het plan is het noodzakelijk om de formatie in ieder geval uit te breiden per januari 2018 met een vaste fulltime adviseur zorg en veiligheid. Deze kosten bedragen jaarlijks €62.000.

Naam indicator	Eenheid		2014	2015	2016
Verwijzingen Halt	2014: aantal per 10.000 inw. 12-17 jaar	Renkum	131,5		122,0
	2016: aantal per 10.000 inwoners	NL	139,7		137,4
Hardekern jongeren	Per 10.000 inw.	Renkum	0,7		
		NL	1,3		
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	Renkum	1,6	1,4	1,1
		NL	2,5	2,6	2,3
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	Renkum	5,2	5,6	5,0
		NL	5,7	5,8	5,3
Diefstal uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	Renkum	5,1	3,7	4,5
		NL	4,2	4,1	3,3
Vernielingen en beschadigingen	Aantal per 1.000 inwoners	Renkum	9,2	7,2	4,6
		NL	6,5	6,5	5,6

Naam indicator

Beschrijving

Verwijzingen Halt

Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar. Bron: Bureau Halt

Hardekern jongeren

Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar. Bron: Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)

Winkeldiefstallen

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners. Bron: CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen

Geweldsmisdrijven

Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.). Bron: CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen.

Diefstal uit woning

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners. Bron: CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen

Vernielingen en beschadigingen

Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners. Bron: CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen

4B. Toezicht en handhaving

Doelstelling

Transparant toezicht houden en effectief handhaven met een belangrijk accent op het voorkomen van overtredingen en het borgen van veiligheid. Dit doen we samen met alle inwoners, bedrijven en andere betrokken partijen en organisaties.

Activiteiten:

- Er wordt een gericht maatschappelijk netwerk opgebouwd met stakeholders, zoals belangenorganisaties, doelgroepen, burgerplatforms en bedrijven.
- Er is een gedegen regie over en samenwerking met de overige handhavingpartners VGGM (GGD en Brandweer) ODRA, alsmede samenwerkingen met overige (bestuurs- en/of strafrechtelijke) organen. Bij ODRA zijn naast de milieutaken in 2015 ook de overige WABO-taken ondergebracht ter uitvoering.
- Toezicht en sanctionering vindt transparant plaats op:

a. de activiteiten zoals benoemd in de WABO (o.m. bouw- en sloopwerkzaamheden, brandveiligheid, milieu-inrichtingen, planologische gebruik in overeenstemming met het bestemmingsplan, monumenten, APV).

Het onderzoek uitgevoerd door de rekenkamercommissie geeft aan dat voor toezicht meer capaciteit zou moeten zijn om goed uitvoering te geven aan het beleid.

Voor de toezicht-capaciteit op de APV is erg klein (1 fte, belegd bij 1 persoon) en daardoor kwetsbaar. Zeker gezien ontwikkelingen waarbij toezicht essentieel is voor een goed resultaat:

- nieuwe inrichting evenementenproces vanuit veiligheidsperspectief;
- bezuiniging bij politie waardoor verschuiving van taken van wijkagent naar BOA.

Er wordt creatief nagedacht over hoe deze kwetsbaarheid te ondervangen binnen bestaand budget. Tijdens grote evenementen zoals de Airborne Wandeltocht of de Herdenkingen worden extra toezichthouders ingehuurd via een commercieel bureau. Uiteraard brengt dit extra kosten met zich mee. Deze extra kosten zijn niet meegenomen in de begroting.

b. kinderopvang, zoals bedoeld in de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen (hierna: Wkkip, kinderopvang of Wet kinderopvang).

Op dit moment heeft de gemeente Renkum de hoogst haalbare status (de A-status). De verwachting is dat - gezien de resultaten van het huidige jaarverslag - deze status opnieuw zal worden toegekend.

c. de openbare orde en (verkeers-)veiligheid, waaronder de APV, voor zover hier een gemeentelijke bevoegdheid aanwezig is.

d. de overige bijzondere regelgeving ten aanzien van de fysieke leefomgeving, zoals o.m. de Drank- en horecawet, Wegenwet en de Winkeltijdenwet. Toezicht op de Drank- en horecawet is niet belegd en de beschikbare capaciteit is erg klein (200 uur op jaarbasis).

e. toezicht op kwaliteit en veiligheid Wmo aanbieders zoals bedoeld in de Wmo 2015 In september 2017 is binnen de gemeente een handhavend ambtenaar WMO kwaliteitstoezicht benoemd. Benoeming heeft plaatsgevonden binnen de bestaande formatie.

4c. Huiselijk geweld, kindermishandeling, discriminatie en pesten

Doelstelling

De Veilig Thuis organisatie (VT) is gepositioneerd binnen de VGGM en is een schakel tussen signaal en interventie als het gaat om de bedreiging van veiligheid van jong en oud. Het doel is om zo spoedig als mogelijk zicht te hebben op de situatie om te komen tot een interventie met blijvend resultaat. Veilig Thuis behandelt zelf niet, maar initieert de inzet van hulp. Veilig Thuis kan zelf een onderzoek starten en ook een verzoek tot onderzoek doen bij de Raad voor de Kinderbescherming. In geval van een crisissituatie wordt dit direct opgepakt en het signaal wordt doorgezet en afgestemd met de noodzakelijke partners waaronder het sociaal team zodat de interventies ook lokaal een vervolg kunnen krijgen. Signalen die niet leiden tot inzet van VT worden direct doorgezet naar het sociaal team.

Naast Veilig Thuis bestaat het meldpunt discriminatie en pesten. Inwoners zijn in de gelegenheid om een melding te doen van ongelijke behandeling (discriminatie) en pestgedrag. In het geval dat zij er zelf (met eventuele lokale ondersteuning) niet uitkomen kunnen zij terecht bij het Meldpunt Discriminatie en Pesten in Arnhem.

Activiteiten:

- In 2018 blijft Veilig Thuis verder uitvoering gegeven aan de samenwerking met andere maatschappelijke partners over preventie en aanpak van huiselijk geweld. Vooral op het gebied van jeugdhulp blijft de samenwerking intensief en daarnaast zal meer aandacht zijn voor ouderenmishandeling.
- We gaan van start met het integraal veiligheidsplan (IVP) waaronder een lokaaluitvoeringsplan komt met de speerpunten van beleid op preventie, samenwerking binnen het sociale domein voor de netwerken voor jeugdhulp, volwassenen en de zorg voor ouderen. Hierbinnen is er aandacht voor signalering en preventie van de verschillende vormen van huiselijk geweld en de aanpak hiervan alsmede voor signalering en preventie van vormen van kindermishandeling en de aanpak hiervan .
- Als gemeente houden wij regie op de uitvoering van de wet Meldcode intern binnen onze organisatie ook bij maatschappelijke partners werkzaam in de 1e lijn. In 2018 wordt een training meldcode georganiseerd voor het sociaal team en alle partners uit het lokale veld waaronder; scholen, kinderdagverblijven, sportcoaches, leerplicht, GGD, POH, gastouders, BSO.

Meldpunt discriminatie en pesten

Veel klachten hebben te maken met ongelijke behandeling op de arbeidsmarkt en problemen in de buurt. In het lokaal netwerk zal het sociaal team aandacht besteden aan preventie en bemiddeling waar nodig.

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
4A. Integraal veiligheidsbeleid						
Lasten	2.427	2.079	2.097	2.029	1.969	1.971
Baten	118					
Saldo van baten en lasten	-2.308	-2.079	-2.097	-2.029	-1.969	-1.971
Mutatie reserve		58				
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-2.308	-2.021	-2.097	-2.029	-1.969	-1.971
4B. Toezicht en handhaving						
Lasten	486	335	394	394	394	394
Baten	15	6	6	6	6	6
Saldo van baten en lasten	-472	-329	-388	-388	-388	-388
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-472	-329	-388	-388	-388	-388
4C. Huiselijk geweld, kindermishandeling, discriminatie/pest						
Lasten		158	158	158	158	158
Baten						
Saldo van baten en lasten		-158	-158	-158	-158	-158
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat		-158	-158	-158	-158	-158
Saldo van baten en lasten	-2.780	-2.566	-2.644	-2.575	-2.516	-2.517
Mutatie reserve		58				
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-2.780	-2.508	-2.644	-2.575	-2.516	-2.517

05 Openbare ruimte

Visie

Renkum is een mooie groene gemeente en wordt hierdoor alom geprezen. Wij zetten ons in voor het behoud van deze kwalitatief hoogwaardige woon- en werkomgeving onder andere door het goed onderhouden van de gemeentelijke plantsoenen, parken en begraafplaatsen.

Ten aanzien van onze wegen, straten en pleinen wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke taak tot het in stand houden van de bestaande asfalt- en elementenverhardingen.

Wat willen wij bereiken en wat doen we daarvoor?

Producten

5A. Groenonderhoud

Doelstelling
Streven naar het verhogen van het onderhoudsniveau van groen, door middel van het anders aanbesteden en/of samenwerking.

Activiteiten Groenonderhoud

- Het tweejaarlijks evalueren van het vastgestelde onderhoudsniveau groen en waar nodig bijsturen om de vastgestelde doelen te verwezenlijken. De evaluatie wordt opgenomen binnen het nieuwe Integraal Beheerplan Openbare Ruimte
- Uitvoering geven aan het Groenstructuurplan 2017-2027 door het jaarlijks indienen van een uitwerkingsplan met bijbehorend financieel kader, ter behandeling in de begrotingsraad (doorlopend).
- Op 2 november 2016 heeft u via een amendement besloten het budget groenonderhoud voor 2018 op te hogen met een bedrag van € 100.000. De gelden worden ingezet ten behoeve van het verhogen van de onderhoudskwaliteit van de buitenruimte.
 - Door het beschikbaar stellen van extra geld wordt in 2018 een deel van de achterstand weggewerkt en worden versleten plantvakken gerenoveerd.

Activiteiten Sportparken

- Overdracht van beheer en onderhoud van de sportparken Wilhelmina Heelsum en Bilderberg Oosterbeek naar de sportverenigingen.
- Na overdracht worden de personele en materieel consequenties voor team BOR nader uitgewerkt en wordt bepaald of en hoe de openstaande taakstelling wordt ingevuld.
- Ten behoeve van de invulling van de taakstelling wordt de mogelijkheid onderzocht naar de bijdrage die kan worden geleverd vanuit de binnensport.

5B. Wegen, straten en pleinen

Doelstelling
Streven naar het verhogen van het onderhoudsniveau voor wegen, waarbij het wettelijke niveau de minimumnorm is. Indien mogelijk gebeurt dat door anders en slimmer aan te besteden of samen te werken, waar mogelijk nog meer dan nu. Middelen die daardoor worden bespaard, worden ingezet voor het verhogen van het onderhoudsniveau.

Activiteiten:

- Opstellen nieuw Integraal Beheerplan Openbare Ruimte waarvan Wegen een onderdeel van uitmaakt.
- Onderhoud uitvoeren aan asfalt- en elementenverhardingen op basis van de vast te stellen nieuwe beheernota.
- Wegonderhoud uitvoeren conform planning op basis van de uitkomsten van de inspectie eind 2016 en de naverkenning van de beheerders.
- Daar waar mogelijk combinaties maken tussen wegonderhoud en werkzaamheden aan de openbare ruimte zoals reconstructie- en/of rioolprojecten, groenonderhoud en verkeersmaatregelen (doorlopend).

Doelstelling

Straatverlichting moet zo veel mogelijk duurzaam zijn, minder verlicht, daar waar dat kan zonder de veiligheid, het gebruik van de wegen en de bereikbaarheid voor alle weggebruikers aan te tasten.

Activiteiten:

- Opstellen nieuw Integraal Beheerplan Openbare Ruimte waarvan Verlichting een onderdeel van uitmaakt.
- Na aanbesteding de openbare verlichting starten met de nieuwe werkwijze vanaf 2018.
- Beter en feitelijk inzicht in elektriciteitsgebruik via de al geplaatste slimme meters en het Flex OV van de netwerkbeheer.(2018 en verder)
- Afronding plaatsing resterende deel slimme meters.

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
5A. Groenonderhoud						
Lasten	3.397	2.110	2.079	2.070	1.948	1.945
Baten	363	277	278	278	277	277
Saldo van baten en lasten	-3.034	-1.832	-1.801	-1.792	-1.671	-1.668
Mutatie reserve	25	5				
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-3.008	-1.828	-1.801	-1.792	-1.671	-1.668
5B. Wegen, straten en pleinen						
Lasten	3.770	3.333	2.880	2.598	2.597	2.593
Baten	86	42	42	42	42	42
Saldo van baten en lasten	-3.683	-3.291	-2.837	-2.556	-2.555	-2.551
Mutatie reserve	99	803	280			
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-3.584	-2.488	-2.557	-2.556	-2.555	-2.551
Saldo van baten en lasten	-6.717	-5.123	-4.639	-4.348	-4.226	-4.219
Mutatie reserve	124	808	280			
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-6.593	-4.316	-4.359	-4.348	-4.226	-4.219

06 Economie & Cultuur

Visie

Renkum kent een grote diversiteit aan ondernemers. Zij zorgen voor werkgelegenheid en behoud van de leefbaarheid in onze dorpen. Daarom worden bestaande ondernemingen gekoesterd en het vestigingsklimaat wordt zo aantrekkelijk mogelijk gemaakt.

De kernkwaliteiten van onze gemeente (cultuurhistorie, Airborne, kunst en cultuur en landschap) worden versterkt om de woonkwaliteit nog aantrekkelijker te maken, economie te stimuleren en recreatie en toerisme te bevorderen.

Wat willen wij bereiken en wat doen we daarvoor?

Producten

6A. Ondernemen en bedrijvigheid

Doelstelling

Een aantrekkelijker gemeente zijn voor ondernemers door een intensievere samenwerking met het bedrijfsleven, het versterken van structuren en het leggen van koppelingen met andere beleidsterreinen.

Activiteiten:

- De Nota Economie 'Groei bereik je samen' (de herziening van de Economische Visie) is in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven afgerond en bevat een visie en een op uitvoering gericht actieprogramma voor de jaren 2017 t/m 2020. Belangrijk element hierin is de integrale werkgeversbenadering en het op te zetten Ondernemersloket.
- Om de nota te effectueren en het omgevingsloket in belangrijke mate te vullen, is er extra formatie en materieel budget nodig. Vanaf 2018 stellen wij voor om conform het raadsvoorstel bij de Nota Economie 0,8 Fte voor de BCF en 0,8 Fte voor een beleidsmedewerker EZ beschikbaar te stellen. Daarnaast is budget nodig om de acties in het uitvoeringsprogramma te kunnen uitvoeren. Hiervoor is structureel € 10.600 nodig voor de periode 2017-2020 en in 2018 een extra budget van € 10.000. Conform uw raadsbesluit bij de Nota Economie stellen wij voor dit bedrag ter beschikking te stellen zoals in de tabel hieronder is opgenomen.

Implementatie Nota Economie	2018	2019	2020 etc
Benodigd budget formatie	66.400	76.000	76.000
Benodigd budget materieel	20.600	10.600	10.600
Totaal benodigd budget	87.000	86.600	86.600

Wij vragen u dit budget structureel ter beschikking te stellen. Dat is vooral belangrijk om een betrouwbare partner te kunnen zijn voor het bedrijfsleven.

- Belangrijke taak van de strategisch beleidsmedewerker is de regionale samenwerking. Zoals in het RPW, het Economic Board en de samenwerking om te komen tot een regionale economische visie.
- Samenwerking tussen onderwijsinstellingen, ondernemers en overheid (triple helix) wordt gestimuleerd en gefaciliteerd.

- Wethouders, strategisch beleidsmedewerker EZ, en bedrijvencontactfunctionaris gaan met een zekere regelmaat op bezoek bij lokale ondernemers. Uit die contacten is al een aantal banen, stages e.d. voortgevloeid en konden problemen worden opgelost. Er is een continue afstemming tussen het sociaal domein en EZ over de bedrijfsbezoeken. Met de winkeliers c.q. ondernemersverenigingen is periodiek overleg, of tussendoor als daaraan behoefte is. Om die reden draagt Participatie ook deels bij aan de dekking van de benodigde formatie.
- In 2017 is de winkelvisie voor Oosterbeek opgesteld, dit in samenspraak met de ondernemersvereniging Ondernemend Oosterbeek. Tijdens het proces zijn de winkeliers en andere belanghebbenden betrokken.
- Jaarlijks organiseren wij een Brede Bedrijvenbijeenkomst; een bijeenkomst voor al onze ondernemers met als doel kennisdeling en netwerken. Elke derde vrijdag van november doen wij mee met de Dag van de Ondernemer waarbij we onze ondernemers de gelegenheid geven een kijkje in de keuken te nemen van een Renkumse ondernemer en te netwerken.
- Wij werken integraal (EZ, sociaal domein, milieu, recreatie en toerisme), daardoor kunnen wij de ondernemers beter van dienst zijn.
- Samen met ondernemers actief beleid voeren om het aantal overbodige regels en bureaucratie te verminderen.
- Het helpen van mensen, al dan niet met een arbeidshandicap, aan werk door dit actief onder de aandacht te brengen bij bedrijven.
- Voor de locatie Cardanuslaan is met betrokkenen (ondernemers) een ontwerp gemaakt voor de openbare ruimte. Dit project wordt in het voorjaar 2018 uitgevoerd.
- De ontwikkeling van de locatie Klingelbeekseweg zit in een nieuwe fase. Er wordt gesproken met andere ontwikkelende partijen, om met hen en met de betrokken (grond)eigenaren de transformatie in gang te zetten. Ook kijken we in hoeverre aansluiting kan worden gevonden bij de ontwikkelingen op de Hes West.
- Samenwerking tussen onderwijsinstellingen, ondernemers en overheid (triple helix) wordt gestimuleerd en gefaciliteerd.

Naam indicator	Eenheid		2013	2015	2016
Functiemenging	%	Renkum		42,2	43,0
		NL		51,3	52,1
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	index	Renkum	118		
		NL	100		
Vestigingen (van bedrijven)	per 1.000 inw 15-64jr	Renkum		149,1	159,6
		NL		122,4	134,0

Naam indicator

Beschrijving

Functiemenging

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen. Bron: LISA

Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)

Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt geproduceerd. Bron: Atlas voor Gemeenten

Vestigingen (van bedrijven)

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar. Bron: LISA

6B. Recreatie en toerisme

Doelstelling

Het vermarkten van de Renkumse kernkwaliteiten van de gemeente Renkum (cultuurhistorie, Airborne, kunst en cultuur, landschap). Daarbij krachtiger inzetten op samenwerking met Toeristisch Platform Lage Veluwe en het RBT-KAN om nieuwe initiatieven te initiëren en faciliteren om deze tot uitvoering te brengen.

Activiteiten:

- Sterker inzetten op samenwerking met de recreatieve sector waarbij het Toeristisch Platform Lage Veluwe een belangrijke rol speelt.
- Voor het tijdvak 2018-'21 sluit Renkum met RBT-KAN een nieuw meerjarig contract af dat recht doet aan bovengenoemde ambities en plannen. Hierdoor worden de lokale kwaliteiten van Renkum beter zichtbaar gemaakt in de promotie activiteiten van het RBT-KAN. De samenwerking met de gemeenten aan de Velwezooom plus de samenwerking met de Airbornegemeenten zal een rol spelen bij de eisen die Renkum op dat punt aan RBT stelt.
- In 2017 is het nieuwe klompenpad, het Dorenweerdsepad, in gebruik genomen. Dat loopt (globaal) vanaf de kern/veer Renkum via de Boersberg over de Duno en het Drielseveer. De verbinding met een struinroute door de uiterwaarden aan de zuidoever van de Rijn staat voor dit jaar gepland.
- De samenwerking met de regiogemeenten inzake het verbeteren van het fietsknooppunten-systeem wordt voortgezet. Na het vernieuwen van de bebording en het instellen van een 'routebureau' is nu het verbeteren van de fietspaden zelf aan de beurt. Uitvoering daarvan is in hoge mate afhankelijk van externe subsidie.
- De samenwerking met de Airbornegemeenten Arnhem, Overbetuwe en Ede is met het ondertekenen van een Intentieverklaring op een hoger plan gekomen. Die heeft betrekking op het tijdvak 2017-'20. Het ondersteunen van initiatieven van de toeristisch/recreatieve sector, die zijn gerelateerd aan het Airborne-thema, zal nu worden afgezet tegen de bijdrage die zij op dit vlak leveren binnen dit gehele gebied. Daar waar mogelijk stimuleren wij hen elkaars kennis en voorzieningen te gebruiken. Ook initiëren en ondersteunen wij hen om de samenhang in promotie en marketingcommunicatie te verbeteren. Zo werken we aan een gezamenlijke Airborne uitstraling. Het is belangrijk om nieuwe wegen in te slaan en ruimte geven voor het bereiken van een nieuw en meer divers publiek door vernieuwing in aanbod, samenwerking en afstemming binnen het Airborne aanbod.
- Het (laten) ontwikkelen van toeristische producten, die op aantrekkelijke wijze dwarsverbanden leggen tussen de verschillende thema's, waardoor het aantal recreanten en toeristen dat de gemeente bezoekt toeneemt.
- Renkum werkt op toeristisch gebied samen met de andere gemeenten aan de Velwezooom van Wageningen tot en met Brummen. Doel is de landgoederen en buitenplaatsen alsmede het fraaie landschap waarin zij zijn gelegen gebundeld te vermarkten. Voor de internationale markt zal dat als eerste vorm krijgen door het instellen van een 'metrolijn' Castles & Countryhouses. Dat is een marketingconcept van het Nationaal Bureau voor Toerisme en Congressen (NBT) dat zich met name richt op inkomend toerisme uit Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

6C. Kunst, cultuur en cultuurhistorie

Doelstelling

Renkum heeft een hoge ambitie op het gebied van kunst en cultuur: de ambitie is om een kunstenaarsgemeente te zijn met een landelijke uitstraling, waarbij het erfgoed als inspiratiebron fungeert voor nieuwe ontwikkelingen.

Activiteiten:

Cultuurhistorie en erfgoed

- Papiergeschiedenis: om het verhaal over het vervaardigen van papier in Renkum levend te houden ondersteunen we initiatieven voor het verbeteren van de zichtbaarheid/beleefbaarheid van de cultuurhistorische resten van de Renkumse papiergeschiedenis en de ontwikkeling van een papiermuseum in Renkum.
- De belevingswaarde van oude kasteellocaties als Grunsfoort en Rosande en de restanten van de muren van het middeleeuwse Renkumse Klooster vergroten. Hierbij kunnen digitale middelen worden benut maar mogelijk ook een kunstzinnige toevoeging in het terrein.
- Leefbaarheid landgoederen: de potentiële belevingswaarde van de huidige verschijningsvorm van de landgoederen en buitenplaatsen bevorderen. Door de bezoeker op meerdere niveaus aan te spreken is zowel informatie over het (soms verdwenen)verleden op te roepen maar kunnen zij tevens worden aangesproken in hun mogelijke bijdrage aan het behoud.
- Landgoederen en buitenplaatsen bepalen in belangrijke mate het aanzien van onze gemeente. Ook vormen ze een belangrijk motief voor een toeristisch bezoek of zelfs voor de beslissing in Renkum te gaan wonen. Zelfstandig beleid voor de Landgoederen en Buitenplaatsen als specifiek rood/groen cultuurhistorische fenomeen is in 2013 geformuleerd in de vorm van de Basisvisie Landgoederen. De Basisvisie kan in z'n huidige vorm ongewijzigd blijven. Het traject dat eind 2016 is gestart leidt tot een aanvulling van de Basisvisie op basis van de door de gemeenteraad bepaalde uitgangspunten. Deze aanvulling bevat zowel inspirerende kansenkaarten als een uitvoeringsplan. Met het vaststellen van de visie Landgoederen eind 2017 beschikken we vanaf 2018 over een sturingsinstrument waarmee gestelde doelen, ambities en kansen op het terrein van landgoederen en buitenplaatsen gerealiseerd kunnen worden. Het moet tegelijkertijd ruimte bieden voor gebiedsgerichte uitwerking door de juiste partijen.

Kunstenaarsgemeente

Renkum als kunstenaarsgemeente: wij gaan de bekendheid van de gemeente Renkum als kunstenaarsgemeente vergroten door:

- Branding van de gemeente Renkum als kunstenaarsgemeente
- Tijdelijke tentoonstellingen in (semi) openbare gelegenheden en de openbare ruimte
- We stimuleren de ontwikkeling van een Centrum Landschap, Kunst en Cultuur Renkum passend binnen de randvoorwaarden
- De gemeentelijke collectie opgebouwd uit werk van de BKR regeling en vroegere aankopen inventariseren en waardevolle werken behouden en digitaal toegankelijk te maken
- Behoud collecties: we zetten ons in voor behoud van de collecties van Henk en Hedwig Zweerus, de collectie Marius van Beek en de collectie Pim Kwak voor de gemeente Renkum.
- Tweejaarlijkse literatuurprijs: We willen het bescheiden literaire erfgoed behouden en de huidige literaire activiteiten versterken door het instellen van een tweejaarlijkse literaire prijs.
- Podia: wij willen de komende jaren inzetten op een betere en nauwere samenwerking tussen deze podia onderling en tussen de podia en gezelschappen.
- Participeren in activiteiten EuroArt
- Inzetten op kleinschalige festival.

Airborne

- Airbornegeschiedenis: naast het Airbornemuseum zijn in onze gemeente nog vele organisaties actief bezig met het Airbornegebeuren. En zo ook in de andere 3 Airbornegemeenten, zie verder bij 6B.
- Herdenken in de toekomst: we geven, samen binnen de Airborneregio met zorg vorm aan het (nieuwe) herdenken en het uitdragen van het verhaal en het overdragen van de kennis.

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
6A. Ondernemen en bedrijvigheid						
Lasten	245	2.574	286	209	209	209
Baten	130	1.026	36	36	36	36
Saldo van baten en lasten	-115	-1.548	-250	-173	-173	-173
Mutatie reserve		1.426	77			
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-115	-122	-173	-173	-173	-173
6B. Recreatie en toerisme						
Lasten	249	176	166	166	166	166
Baten						
Saldo van baten en lasten	-249	-176	-166	-166	-166	-166
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-249	-176	-166	-166	-166	-166
6C. Kunst, cultuur en cultuurhistorie						
Lasten	404	237	299	263	259	216
Baten	21					
Saldo van baten en lasten	-382	-237	-299	-263	-259	-216
Mutatie reserve		20	20	20	20	
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-382	-217	-279	-243	-239	-215
Saldo van baten en lasten	-746	-1.961	-716	-603	-599	-555
Mutatie reserve		1.446	97	20	20	
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-746	-515	-619	-583	-579	-555

07 Inwoner, bestuur & organisatie

Visie

De verhouding tussen inwoners en gemeente verandert snel. Inwoners ontplooiën steeds meer eigen initiatieven en willen meer verantwoordelijkheid. Inwoners willen meer mogelijkheden om zelf hun zaken met de gemeente te regelen. De gemeente kan bovendien steeds minder zelf doen. Onze visie is een gemeentelijke overheid die minder boven de inwoners staat, maar meer ernaast. Daarbij hoort een gemeentelijke dienstverlening die aansluit bij de eisen van deze tijd

We gaan ervan uit dat Renkum een zelfstandige gemeente blijft. Een open discussie in de raad over de bestuurlijke toekomst zal worden gevoerd. Om de huidige uitdagingen aan te kunnen, gaat gemeente Renkum versneld samenwerken met omliggende gemeenten. Gemeente Renkum ligt aan de rand van belangrijke samenwerkingsverbanden (Stadsregio, Food Valley, De Connectie en G12) en blijft daarom ook over de grenzen van die samenwerkingsverbanden heen samenwerking zoeken. Zowel op het gebied van bedrijfsvoering als beleid. Voordat stappen worden gezet naar samenwerkingsvormen, wordt de raad gevraagd hierover een uitspraak te doen. Hierbij is het uitgangspunt dat steeds wordt beoordeeld in welk samenwerkingsverband gemeente Renkum het beste haar ambities kan realiseren. Daarnaast worden de wettelijk verplichte samenwerkingsverbanden voortgezet.

Wat willen wij bereiken en wat doen we daarvoor?

Producten

7A. Besturingsfilosofie en inwonerparticipatie

Doelstelling
Een gemeente die initiatieven van inwoners stimuleert, serieus neemt, meer ruimte geeft en niet afremt. Een gemeente die openstaat voor ideeën en kennis van inwoners en daar samen met inwoners iets mee doet. Samenwerking met inwoners met als uitgangspunten vertrouwen, transparantie en gelijkwaardigheid. Een gemeente die niet beheerst en bepaalt, maar beïnvloedt en behartigt. Inwonerparticipatie en overheidsparticipatie worden zoveel mogelijk op alle beleidsterreinen toegepast.

Besturingsfilosofie: in 2014 is de nota besturingsfilosofie afgerond en door de Raad vastgesteld. De nota geeft richting via een drietal routes: a) Verschuiving van verantwoordelijkheden; b) Het vergroten van bestuurskracht (zie doelstelling 2 onder 7A); c) Het vergroten van maatschappelijke en politieke betrokkenheid (burgerparticipatie).

Verschuiving van verantwoordelijkheden

Het vormgeven aan een cultuuromslag is een continu proces. In het koersplan is de strategie benoemd die de organisatie hanteert om met de beschikbare capaciteit en middelen optimale resultaten te behalen. Het college heeft kennis genomen van het initiatief van de raad om een nieuw vergaderstelsel in te voeren. Het lijkt de bedoeling hiermee na de verkiezingen van volgend jaar te beginnen. Onderdeel hiervan is het deelnemen van inwoners en bedrijven tijdens oriëntatieavonden met de raadsleden.

Bij de huidige taken van de gemeente en nieuwe taken die zich aandienen wordt per aandachtsgebied in beeld gebracht wat de taken zijn en welke capaciteit en middelen worden ingezet. Bij het opstellen van het meerjarenbeleidsplan 2018 zullen vervolgens keuzes gemaakt moeten worden om een meerjarig sluitende begroting op te kunnen stellen. Een aantal nieuwe

taken zoals informatiebeveiliging en Omgevingswet worden eerst nader in beeld gebracht voordat een keuze voor uitvoering gemaakt kan worden. Ook de mogelijkheden voor de dienstverlening door het Serviceteam wordt op deze manier nader onderzocht.

Herziening adviesstructuur sociaal domein

In 2015 waren er drie adviesraden: de Wmo-adviesraad, de adviesraad Participatiewet en de jongerenraad. Er is vervolgens pragmatisch invulling gegeven aan de wettelijke verplichting rondom een adviesorgaan m.b.t. jeugd door deze taak te beleggen bij de Wmo- adviesraad en daarnaast jeugdthema's te laten bespreken in de jongerenraad.

Om de adviesstructuur te laten aansluiten bij de transformatie hebben gemeente en adviesraden discussie gevoerd over de gewenste toekomstige inwoner- en cliëntenparticipatie in het sociaal domein en daar uitgangspunten op geformuleerd. Op basis hiervan wordt momenteel gesproken over de mogelijkheid om de adviesraden Wmo en Participatiewet samen te laten gaan in een Adviesraad Sociaal Domein. Het doel is om hier in 2017 een besluit in te nemen en dit in 2018 in werking te laten treden.

Betrokkenheid en participatie van inwoners

De inzet van maatschappelijke partners om te komen tot betere betrokkenheid en participatie van inwoners krijgt verder richting.

Bij maatschappelijke opgaven waar een ruimtelijke component aan de orde is wordt de lijn van meer ruimte geven aan betrokken burgers doorgetrokken. Burgerplanvorming wordt gestimuleerd. Ruimte geven aan betrokken burgers, veelal omwonenden, gebeurt in veel projecten, op verschillende manieren.

Doelstelling

De gemeente Renkum wil haar bestuurskracht versterken door krachtenbundeling met andere partijen. Dit kan plaatsvinden in diverse vormen van samenwerking met als streven een positieve bijdrage te leveren aan de samenleving vanuit ieders eigen kracht. Samenwerking met andere gemeenten en partijen is gebaseerd op het uitgangspunt dat die samenwerking in het belang van onze inwoners is.

Activiteiten:

Vergroten bestuurskracht

Bij de verkenningen tot samenwerking is de nota Intergemeentelijk Werken Georganiseerd het uitgangspunt van handelen. Via deze route en procedure gaan wij met u in gesprek en vragen wij uw besluit voor een verdere stap in de samenwerkingsprocessen. Als voor een samenwerking een gemeenschappelijk regeling tot het besluit behoort wordt gekeken naar bestuurlijke grip, organisatievorm en exit strategie.

Op dit moment zijn er met name ontwikkelingen ten aanzien van de volgende samenwerkingsverbanden:

De Connectie

Op 1 juli 2017 is De Connectie gestart en zijn de uitvoerende bedrijfsvoeringstaken overgebracht. In 2018 geeft De Connectie vorm aan haar begroting. Standaardisatie en harmonisatie met en tussen de partners zijn kernwoorden. Vanuit Renkum is het opdrachtgeverschap ingericht.

MGR Centraal Gelderland

De samenwerking van de twaalf gemeenten regio Arnhem is geformaliseerd in een modulaire gemeenschappelijke regeling. Deze bestaat momenteel uit 1 module en heeft betrekking op inkoop

sociaal domein. In het laatste kwartaal van 2017 worden hier drie modules aan toegevoegd. Het betreffen de modules 'Werkgeversservicepunt regio Arnhem' en de module 'Onderwijs'. Aan de eerste twee nemen we geen deel, binnen de module onderwijs is het voorstel om mee te doen aan de onderdelen kwalificatieplicht en regionaal meld- en coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC).

De huidige gemeenschappelijke regeling Onderwijs wordt opgeheven per 2018.

Stadsregio

Na de liquidatie van de Stadsregio in 2015 werken de betreffende gemeente samen in het Gemeenschappelijk Orgaan op het gebied van wonen, werken en verkeer.

ODRA

In 2015 is verdere samenwerking aangegaan met de ODRA, waar naast de al eerdere overgang van milieutaken ook de overige WABO-taken van gemeente Renkum aan zijn overgedragen.

7B. Organisatieontwikkeling

Doelstelling

De ontwikkeling van de organisatie sluit aan bij de ontwikkelingen in de samenleving. De organisatie is een effectief en efficiënt werkende eenheid. De klant staat centraal.

Activiteiten:

In het Koersplan 2020 is de strategie benoemd die leidend is om de organisatie verder te ontwikkelen. Onze focus ligt op het blijven creëren van maatschappelijke meerwaarde. Door de overgang van *zorgen voor* naar *deelnemen aan* de complexiteit van vraagstukken uit de samenleving, én de dynamiek van ontwikkelingen, dwingen ons om steeds andere en een grotere verscheidenheid aan mogelijkheden te benutten om die meerwaarde te creëren.

Door het volgen van deze strategie en het maken van inhoudelijke keuzes is het mogelijk aan te sluiten bij de samenleving en een veerkrachtige organisatie te worden.

7C. Servicepunt

Doelstelling

Gemeentelijke dienstverlening aanpassen aan de eisen van deze tijd door gebruik van moderne digitale mogelijkheden en een uniforme en goed ingerichte eerste ingang voor klantcontacten, ongeacht het door de klant gekozen kanaal (web, balie, telefoon, post).

Het realiseren van één ingang voor contacten, die eerstelijns klantvragen voor 80% in het eerste contact, direct goed afhandelt.

Activiteiten:

Verder ontwikkelen (online) dienstverlening

In het najaar van 2017 zijn wij gestart met het opstellen van een plan van aanpak om onze (online) dienstverlening verder te ontwikkelen. Aansluiting bij behoeften van onze inwoners staat daarbij centraal. Daarnaast willen wij ook aansluiten bij de twee verplichte programma's van de rijksoverheid, te weten Digitaal 2017 en Digitale Agenda 2020. een belangrijk uitgangspunt is het verleiden van inwoners naar het digitale kanaal.

De resultaten hiervan zullen wij u in het Meerjarenbeleidsplan 2018 voorleggen. Wij schetsen u dan hoe de dienstverlening verbeterd kan worden en wat er nodig is om dit te realiseren. Wij zullen een

concreet plan van aanpak uitwerken waarbij aandacht is voor prioritering, samenhang, randvoorwaarden en effecten.

Wij zullen daarbij aangeven of en zo ja welke extra middelen nodig zijn om de gewenste dienstverlening te kunnen realiseren.

7D. ICT

Doelstelling

De informatiestromen in onze organisatie zijn zoveel mogelijk digitaal en met elkaar verbonden om een effectieve en efficiënte inrichting van onze processen en een optimale dienstverlening te faciliteren.

Activiteiten:

Regionaal informatiemanagement

Door regionale afstemming op het gebied van informatiemanagement zoeken we thema's waarop we kunnen samenwerken. Op een constructieve, opbouwende manier gaan we samenwerken om de potentiële voordelen te realiseren. Daarbij houden we rekening met de verschillen in organisatie en cultuur van de samenwerkende organisaties.

Samenwerking De Connectie

De taken voor het beheren en ontwikkelen van de technische ICT-voorzieningen zijn ondergebracht bij de gezamenlijke afdeling ICT van De Connectie. Voor de sturing op de uitvoering van deze taken worden de processen 'regievoeren op samenwerking' en 'regievoeren op diensten' ingericht. De ICT dienstverlening gaat zich ontwikkelen naar standaard diensten zoals die door alle opdrachtgevers van De Connectie gebruikt gaan worden. Dit heeft als gevolg dat er migraties zullen worden uitgevoerd van de bestaande ICT omgeving naar de gestandaardiseerde regionale ICT omgeving.

Datagestuurd werken

Informatie die nu nog gefragmenteerd is wordt gecentraliseerd zodat sturings- en verantwoordingsinformatie overzichtelijk en systematisch kan worden gepresenteerd aan de organisatie en de gemeenteraad. Binnen het sociaal domein zal als eerste daarmee ervaring worden opgedaan.

Informatiebeveiliging

ENSIA staat voor Eenduidige Normatiek Single Information Audit. Dit betekent eenmalige informatieverstrekking en eenmalige IT-audit. Hiermee leggen we in één keer slim verantwoording af over informatieveiligheid gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging (BIG). De specifieke normen over informatiebeveiliging van de Basisregistratie Personen (BRP), Paspoort Uitvoeringsregeling Nederland (PUN), DigiD, Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG), Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) en SUWInet worden hierbij ook meegenomen.

Het bewaken van de informatieveiligheid wordt opgenomen in de planning- en controlcyclus. De bevindingen worden vertaald naar de paragraaf Bedrijfsvoering informatieveiligheid in het jaarverslag. Hiermee wordt verantwoording aan de gemeenteraad afgelegd met betrekking tot de informatieveiligheid.

Privacy

Per 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. Dat betekent dat er vanaf die datum dezelfde privacywetgeving geldt in de hele Europese Unie (EU). De AVG vraagt vooral beter en meer gedetailleerd naleven van bestaande WPB regels. Uit de AVG volgt ook de verplichting om een Functionaris gegevensbescherming aan te stellen. Deze functionaris houdt toezicht op de toepassing van de wetgeving met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens.

Met behulp van de guidelines van de Autoriteit Persoonsgegevens wordt de AVG binnen geïmplementeerd. Daarbij is bewustwording een belangrijke stap zodat de relevante mensen in onze organisatie op de hoogte zijn van de nieuwe privacy regels.

Om de informatieveiligheid en -privacy zo goed als mogelijk te borgen worden de volgende (verplichte) functies/rollen ingericht:

- Chief Information Security Officer (CISO): verantwoordelijk voor het gemeente brede informatiebeveiligingsbeleid gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG)
- Privacy Officer (PO): verantwoordelijk voor het gemeente brede privacy beleid (verplicht)
- Coördinator meldplicht datalekken (verplicht): verantwoordelijk voor het inrichten van processen, procedures en afhandelen van meldingen m.b.t. datalekken.
- Functionaris gegevensbescherming (verplicht per 01-05-2018): interne toezichthouder op toepassing van wetgeving m.b.t. de verwerking van persoonsgegevens.
- Coördinator ENSIA (verplicht per medio 2017): voert de coördinatie uit m.b.t. vernieuwde audits m.b.t. DigiD, Suwinet, PUN, BAG, etc. NB ENSIA is gebaseerd op de BIG. Hiermee wordt impliciet de BIG verplicht gesteld.

7E. Belastingen

Doelstelling

We willen een gemeente zijn die zuinig omgaat met overheidsgeld. Het financieel huishoudboekje is op orde, structurele lasten worden gedekt met structurele inkomsten. Hierbij streven we naar lagere lasten voor de inwoners.

Activiteiten:

- In lijn met het in januari 2016 vastgestelde Afvalbeleidsplan 2016-2020 is betaling voor restafval per 1 januari 2017 ingevoerd. In het jaar 2018 zullen voor de eerste keer de afrekeningen voor het variabele gedeelte van de afvalstoffenheffing verzonden worden. Dit betreft de afrekening over het jaar 2017.

Naam indicator	Eenheid		2012	2013	2014	2015	2016	2017
WOZ waarde woningen	Duizend euro	Renkum	281	270	253	248	243	
		NL	232	223	211	206	209	
Woonlasten éénpersoons-huishouden	In Euro's	Renkum	661	674	651	656	664	642
		NL	613	630	627	644	651	644
Woonlasten meerpersoons-huishouden	In Euro's	Renkum	822	842	820	827	839	832
		NL	683	697	698	714	723	723

Naam indicator

WOZ waarde woningen

Beschrijving

De gemiddelde WOZ waarde van woningen. Bron: CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken

Woonlasten éénpersoons-huishouden (eigenaar-bewoner)

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten. Bron: COELO, Groningen

Woonlasten meerpersoons-huishouden (eigenaar-bewoner)

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten. Bron: COELO, Groningen

7F. Vastgoed

Doelstelling
<ul style="list-style-type: none"> • Vastgoed hanteert een inspanningsverplichting om de diverse eigen accommodaties duurzamer te maken. • Sportaccommodaties worden, waar mogelijk, overgedragen aan sportverenigingen, beheer en onderhoud maken hiervan onderdeel uit. • Onderzoek naar decentralisatie van nieuwbouw, onderhoud en renovatie van schoolgebouwen naar onderwijsorganisaties.

Activiteiten:

- Verzelfstandiging van sportaccommodaties: dit is opgenomen bij product 1c 'Sport' onder de activiteit 'ambities sportnota'.
- Realisatie MFC Doelum: In het eerste half jaar van 2018 wordt de resterende buitenruimte en het kunstgrasveld (korfbal) aangelegd.
- Nieuwbouw scholen Renkum/Heelsum: Begin 2018 wordt na een positieve aanbesteding tot gunning van de bouw overgegaan en gestart met de nieuwbouw. De oplevering staat gepland in de zomer van 2019.
- Leer- en ontmoetingscentrum Doorwerth (LOC): Begin 2018 wordt het investeringskrediet aangevraagd. Nadat het krediet beschikbaar is gesteld wordt de architect aanbesteed en gestart met de ontwerpfase.
- Renovatie gemeentelijke gebouwen: in 2017 is een raadsvoorstel goedgekeurd om twee gymzalen en de sporthal in Doorwerth te renoveren. In hetzelfde voorstel was ook de renovatie van het gemeentehuis opgenomen, daarvoor heeft u geen akkoord gegeven. Op uw verzoek zullen wij een visie uitwerken over het gebied van het gebruik voor de komende jaren, met de daarbij behorende kosten. De renovatie van de beide gymzalen en sporthal wordt voorbereid.
- Nota beheer gemeentelijke accommodatie: in 2018 wordt de beleidsnota beheer gemeentelijke accommodatie herzien. Elf jaar geleden is deze nota door het college van B&W vastgesteld. De nota wordt geüpdate naar de huidige inzichten een maatstaven op gebied van beheer en onderhoud van het gemeentelijke vastgoed. Een aanvulling op het huidige beleid is om ook duurzaamheid op te nemen in het MOP en in de voorziening 'onderhoud gemeentelijke gebouwen'. Ook wordt de lijst van het kernareaal en de voorziening 'groot onderhoud gemeentelijke gebouwen' aangepast.
Het vaststellen van het kernareaal en de voorziening 'groot onderhoud gemeentelijke gebouwen' is voor het laatst herzien in 2013 (raadsvoorstel 115823 d.d. 13 augustus 2013).

Aanstellen vastgoedcoördinator

Het team vastgoed ontbeert een persoon met wat meer inhoudelijke en vooral strategische kennis van zaken. Dit werd en wordt zo goed en kwaad als het gaat door de hoofd/teamleider ingevuld en aangevuld door inhuur bij concrete projecten (MFC, concertzaal). Door veranderende taken van de

leidinggevende blijkt het steeds lastiger om deze rol op een adequate manier in te vullen. Hierdoor worden zaken (te lang) vooruit geschoven, of helemaal niet opgepakt en krijgen medewerkers niet de begeleiding die nodig is.

Wij zullen meer specifiek in beeld brengen wat er nodig is voor dit team en zo nodig een van de 'flexibele coördinatoren', zie 7 G, tijdelijk aanstellen als coördinator vastgoed.

Aanstellen coördinator nutsvoorzieningen

De gemeente heeft een groot aantal aansluitingen voor elektra (>200), gas en water. Voor het beheer van deze aansluitingen zijn nu meerdere medewerkers van drie verschillende teams verantwoordelijk.

Wij stellen voor het beheren van de financiën en het verduurzamen hiervan als taak onder te brengen bij een coördinator nutsvoorzieningen. Deze coördinator houdt ook contact met de nutsbedrijven over leveringen en facturatie. Deze coördinator krijgt als taak een goed systeem in te richten voor het beheren van de nutsvoorzieningen. Met als doel dat beter dan nu aanwezig is, inzicht en regie ontstaat op het verbruik en de kosten. Na deze 2 jaar moet een systeem staan waarmee de budgetbeheerders eenvoudig kunnen werken. Zodat het inzicht en regie blijvend geborgd wordt. En het verbruik is afgenomen door diverse duurzaamheidsmaatregelen.

Wij stellen voor tijdelijk een coördinator nutsvoorzieningen aan te stellen of een medewerker vrij te maken en deze kosten te betalen uit de nutsbudgetten van programma onderdelen: 7F Vastgoed (panden), 3D Water en riolering (rioolgemalen), 5A Groenonderhoud (begraafplaatsen), 5B Wegen, straten en pleinen (openbare verlichting) en 2E Mobiliteit (verkeerslichten, DRIS).

7G. Bestuur en organisatie

Doelstelling

Een optimale interactie tussen raad, college en organisatie, gericht op een zo efficiënt en effectief mogelijk samenwerking.

Activiteiten:

Op basis van het Koersplan 2020 en het meerjarenbeleidsplan 2018 kunnen raad, college en organisatie de komende jaren werken aan een zo efficiënt en effectief mogelijke samenwerking. Het gesprek over het aanleveren van informatie zodat de raad haar kader stellende en controlerende rol kan invullen is op meerdere taakgebieden in gang gezet. Andere onderwerpen zijn nog onderwerp van onderzoek, bijvoorbeeld de invoering van de Omgevingswet en de verdere ontwikkeling van dienstverlening in het bijzonder de digitale dienstverlening. Ook daarin kunnen immers keuzes worden gemaakt.

Naam indicator	Eenheid		2015	2016	2017
Demografische druk	%	Renkum	69,7	88,3	89,1
		NL		68,5	69,0

Naam indicator

Beschrijving

Demografische druk De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar. Bron: CBS - Bevolkingsstatistiek

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
7A. Besturingsfilosofie en inwonerparticipatie						
Lasten	98	96	77	57	57	57
Baten						
Saldo van baten en lasten	-98	-96	-77	-57	-57	-57
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-98	-96	-77	-57	-57	-57
7B. Organisatieontwikkeling						
Lasten	4	33	34	34	34	34
Baten						
Saldo van baten en lasten	-4	-33	-34	-34	-34	-34
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-4	-33	-34	-34	-34	-34
7C. Servicepunt						
Lasten	1.476	866	952	853	840	840
Baten	618	555	540	560	492	492
Saldo van baten en lasten	-858	-312	-411	-294	-348	-348
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-858	-312	-411	-294	-348	-348
7D. ICT						
Lasten	-154					
Baten						
Saldo van baten en lasten	154					
Mutatie reserve	-75					
Geraamd/gerealiseerde resultaat	78					
7E. Belastingen						
Lasten	652	719	727	727	727	727
Baten	17	20				
Saldo van baten en lasten	-635	-699	-727	-727	-727	-727
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-635	-699	-727	-727	-727	-727

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
7F. Vastgoed						
Lasten	3.315	2.775	2.557	2.359	2.585	2.590
Baten	327	214	704	154	1.618	56
Saldo van baten en lasten	-2.988	-2.561	-1.853	-2.204	-966	-2.534
Mutatie reserve	392	427	223	-93	-1.230	387
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-2.596	-2.133	-1.630	-2.298	-2.196	-2.147
7G. Bestuur en organisatie						
Lasten	6.493	1.411	1.590	1.338	1.336	1.336
Baten	465	46				
Saldo van baten en lasten	-6.029	-1.365	-1.590	-1.338	-1.336	-1.336
Mutatie reserve	528	-246	-134	-44	-18	
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-5.501	-1.611	-1.725	-1.382	-1.355	-1.336
Saldo van baten en lasten	-10.459	-5.066	-4.692	-4.653	-3.468	-5.035
Mutatie reserve	844	181	88	-137	-1.248	387
Geraamd/gerealiseerde resultaat	-9.615	-4.885	-4.604	-4.791	-4.716	-4.648

00 Algemene dekkingsmiddelen

Inleiding

De hiervoor genoemde lasten en baten per programma resulteren in een uitgavenpost die gedekt wordt door de algemene dekkingsmiddelen. Deze algemene dekkingsmiddelen zijn, in tegenstelling tot de bij de programma's genoemde baten, vrij in te zetten binnen de begroting. Daarnaast is in de begroting een niet programmagebonden bedrag apart gezet voor onvoorziene uitgaven.

In de volgende tabel is weergegeven welke lasten de uitvoering van de programma's per saldo met zich meebrengen en welke algemene dekkingsmiddelen hier tegenover staan.

In de financiële begroting wordt ingaan op het saldo van deze begroting in relatie tot hetgeen is gepresenteerd in de voor- en najaarsnota 2017.

Saldo lasten en baten	2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Programma's	
1. Maatschappelijke participatie, inkomen & zorg	8.436
2. Ruimtelijke ontwikkeling, wonen & mobiliteit	2.076
3. Milieu, klimaat & duurzaamheid	-1.226
4. Veiligheid	2.643
5. Openbare ruimte	4.359
6. Economie & cultuur	619
7. Inwoner, bestuur & organisatie	4.604
Subtotaal	21.511
Overhead	10.427
Vennootschapsbelasting	0
Onvoorzien	165
Buffer	0
Subtotaal	10.592
Totaal	32.103
Dekkingsmiddelen	
Algemene uitkering	24.691
Belastingen	7.055
Dividend	151
Rente resultaat	145
Overige algemene dekkingsmiddelen	61
Totaal	32.103
Saldo Begroting	0

Voor de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds wordt het volgende uitgangspunt gehanteerd: De nominale stijging van de Algemene uitkering wordt gebruikt ter dekking van de jaarlijkse indexering voor loon- en prijsstijgingen. Voor zover deze indexering nog niet toegewezen is aan de budgetten is dit bedrag apart gezet op een stelpost.

De inkomsten uit de Algemene uitkering zijn op basis van de mei- en septembercirculaire 2017 zoals weergegeven in de volgende tabel.

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2018	2017
Inkomsten Algemene uitkering	24.691	23.614

De belastingen die de gemeente int zijn:

- OZB voor eigenaren van woningen en eigenaren en gebruikers van niet-woningen;
- toeristenbelasting;
- hondenbelasting;
- reclamebelasting;
- precariobelasting.

De begrote inkomsten per belastingsoort zijn weergegeven in de volgende tabel.

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2018	2017
OZB eigenaren	5.670	5.315
OZB gebruikers	780	669
Totaal OZB	6.450	5.984
Hondenbelasting	200	177
Toeristenbelasting	360	419
Reclamebelasting	35	28
Precariobelasting	10	10
Totaal	7.055	6.618

Voor meer informatie over de tariefstelling voor deze belastingen en de uitgangspunten die daarbij worden gehanteerd wordt verwezen naar paragraaf 1 Lokale heffingen.

Behalve de hiervoor genoemde algemene dekkingsmiddelen zijn er nog een aantal algemene dekkingsmiddelen opgenomen in de begroting. In deze paragraaf worden genoemd:

- de dividenden die we als gemeente ontvangen;
- het saldo van de rentebaten en -lasten (financieringsfunctie);
- overige algemene dekkingsmiddelen.

Dividenden

De inkomsten die we als gemeente ontvangen uit dividenden zijn gering. De belangrijkste dividenden zijn afkomstig van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en de Afvalcombinatie De Vallei. Voor 2018 zijn de totale dividendinkomsten geraamd op € 151.000.

Saldo van de rentebaten- en lasten

Het gebruik van eigen en externe financieringsmiddelen heeft rentelasten en -baten tot gevolg. Deze kosten worden met een vast rentepercentage doorberekend aan de investeringen in de

programma's. Uit praktische overwegingen wordt deze zogenaamde 'rekenrente' niet jaarlijks aangepast. Wij rekenen op dit moment met een rekenrente van 2,25%. Door de lage rentekosten op kort geld op dit moment, zijn de werkelijke rentekosten lager. Dit voordeel komt tot uitdrukking bij de algemene dekkingsmiddelen. Het gaat om een bedrag van € 145.000.

Rente weerstandsreserve

Naast de post onvoorzien zit in de begroting een extra 'buffer' in de vorm van de rente over de weerstandsreserve. Wanneer de weerstandsreserve niet hoeft te worden ingezet, geeft dit een rentevoordeel van € 5.000.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De overige dekkingsmiddelen bestaan uit onder andere de bespaarde rente over eigen financieringsmiddelen, stelposten voor loon- en prijsontwikkeling en vervangingsinvesteringen. Per saldo leveren deze posten een voordeel op van € 61.000.

Mutaties reserves

Binnen de begroting worden onttrekkingen en toevoegingen aan reserves opgenomen. De mutaties voor 2018 zijn opgenomen in de tabellen per programma. Een verloopoverzicht per reserve is opgenomen in deel II, onderdeel Financiële positie en toelichting.

Overhead, Vennootschapsbelasting, Onvoorzien + Buffer

Voor een toelichting op deze onderdelen wordt verwezen naar de betreffende hoofdstukken.

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
0A. Algemene uitkering						
Lasten						
Baten	23.522	23.614	24.691	25.233	25.633	25.941
Saldo van baten en lasten	23.522	23.614	24.691	25.233	25.633	25.941
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	23.522	23.614	24.691	25.233	25.633	25.941
0B. Belastingen						
Lasten						
Baten	6.637	6.618	7.055	7.055	7.055	7.055
Saldo van baten en lasten	6.637	6.618	7.055	7.055	7.055	7.055
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	6.637	6.618	7.055	7.055	7.055	7.055
0C. Overige algemene dekkingsmiddelen						
Lasten						
Baten	-41	72	695	1.146	1.705	2.005
Saldo van baten en lasten	1.412	1.624	1.052	886	809	745
Saldo van baten en lasten	1.453	1.552	357	-260	-896	-1.260
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	3	6				
Geraamd/gerealiseerde resultaat	1.456	1.558	357	-260	-896	-1.260
Saldo van baten en lasten	31.611	31.784	32.103	32.029	31.791	31.735
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat	3	6				
Geraamd/gerealiseerde resultaat	31.614	31.790	32.103	32.029	31.791	31.735

Overhead

Inleiding

Naar aanleiding van het 'Besluit houdende de wijziging van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV; 5 maart 2016)' wordt in het programmaplan een apart overzicht opgenomen van de kosten van de overhead. Op deze wijze krijgt uw raad meer inzicht in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten. In de programma's worden de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces.

De definitie van 'overhead' luidt als volgt: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. De opbouw van de overhead in gemeente Renkum is als volgt:

<i>Bedragen x € 1.000</i>	Saldo van lasten en baten
MT en staf + Leidinggevenden primair proces	1.358
Financiën, toezicht en controle	526
P&O / HRM	1.326
Juridische zaken	253
Communicatie	261
Inkoop	20
Bestuurszaken en bestuursondersteuning	16
Informatievoorziening en automatisering (ICT)	1.195
Facilitaire zaken en Huisvesting	720
DIV	203
Managementondersteuning primair proces	1.395
Bedrijfsvoering De Connectie	3.155
Totaal	10.428

Toelichting:

- Leidinggevenden primair proces: het betreft alle hiërarchische leidinggevenden in het primair proces. Zij hebben een personele verantwoordelijkheid waaronder het voeren van functioneringsgesprekken. Niet: projectleiding en coördinatoren.
- Financiën, toezicht en controle: gericht op de eigen organisatie. Het betreft functies als controllers, financieel adviseurs en specialisten, planning & control, financiële verantwoording, administratieve organisatie, risicomanagement, (EDP) auditing, interne kwaliteitszorg, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie.
- P&O/ HRM: het betreft salarisadministratie, P&O/ HRM advies, organisatie- en formatieadvies, OR-ondersteuning, mobiliteitscentrum, coaching, leren en ontwikkelen, bedrijfsmaatschappelijk werk, ARBO, recruitment, arbeidsvoorwaarden, HR control. Het is exclusief opleidingen door P&O gegeven en gericht op de directe uitvoeringspraktijk.
- Juridische zaken: het betreft juridische medewerkers die op de bedrijfsvoering afdeling werken of belast zijn met een bedrijfsvoeringstaak op een afdeling. Niet: afhandeling van bezwaar- en beroepschriften. Niet: juristen die primaire taken verrichten (bijv. vergunningverlening).
- Communicatie m.u.v. klantcommunicatie. Het gaat om zowel interne als externe communicatie. Niet: projectcommunicatie en medewerkers die bij een projectbureau werken.
- Inkoop: incl. aanbesteding en contractmanagement.
- Bestuurszaken en bestuursondersteuning: het betreft bestuursadviseurs en bestuurs-ondersteuner, zijnde de ambtelijke ondersteuning en beleidsadvisering van B&W. Niet: raadsgriffie (behoort tot facilitering bestuursorganen, taakveld 0.1).

- Informatievoorziening en automatisering (ICT): het betreft medewerkers informatisering en automatisering, systeem-en netwerkbeheer, werkplekondersteuning, helpdesk, ontwikkeling ICT projectmanagement, technisch applicatiebeheer en functioneel applicatiebeheer dat door bedrijfsvoering medewerkers wordt gedaan (het is exclusief functioneel beheer ten behoeve van primaire proces systemen).
- Facilitaire zaken en Huisvesting: inclusief receptie, beveiliging en catering en gebouwenbeheerders.
- DIV: het betreft medewerkers die kaders stellen en richtlijnen ontwikkelen, zich bezighouden met expertise-ontwikkeling, adviseren bij procesinrichting en -aansluitingen op e-depot, DMS inrichten en beheren, zich bezighouden met postregistratie en e-depot, archiefonderzoeken en coördineren (niet zijnde leidinggevende), fysieke en digitale documenten verwerken, vernietigen en overbrengen en fysiek en digitaal archief opbouwen en beheren.
- Managementondersteuning primair proces: het betreft officieel secretariaten, office management en managementassistentie in het primair proces. In onze verdeling zijn er ook diverse "rest-posten" vanuit de lijnafdelingen op deze plek terecht gekomen, die nog nader gecategoriseerd moeten worden.

ICT

De kosten van applicatiebeheerders en software voor een specifieke taak worden, conform het BBV, begroot en verantwoord op het betreffende taakveld. Bijvoorbeeld het belastingsysteem. Op dit moment zijn onze budgetten nog niet zodanig ingericht dat specifiek (per taakveld) is aan te geven wat de kosten zijn van applicatiebeheer en software. Om deze reden is er nu voor gekozen al deze kosten centraal, op overhead, te verantwoorden. Op een later tijdstip wordt dit nader uitgewerkt.

Bedrijfsvoering De Connectie

Met ingang van 1 juli 2017 wordt een belangrijk deel van onze bedrijfsvoering ondersteund vanuit de Connectie. De Connectie biedt producten en diensten op de volgende terreinen: ICT, inkoop & aanbesteding, facilitaire zaken & frontoffice, documentaire informatievoorziening (DIV), personeels- en salarisadministratie, financiële administratie, verzekeringen, belastingen, basisregistraties en secretariaat. Met uitzondering van de ondersteuning op belastingen, betreft dit producten en diensten die worden gerubriceerd onder de overhead.

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

<i>Bedragen * € 1.000</i>	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Overhead						
Lasten		12.217	10.486	10.591	10.621	10.612
Baten		-1	4	4	4	4
Saldo van baten en lasten		-12.218	-10.483	-10.588	-10.617	-10.608
Mutatie reserve		345	55	141	154	137
Geraamd/gerealiseerde resultaat		-11.873	-10.428	-10.446	-10.463	-10.471
Saldo van baten en lasten		-12.218	-10.483	-10.588	-10.617	-10.608
Mutatie reserve		345	55	141	154	137
Geraamd/gerealiseerde resultaat		-11.873	-10.428	-10.446	-10.463	-10.471

Vennootschapsbelasting

Inleiding

Aangezien de Europese regels grosso modo voorschrijven dat de Vpb-behandeling van overheidsondernemingen niet anders mag plaatsvinden dan bij private ondernemingen is, onder druk van de Europese Commissie, per 1 januari 2016 de Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen ingevoerd. De nieuwe wet beoogt niet alle activiteiten van de gemeente in de heffing te betrekken, maar slechts die activiteiten waarmee de gemeente deelneemt aan het economische verkeer en in concurrentie treedt met de private sector.

Voor de Vpb is sprake van een onderneming indien, cumulatief, sprake is van:

- een duurzame samenwerking van kapitaal en arbeid;
- waarmee wordt deelgenomen aan het economische verkeer; en
- waarmee winst wordt beoogd (het winst oogmerk wordt geacht reeds aanwezig te zijn indien structureel overschotten worden behaald of als incidenteel overschotten worden behaald en in concurrentie wordt getreden).

Indien één van deze drie eisen ontbreekt, is geen sprake van een onderneming. De gemeente is alsdan in zoverre niet onderworpen aan de Vpb.

Gemeente Renkum heeft alle gemeentelijke activiteiten in kaart gebracht waarbij de gemeente heeft getoetst welke activiteiten op basis van de huidige stand van de wetgeving en de huidige vorm van de organisatie (waarschijnlijk) als een belastingplichtige activiteit moeten worden aangemerkt. De uitgevoerde inventarisatie is een eerste stap in het gehele traject van de gemeente om te komen tot een correcte aangifte vennootschapsbelasting over het boekjaar 2016 en de jaren daarna. Daarnaast is een fiscaal dossier opgebouwd als opmaat naar het interne control proces en het aangifte dossier Vpb. De rapportage inzake de impactanalyse en beheersmaatregelen ten aanzien van de Vpb-plicht per 1 januari 2016 is met onderbouwende bijlagen opgestuurd naar de belastingdienst.

Verbonden stichtingen, vennootschappen en samenwerkingsverbanden doen zelfstandig aangifte. Gemeente Renkum heeft geen verbonden stichtingen, waarvan de gemeente alle bestuursleden kan benoemen en ontslaan en waarvan het vermogen bij liquidatie aan de gemeente toekomt.

Conclusie en aandachtspunten

Voor nagenoeg alle activiteiten van de gemeente geldt dat niet voldaan is aan de ondernemingscriteria en dat deze niet worden geraakt door de Vpb. Voor veel activiteiten geldt dat ofwel sprake is van het aanbieden van een collectief goed (geen deelname economisch verkeer) of sprake is van structureel verlieslatende activiteiten.

Het risico op Vpb-plicht beperkt zich tot een klein aantal gebieden:

- Begraven (voor zover "winstgevend")
- Financiering (verstrekking van leningen bijv. i.h.k.v. duurzaamheid)
- Natuurbescherming (in het geval dat houtverkoop wordt losgeweekt uit het totale bosbeheer)
- Grondbedrijf (voor zover "winstgevend")
- Verkoop onroerende zaken (boven normaal vermogensbeheer)
- Verkoop roerende zaken (voor zover daar een "bescheiden inkomen" uit wordt gerealiseerd)

Buiten het grondbedrijf oefent de gemeente op dit moment geen zelfstandige activiteiten uit die leiden tot een verwachte belastingplicht in 2018. Evenmin is sprake van een aangifteplicht voor

activiteiten buiten het grondbedrijf. De gemeente hoeft bij het opstellen van de begroting 2018 geen voorziening op te nemen voor te betalen belasting omdat er geen baten uit het grondbedrijf worden begroot.

Hoewel geen harde ervaringsregel, past deze uitkomst bij een gemeente met een omvang als die van gemeente Renkum met circa 35.000 inwoners. Mede vanwege deze omvang heeft de gemeente meerdere activiteiten 'uitbesteed' aan andere gemeenten, overheidslichamen of samenwerkingsverbanden. De beoordeling van de belastingplicht voor de Vpb verplaatst zich dan naar dat andere lichaam.

Het te betalen bedrag aan Vpb op de grondexploitatie is nihil, de verkoopopbrengst zal nagenoeg gelijk zijn aan de waarde op de openingsbalans, zijnde de fiscale kostprijs. Dit is mogelijk anders indien een enorm herstel in de vastgoedmarkt optreedt in 2018. Exploitaties waarbij in 2018 geen verkopen plaatsvinden zullen in de regel louter kosten genereren. Naarmate de tijd verstrijkt neemt het risico op een (hoger) te betalen bedrag aan Vpb toe.

Voor zover en voor zolang voor de (overige) onderdelen van de gemeente geen sprake is van een aangifteplicht, hoeft de gemeente geen fiscale administratie in te richten. Zo hoeft voor die delen van de gemeentelijke activiteiten geen fiscale balans te worden opgesteld, geen vermogensetikettering plaats te vinden (het toerekenen van balansposten aan de fiscale administratie) en geen openingsbalans naar de waarde in het economische verkeer te worden opgesteld.

Onvoorzien

Op basis van artikel 4 van de Financiële verordening 2017 bedraagt de post onvoorzien die in deze begroting is opgenomen € 165.000. Onvoorziene uitgaven die zich in de loop van het begrotingsjaar voordoen, kunnen door het College ten laste van de stelpost van € 165.000 worden gebracht. Daarbij moet worden voldaan aan de voorwaarde dat het een onvoorziene en onuitstelbare en onvermijdbare gebeurtenis betreft. Structurele onvoorziene uitgaven kunnen alleen het eerste jaar ten laste van de stelpost worden gebracht. Deze uitgaven zullen dus in het volgende begrotingsjaar meegenomen moeten worden in de begroting.

Buffer

De laatste jaren worden wij regelmatig geconfronteerd met aanzienlijke schommelingen in onze begroting als gevolg van externe factoren. Zo zien wij bijvoorbeeld grote mutaties binnen de algemene uitkering van het gemeentefonds, inclusief het sociaal domein en binnen de inkomensvoorziening. Deze risico's zijn ook verwoord in de paragraaf weerstandsvermogen. Om deze risico's te kunnen opvangen, zetten wij diverse bronnen in. Naast de weerstandsreserve, onbenutte belastingcapaciteit en de post onvoorzien, zijn de positieve begrotingssaldi een van die bronnen. Om te benadrukken dat de positieve begrotingssaldi in feite "beklemd" zijn, en om meer stabiliteit te realiseren binnen onze begroting, is in de Begroting 2016 besloten om gedurende deze coalitieperiode een buffer op te nemen in de begroting. Het verloop van deze buffer in 2018 wordt in de volgende tabel weergegeven:

Buffer (bedragen x € 1.000)	
Regulier beschikbaar	275
Egalisatie Renkum centrum via buffer	75
Subtotaal	350
Renkum centrum (Najaarsnota 2017)	-50
Vrijval buffer (Begroting 2018)	-300
Restant	0

Wat zijn de kosten?

Totale kosten programma

Rekening houdend met het voorgaande brengt dit programma de volgende kosten en opbrengsten met zich mee.

Bedragen * € 1.000	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Bedrag onvoorzien						
Lasten		105	165	165	165	165
Baten						
Saldo van baten en lasten		-105	-165	-165	-165	-165
Mutatie reserve						
Geraamd/gerealiseerde resultaat		-105	-165	-165	-165	-165

Paragrafen

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) wordt bepaald dat in de begroting een aantal verplichte paragrafen worden opgenomen, waarin de beleidslijnen zijn vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. Het doel van de paragrafen is om onderwerpen die verspreid in de begroting staan gebundeld weer te geven. Hiermee wordt van deze onderdelen een dwarsdoorsnede gegeven van alle programma's.

Op grond van de artikelen 9 en 24 van het BBV moet de begroting de volgende paragrafen bevatten:

- lokale heffingen
- weerstandsvermogen
- onderhoud kapitaalgoederen
- financiering
- bedrijfsvoering
- verbonden partijen
- grondbeleid

Naast deze verplichte paragrafen hebben we een paragraaf subsidies opgenomen.

Paragraaf 1 Lokale heffingen

Inleiding

Lokale heffingen zijn inkomsten voor de gemeente, betaald door de burgers. Het zijn inkomsten die verkregen worden op grond van publiekrechtelijke regels, voornamelijk belastingen en leges die de overheid heft op grond van wettelijke bepaling van haar inwoners en gasten.

De Gemeentewet onderscheidt twee soorten lokale heffingen:

- Gemeentelijke belastingen. Het kenmerk van belasting is dat tegenover de aan de overheid verschuldigde betaling geen direct aanwijsbare individuele tegenprestatie staat. De opbrengst van de belastingen belandt in beginsel in de algemene middelen van de gemeente en zijn dus vrij besteedbaar. De hoogte van de tarieven van belastingen is in beginsel niet wettelijk beperkt.
- Gemeentelijke rechten of retributies. Het kenmerk van retributies is dat tegenover de aan de overheid verschuldigde betaling een direct aanwijsbare tegenprestatie staat. Die tegenprestatie kan bestaan uit een product of een dienst. De tarieven voor de retributies mogen maximaal kostendekkend worden vastgesteld (artikel 229b Gemeentewet).

De gemeentelijke rechten of retributies worden onderverdeeld in retributies en leges. Bij retributies gaat het om de uitvoering van publiekrechtelijke dienstverlening. De burger moet ook betalen als hij de dienst niet wenst (v.b. afvalstoffenheffing). Bij leges gaat het om de levering van individuele dienstverlening van typische overheidsdiensten van publiekrechtelijke aard (paspoorten, vergunningen enz.). Betaling vindt alleen plaats bij afname van deze producten.

In deze paragraaf zal worden ingegaan op het gemeentelijk beleid voor de bepaling van de tarieven voor belastingen, retributies en leges. De in deze begroting genoemde tarieven zijn voorlopige tarieven. De definitieve vaststelling vindt namelijk plaats bij de vaststelling van de diverse belasting- en legesverordeningen in december 2017.

Belastingen

De gemeente Renkum onderscheidt de volgende belastingen:

- Onroerende zaakbelasting
- Toeristenbelasting
- Hondenbelasting

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt allereerst ingegaan op de uitgangspunten voor de tariefstelling van deze belastingen. Vervolgens komen achtereenvolgens de genoemde belastingen aan de orde.

Uitgangspunten tariefstelling

De uitgangspunten voor de jaarlijkse tariefstelling voor de belastingen is als volgt vastgesteld:

- Een trendmatige verhoging op basis van het inflatiepercentage voor de materiële consumptie (1/2) en lonen en salarissen (1/2) volgens de septembercirculaire;
- Bijstelling van de trendmatige verhoging achteraf op basis van actuele gegevens over het inflatiepercentage voor de achterliggende jaren (maximaal 2 jaar) volgens de laatste circulaire Gemeentefonds.

De inflatiepercentages volgens de septembercirculaire 2017 van het Gemeentefonds worden dus toegepast als uitgangspunt voor de tariefvaststelling voor 2018. In deze circulaire zijn inflatiepercentages opgenomen uit de Macro Economische Verkenning, waarbij onderscheid wordt

gemaakt tussen het inflatiepercentage voor de materiële consumptie en het inflatiepercentage voor lonen en salarissen.

Op basis van deze uitgangspunten is de noodzakelijke trendmatige verhoging van de tarieven voor 2018 als volgt becijferd:

Inflatie Septembercirculaire Gemeentefonds	2016	2017	2018
<i>Getallen in %</i>			
Materiële consumptie	0,80	1,40	1,40
Lonen en salarissen	1,80	3,60	2,40
Totaal	1,30	2,50	1,90
Toegepast Begroting 2017	1,60	0,90	0,00
Tarief	-0,30	1,60	1,90
Cumulatief	-0,30	1,30	3,20

Op basis van het voorgaande bedraagt de trendmatige verlaging van de tarieven voor 2018 in totaal 3,20%.

Onroerende zaakbelasting (OZB)

Tarieven 2018

OZB-heffing is een percentage van de waarde.

De onroerendezaakbelasting (OZB) is met ingang van 1 januari 2009 berekend naar een percentage van de waarde van de onroerende zaak.

In het coalitieakkoord 2014-2018 is aangegeven dat de opbrengsten van de OZB de komende vier jaar nominaal gelijk blijven aan de geraamde opbrengsten uit de Begroting 2014 met toepassing van de gebruikelijke jaarlijkse indexering. Uitgangspunt hierbij is gelijkblijvende opbrengsten vermeerderd met de inflatiecorrectie. Uitzondering hierop is de areaalontwikkeling. Wanneer de woningvoorraad toe- of afneemt, leidt dit wel tot een OZB stijging of daling.

Overige ontwikkelingen in de WOZ leiden tot bijstelling van tarieven, waardoor de opbrengsten gelijk blijven. Er wordt daarbij geen rekening gehouden met de consequenties binnen de algemene uitkering.

Voor 2018 bedraagt de indexering een verhoging met 3,20%. Dit betekent dat de opbrengst voor 2018 € 6.450.000 gaat bedragen.

De inflatiecorrectie van 3,20% op de opbrengsten heeft een stijging van € 200.000 tot gevolg. Deze stijging wordt toegevoegd op de stelpost loon- en prijsstijgingen.

De waardeontwikkeling van de WOZ-waarde per 1-1-2017 wijkt af van de aannamen bij de Begroting 2017 en tariefvaststelling 2017. De WOZ-waarde is minder gestegen dan verwacht. Hierdoor denken wij in 2017 een lagere opbrengst te realiseren (is in de voorjaarsnota 2017 gemeld). Dit betekent dat de tarieven moeten stijgen om de begrote opbrengst te realiseren. Dit kan niet meer voor 2017 maar zal wel worden toegepast voor berekening van de tarieven 2018. Dit leidt tot een stijging van de tarieven.

Bij de berekening van de tarieven 2018 is uitgegaan van een verwachte waardestijging van de woningen met 4,4% en een waardedaling van niet-woningen met 0,6%.

Het bovengenoemde betekent dat de tarieven wijzigen om de opbrengst van € 6.450.000 in 2018 te kunnen realiseren. In december 2017 worden de definitieve tarieven vastgesteld.

De tarieven onroerend goed op basis van de hiervoor genoemde uitgangspunten zijn weergegeven in de volgende tabel.

Tarief OZB	2018	2017
	Tarief in % van de waarde onroerend goed	Tarief in % van de waarde onroerend goed
Woning		
Eigenaar	0,1176	0,1179
Niet-woning		
Eigenaar	0,2650	0,2529
Gebruiker	0,2104	0,1994
Totaal	0,4754	0,4523

Opbrengsten OZB

In de volgende tabel zijn de geraamde opbrengsten voor de OZB opgenomen.

Opbrengsten OZB	2018	2017	2016	2015
Bedragen x € 1.000				
Woning				
Eigenaar	4.390	4.215	4.214	4.209
Niet-woning				
Eigenaar	1.280	1.229	1.143	1.200
Gebruiker	780	748	826	829
Totaal	2.060	1.977	1.969	2.029
Totaal	6.450	6.192	6.183	6.238

Het verschil tussen de opbrengst 2018 en 2017 wordt veroorzaakt door een verschil van € 58.000 ten opzichte van de geraamde opbrengst van € 6.250.000 in 2017, die in 2018 weer wordt hersteld, en de inflatie van € 200.000.

Hondenbelasting

Tarieven

De tarieven voor 2018 op basis van de hiervoor genoemde uitgangspunten zijn weergegeven in de volgende tabel (afgerond op 10 cent).

Hondenbelasting	2018	2017	2016	2015
<i>Bedragen in euro's</i>				
Eerste hond	64,80	62,80	63,10	62,60
Tweede hond	108,20	104,80	105,30	104,50
Derde en volgende hond	151,50	146,80	147,50	146,30
Stijging t.o.v. vorig jaar	3,2%	-/- 0,5%	0,8%	-/- 0,1%

De geraamde opbrengsten hondenbelasting bedragen o.b.v. bovengenoemde tarieven € 200.000.

Toeristenbelasting

Tarieven

De tarieven voor 2018 op basis van de hiervoor genoemde uitgangspunten zijn weergegeven in de volgende tabel (afgerond op 5 cent).

Toeristenbelasting	2018	2017	2016	2015
<i>Bedragen in euro's</i>				
Tarief per overnachting voor:				
Hotels	1,90	1,90	1,75	1,75
Campings	1,05	1,05	0,95	0,95
Stijging t.o.v. vorig jaar				
hotels	0 %	8,6%	0,0%	0,0%
campings	0 %	10,5%	0,0%	0,0%

Opbrengsten

Op basis van bovengenoemde uitgangspunten en bij een gelijkblijvend tarief voor de toeristenbelasting zijn de geraamde opbrengsten voor de toeristenbelasting 2018 € 360.000.

Afvalstoffenheffing

Retributies

Met ingang van 2006 kent de gemeente Renkum de Afvalstoffenheffing en de Rioolheffing als retributies.

Afvalstoffenheffing

Voor de afvalstoffenheffing geldt het uitgangspunt dat de kosten voor 100% gedekt moeten worden door de inkomsten.

Daarbij wordt rekening gehouden met de volgende kosten:

- alle lasten en baten zoals geraamd op het product "3E. Afvalverwijdering en -verwerking";
- 100% van de kwijtscheldingen over de Afvalstoffenheffing;
- toegerekende overhead;
- De compensabele btw met betrekking tot product 3E.

Tarieven

In 2017 is overgegaan naar een nieuwe manier van inzamelen. Bij het nieuwe betalingssysteem wordt uitgegaan van het in rekening brengen van het vastrecht per aansluiting inclusief een gemiddeld aantal aanbiedingen per jaar. Na afloop van het kalenderjaar vindt de afrekening plaats op basis van het werkelijk aantal aanbiedingen over het voorgaande jaar. Tegelijkertijd ontvangt men de aanslag van het vastrecht voor het nieuwe jaar.

Hieronder worden de structurele en incidentele aanpassingen van de tarieven voor 2018 weergegeven.

Structurele aanpassing tarieven

De tarieven worden vanaf 2018 met gemiddeld 4,5% verhoogd. Een deel van de tariefaanpassing is het gevolg van inflatie. Hierdoor zijn de loonkosten en de tarieven voor de verwerking van afvalstromen met 3% gestegen. Daarnaast is de afvalmarkt voortdurend in beweging. De situatie op de wereldmarkt bepaalt voor een groot deel de hoogte van de verwerkingskosten van afval en herbruikbare grondstoffen. Dit heeft er toe geleid dat met name de verwerkingskosten van een

aantal afvalstromen, die aangeboden worden op het afvalbrenngstation, aanzienlijk zijn gestegen. Ook wordt op het afvalbrenngstation meer grof afval aangeboden. Dit is het gevolg van een aantrekkende economie. Dankzij de nieuwe manier van inzamelen ligt het niveau van de tarieven echter nog onder het prijspeil van het jaar 2016. Het laatste jaar waarin nog op de oude manier werd ingezameld.

Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing

De egalisatievoorziening afvalstoffenheffing vertoont per 31 december 2016 een saldo van € 855.000. Hieronder wordt de begroting van het verloop van de egalisatievoorziening weergegeven:

Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing <i>Bedragen</i>	Mutaties	Stand per 31 december
Stand 31-12-2016		855.000
Onttrekking 2017	- 180.000	
Onttrekking voor projectkosten	-88.000	
Verwacht resultaat 2017	-75.000	
Stand 31-12-2017		512.000
Onttrekking 2018	- 180.000	
Stand 31-12-2018		332.000
Geen onttrekking	0	
Stand 31-12-2019		332.000
Geen onttrekking	0	
Stand 31-12-2020		332.000
Geen onttrekking	0	
Stand 31-12-2021		332.000

In dit overzicht is al rekening gehouden met een nadelig resultaat over 2017 omdat de te verwachten inkomsten achter blijven ten opzichte van de begroting. Binnen dit resultaat is ook het extra dividend van de ACV over 2016 ad. € 29.000 opgenomen (zie ook Najaarsnota 2017).

Uit dit overzicht blijkt dat de voorziening per 31-12-2018 op € 332.000 uitkomt. Om eventuele tegenvallers te kunnen opvangen wordt deze voorziening niet verder verlaagd. Vanaf 2019 zullen de tarieven moeten stijgen met 5,6% het bedrag van € 180.000 via de afvalstoffenheffing moet binnen komen.

De tarieven voor 2018 op basis van de hiervoor genoemde uitgangspunten zijn weergegeven in de volgende tabel.

Vastrecht <i>Bedragen in euro's</i>	2018	2017
Tarieven		
1-persoon	195,40	181,00
2-persoons	212,80	194,70
3-persoons of meer	232,90	211,40

Variabel	2018	2017
<i>Bedragen in euro's</i>		
Tarieven		
Laagbouw		
Per aanbieding restafval met een 140 liter restafval klike	3,00	3,00
Per aanbieding restafval met een 240 liter restafval klike	5,00	5,00
Hoogbouw		
Per aanbieding restafval met een zak van 60 liter	1,00	1,00
Per aanbieding restafval met een zak van 30 liter	0,50	0,50

In hoogbouw komt het ook voor dat de huishoudens niet zelfstandig het afval in de ondergrondse containers deponeren (serviceflats). Hierbij wordt alleen een vast bedrag aan afvalstoffenheffing in rekening gebracht. Hierbij wordt de helft van de verlaging van de tarieven ten opzichte van 2016 toegepast. De tarieven voor de serviceflats bedragen dan:

Afvalstoffenheffing serviceflats	2018	2017
<i>Bedragen in euro's</i>		
Tarieven		
1-persoon	223,40	212,00
2-persoons	251,70	240,90
3-persoons of meer	272,10	260,60

Om de nieuwe tarieven te kunnen vergelijken met de huidige tarieven is er een aanname gemaakt van het aantal keer dat restafval wordt aangeboden. Dit is 8 keer voor een één persoon, 13 keer voor een twee persoon en 17 keer voor een 3 of meer persoonshuishouden. Bij hoogbouw is dit 3 keer zoveel. Omgerekend komt dit uit op de volgende bedragen:

Afvalstoffenheffing	2018	2017	2016	2015
<i>Bedragen in euro's</i>				
Tarieven				
1-persoon	214,60	205,00	219,00	217,90
2-persoons	244,00	233,70	249,50	248,20
3-persoons of meer	273,70	262,40	280,20	278,80
Wijziging t.o.v. vorig jaar	4,5%	-6,5%	0,5%	-1,0%

Opbrengsten

De geraamde opbrengsten voor de afvalstoffenheffing 2018 op basis van bovengenoemde uitgangspunten bedragen € 3.380.000.

Rioolheffing

Bij de bepaling van een kostendeekkende rioolheffing gelden voor de kostprijsbepaling de volgende uitgangspunten:

- alle lasten en baten zoals geraamd op het product "3D. Riolering en Water";
- 100% van de kwijtscheldingen over de Rioolheffing;
- 50% van de lasten van de straatreiniging;
- 100% van de perceptiekosten van de uitvoering van de bijbehorende belastingtaken;
- Toerekening overhead;
- BTW.

Op basis van 'Water stroomt' (vGRP+ 2016-2020) worden de tarieven voor de rioolheffing berekend. Hierbij is uitgegaan van 1,5% inflatie op basis van inflatiecijfer juli 2017 GWW vloeibaar en een extra stijging, conform vGRP+ 2016-2020, van 0,29% van de opbrengsten.

Omdat de tarieven van niet-woningen zijn bevroren zullen de tarieven van woningen met 2,1% stijgen op de geïndexeerde opbrengst te kunnen realiseren.

De tarieven worden daarmee als volgt:

Tarieven rioolheffing	2018	2017	2016
<i>Bedragen in euro's</i>			
Woning			
Eigenaar, per aansluiting per jaar	94,29	92,34	89,89
Gebruiker, 1 persoon	59,47	58,23	56,69
Gebruiker, 2 personen	118,93	116,47	113,38
Gebruiker, 3 of meer personen	178,40	174,70	170,07
Niet-woning			
Eigenaar per aansluiting per jaar	353,38	353,38	353,38
Gebruiker, per 250 m ³ afgevoerd water	192,70	192,70	192,70
Stijging t.o.v. vorig jaar (eigenaar woningen)	2,1%	2,7%	2,7%
Stijging t.o.v. vorig jaar (gebruiker woningen)	2,1%	2,7%	3,6%

De geraamde opbrengsten voor de rioolheffingen 2018 op basis van bovengenoemde tarieven bedragen € 3.427.600.

Onderstaand overzicht geeft het dekkingspercentage van de inkomsten over 2018 weer.

Kosten c.q. toe te rekenen kosten en opbrengsten	2018
<i>Bedragen in € 1.000</i>	
<i>Water en Riolering</i>	
Doorberekende salarissen en overig personele kosten	312
Toe te rekenen overhead	403
Toegerekende tractie	16
Afschrijvingen	484
Toegerekende rente	315
Directe lasten	1.152
Investerings direct ten laste van exploitatie	1.033
Onttrekking uit de voorziening riolering	-/- 604
Overige inkomsten	-/- 64
BTW (alleen over de lasten in exploitatie)	439
<i>Subtotaal water en riolering</i>	<i>3.486</i>
<i>Straatreiniging (50%)</i>	
Doorberekende salarissen en overig personele kosten	60
Toe te rekenen overhead	79
Toegerekende tractie	27
Directe lasten	258
BTW	54
<i>Subtotaal straatreiniging</i>	<i>478</i>
Totaal	3.964
Dekkingspercentage inkomsten	86,5%

Bij de bepaling van de tarieven is rekening gehouden met een BTW-bedrag van € 132.000 waardoor het dekkingspercentage onder de 100% komt. Verder daalt het dekkingspercentage door de stelselwijziging omtrent de overhead.

Lastendruk per huishouden

Op basis van het voorgaande zijn berekeningen gemaakt van de ontwikkeling van de lastendruk voor onze burgers. In onderstaand overzicht worden voorbeelden van twee varianten weergegeven, namelijk:

A. Van een gezin van 4 personen die eigenaar is van een woning met een WOZ waarde van € 271.500 in 2018 en € 260.000 in 2017 (gemiddelde gemeente Renkum);

B. Van een gezin van 3 personen die een woning huurt.

Belastingdruk voor een huishouden zoals bij A. weergegeven

<i>Bedragen in euro's</i>	2018	2017
Onroerend zaakbelasting, eigenaar	319,29	306,54
Afvalstoffenheffing	273,70	262,40
Rioolheffing	272,69	267,04
Totaal	865,68	835,98
Mutatie t.o.v. vorig jaar	+ 3,6%	

Belastingdruk voor een huishouden zoals bij B. weergegeven

<i>Bedragen in euro's</i>	2018	2017
Afvalstoffenheffing	273,70	262,40
Rioolheffing	178,40	174,70
Totaal	452,10	437,10
Mutatie t.o.v. vorig jaar	+ 3,4%	

Leges

Binnen de gemeente Renkum worden leges geïnd voor:

- de producten van burgerzaken (waaronder paspoorten, rijbewijzen, huwelijken);
- vergunningen (waaronder bouwvergunningen, gebruikersvergunningen, kapvergunningen, WABO);
- lijkbezorgingrechten;
- marktgeden;
- overig.

In eerste instantie worden de leges verhoogd op basis van de algemene uitgangspunten voor de bepaling van de jaarlijkse tariefstelling.

Daarnaast worden de leges bepaald op basis van het uitgangspunt dat zoveel mogelijk gestreefd moet worden naar 100% kostendekking.

Kwijtscheldingen

De gemeente is op grond van de Gemeentewet bevoegd om kwijtschelding van gemeentelijke belastingen en retributies te verlenen. Kwijtschelding kan worden verleend voor Afvalstoffenheffing en Rioolheffing huishoudens.

Er is sprake van zogenaamde automatische kwijtscheldingen en kwijtschelding op basis van aanvraag.

De automatische kwijtschelding wordt verleend als in de voorgaande jaren kwijtschelding is verleend en de betreffende persoon klant is bij sociale zaken of ouder dan 65 jaar is. De automatische kwijtschelding wordt jaarlijks gecontroleerd door middel van een steekproef.

De aanvragen voor kwijtscheldingen worden beoordeeld op basis van inkomenscriteria.

De kwijtschelding van Afvalstoffenheffing en Rioolheffing worden verdisconteerd in de desbetreffende tarieven.

Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is opgenomen dat de gemeente in de begroting en de jaarstukken moet aangeven:

- welke risico's er spelen;
- welke capaciteit (middelen) er beschikbaar is bij tegenvallers;
- wat het beleid is ten aanzien van de risico's, de capaciteit en de relatie tussen beide.

In deze paragraaf zal worden ingegaan op ons weerstandsvermogen in 2018. Daarbij wordt eerst stilgestaan bij het beleid van onze gemeente. Vervolgens komt de weerstandscapaciteit aan de orde. Daarna wordt ingegaan op de risico's waarvan sprake is binnen onze gemeente. Tot slot worden conclusies getrokken over het weerstandsvermogen.

Daarnaast zijn de op basis van het BBV en onze financiële verordening verplichte kengetallen opgenomen in deze paragraaf.

Beleid

De hoofdlijnen van ons beleid met betrekking tot het weerstandsvermogen en risicomanagement is vastgelegd in de financiële verordening gemeente Renkum, die op 28 juni 2017 door uw Raad is vastgesteld. De verdere uitwerking vindt jaarlijks plaats in de begroting.

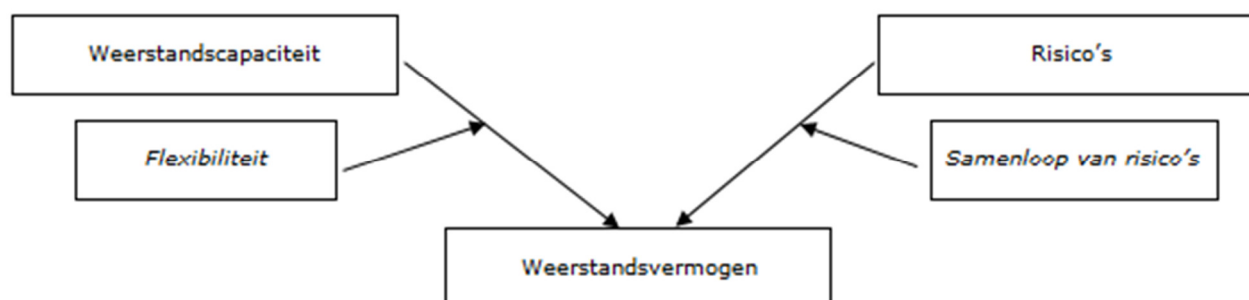
Risicomanagement is als een continu proces vormgegeven binnen de organisatie. Daarvoor is het risicomanagement ingebed binnen het beleidsvormingsproces en de planning- & controlcyclus. Het proces van risicomanagement omvat drie stappen: inventariseren, analyseren en beheersen. In hoofdlijnen zijn er vier mogelijkheden om risico's te beheersen, namelijk: elimineren, reduceren, overdragen of accepteren. Als een risico niet kan worden geëlimineerd, gereduceerd of overgedragen, dan wordt het risico geaccepteerd en zal de eventuele (financiële) schade middels de weerstandscapaciteit moeten worden afgedekt. Dit betekent overigens niet per definitie dat het risico niet beïnvloedbaar is en daarom maar geaccepteerd moet worden. Het betekent dat het risico op dit moment geaccepteerd wordt en niet op één of andere wijze is afgedekt.

Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre een gemeente in staat is tegenvallers op te vangen. Van belang is daarbij om vast te stellen in hoeverre tegenvallers kunnen worden opgevangen zonder dat dit consequenties heeft voor het voorgenomen beleid in de (meerjaren)begroting.

Voor de bepaling van het weerstandsvermogen zijn twee factoren van belang, namelijk:

- de weerstandscapaciteit en
- de risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie van de gemeente.

In schema kan dit als volgt worden weergegeven:

Het kan noodzakelijk zijn om de weerstandscapaciteit aan te vullen, bijvoorbeeld omdat er nieuwe risico's zijn ontdekt. Het tempo waarin dit gebeurt is afhankelijk van de flexibiliteit van de (financiële) organisatie. Bepaalde kostenposten kunnen sneller worden omgebogen dan andere.

De samenloop van risico's heeft een dubbele inhoud. Enerzijds kan de samenloop van risico's ertoe leiden dat de weerstandscapaciteit 'op' raakt. Anderzijds kunnen kleine risico's, risico's die individueel niet van belang zijn, indien ze gelijktijdig of kort na elkaar zich voordoen, toch een risico voor de weerstandscapaciteit gaan vormen.

In het vervolg van deze paragraaf zal worden ingegaan op onze weerstandscapaciteit. Vervolgens komen de risico's aan de orde. Tot slot zullen conclusies worden getrokken over het weerstandsvermogen van de gemeente en zal aanvullend worden ingegaan op enkele financiële kengetallen. In deze paragraaf worden alleen de uitkomsten op hoofdlijnen aangegeven. Meer gedetailleerde informatie in terug te vinden in bijlage 2.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit betreft de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt c.q. kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Daarbij worden incidentele en structurele weerstandscapaciteit onderscheiden.

Met het eerste wordt het vermogen bedoeld om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen, zonder dat dit invloed heeft op de hoogte van het voorzieningenniveau dat de gemeente haar burgers wil aanbieden.

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent kunnen worden ingezet om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van het bestaande beleid.

In bijlage 2 vindt u de inventarisatie van de weerstandscapaciteit voor de jaren 2017 tot en met 2021. Op grond daarvan concluderen we het volgende over de huidige weerstandscapaciteit:

Weerstandscapaciteit	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal
<i>Bedragen x € 1.000</i>						
Structurele capaciteit						
Onbenutte belastingcapaciteit		2.649				2.649
Begrotingsruimte						
Kostenreductie						
Totaal structureel	0	2.649	0	0	0	2.649
Incidentele capaciteit						
Post onvoorzien	5	165	165	165	165	665
Weerstandsreserve	1.057					1.057

Weerstandscapaciteit <i>Bedragen x € 1.000</i>	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal
Onbenutte belastingcapaciteit						
Stille reserves						
Begrotingsruimte						
Buffer						
Kostenreductie						
Totaal incidenteel	1.062	165	165	165	165	1.722
Totaal weerstandscapaciteit	1.062	2.814	165	165	165	4.371

Risico's

Bij de inventarisatie van risico's worden de risico's ingedeeld naar de paragrafen in de begroting. Dit betekent dat we risico's onderscheiden op het gebied van lokale heffingen, kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen, grondbeleid en subsidies.

In het kader van het weerstandsvermogen moet overigens worden bedacht dat niet alle risico's daadwerkelijk risico's voor het weerstandsvermogen van de gemeente zijn. Risico's waarvoor reeds een voorziening, verzekering of bestemmingsreserve is gevormd, worden uiteraard niet meegenomen in deze inventarisatie. Dit geldt ook voor risico's waarvoor reeds in de projectbegroting c.q. de kostencomputatie een post onvoorzien is opgenomen.

In bijlage 2 zijn de risico's in beeld gebracht die op dit moment bekend zijn. Van de risico's is aangegeven wat de kans is dat het risico zich voordoet en wat het financiële gevolg van het risico is. De totale risico-omvang is bepaald door de kans te vermenigvuldigen met het financiële gevolg. Voor de beoordeling van de kans gebruiken we de volgende 5 klassen:

Klasse	Kans (waarschijnlijkheid)	Procentueel
1	Zeer klein	1-20 %
2	Klein	21-40 %
3	Gemiddeld	41-60 %
4	Groot	61-80 %
5	Zeer groot	81-100 %

Voor de beoordeling van het financiële gevolg hanteren we de volgende klassenindeling:

Klasse	Bandbreedte financieel gevolg in euro's
1	0-25.000
2	25.001-50.000
3	50.001-100.000
4	100.001-250.000
5	Meer dan 250.001

Hieruit volgen de volgende risicobedragen per paragraaf.

Risico's <i>Bedragen x</i> <i>€ 1.000</i>	2017 Inc	2017 Str	2018 Inc	2018 Str	2019 Inc	2019 Str	2020 Inc	2020 Str	2021 Inc	2021 Str
Lokale inkomsten	38	88	105	0	0	0	0	0	0	0
Onderhoud kapitaalgoederen	488	0	324	0	174	0	262	0	61	0
Financiering	50	0	42	0	33	0	28	0	24	0
Bedrijfsvoering	499	23	87	0	52	0	50	0	50	0
Verbonden partijen	39	0	81	0	99	0	117	0	117	0
Grondbeleid	496	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Subsidies	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	1.608	110	641	0	357	0	457	0	252	0

Weerstandsvermogen

In de voorgaande onderdelen zijn we ingegaan op de weerstandscapaciteit en de risico's. Zoals eerder gezegd, bestaat het weerstandsvermogen uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. Het weerstandsvermogen kan in twee soorten worden verdeeld, te weten:

Statisch weerstandsvermogen

Met het statisch weerstandsvermogen (ook wel het éénjarige weerstandsvermogen genoemd) wordt bedoeld de mate waarin tegenvallers opgevangen kunnen worden zonder dat dit tot beleidswijzigingen in het begrotingsjaar zelf leidt. Het gaat er om of de gemeente voldoende middelen heeft om een risico in het lopende jaar op te vangen. Het voordoen van het risico mag er niet toe leiden dat de gemeente haar beleid moet aanpassen.

Dynamisch weerstandsvermogen

Het is ook mogelijk dat een risico gevolgen heeft voor meerdere jaren. Het dynamisch weerstandsvermogen (ook wel het meerjarige weerstandsvermogen genoemd) is de mate waarin de gemeente tegenvallers kan opvangen zonder dat dit consequenties heeft voor meerdere begrotingsjaren.

Het in kaart brengen van het statisch en dynamisch weerstandsvermogen geeft de gemeente inzicht in hoeverre ze in staat is om risico's op te vangen in het huidige jaar en komende jaren. Met dit inzicht kan de gemeente tijdig maatregelen treffen om problemen te voorkomen.

Het weerstandsvermogen is niet uit te drukken in een bedrag. Het betreft een kwantificering van de confrontatie tussen de weerstandscapaciteit en de financiële risico's. Wij berekenen het statisch en het dynamisch weerstandsvermogen als volgt:

Statisch weerstandsvermogen =	$\frac{\text{(Incidentele weerstandscapaciteit jaar t t/m t+4)}}{\text{((Inc. risico's jaar t t/m t+4) + (str. risico's jaar t))}} \times 100$	%
-------------------------------	--	---

Dynamisch weerstandsvermogen =	$\frac{\text{(Structurele weerstandscapaciteit jaar t+1 t/m t+4)}}{\text{(Structurele risico's jaar t+1 t/m t+4)}} \times 100$	%
--------------------------------	--	---

Aan het weerstandsvermogen geven we de volgende kwalificaties:

Weerstandsvermogen	Beoordeling
> 100 %	Uitstekend
80 % - 100 %	Ruim voldoende
60 % - 80 %	Voldoende
40 % - 60 %	Matig
< 40 %	Slecht

Wij streven naar een statisch en dynamisch weerstandsvermogen van minimaal 80 en maximaal 100%.

Het statisch en dynamisch weerstandsvermogen van onze gemeente kan op basis van de hiervoor genoemde uitgangspunten als volgt worden vastgesteld.

Statisch weerstandsvermogen	
Risico's ten opzichte van incidentele weerstandscapaciteit	
Incidentele risico's 2017 t/m 2021	3.316
Structurele risico's 2017	110
Totaal	3.426
Aanwezige incidentele weerstandscapaciteit 2017 t/m 2021	
	1.722
Percentage	50 %

Dynamisch weerstandsvermogen	
Risico's ten opzichte van structurele weerstandscapaciteit	
Structurele risico's 2017 t/m 2021	110
Totaal	110
Aanwezige structurele weerstandscapaciteit 2017 t/m 2021	
	2.649
Percentage	2.409 %

De conclusie luidt dat het statisch weerstandsvermogen matig is en niet voldoet aan de gestelde norm van 80%. Het dynamisch weerstandsvermogen is meer dan uitstekend.

In eerdere begrotingen is besloten de "overcapaciteit" op het dynamisch weerstandsvermogen mee te nemen bij de bepaling van het statisch weerstandsvermogen. De incidentele weerstandscapaciteit komt daarmee op 125%.

De afname van onze weerstandscapaciteit leidt tot een aanzienlijke daling van ons weerstandsvermogen ten opzichte van de laatste rapportage (jaarstukken 2016). Dit komt doordat er niet langer sprake is van een buffer en positieve saldi in onze meerjarenbegroting.

Doel van het weerstandsvermogen is dat risico's kunnen worden opgevangen, zonder dat dit de realisatie van het beleid in gevaar brengt. Wij hebben beleid vastgesteld voor de inhoudelijke programma's, maar ook voor de bepaling van belastingopbrengsten en de omvang van de vrije algemene reserve. Wanneer meer dan 50 % van de onderkende risico's zich voordoet, zullen wij

ons beleid op een of meerdere onderdelen moeten bijstellen. Wij kiezen ervoor om deze discussie te voeren op het moment dat deze risico's zich in die omvang voordoen.

Financiële kengetallen

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten is het verplicht een aantal financiële kengetallen op te nemen in de begroting en de jaarstukken. Het betreft de volgende kengetallen:

- netto schuldquote;
- netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen;
- solvabiliteitsratio;
- kengetal grondexploitatie;
- structurele exploitatieruimte;
- belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden.

De uitkomst van deze kengetallen voor onze gemeente is weergegeven in de volgende tabel. De berekening is opgenomen in bijlage 2.

Financiële kengetallen	Rek. 2016	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021
Netto schuldquote *)	19 %	20 %	23 %	39 %	42 %	39 %
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen *)	14 %	15 %	16 %	33 %	35 %	33 %
Solvabiliteitsratio	32 %	32 %	29 %	20 %	18 %	20 %
Grondexploitatie	5 %	6 %	3 %	1 %	0 %	0 %
Structurele exploitatieruimte	1 %	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde voorgaand jaar	118 %	116 %	120%	nb	nb	nb

*) Door een wijziging in de plaats van het schatkistbankieren op de balans, zijn de cijfers gewijzigd tov de jaarstukken 2016.

Beoordeling ontwikkeling kengetallen

De netto schuldquote laat door de jaren heen een stijging zien. Dit laat zich verklaren door grote investeringen in het MFC 3B4, scholen, brandweerposten, sporthallen en gymzalen waarvoor externe financiering wordt aangetrokken. Vergeleken met andere Gelderse gemeenten is onze schuldenlast relatief laag ten opzichte van de eigen middelen. De bijbehorende rente- en aflossingslast vormt dan ook een relatief beperkt onderdeel van de gemeentelijke uitgaven.

De solvabiliteitsratio, oftewel het eigen vermogen in verhouding tot het balanstotaal laat een verwachte daling zien. Ook dit heeft te maken met de eerder genoemde investeringen.

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale baten. De afgelopen periode is de grondwaarde van een aantal projecten afgeboekt op basis van nieuwe contracten. De resterende grondwaarde is daarmee beperkt. De verwachte realisatie van projecten verklaart de daling van het percentage.

De structurele exploitatieruimte is beperkt. Aangezien nog steeds sprake is van een structureel sluitende meerjarenbegroting, is dat geen probleem.

De woonlasten t.o.v. het landelijke gemiddelde worden alleen op begrotingsbasis berekend. Onze woonlasten liggen hoger dan het landelijke en het Gelderse gemiddelde.

De provincie Gelderland gaat voor de beoordeling van de gemeentelijke begroting uit van een categorisering van de kengetallen. Zij nemen de netto schuldquote niet mee in hun oordeel. De omvang van het weerstandsvermogen wordt daarentegen wel meegenomen in het oordeel. De categorieën, waarbij categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest, zijn opgenomen in de onderstaande tabel. De score van Renkum voor 2017 is vetgedrukt weergegeven.

Kengetallen	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Solvabiliteitsratio	> 50 %	20 - 50 %	< 20 %
Grondexploitatie	< 20 %	20 - 35 %	> 35 %
Structurele exploitatieruimte	Begr. en MJB > 0 %	Begr. of MJB > 0 %	Begr. en MJB < 0 %
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde voorgaand jaar	< 95 %	95 - 105 %	> 105 %
Weerstandsvermogen	> 100 %	80 - 100 %	< 100 %

Bovenstaande score houdt in dat Renkum Oranje (matig) scoort. Voor de bepaling van de toezichtsvorm (repressief of preventief toezicht) blijft het reëel en structureel sluitend zijn van de (meerjaren)begroting het bepalende criterium.

Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Kapitaalgoederen zijn investeringen waarvan het nut zich over een reeks van jaren uitstrekt. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen wordt het beleidskader over het onderhoud van kapitaalgoederen zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen gegeven. Verder wordt inzicht gegeven in het niveau van de voorzieningen en de beschikbare middelen.

Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen komen op diverse beleidsvelden voor. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en de jaarlijkse lasten. Onderhoud is ook nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen. Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatielasten gemoeid. Een goed overzicht is daarom van belang voor een goed inzicht in de financiële positie.

Het beleid van de gemeente Renkum voor het onderhoud van kapitaalgoederen is opgenomen in de volgende plannen:

Nota	Vaststelling
Beleidsnota Wegbeheer Renkum 2012-2017	raad d.d. 21 december 2011, in 2018 wordt een Integraal Beheerplan Openbare Ruimte aan u voorgelegd
Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan + "Water Stroomt 2016 - 2020	16 december 2015
Beleidsnota Beheer Gemeentelijke Accommodaties (BGA; onderhoudsplanning t/m 2017)	ter kennisname commissie bedrijvigheid d.d. 14 november 2007
Groenstructuurplan "Structuur in het groen, slim verbinden" 2017-2027	vastgesteld eind 2016
Bosbeleidsplan 2018 - 2028	Wordt in oktober 2017 door u behandeld.
Bomenverordening gemeente Renkum 2017	vastgesteld eind 2016
Groenbeheerplan 2012-2017	inwerkingtreding januari 2012, wordt vervangen door een integraal beleidsplan
Beleidsnota openbare verlichting 2006-2015	Deze nota wordt opgenomen in het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte. Dit is wel afhankelijk van de vaststelling van nieuwe landelijke richtlijnen.

Voor de eerste drie plannen gaat het om groot onderhoud dat loopt via een onderhoudsvoorziening/ -reserve. Voor de realisatie van de overige genoemde plannen zijn jaarlijks middelen opgenomen binnen de begroting.

Onderhoud wegen

Inleiding

De gemeente heeft als wegbeheerder de verplichting haar wegen verantwoord te beheren en te onderhouden. Zij is volgens het Burgerlijk Wetboek wettelijk aansprakelijk voor schade die te wijten is aan of veroorzaakt wordt door gebreken aan de verharding.

Kengetallen

Totale oppervlakte van verhardingen in het beheer van de gemeente	ca. 1.523.000 m2
Binnen de bebouwde kom (ca. 83%)	ca. 1.264.090 m2
Buiten de bebouwde kom (ca. 17%)	ca. 258.910 m2

Beleidsnota Wegbeheer Renkum (BWR)

In 2018 wordt een nieuw Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (2018) waarvan Wegen een onderdeel van uitmaakt. Hierin wordt inzicht verschaft in de kwantiteit, kwaliteit, onderhoudsplanning, kwaliteitsbeeld en onderhoudskosten van de in beheer zijnde wegen.

Integrale projectaanpak

Integrale projecten worden conform het projectmatig werken opgezet en komen zoveel mogelijk tot stand door 'werk met werk maken'.

Onderhoudsniveau

In de Actualisatienota 2015-2017 is vastgelegd dat onderhoud wordt gepleegd op een gecombineerd kwaliteitsniveau B/C conform de CROW (landelijk erkend instituut voor normen en richtlijnen), waarbij de belangrijkste ontsluitingswegen en fietspaden op niveau B en de overige op niveau C worden onderhouden. Met het vaststellen van de nieuwe beleidsnota in 2018 wordt het onderhoudsniveau opnieuw door u vastgesteld.

Reserve wegenonderhoud

De reserve heeft tot doel de budgetten ten behoeve van de onderhoudsplanning beschikbaar te houden. De afgelopen jaren waren wij vanwege het budget genoodzaakt een *budgetbegroting* toe te passen, waarbij bij het bepalen van de planning dus wordt uitgegaan van het beschikbare budget. Jaarlijks is hiervoor een budget van € 913.000 beschikbaar.

De stand van de reserve wegenonderhoud laat het volgende (begrote) verloop zien (bedragen x € 1.000):

Stand 31-12-2017	0
Dotatie 2018	0
Onttrekking 2018	0
Stand 31-12-2018	0

Achterstallig onderhoud/ risico's/ maatregelen

- Voor 2018 (en verder) geeft de weginspectie van 2016 duidelijk aan dat de kwaliteit verslechtert. Veel straten die uit de inspectie als onvoldoende komen, kunnen niet worden aangepakt met het structurele wegonderhoudsbudget. Voor 2018 moeten we vooralsnog uitgaan van het beschikbare budget en dat is, zo blijkt uit de inspecties, onvoldoende. Zelfs voor onderhoud op niveau B/C.
- Voor het opstellen van het nieuwe Integraal Beheerplan Openbare Ruimte wordt o.a. onderzocht of we met een nieuwe, duurzame werkwijze ook financieel voordeel kunnen behalen.

Inflatie

In de Actualisatienota wordt het prijspeil van de eerste jaarschijf gehanteerd. Om het bedrag van de budgetbegroting op het gewenste prijspeil van het betreffende boekjaar te krijgen, wordt een

inflatiecorrectie toegepast. De inflatiepercentages worden ontleend aan de CROW indexen (Risicoregeling GWW 1995).

Wat gaan we doen in 2018?

- Aan de hand van de uitkomst van de weginspecties 2016 en het beschikbare budget onderhoud uitvoeren.
- Opstellen nieuw Integraal Beheerplan Openbare Ruimte.

Openbare verlichting

Inleiding

De gemeente heeft als wegbeheerder de verplichting haar openbare verlichting verantwoord te beheren en te onderhouden. De gemeente is volgens het Burgerlijk Wetboek wettelijk aansprakelijk voor schade die te wijten is aan of veroorzaakt wordt door gebreken aan de openbare verlichting. Deze aansprakelijkheid heeft alleen betrekking op de verkeersveiligheid en laat de sociale veiligheid buiten beschouwing.

Kengetallen

Lichtmasten	Circa 5.830 stuks (waarvan circa 1.300 stuks ouder dan 40 jaar (afschrijvingstermijn))
Armaturen	circa 6.150 stuks (waarvan circa 1.500 stuks ouder dan 20 jaar (afschrijvingstermijn))
LED armaturen	639 stuks

Beleidsnota

De beleidsnota wordt onderdeel van het nieuwe Integraal beheerplan Openbare Ruimte.

Onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau is sober.

Er is een groot percentage lichtmasten en armaturen volledig afgeschreven. Oude armaturen worden vervangen door nieuwe energiezuinige armaturen led-lampen en uitgevoerd met een dimregime om zo nog meer energie te besparen.

Budget

In de meerjarenbegroting is voor energie ten behoeve van openbare verlichting een bedrag van € 123.000 beschikbaar. Voor onderhoud is dat € 112.000. Voor vervanging is in de periode 2014-2017 € 280.000 per jaar beschikbaar gesteld (totaal € 1.120.000).

Eind 2017 is de openbare verlichting aanbesteed waardoor ons volledige areaal lampen, armaturen en lichtmasten gedurende langere tijd wordt onderhouden en vervangen.

Wat gaan we doen in 2018?

- Na de aanbesteding in 2017 wordt in 2018 gestart met de nieuwe werkwijze.
- Opstellen nieuw Integraal Beheerplan Openbare Ruimte waarvan Verlichting een onderdeel van uitmaakt.

Riolering

Beleidsnota: Gemeentelijk rioleringsplan: Water stroomt (verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan+ of vGRP+)

Van 2016 t/m 2020 is **Water** stroomt van kracht. In de Wet Milieubeheer is geregeld dat de gemeenteraad een GRP telkens voor een daarbij vast te stellen periode vaststelt. Het is een beleidsmatig en financieel document over de gemeentelijke watertaken en een hulpmiddel om goede beleidsafwegingen te maken op het terrein van de watertaken in relatie tot de bescherming van de bodem- en waterkwaliteit. De zorg voor water en riolering is een voortdurend proces dat door ontwikkelingen in de tijd moet worden aangepast.

Volgens de huidige wetgeving, vastgelegd in de Waterwet en de wet Milieubeheer, is er voor de gemeente sprake van drie zorgplichten:

- de zorgplicht voor de inzameling en het transport van stedelijk afvalwater;
- de zorgplicht voor het afvloeiende hemelwater;
- de zorgplicht ter voorkoming van structureel nadelige gevolgen van het grondwater.

Uitvoering van de maatregelen om de ambities uit **Water** stroomt (vGRP+) vorm te geven zorgt ervoor dat de inzameling en het transport van afvalwater effectief blijft verlopen. Hiermee wordt voorkomen dat er schade aan het milieu ontstaat en er overlast voor de bewoners is. Verder wordt ervoor gezorgd dat hemelwater, voor zover particulieren dat niet zelf kunnen, goed wordt ingezameld en verwerkt en dat inwoners weten waar ze met grondwatervragen terecht kunnen. De kosten van deze maatregelen worden betaald uit de rioolheffing (Gemeentewet).

Kengetallen

De riolering binnen de gemeente Renkum bestaat uit:

Vrijvervalriolering	circa 172 km
Druk- en persleidingen	circa 24 km
Pompunits voor drukriolering	75 stuks
Rioolgemalen	13 (waarvan 3 hoofdgemalen)

De gegevens van de riolering zijn opgeslagen in een rioleringsbeheersysteem. De toestand van de riolering wordt bewaakt door middel van inspecties met een videocamera.

In de riolering is meetapparatuur opgenomen conform het meetplan (42 locaties).	42
Peilbuizen voor het grondwatermeetnet	19
Locaties met voorzieningen voor opvang, berging, geleiding en infiltratie van hemelwater	Ca. 400 locaties
Waar wegen waterlopen passeren, zijn duikers of bruggen aangelegd. Bruggen en duikers in gemeentelijke wegen:	Circa 50

Onderhoudsniveau

Er is gekozen voor de ambitieniveaus 'minimaal' voor grondwater, 'integraal' voor oppervlaktewater en afvalwater en 'toekomstgericht' voor hemelwater, omdat deze ambities uitgaan van de wettelijke kaders, de fysieke omstandigheden in Renkum en de wensen van bijvoorbeeld het college zoals vastgelegd in het coalitieakkoord 2014-2018. Bovendien sluiten deze ambities aan bij de lijn die in het verleden door de gemeente is gevolgd.

Beheer

- Het beheer van het rioolstelsel wordt door de gemeente gedaan. Werkzaamheden worden veelal uitbesteed.
- Het beheer van de waterlopen zoals de beken en sprengen is in handen van Waterschap Vallei & Veluwe. In overleg met de gemeente is een beheer- en onderhoudsplan opgesteld.
- De gemeente is verantwoordelijk voor de duikers in wegen en bruggen over deze waterlopen, als dit gemeentelijke wegen betreft. Groot onderhoud en vervanging van duikers en bruggen wordt uitgevoerd naar aanleiding van wegonderhoud. Er is financieel rekening gehouden met het (indien nodig) vervangen van duikers en bruggen in het vGRP+.

Achterstallig onderhoud/ risico's/ maatregelen

Door de vele wortel-ingroei in het riool is er een hoog risico voor wat betreft verstoppingen. Hiervoor is budget gereserveerd in **Water** Stroomt.

Voorzieningen

1) Voorziening GRP

Deze voorziening wordt ingezet om het vGRP+ te kunnen realiseren en de daarmee gepaard gaande kosten te egaliseren. Het gaat hierbij om de jaarlijkse terugkerende lasten van beheer, klein onderhoud, energie, schoonhouden, administratie, verzekering etc., groot onderhoud, vervangingen en kapitaallasten van geactiveerde investeringen.

Deze voorziening wordt onder andere gebruikt om bijvoorbeeld uitgesteld schoonmaakonderhoud alsnog uit te kunnen voeren in een volgend begrotingsjaar, het 'direct afboeken' van spaarbedragen ten gunste van een vervangingsinvestering en nog niet uitgevoerd groot onderhoud.

2) Voorziening rioolheffing

Elk jaar ontstaan voor- of nadelen op de exploitatiebudgetten als gevolg van onder andere aanbestedings- en efficiencyresultaten. Deze resultaten worden in de voorziening rioolheffing gemuteerd. Op deze wijze worden deze resultaten op transparante wijze vastgelegd. Uw raad kan besluiten de gelden in deze voorziening aan de inwoners terug te geven via de Rioolheffing.

Voor meer informatie inzake de Rioolheffing verwijzen we u naar de paragraaf Lokale heffingen.

Samenwerking

Met de waterpartners vindt overleg plaats over:

- De samenwerking en optimalisatie van de afvalwaterketen.
- Het gezamenlijk beheren van de meetnetten en verbeteren van de analyse van de meetgegevens.
- Het ontwikkelen van een visie op de afvalwaterketen in samenwerking met de partners van het Platform Water.
- Klimaatverandering: de klimaatadaptatie-thema's (wateroverlast, hittestress, droogte, veiligheid) worden gevolgd. Op dit moment richt de actie zich op de wijze waarop er moet worden omgegaan met het voorkomen en oplossen van wateroverlast.
- De financiering van watertaken.

De, op gemeentelijk niveau nader uit te werken, maatregelen zijn in financiële zin meegenomen in **Water** stroomt (vGRP+). Uitzondering hierop is klimaatadaptatie: te nemen maatregelen worden in eerste instantie geïntegreerd in reguliere maatregelen en budgetten. Door op deze manier te werk te gaan worden hier geen aparte uitvoeringskosten verwacht.

Wat gaan we doen in 2018?

- vervanging en re-linen gemengde/vuilwaterriolering conform uitvoeringsprogramma van het vGRP+ (onder voorbehoud Keijenbergseweg te Renkum);
- meerjarig onderhoud van 85 pompen en gemalen (periode 2013 - 2023);
- deelreparaties conform MUP-R op diverse locaties binnen de Gemeente.

Groen

Beleidsnota/ beheernota:

Het Beleidsplan Groenbeheer is in 2012 vastgesteld voor een periode van vijf jaar. Dit plan wordt in 2018 geactualiseerd en ter besluitvorming aan u voorgelegd.

Kengetallen

Beheercategorie	Oppervlakte m2.	Aantal stuks
Bomen: Straat en laanbomen		26.000
Bomen: visueel onderhoud		1.618
Bosjes	120.765	
Bosplantsoen	167.960	
Hagen	26.508	
Heesters	122.133	
Vaste planten	816	
Gazon	418.116	
Ruw gras	139.338	
Bloemrijk grasland	172.133	
Graskeien	1.435	
Speelondergronden	8.413	

Onderhoudsniveau

Het niveau van onderhoud is onder invloed van de bezuinigingen van de afgelopen jaren gemiddeld gedaald onder het niveau 'sober' tot het niveau 'C'. Niveau C is een landelijke standaardbeschrijving conform de RAW systematiek, waarin o.a. wordt beschreven hoeveel onkruid er mag staan in een plantsoen of hoe lang het gras mag zijn.

Dagelijks beheer

Het dagelijks beheer wordt uitgevoerd volgens bestekken. Hierin staan de uit te voeren werkzaamheden met het bijbehorende areaal vermeld. De bestekken worden jaarlijks afgestemd op het beschikbare budget en worden uitgevoerd door onderaannemers, onderhoudsteam (voormalige Permar) en eigen dienst.

Achterstallig onderhoud/ risico's/ maatregelen

Ondanks de extra financiële bijdrage groeit het achterstallig onderhoud in de vorm van 'versleten' plantsoen. Uitgangspunt is dat jaarlijks een aantal plantvakken wordt gerenoveerd en zodanig ingericht dat er minder onderhoud nodig is, maar in de praktijk is daar niet altijd budget voor beschikbaar. Een klein deel van de accenten wordt gerealiseerd door vrijwilligersgroepen.

Financiële middelen

Binnen de meerjaren(exploitatie)begroting is budget beschikbaar voor groenonderhoud ('bos en landschap' en 'groenonderhoud').

Wat gaan we doen in 2018?

Actualiseren Beleidsplan Groenbeheer, dit wordt een onderdeel van het nieuwe Integraal Beheerplan Openbare Ruimte.

Gemeentelijke gebouwen (excl. Schoolgebouwen)

In dit onderdeel gaat het om het onderhoud van de algemene vastgoedobjecten.

Beleidsnota Beheer Gemeentelijke Accommodaties (BGA)

Het onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen vindt plaats op basis van de Beleidsnota Beheer Gemeentelijke Accommodaties (BGA). Onderdeel van deze beleidsnota is het meerjarenonderhoudsplan (MOP) waarin de planning van de onderhoudswerkzaamheden voor een periode van tien jaar is opgenomen. Jaarlijks wordt de MOP bijgesteld aan de hand van de werkelijke toestand van de gebouwen.

Onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau dat is vastgelegd in het BGA is sober en doelmatig (gemiddeld "redelijk" conditieniveau). Op dit niveau is ook het budget voor de komende tien jaar afgestemd.

Reserve/ voorziening groot onderhoud gebouwen

In afwachting van het opnieuw schouwen van panden en het in kaart brengen van renovatiewerkzaamheden was er geen aansluiting tussen het MOP en de voorziening. Om die reden zijn in 2011 de door uw raad voor dat doel beschikbaar gestelde middelen niet langer in een voorziening, maar in een reserve apart gezet voor het onderhoud aan de vastgoedobjecten.

Met het raadsvoorstel 'Kernareaal en onderhoud' (25-9-2013) is besloten de reserve, deels, weer om te zetten in een voorziening.

Inflatie

Om het bedrag in de reserve (voorziening) groot onderhoud op het gewenste prijspeil te houden, wordt zowel over de inhoud van de reserve (voorziening) als op de storting in de reserve (voorziening) een inflatiecorrectie toegepast. De inflatiecijfers worden ontleend aan de prijsindexcijfers bouwkosten nieuwbouwwoningen van het CBS.

Achterstallig onderhoud/ risico's/ maatregelen

De gebouwen in het niet-kernareaal bevatten over het algemeen wel achterstallig onderhoud. Deze gebouwen worden door de gemeente van de hand gedaan.

Renovaties

Elk vastgoedobject heeft een bepaalde levenscyclus. De technische levensduur van een gebouw ligt tussen de veertig en vijftig jaar. Als deze cyclus bijna is verstreken, moet er een keuze worden gemaakt wat er verder met het gebouw gaat gebeuren. Als het gebruik van het gebouw voor een langere periode wordt voortgezet, dient er een renovatieplan te worden opgesteld dat gerelateerd is aan het gebruik.

Belangrijke aspecten zijn continuering gebruik of aanpassing van functionaliteit. Ook verduurzamen van het vastgoedobject is bij renovatie een belangrijk onderdeel. Renovatiewerkzaamheden zijn niet in de voorziening groot onderhoud gebouwen opgenomen en daarmee ook niet in het MOP. Het budget voor een vastgoedobject dat in aanmerking komt voor renovatiewerkzaamheden, wordt door middel van een raadsvoorstel aangevraagd.

Legionella

Als gebouweigenaar zijn wij wettelijk verplicht om legionella te voorkomen en te bestrijden in het leidingwatersysteem. Dit wordt nu jaarlijks uitgevoerd.

Wat gaan we doen in 2018?

- Nieuw op te stellen Beleidsnota beheer gemeentelijke accommodaties, met daarbij het vaststellen van het kernareaal en de bijbehorende voorziening groot onderhoud gebouwen.
- Regulier planmatig onderhoud:
De vastgoedobjecten uit het kernareaal die, conform MOP, in 2018 onderhoud nodig hebben worden geschouwd. Aan de hand van deze schouw worden de onderhoudswerkzaamheden voor 2018 verder uitgewerkt, aanbesteed en uitgevoerd.
- Uitvoering van de brandweerpost Oosterbeek.
- Voorbereiding brandweerpost Wolfheze.
- Voorbereiding en gedeeltelijke uitvoering Sporthal Doorwerth.
- Visie huisvesting Gemeentehuis.
- Voorbereiding renovatie Gemeentehuis.

Sportaccommodaties

Het planmatig onderhoud van de sporthallen en gymzalen is meegenomen in het Meerjarenonderhoudsplan (MOP) gemeentelijke accommodaties.

Schoolgebouwen

De gemeente Renkum niet meer verantwoordelijk voor het buitenonderhoud van de schoolgebouwen. Het rijk heeft dit aan de schoolbesturen gedecentraliseerd. In 2016 heeft u een geactualiseerd IHP vastgesteld. Dit IHP laat een sluitende begroting zien tot 2027.

Paragraaf 4 Financiering

Inleiding

In de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) zijn de kaders gesteld voor een verantwoorde, prudente en professionele inrichting en uitvoering van de financierings- of treasuryfunctie van decentrale overheden. De treasuryfunctie wordt hierbij gedefinieerd als:

"het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op: de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's".

De gemeente Renkum hanteert twee instrumenten op het gebied van financiering. De kaders voor het financieringsbeleid zijn vastgelegd in de "Financiële verordening gemeente Renkum". In de financieringsparagraaf in de begroting en de jaarrekening komen de specifieke voornemens respectievelijk de uitvoering van het beleid op het gebied van financiering aan de orde.

In deze financieringsparagraaf gaan we in op de voornemens bij de uitvoering van het treasurybeleid in 2018. Daarbij zijn allereerst de algemene ontwikkelingen die de financieringsfunctie beïnvloeden weergegeven. Vervolgens wordt kort ingegaan op het treasurybeheer in 2018. In dit hoofdstuk komen alleen de hoofdlijnen aan de orde. Gedetailleerde gegevens vindt u in bijlage 3.

Ontwikkelingen

Renteontwikkeling

Eén van de belangrijkste externe ontwikkelingen waarmee rekening gehouden moet worden binnen het treasurybeleid is de renteontwikkeling. We maken daarbij onderscheid tussen de korte rente (looptijd < 1 jaar) en de lange rente (looptijd > 1 jaar).

De 3-maandsrente bedroeg begin 2017 -0,32%. Dit percentage is vrijwel stabiel gebleven en noteerde -0,33% per 1 augustus 2017. De grote banken verwachten dat het komende jaar de 3-maandsrente zich rond dit niveau zal handhaven. Dit betekent dat we nog steeds te maken hebben met zeer lage tarieven. De 10-jaarsrente noteerde begin 2017 0,67%. Per 1 augustus 2017 bedroeg de 10-jaarsrente 0,94%. De verwachting van de grote banken is dat de langlopende rente het komende jaar zal uitkomen op een rentepercentage van circa 1,25%.

De rekenrente over het financieringstekort is voor 2018 vastgesteld op 0,5%. Voor 2019 wordt gerekend met een percentage van 1,0%, waarna we dit jaarlijks met 0,5% laten oplopen tot 2,0% met ingang van 2021. Voor de naar verwachting in 2017 en 2018 aan te trekken nieuwe langlopende leningen is gerekend met een rentepercentages van respectievelijk 1,05% en 1,25%. De rekenrente voor lange termijn financiering en voor de toerekening van rentekosten aan investeringen is op basis van de verwachte rentekosten bijgesteld van 3% naar 2,25%.

Schatkistbankieren en wet HOF

Sinds 2014 is het verplicht schatkistbankieren door decentrale overheden ingevoerd. Dit houdt in dat gemeenten, provincies, waterschappen en door hen op basis van de wet Gemeenschappelijke regelingen opgerichte openbare lichamen de middelen die zij (tijdelijk) niet nodig hebben voor de uitoefening van hun taken en verantwoordelijkheden – met andere woorden hun overtollige middelen – aanhouden in de schatkist. Middelen kunnen worden aangehouden via een rekening-courant of in één of meer deposito's. Gezien onze liquiditeitspositie heeft de invoering van het schatkistbankieren voor onze gemeente nauwelijks rentederving tot gevolg.

Op 23 april 2013 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal met een ruime meerderheid ingestemd met het wetsvoorstel houdbare overheidsfinanciën. De Wet Houdbare

overheidsfinanciën (Hof) stelt dat de decentrale overheden een gelijkwaardige inspanning leveren bij het streven om te voldoen aan de Europese begrotingsdoelstellingen. De wet kwantificeert deze gelijkwaardige inspanning echter niet, maar stelt dat deze wordt ingevuld door na aanvang van een nieuw kabinet in een bestuurlijk overleg een EMU-saldopad voor de gezamenlijke decentrale overheden af te spreken. Op 18 januari 2013 hebben het Rijk en de decentrale overheden een financieel akkoord gesloten. Onderdeel daarvan is genoemd saldopad voor de EMU-macronorm voor de gezamenlijke decentrale overheden. Het CBS bewaakt of de decentrale overheden binnen de afgesproken norm blijven van het financieel akkoord. In het financieel akkoord is afgesproken dat deze kabinetsperiode van een sanctie wordt afgezien zolang er geen sanctie uit Europa volgt.

Treasurybeheer

Treasurybeleid gemeente Renkum

De doelstelling van ons treasurybeleid is op hoofdlijnen het blijvend toegang houden tot financiële markten tegen acceptabele condities, zonder ongewenste risico's en tegen minimale kosten. Daarnaast willen we renteresultaten optimaliseren, een goede financiële infrastructuur opzetten en onderhouden en adequate informatiestromen realiseren.

Het realiseren van deze doelstellingen heeft continu de aandacht. Hiervoor is het nodig maatregelen te treffen op het gebied van risicobeheer, gemeentefinanciering en kasbeheer.

Renterisiconorm en kasgeldlimiet

Als maatstaf voor een goed treasurybeleid geldt het renterisico dat wordt gelopen over lang en kort vreemd vermogen. Als richtlijn voor het lang vreemd vermogen geldt de renterisiconorm. Deze norm houdt in dat maximaal over 20% van het begrotingstotaal per 1 januari renterisico mag worden gelopen. Voor 2018 betreft dit een bedrag van € 15,2 miljoen. Wij kunnen ruimschoots aan deze norm voldoen.

Het renterisico over vlottende schuld wordt bepaald in relatie tot de kasgeldlimiet. Deze limiet geeft de maximaal toegestane omvang van de vlottende schuld weer. De hoogte van de kasgeldlimiet bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal per 1 januari. Voor 2018 is de limiet € 6,4 miljoen. Wij verwachten dat wij in 2017 en 2018 langlopende leningen zullen moeten afsluiten van respectievelijk € 5 en € 6 miljoen. Daarnaast zullen we voor de financiering van de scholen in Renkum projectfinanciering moeten aantrekken. Rekening houdend met deze leningen, beschikken wij in 2018 over voldoende middelen om het financieringstekort op te vangen binnen de geldende normen. Meer informatie hierover vindt u in bijlage 3.

Toerekening van rente

Op basis van artikel 13 van het (gewijzigde) BBV geeft de paragraaf financiering met ingang van de begroting 2017 ook inzicht in de rentelasten en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitatie en taakvelden wordt toegerekend. Dit overzicht is opgenomen in bijlage 3.

Paragraaf 5 Bedrijfsvoering

Inleiding

In deze paragraaf worden het beleid en de risico's ten aanzien van de bedrijfsvoering beschreven. Om de doelstellingen die we hebben genoemd in de programma's te kunnen realiseren is een goede bedrijfsvoering noodzakelijk. Criteria met betrekking tot een goede bedrijfsvoering zijn daarbij:

- rechtmatigheid: handelen volgens de geldende wet- en regelgeving;
- betrouwbaarheid: de (wettelijke) regels voorspelbaar uitvoeren en handhaven;
- transparantie: inzicht bieden in de uitvoering van de programma's en de ondersteunende processen;
- doelmatigheid: het realiseren van bepaalde prestaties met een zo beperkt mogelijke inzet van middelen;
- doeltreffendheid: de effecten bereiken die beoogd waren;
- responsiviteit: inspelen op de maatschappelijke ontwikkelingen en de wensen van de burgers.

De beleidsvoornemens op het gebied van de bedrijfsvoering hangen nauw samen met de in het programma Inwoner, bestuur & organisatie genoemde voornemens. In deze paragraaf wordt met name ingegaan op de beleidsvoornemens die te maken hebben met de verbetering van de dagelijkse uitvoering van de bedrijfsvoeringsprocessen.

Financiële en controle verordeningen

In het kader van de Gemeentewet is het verplicht dat alle gemeenten beschikken over een drietal verordeningen genoemd naar de respectievelijke artikelen in de Gemeentewet, te weten:

- art. 212: de financiële verordening (okt. 2015);
- art. 213: de controleverordening (jan. 2006);
- art. 213a: de verordening betreffende doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken (dec. 2013).

Met deze verordeningen formuleert uw raad belangrijke kaders om de rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid van het geformuleerde beleid te waarborgen.

Audits

Op basis van de verordening betreffende doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken, informeren wij u in deze paragraaf van de begroting over de stand van zaken met betrekking tot de audits. Wij geven achtereenvolgens aan wat de stand van zaken is met betrekking tot de in dit jaar uitgevoerde audits. Verder geven wij een overzicht van de tot nu toe uitgevoerde audits. Daarbij vindt u ook de stand van zaken van de uitvoering van de verbeterplannen die door de proceseigenaren zijn opgesteld n.a.v. de uitgevoerde audits. Het auditplan 2018 zal naar verwachting in december door ons worden vastgesteld en ter kennisname naar uw raad worden gezonden.

Onderzoeksplan interne audits 2017, stand van zaken september 2017

Audit	Beknopte beschrijving	Type onderzoek	Status
Quick scan "P-systematiek"	In 2002 heeft de gemeente Renkum voor de sturing en bewaking van de personeelskosten de zogenaamde P-systematiek	Quick scan van de P-systematiek om inzicht te krijgen zowel in de werking ervan in de praktijk als in de kwaliteit van de sturing hierop. Ook zal	De quick scan is in mei afgerond. Op 1 juni hebben het MT samen met concerncontroller, vier adviseurs en het auditteam het auditrapport besproken.

Audit	Beknopte beschrijving	Type onderzoek	Status
	geïntroduceerd. Uit de laatste P&C cyclus is gebleken dat het totaal van het decentrale en het centrale P-budget niet meer toereikend is. Tijd om na te gaan hoe deze systematiek in de praktijk werkt en hoe hierop wordt gestuurd door de organisatie.	aandacht worden gegeven aan good practices en knelpunten uit de praktijk.	Het MT onderschrijft de resultaten van het onderzoek en heeft een top drie van prioriteiten bepaald. Het verbeterplan wordt ingebed in het "Lokaal Transitieplan", dat nu in de maak is. Daarna worden rapport en transitieplan aan college en raad aangeboden.
"De gemeente Renkum en de ODRA". Regievoering door de ambtelijke organisatie.	In 2012 heeft de gemeente Renkum samen met tien andere Gelderse gemeenten en de Provincie Gelderland de Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) opgericht. In een dienstverlenings-overeenkomst (DVO) zijn in 2013 rechten en plichten van de partijen vastgelegd. Op grond van het jaarlijkse Werkprogramma bepaalt de gemeente welke taken de ODRA voor haar uitvoert .	Onderzoek naar de doeltreffendheid van de regievoering op de ODRA door de ambtelijke organisatie. Onder regievoering bedoelen we het proces van afstemmen (intern en met de ODRA), het monitoren van de voortgang en het bewaken van de opdracht met het doel om de kwaliteit en levering van de uitbestede diensten te realiseren.	De voorbereiding is in juli van start gegaan. De verwachting is het plan van aanpak begin september aan het college aan te bieden en het onderzoek eind 2017 af te ronden.
Lijncontrole	Vastgoedbeheer	De lijncontrole heeft betrekking op de processen uit de voorgaande audit. Het doel hiervan is om cyclisch te beoordelen of er aanleiding is de desbetreffende processen opnieuw onder de loep te nemen.	De lijncontrole wordt in december voorbereid en begin 2018 uitgevoerd.
Monitoring verbeterplannen	Inkoop Archief-en dossievorming Burgerzaken Rioleringsbeheer Beleids- en uitvoeringscyclus	De monitoring van de verbeterplannen heeft betrekking op alle verbeterplannen die nog niet afgesloten zijn en geldt als sturingsinstrument voor het MT.	Twee keer per jaar uit te voeren, i.k.v. begroting en jaarrekening. Jaarlijks wordt een rapportage ter informatie aan de raad aangeboden.
Coördinatie nieuwe verbeterplannen	Proceslandschap P-systematiek Regievoering op de ODRA	De auditor bewaakt de eenheid en consistentie van de verbeterplannen, die door de proceseigenaren zijn opgesteld.	Na accordering van het auditrapport door het MT hebben producteigenaren 8 weken de tijd om een verbeterplan op te stellen.

Overzicht uitgevoerde audits t/m september 2017

Audit	Status desbetreffende verbeterplan september 2017: afgesloten
Bestemmingsplannen	lijncontrole uitgevoerd in 2012
Vastgoedbeheer	lijncontrole is gepland eind 2017
Debiteuren welzijn	
Juridische kwaliteitszorg	lijncontrole omgevingsvergunning uitgevoerd in 2013
Onderhoud wegen	lijncontrole is uitgevoerd in het eerste kwartaal 2016
Flexibilisering secretariaten	
Renkum Europaproof	
Subsidieverstrekking	lijncontrole is vervallen i.v.m. onderzoek rekenkamer
Communicatie	
Fraudebestendigheid	lijncontrole is uitgevoerd eerste kwartaal 2015
Effectiviteit re-integratie	
Mandaatregeling	
Waarderend onderzoek WMO	

Audit	Status desbetreffende verbeterplan september 2017: in uitvoering
Inkopen en aanbestedingen	Verbeterplan vastgesteld door college; drie verbetermaatregelen in uitvoering, vijf geïmplementeerd
Archief- en Dossiervorming	Verbeterplan vastgesteld door college; één verbetermaatregel in uitvoering, acht geïmplementeerd
Dienstverlening Burgerzaken	Verbeterplan vastgesteld door college; drie verbetermaatregelen in uitvoering, tien geïmplementeerd
Rioleringsbeheer	Verbeterplan vastgesteld door college; twee verbetermaatregelen in uitvoering, zes geïmplementeerd
Beleids- en uitvoeringscyclus	Verbeterplan vastgesteld door college; drie verbetermaatregelen in uitvoering, dertien geïmplementeerd
Proceslandschap	Verbeterplan wordt ingebed in "Lokaal Transitieplan" dat nu in de maak is
P-systematiek	Verbeterplan wordt ook ingebed in "Lokaal Transitieplan"

Organisatie en formatie

Met de start van De Connectie per 1 juli 2017 zijn 31 medewerkers uit dienst gegaan bij de gemeente Renkum en in dienst gekomen van De Connectie. Door de ontmanteling van de Permar komen per 1 januari 2018 zo'n 100 WSW medewerkers in dienst van de gemeente Renkum.

Ten aanzien van de flexibele schil zal worden bezien in hoeverre de taken structureel zijn en medewerkers in dienst kunnen komen van de gemeente Renkum, of dat flexibiliteit vereist blijft.

De doorontwikkeling naar een regiegemeente vraagt om een kanteling denken van de ambtelijke organisatie. De gemeentelijke organisatie zal moeten toegroeien naar een structuur die passend is om deze nieuwe manier van werken vorm te kunnen geven. Tevens moeten de gemeentelijke medewerkers de competenties, vaardigheden en bezitten alsmede de verantwoordelijkheden en middelen die passen bij de uit te voeren taken.

Invoering van een interne arbeidsmarkt met de G3 (Arnhem, Renkum en Rheden) en De Connectie vergroot de mogelijkheden voor mobiliteit van medewerkers. Tevens biedt een interne

arbeidsmarkt de mogelijkheid om gebruik te maken van elkaars expertise en het opdoen van nieuwe ervaringen via diverse tijdelijke vormen van mobiliteit.

Harmonisatie van arbeidsvoorwaarden en personeelsbeleid voor de G3 en De Connectie is een speerpunt. Onder de paraplu van Duurzame inzetbaarheid (zo lang mogelijk vitaal, productief, breed inzetbaar en met plezier kunnen blijven werken) zetten de vier organisaties de komende jaren in op meerdere thema's die daaraan bijdragen. Duurzame inzetbaarheid richt zich op jong en oud. Prioriteit krijgt levensfasebewust personeelsbeleid en de instroom van jongeren.

Formatieontwikkeling

De formatieontwikkeling van 1-1-2017 naar 1-1-2018 is weergegeven in de volgende tabel:

Formatie in fte en bedragen	Fte's	Toelichting	Budget formatie
Formatie per 31.12.16	206,2		12.646.477
Mutaties			
De Connectie	-31,00	Mw die zijn overgegaan naar de Connectie	-1.618.699
Formatieuitbreiding bedrijfsteam	2,22	Diverse functies	130.128
Invulling taakstelling	-0,30	Invulling taakstelling directie adviseur	-27.660
Uitstroom/ mobiliteit	0,00	Budget overgeboekt naar Uitstroom/ mobiliteit	-218.039
Sociaal domein	-0,69	Diverse mutaties formatieplan SD	-47.371
Formatieuitbreiding sociaal domein	3,50	Structurele uitbreiding WMO/ Jeugd	219.213
Overige aanpassingen	0,00	Cao 1 augustus 2017	354.667
Overige aanpassingen	0,00	Wettelijke sociale lasten en ABP	239.929
	-26,27		-967.802
Formatie per 31.12.17	179,93	Subtelling in euro's	11.678.675
Mutaties per 01.01.2018			
Gedeeltelijk niet invullen functies	-1,00	Taakstelling nog in te vullen	-41.269
Totaal formatie per 01.01.2018	178,93		11.637.406

Kosten inhuur derden

In de nieuwe Financiële verordening is opgenomen dat in de paragraaf bedrijfsvoering inzicht wordt gegeven in de omvang, opbouw en ontwikkeling van het personeelsbestand en de loonkosten. Met voorgaand overzicht geven we dit inzicht. Daarnaast zouden we inzicht moeten geven in de kosten van inhuur derden. Deze kosten worden echter niet afzonderlijk begroot, omdat inhuur plaatsvindt binnen de formatiebudgetten. Om die reden is op begrotingsbasis geen informatie over inhuur beschikbaar.

Informatie- en communicatietechnologie (ICT)

ICT neemt een belangrijke rol in bij het realiseren van de basisinfrastructuur voor de e-overheid en daarmee ook voor de bedrijfsvoering van de gemeente. De complexiteit van systemen neemt toe en de ontwikkelingen volgen elkaar snel op. Dit vraagt om een robuuste maar ook flexibele ICT organisatie. Maar het kostenaspect mag ook niet uit het oog verloren worden. Door binnen de Connectie op ICT gebied samen te werken met de gemeenten Arnhem en Rheden lossen we dit dilemma op.

Het stelsel van basisregistraties blijft in ontwikkeling. Dit betekent een uitbreiding van wettelijke taken voor de gemeente en een vergroting van de verantwoordelijkheid van de gemeente voor het (digitaal) verstrekken van juiste informatie. Het implementeren van (nieuwe) basisregistraties en het hernieuwd verdelen van taken binnen de eigen organisatie in samenwerking met het GEM-ICT onderdeel van de Connectie is een belangrijke activiteit.

Vanuit de bedrijfsvoering wordt continue gereageerd op wettelijke of maatschappelijke veranderingen. Dit vertaalt zich naar een behoefte aan nieuwe en/of aangepaste informatiesystemen. Aangepaste of nieuwe software moet hiervoor op een verantwoorde wijze worden geplaatst en geïntegreerd met de bestaande informatiesystemen. Deze taak wordt uitgevoerd door onze functioneel beheerders. Momenteel wordt onderzocht of ook de functioneel beheerders een plaats kunnen krijgen binnen de Connectie.

Informatiebeheer

Het informatiebeheer is gericht op de goede en geordende staat van archiefbescheiden (zowel analoog als digitaal). Daaronder wordt verstaan het:

- duurzaam toegankelijk maken en houden van (documentaire) informatie;
- (archief)beheer: tijdige vernietiging en juiste bewaring en overbrenging naar de archiefbewaarplaats (Gelders Archief).

Een goede integratie van documentair informatiebeheer in de bedrijfs- en werkprocessen is daarbij een voorwaarde. Om digitale informatie duurzaam toegankelijk te maken is zaak gericht werken een leidend motief.

Samenwerking in De Connectie

Op 1 juli 2017 is de samenwerking op bedrijfsvoeringgebied tussen de drie gemeenten (Arnhem, Renkum en Rheden) gestart.

Veel werk wordt verricht om voor Informatiebeheer een goede start mogelijk te maken. Daarbij gaat het onder meer om:

- drie zelfstandige teams om te smeden tot één nieuw slagvaardig team;
- (her)inrichting van het Zaaksysteem;
- inrichting en uitrol van nieuwe specifieke vak applicaties.

Uitdaging daarbij is om een goede mix te vinden tussen zaken/processen die worden vastgelegd in het Zaaksysteem en zaken/processen die worden vastgelegd met specifieke vak applicaties.

Een goede archieffunctie in de vak applicatie is daarbij een vereiste.

Overigen

In artikel 20 van de Financiële verordening is gesteld dat in de paragraaf bedrijfsvoering naast de verplichte onderdelen op grond van artikel 14 van het BBV de volgende onderdelen worden opgenomen:

- de huisvestingskosten;
- de automatiseringskosten;
- budgetten voor de raad, de griffie, de rekenkamer en de accountant.

De huisvestings- en automatiseringskosten zijn tevens in het hoofdstuk 'overhead' opgenomen.

<i>bedragen x € 1.000</i>	2018
Huisvestingskosten	123
Automatiseringskosten	1.195
Raad	346
Griffie	239
Rekenkamer	40
Accountant	35

Paragraaf 6 Verbonden partijen

De gemeente heeft een groot aantal publieke taken die verschillend van aard en omvang zijn. Voor een optimale uitvoering worden sommige van deze taken gemeenschappelijk met andere (regio) partijen uitgevoerd. Dit is vaak efficiënter, effectiever, er is meer expertise en een grotere bestuurlijke kracht. Met deze partijen treft onze gemeente gemeenschappelijke regelingen of neemt deel in naamloze of besloten vennootschappen. Dit zijn de verbonden partijen. Per verbonden partij is weergegeven wat voor een soort verbonden partij het betreft.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) geeft - toegespitst op de gemeente - als definitie: 'een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft'. Een financieel belang is een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

Als een van deze belangen ontbreekt, dan kan nog steeds worden gesproken van een relatie met zo'n partij, maar die is dan niet als verbonden partij te beschouwen.

Op grond van het BBV rust op het college de verplichting in het kader van de begrotingscyclus in te gaan op de verbonden partijen. Dit vloeit logischerwijs voort uit de bestuurlijke, beleidsmatige en / of financiële belangen met de risico's van dien. De nieuwe BBV vraagt een ordening wat wij over onze verbonden partijen in de programma's en paragrafen verantwoorden. In de paragraaf geven wij per verbonden partij aan hoe de verbonden partij bijdraagt aan het betreffende programma. Daarmee voldoen we aan de BBV.

In het vervolg van deze paragraaf gaan wij eerst in op onze visie en werkwijze ten aanzien van verbonden partijen. Vervolgens zullen wij per verbonden partij nadere informatie verstrekken op basis van het BBV en de financiële verordening. De onder *Bijdrage aan programma(s)* genoemde programma's, betreffen de programma's in de indeling die met ingang van de Begroting 2015 wordt gehanteerd.

Visie en werkwijze

In september 2014 heeft u de *Notitie (intergemeentelijke) samenwerking georganiseerd* vastgesteld als onderdeel van de Besturingsfilosofie. In deze notitie is het volgende basisbeginsel voor samenwerking geformuleerd:

'Door krachten te bundelen met andere partijen kan Renkum duurzaam zelfstandig blijven en voldoende bestuurskracht genereren voor de toekomstige bestuurlijke uitdagingen. Deze krachtenbundeling kan plaatsvinden in diverse vormen van samenwerking met als streven een positieve bijdrage te leveren aan de samenleving vanuit ieders eigen kracht.'

Daarbij is vastgesteld dat wij vijf fasen doorlopen bij het aangaan van een samenwerkingsorganisatie. Per fase is aangeduid hoe de rolverdeling tussen raad en college ligt.

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM)	
Doel	Behartiging van de belangen op het gebied van hulpverlening bij ongevallen en rampen, openbare veiligheid en volksgezondheid
Rechtsvorm	gemeenschappelijke regeling
Opgericht	3 maart 2011 (gewijzigd bij raadsbesluit nr. 9)
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	16 gemeenten in het gebied Midden Gelderland incl. regio West-Veluwe Vallei of Foodvalley
Belang gemeente	Renkum heeft in het AB één stem, net als de andere deelnemers. Besluiten betreffende de begrotingen en de jaarrekeningen worden genomen op basis van gewogen stemrecht.
Vertegenwoordiging	Burgemeester en wethouder mw. H.J. van den Berg hebben zitting in Algemeen bestuur (= regionaal college hulpverlening). De bestuurscommissie veiligheid en gezondheid kent grotendeels dezelfde samenstelling als het AB. De burgemeester en de portefeuillehouder zijn in hun kwaliteit van leden van het algemeen bestuur ook lid van deze bestuurscommissie
Missie en visie	Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden zet op efficiënte wijze haar middelen in voor een optimale waarborging van de kwaliteit van het leven, in casu de veiligheid en de gezondheid, van de inwoners van het verzorgingsgebied. De dienst is dé wettelijk aangewezen hulpverleningsorganisatie op het terrein van brandweer, volksgezondheid en rampen
Bijdrage aan programma(s)	Programma 1 - maatschappelijke participatie, inkomen & zorg Programma 4 – veiligheid
Beleidsinformatie	
VGGM zorgt voor de gecoördineerde uitvoering van werkzaamheden wat betreft het voorkomen, beperken en bestrijden van brand, het beperken van brandgevaar, het voorkomen en beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan bij brand, het beperken en bestrijden van rampen, het organiseren en coördineren van ambulance-hulpverlening, het bevorderen van een goede hulpverlening bij ongevallen en rampen, het bevorderen van de totstandkoming van collectieve preventie (volksgezondheid) en de continuïteit daarvan, de afstemming tussen preventieve en curatieve gezondheidszorg, de uitvoering van collectieve preventie betreffende infectieziekten en ter zake van de gezondheidsrisico's voor jeugdigen.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie Wet Veiligheidsregio's

Met de komst van de Wet Veiligheidsregio's wordt het gemeentelijk rampenplan vervangen door een regionaal crisisplan. Hierin wordt in samenhang de regionale crisisorganisatie beschreven. In 2013 is het regionale crisisplan ingevoerd. De regionale crisisorganisatie is ingericht en actief.

Wet Publieke Gezondheid (WPG)

De gemeente blijft verantwoordelijk voor de bestrijding van infectieziekten. De bestrijding van epidemieën uit de A-groep valt onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de Veiligheidsregio. De preventiecyclus wordt verankerd in de wet. Dit betekent dat gemeenten in hun (gezondheids)nota's concrete doelstellingen en implementatieplannen op moeten nemen, met evidencebased interventies. Tot 2016 gold een cyclus van 4 jaar voor de beleidsnota's. Deze frequentie is door het ministerie losgelaten. Zij publiceren daarvoor in de plaats een beleidsbrief. Dit heeft ook gevolgen voor lokale nota's die dan de frequentie en vorm van het ministerie (kunnen) volgen. Onze gemeente heeft daartoe de regionale nota als basis voor de lokale uitvoering vastgesteld. De gemeentelijke taken behelzen ook preventieve ouderengezondheidszorg, psycho-sociale hulpverlening bij ongevallen en rampen en prenatale voorlichting en gezondheid vluchtelingen. Bij gezondheid (Wpg en JGZ) dat vanaf 2016 de VGGM voor de hele jeugdgezondheidszorg (0-18 jaar) zorgdraagt.

Veilig Thuis

Veilig Thuis is het meldpunt voor kindermishandeling en huiselijk geweld. Zij voeren triage uit op de melding en dragen zorg voor de inzet van hulp en ondersteuning, geven opdracht voor een onderzoek door de Raad van de Kinderbescherming of schalen af naar gemeenten, zodat het sociaal team hulp en ondersteuning kan inzetten. Vanaf 1 april 2017 maakt VT onderdeel uit van de VGGM in de vorm van een stichting.

Tijdelijke wet ambulanceZorg

Op dit moment is de Wet van 26 april 2012, houdende tijdelijke bepalingen over de ambulancezorg (Tijdelijke wet ambulancezorg) van kracht. De wet vervalt op 1 januari 2018.

Voor VGGM zijn in 2016 de navolgende zaken van belang:

- naleven van een meerjarenbegroting waarin een gestage krimp van het budget moet worden verwerkt;
- voldoen aan de prestatienorm m.b.t. responsetijd en aanrijdtijd.

Jeugdwet

In dit kader is een gedragswetenschapper GZ Jeugd bij de GGD ondergebracht, die verantwoordelijk is voor de verbinding tussen VGGM, Sociaal Team, onderwijs en huisartsen in het kader van triage jeugd GZ.

VIRA

De coördinatie van de Verwijs Index Regio Arnhem (VIRA), verwijspunt voor zorgmeldingen jeugd die anoniem bij elkaar worden gebracht, is tevens bij de VGGM onder gebracht.

Wet Maatschappelijke Ondersteuning

In het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 is de directeur Publieke Gezondheid van de VGGM aangewezen als toezichthoudend ambtenaar voor zowel het calamiteitentoezicht als het kwaliteitstoezicht.

Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen

In deze wet is het kwaliteitskader voor de kinderopvang en peuterspeelzalen verder uitgewerkt evenals het toezicht van de gemeente daarop met de bijbehorende handhavingsmogelijkheden. De GGD (van VGGM) is de wettelijk verplichte toezichthouder.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO)

De brandweer (VGGM) adviseert ons bij omgevingsvergunningen bouwen, (tijdelijke) omgevingsvergunningen brandveilig gebruik en gebruiksmeldingen maar ook (brandveiligheid) bij evenementen. De brandweer controleert jaarlijks alle bedrijven met een omgevingsvergunning brandveilig gebruik of gebruiksmelding. Wij zijn verantwoordelijk voor de administratieve en juridische verwerking van de adviezen.

De rollen en verantwoordelijkheden zijn per taakonderdeel uitgewerkt in gezamenlijk vastgestelde protocollen. Via periodiek werkoverleg wordt gestuurd op kwantiteit en kwaliteit (verbetering) op openbare orde zaken te vergroten.

Financiële gegevens

Financiële bijdrage	2017	2018
Brandweer	€ 1.755.164	€ 1.765.164
Volksgezondheid (per inwoner)	€ 12,84	€ 13,32
JGZ (per inwoner)	€ 0,06 p.i.	€ 0,06 p.i.
Kinderopvang	€ 60.000	€ 60.000

Financiële positie (bedragen in €)	2016
Eigen vermogen	7.843.880
Vreemd vermogen	43.069.667
Totaal	50.913.547
Exploitatieresultaat	19.465

In de begroting 2018 (versie 30 maart 2017) is geen meerjarenraming opgenomen. In een eerdere ontwerpbegroting heeft de VGGM het volgende opgenomen "het maken van een meerjarenraming heeft voor Veiligheids- en Gezondheidsregio Midden-Gelderland niet zo veel toegevoegde waarde. Dat komt omdat het budgettair kader in de verschillende financieringsstromen op jaarbasis wordt vastgesteld. Het verloop van de kosten in de verschillende domeinen wordt vervolgens op het budgettair kader afgestemd." Er zijn dus geen gegevens beschikbaar na 2018 en/of actuele gegevens over 2017.

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen
Een groot deel van de bijdrage aan VGGM wordt bepaald door de inwonersbijdrage. Afgesproken is dat de VGGM de inwonersbijdrage incidenteel mag verhogen als het weerstandsvermogen van de VGGM onvoldoende hoog is.

Risicobeheersing (toezicht, advisering en invloed)

De opsomming van beleidsmatige ontwikkelingen is onderverdeeld in twee onderdelen, te weten: wettelijke ontwikkelingen en branche ontwikkelingen. VGGM wil de verschillende kansen en risico's voor gemeenten in beeld brengen om hen zo in staat te stellen hun verantwoordelijkheden te kunnen nemen.

De beleidsmedewerkers van de Veluwe gemeenten trekken in adviserende zin gezamenlijk op. De beleidsadviseur veiligheid en de directeur brandweer van de VGGM voeren periodiek overleg. Ontwerp-begroting

De raad wordt in de gelegenheid gesteld zijn zienswijze te geven (d.t.v. raadscommissie), maar vanwege korte aanlevertijd van stukken lukt dat vaak niet.

Advies wordt voorbereid door zgn 'kopgroep', de financiële experts van de grote gemeenten. Renkum neemt de adviezen van deze kopgroep over.

Begroting

Wordt door het AB vastgesteld

Jaarstukken

gaan naar GS; geen rol voor de gemeenteraad

Financiële commissie adviseert aan AB

Er is geen bestuurlijke vertegenwoordiging vanuit gemeente Renkum.

De bestuurscommissie veiligheid en gezondheid adviseert aan het AB. De gemeentelijke vertegenwoordigers krijgen advies van hun beleidsmedewerkers.

Beoordeling en advies over samenwerking

De samenwerking in de veiligheidsregio is bij wet opgelegd (derhalve is uittreden geen overweging).

De beleidsdoelen moeten op efficiënte (kosteneffectieve) wijze worden gehaald. De ambtelijke advisering is daarop ingesteld.

Advies: samenwerking continueren

Permar	
Doel	Gemeenschappelijke uitvoering van taken als opgenomen in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw)
Rechtsvorm	gemeenschappelijke regeling met een rechtspersoonlijkheid bezittend openbaar lichaam: Permar WS
Opgericht	Collegebesluit (tot wijziging) 12 oktober 2010
Vestigingsplaats	Ede
Partijen	Gemeente Scherpenzeel, Barneveld, Ede, Wageningen en Renkum
Belang gemeente	Elke deelnemer heeft in DB en AB één stem
Vertegenwoordiging	De heer Ir. E Heinrich vertegenwoordigt Renkum in het DB. Mw. A.D. Ruwhof, portefeuillehouder, vertegenwoordigt Renkum in het AB.
Missie en visie	De naam Permar omvat de missie: <u>Personen marketing</u> . Permar vindt het belangrijk dat medewerkers hun talenten optimaal inzetten en zo mogelijk verder ontwikkelen. Permar kijkt niet naar beperkingen, maar naar mogelijkheden.
Bijdrage aan programma:	Programma 1 – maatschappelijke participatie, inkomen & zorg Programma 5 – openbare ruimte
Beleidsinformatie	
In juni 2016 hebben de gemeenteraden van de deelnemende gemeenten besloten om Permar WS ingaande 1 januari 2018 op te heffen. Permar WS heeft een liquidatieplan opgesteld en heeft hier in 2017 uitvoering aan gegeven. Het heeft geen toegevoegde waarde meer om historische cijfers of een meerjarenbegroting te vermelden van een regeling die wordt opgeheven.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

Vanaf 2018 is Renkum rechtstreeks verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wsw. Hiervoor is het opgestelde plan van aanpak in 2017 geïmplementeerd.

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

Zie hierboven.

Financiële gegevens

Financiële bijdrage		

Financiële positie (<i>bedragen in €</i>)	
Eigen vermogen	
Vreemd vermogen	
Totaal	
Exploitatieresultaat	

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen

Risico-beheersing (toezicht, advisering en invloed)

ontwerp-begroting

Het DB ontvangt ambtelijk advies, op basis waarvan de ontwerp-begroting wordt opgesteld. Als de ontwerp-begroting is afgerond en het DB acht het gewenst voor verzending eerst nog met de adviesgroep te overleggen, dan wordt dit overleg georganiseerd. Toezending aan gemeenteraad voor 1 mei (jaar T). Het AB stelt jaarlijks een vier-jaren meerjarenbeleidsplan op. Hierin wordt ook het financiële beleid belicht.

begroting

de raden van de deelnemende gemeenten kunnen voor 1 juli een "zienswijze" geven, voordat de begroting door het AB wordt vastgesteld.

jaarstukken

Permar legt jaarlijks verantwoording af in de vorm van managementrapportages.

Buiten begroting, jaarstukken etc. om informeert het DB van de Permar de gemeenteraad eens per twee maanden door middel van een informatiebulletin.

Als de omstandigheden dat vragen informeert/consulteert de portefeuillehouder tussentijds de raadscommissie (actieve informatieplicht). Overigens verplicht ook de GR daartoe (art. 13) te krijgen.

Stadsregio Arnhem Nijmegen (in liquidatie) / GO Regio Arnhem Nijmegen	
Doel	Na afronding van het besluitvormingsproces over de opheffing van de Stadsregio wordt de samenwerking op een beperkt aantal beleidsterreinen voortgezet in de vorm van een Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen wordt ingesteld. Dit is de lichtste vorm van samenwerking. Dat houdt tevens in dat de Stadsregio (in liquidatie) binnenkort niet langer in dit overzicht van verbonden partijen gerepresenteerd zal worden.

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Opgericht	De Stadsregio is in 2006 opgericht, als opvolger van de gemeenschappelijke regeling Regionaal Openbaar Lichaam Arnhem Nijmegen van 1995. In 2015 is de nieuwe gemeenschappelijke regeling vastgesteld: de GO Regio Arnhem Nijmegen.
Vestigingsplaats	N.v.t.
Partijen	GO Regio Arnhem Nijmegen: 19 gemeenten rondom de steden Arnhem en Nijmegen.
Belang gemeente	GO Regio Arnhem Nijmegen: besluitvorming ligt op lokaal gemeentelijk niveau. Het overleg in regioverband is in het kader van afstemming.
Vertegenwoordiging	Stadsregio (in liquidatie): de vertegenwoordigers zijn Erik Heinrich en Jasper Verstand. GO Regio Arnhem Nijmegen: Erik Heinrich vertegenwoordigt Renkum in het bestuur.
Missie en Visie	Gemeenten in het samenwerkingsverband blijven zich inzetten voor een aantrekkelijke, goed bereikbare en internationaal concurrerende regio. Een regio die aantrekkelijk is voor inwoners en waar bedrijven en instellingen willen investeren.
Bijdrage aan programma(s)	Het afstemmingsoverleg heeft betrekking hebben op de onderwerpen wonen, mobiliteit, duurzaamheid en economische ontwikkeling.
Beleidsinformatie	
Na het besluit tot opheffing van de Stadsregio is genomen is de Stadsregio in liquidatie. Als gevolg van de liquidatie van de Stadsregio is er alleen nog sprake van een financieel belang. Besluiten worden lokaal genomen. Het GO Regio Arnhem Nijmegen richt zich primair, maar niet per se uitsluitend op de beleidsterreinen wonen, mobiliteit, duurzaamheid en economie.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

Als speerpunten geldt de versterking van het beeld van een regio, die één economisch geheel vormt en het versterken van de concurrentiepositie van de regio. Ook de bereikbaarheid is daarbij belangrijk. Dat is de reden waarom is gekozen voor het construct van de Triple Helix. In deze samenwerking worden doelen gerealiseerd door middel van een strategische uitvoeringsagenda die zal worden uitgewerkt in concrete projecten. In de Stichting Economic Board Regio Arnhem Nijmegen krijgt de samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen structuur. Per inwoner is hiervoor 1 euro gereserveerd.

Financiële gegevens

Het nieuwe GO levert een besparing op van € 50.000.

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

Afhankelijk van besluitvorming over continuering samenwerking

Financiële bijdrage	2017	2018
Bijdrage per inwoner	€ 1,50	€1,50

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)

GO Regio Arnhem Nijmegen: n.v.t.

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen
De liquidatie van de Stadsregio is mogelijk zonder extra financiële offers van de deelnemende gemeenten.

Risico-beheersing (toezicht, advisering en invloed)

N.v.t.

Beoordeling en advies over samenwerking

Het oprichten van het GO Regio Arnhem Nijmegen laat zien dat voor voortzetting van regionale samenwerking, zij het op een bescheidener schaal en in een lichte vorm, voldoende draagvlak bestaat. De samenwerking binnen het GO is recent geëvalueerd en uit de evaluatie is gebleken dat de samenwerking in de basis voldoet aan de wensen en verwachtingen van de partnergemeenten en stakeholders.

ACV	
Doel	Het inzamelen en transporteren van huishoudelijke afvalstoffen en het exploiteren van een afvalaanbiedstation
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap met werkmaatschappijen in de vorm van besloten vennootschappen (holdingstructuur)
Opgericht	Raadsbesluit toetreding: 31 januari 2001
Vestigingsplaats	Ede
Partijen	Gemeente Wageningen, Renkum, Ede en Veenendaal
Belang gemeente	Renkum heeft net als de andere aandeelhouders één stem in de AvA.
Vertegenwoordiging	Wethouder Heinrich vertegenwoordigt de gemeente in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Missie en visie	Opdrachtgevende gemeenten, bedrijven en particulieren ontzorgen op het gebied van afval en reinigen en te opereren als de logische, regionale samenwerkingspartner
Bijdrage aan programma	Programma 3, milieu, klimaat & duurzaamheid
Beleidsinformatie	
De ACV houdt zich met uitvoeringszaken bezig. Afstemming tussen afvalbeleid en -uitvoering is geborgd in het periodieke overleg tussen ACV en gemeente, zowel ambtelijk als bestuurlijk.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

Het afvalscheidingspercentage moet in 2018, op grond van het coalitieakkoord 2014-2018 (Veranderend Renkum), omhoog naar 75%. Door de landelijke overheid is ingezet op een afvalscheiding van gemiddeld maximaal 100 kg ongescheiden restafval per persoon per jaar in 2020. In 2025 daalt dit gewicht mogelijk tot 35 kg. Deze doelstelling past in wat wordt genoemd de 'circulaire economie', die erop is gericht zoveel mogelijk 'afvalstoffen' als grondstof weer in te zetten.

In januari 2016 heeft de raad ingestemd met het afvalbeleidsplan 2016-2020. Hierin zijn maatregelen voorgesteld om het gewenste scheidingspercentage van 75% in 2018 te behalen. Onder de noemer 'ontdek de waarde van afval' is in 2017 zowel een financiële- als een serviceprikkels in het leven geroepen voor te verbranden restafval. Inwoners zijn gefaciliteerd met 2 verschillende klike's (gft+e en restafval). Daarnaast is de inzamelfrequentie gewijzigd. Hoogbouwbezoekers kunnen met de milieupas terecht bij ondergrondse containers. De eerste

resultaten van het jaar 2017 laten een positief beeld zien voor wat betreft het scheidingspercentage. In de tussentijdse evaluatie van over de eerste 4 maanden van 2017 is vermeld dat het scheidingspercentage op 77% ligt. De verwachting is dat het uiteindelijke scheidingspercentage voor heel 2017 nog iets hoger uitkomt.

Vanaf september 2017 is gestart met een wekelijkse inzameling van PMD. Dit omdat het aanbod van PMD sinds 2017 drastisch is toegenomen. Een punt van aandacht is de kwaliteit van het aangeleverde PMD. Met enige regelmaat leidt dit tot PMD-vreemd product. Dit heeft tot gevolg dat soms vrachten PMD bij de verwerker worden afgekeurd. Het Renkumse PMD wordt bij Attero in Wijster gesorteerd.

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

Financiële bijdrage		
	2016	2017
Uitgekeerd dividend	€ 51.210	€ 51.210 (naar verwachting)
Kosten afvalinzameling ca.	€ 3.131.919	€ 2.793.873 (begroting)

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)				
Beleidsmatige en financiële risico's				
Bedrag in €	2014	2015	2016	2017
Eigen vermogen	10.353.000	11.288.000	10.098.000	nog niet voorhanden
Vreemd vermogen	22.555.000	22.167.000	22.697.000	Idem
Totaal (geconsolideerd)	32.908.000	33.455.000	32.795.000	Idem
Exploitatieresultaat	430.000	1.286.000	546.000	Idem

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen

De oude zgn. 'prioriteitsaandelen', waarvan Renkum, Wageningen en Ede er aanvankelijk één hadden en waaraan het stemrecht in de AvA was gekoppeld zijn als uitvloeisel van de toetreding van Veenendaal vervallen. Met de toetreding van Veenendaal zijn de aandelen gesplitst (nominaal € 1,-), en tevens zijn de prioriteitsaandelen omgezet in gewone aandelen. Vervolgens is in artikel 32 van de Statuten bepaald dat alle cruciale besluiten in de AvA slechts genomen kunnen worden met algemene stemmen (unanimiteit). Elke gemeente/ aandeelhouder heeft dus één stem.

Afhankelijk van het bedrijfsresultaat en de bestemming die aan de winst wordt gegeven, ontvangt de gemeente jaarlijks dividend. Wanneer de solvabiliteit voldoet aan het gestelde criterium (30 procent) wordt extra dividend uitgekeerd.

Risico-beheersing (toezicht, advisering en invloed)

De aandeelhoudende gemeenten hebben periodiek overleg met de controller van de ACV. In dit overleg worden de begrotingen, jaarstukken etc. besproken. De portefeuillehouder wordt met de adviezen van de financiële consultants/ controllers gevoed.

Daarnaast is er twee keer per jaar overleg met de commissaris (door Renkum en Wageningen gekozen).

Beoordeling en advies over samenwerking

De ACV is een goed functionerend en renderend bedrijf, getuige de jaarlijks uitkering van een behoorlijk dividend. Deze uitkering staat echter onder druk door een mogelijke invoering van Vennootschapsbelasting voor uitvoerders van overheidstaken.

Advies: aandeelhouderschap continueren

Gelders Archief	
Doel	Het beheren van (oude) archiefbescheiden en collecties
Rechtsvorm	gemeenschappelijke regeling (Regeling Regionaal Historisch Centrum "Gelders Archief")
Opgericht	Raadsbesluit toetreding: 5 maart 2002
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	Gemeente Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal en het Rijksarchief Gelderland.
Belang gemeente	Renkum heeft één stem in het AB
Vertegenwoordiging	Burgemeester A.Schaap vertegenwoordigt behalve Renkum ook Rheden en Rozendaal in het algemeen en het dagelijks bestuur, dat om redenen van vermindering van bestuurlijke last uit dezelfde personen bestaat.
Missie en visie	Het Gelders Archief is een betrouwbare partner voor het beheren van de collecties (zowel fysiek als digitaal) van en voor zijn publieke en particuliere relaties. Door optimalisering van de toegankelijkheid van de collectie, draagt het bij aan een transparante overheid en aan kennisverspreiding over het verleden van Gelderland.
Bijdrage aan programma:	Programma 7 – Inwoner, bestuur en organisatie

Beleidsinformatie

GA beheert archiefbescheiden ouder dan twintig jaar. GA fungeert als inspecteur van onze archieven en controleert of wij op de juiste wijze met documenten (digitaal en fysiek) omgaan en of de bewaaromstandigheden (fysiek kelder en digitaal met software) goed zijn.

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

Het GA heeft te maken met een verregaande digitalisering. Voor het optimaal kunnen bedienen van de klanten zijn extra investeringen noodzakelijk. Daarnaast wordt door het GA deelgenomen aan de landelijke ontwikkelingen voor de inrichting van een E-depot. Deze ontwikkeling is onvermijdbaar. Aanvullende financiering daarvoor is nodig.

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

Door de economische situatie is het mogelijk dat bezuinigingen vanuit de rijksoverheid of deelnemende gemeenten van invloed zijn op de financiële situatie.

Financiële bijdrage	2016	2017	2018
Bijdrage	€ 158.378	€ 158.800	€ 162.000

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)					
	2016	2017	2018	2019	2020
Eigen vermogen	600	600	600	600	600
Vreemd vermogen	19.500	19.200	18.900	18.500	18.100
Totaal	20.100	19.800	19.500	19.100	18.700
Exploitatieresultaat	0	0	0	0	0

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen

Vanaf de oprichting had het GA jaarlijks een structureel tekort. Sinds 2013 boekt GA een positief bedrijfsresultaat op basis van de structurele lumpsum en inkomsten.

Vanaf 2013 wordt er – gelet op dit positieve resultaat- gewerkt aan de opbouw van het weerstandsvermogen.

Risico-beheersing (toezicht, advisering en invloed)

ontwerp-begroting

Het DB stelt voor 1 mei (jaar T) de ontwerp begroting vast.

Begroting

het AB stelt voor 1 juli (jaar T) de begroting vast

jaarstukken

AB stuurt gemeenteraad voor 1 juli (jaar T+1) financieel verslag toe, incl. verklaring accountant; college neemt bijdrage op in eigen ontwerp- begroting.

Het DB brengt jaarlijks voor 1 april een financieel verslag uit (inclusief accountantsverklaring als bedoeld in art. 393 van Boek 2 van het BW). De gemeenteraad heeft het college gemachtigd namens hem te reageren op de ontwerp-begroting (vanwege de beperkte reactietijd).

Beoordeling en advies over samenwerking

Het Gelders Archief (GA) is belast met een deel van de beheerstaken. Eén van de belangrijkste taken is het beheren van de blijvend te bewaren archiefbescheiden in de door het GA aangewezen archiefbewaarplaats(en). Daarnaast heeft het GA een toezichthoudende en adviserende rol ten aanzien van de overige (vernietigbare) archiefbescheiden. Dit toezicht wordt uitgevoerd door de archivaris (de directeur van het GA). De archivaris houdt als het ware toezicht op het dagelijks (archief)beheer door de teamleiders en het Team ICT & Informatiebeheer. De archivaris voert daartoe jaarlijks controles uit op belangrijke archiefonderdelen en rapporteert hierover aan het college.

Advies: samenwerking continueren

Euregio Rijn-Waal	
Doel	Op basis van grensoverschrijdende samenwerking streven naar een sterke economische, sociale en maatschappelijke positie van de Euregio Rijn-Waal. Daarbij richt de Euregio zich op de volgende werkvelden: <ul style="list-style-type: none"> - Grensoverschrijdende ruimtelijke ordening en verbetering van de grensoverschrijdende infrastructuur. - Grensoverschrijdend toerisme en samenwerking binnen het MKB en technologieoverdracht.

	<ul style="list-style-type: none"> - Landbouw, plattelandsontwikkeling, milieubescherming. - Kwalificering en arbeidsmarkt. Ontwikkeling van een geïntegreerde arbeidsmarkt, samenwerking op het gebied van beroepsopleiding. - Communicatie tussen burgers en overheid, samenwerking tussen sociale en medische zorginstellingen.
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling op basis van een internationale overeenkomst met een rechtspersoonlijkheid bezittend openbaar lichaam: Euregio Rijn-Waal.
Opgericht	Renkum is toegetreden bij raadsbesluit van 27 januari 2010.
Vestigingsplaats	Kleve
Partijen	Deelnemers zijn Nederlandse en Duitse gemeenten, de Kamer van Koophandel Centraal Gelderland, regionale overheden en overige publiekrechtelijke lichamen in het grensgebied rondom de Rijn, de Waal en de Maas.
Belang gemeente	Renkum heeft 3 stemmen in de Euregioraad.
Vertegenwoordiging	Wethouder Heinrich en twee raadsleden vertegenwoordigen Renkum in het algemeen bestuur van de Euregio, de Euregioraad.
Missie en visie	In 2020 is in de Rhein-Waal-Regio grensoverschrijdende samenwerking vanzelfsprekend. Er zijn nieuwe, duurzame sociaaleconomische grensallianties gelegd (ook cross-over) waarin overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en het maatschappelijk middenveld informatie uitwisselen en nauw samenwerken. Bedrijfsleven, kennisinstellingen, overheden en het maatschappelijk middenveld weten elkaar in alle sectoren grensoverschrijdend te vinden. Zij profiteren van elkaars kennis en netwerken en beantwoorden samen de vraagstukken van de toekomst. Men ziet elkaar niet langer als concurrent maar als partner.
Bijdrage aan programma	Divers
Beleidsinformatie	
De structuurfondsen vormen een van de hoofdpunten van de Europese begroting. Voor de periode 2014-2020 is doelstelling 2 de 'bevordering van de regionale ontwikkeling ter bevordering van de concurrentiekracht' en doelstelling 3 'de Europese territoriale samenwerking' voor Renkum van belang. Uit een door de EU-commissie gemaakte analyse van de EU-begroting blijkt dat de doelstelling van Europese samenwerking overeind blijft, maar ook dat de projecten meer resultaatgericht moeten zijn. De Euregio volgt deze ontwikkelingen op de voet.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

N.v.t.

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

N.v.t.

Financiële bijdrage	2017	2018
Bijdrage	€ 8.100	€ 8.100

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Eigen vermogen	1.315.031					
Vreemd vermogen	2.627.691					
Totaal						
Exploitatieresultaat	1.362					

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen

Risico-beheersing (toezicht, advisering en invloed)

Stukken in het kader van de begrotingscyclus worden naar de gemeenten gestuurd. De Euregio-raad neemt daarover besluiten. De gemeente ontvangt de jaarverslagen van de Euregio.

Beoordeling en advies over samenwerking

De samenwerking in Euregionaal verband werpt zijn vruchten af voor de Renkum, o.a. door deelname aan projecten zoals E-bus 2020 en het project op het gebied van biodiversiteit.

BNG Bank	
Doel	De BNG voorziet in zo goedkoop mogelijke financiële dienstverlening en biedt zo toegevoegde waarde aan haar aandeelhouders en de Nederlandse publieke sector. De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', zoals gemeenten, provincies, gemeenschappelijke regelingen, politieregio's en met overheden verbonden instellingen en bedrijven op het terrein van volkshuisvesting, openbaar nut, onderwijs en gezondheidszorg.
Rechtsvorm	naamloze vennootschap
Opgericht	1914
Vestigingsplaats	Den Haag
Partijen	Gemeenten, provincies, Staat der Nederlanden, waterschappen en andere openbare lichamen
Belang gemeente	0,16 % (89.739 van totaal 55.690.720 aandelen)
Vertegenwoordiging	Wethouder Heinrich vertegenwoordigt de gemeente in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Missie en visie	BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.
Beleidsinformatie	
BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.	
<i>Toelichting: het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, alsmede het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. BNG Bank bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten voor tal van voorzieningen.</i>	

De aandeelhouders hebben zeggenschap in BNG Bank via het stemrecht op de aandelen die zij bezitten (een stem per aandeel van EUR 2,50).

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

Gedurende het begrotingsjaar hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van aandeelhouders in BNG Bank. (Hierbij is het gevolg van een eventuele gemeentelijke samenvoeging buiten beschouwing gelaten.) Gelet op de wijze waarop BNG Bank het openbaar belang behartigt, zien wij ons aandelenbezit in BNG Bank als een duurzame belegging.

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

Over 2016 realiseerde BNG Bank een nettowinst na belastingen van EUR 369 miljoen (2015: EUR 226 miljoen).

Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinst 2017.

Financiële bijdrage			
<i>Bedragen in €</i>	2016	2017	2018
Uitgekeerd dividend	€ 1,02 per aandeel (dividend over 2015)	€ 1,64 per aandeel (dividend over 2016)	Nog niet bekend

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)						
<i>Bedragen x €1 mln</i>	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Eigen vermogen	4.486	nb	nb	nb	nb	nb
Vreemd vermogen	149.483	nb	nb	nb	nb	nb
Totaal	153.969	nb	nb	nb	nb	nb
Exploitatieresultaat	369	nb	nb	nb	nb	nb

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen

De gemeente heeft 89.739 aandelen, destijds aangekocht voor (omgerekend) € 2,50. BNG keert jaarlijks dividend uit.

Het door BNG Bank uitgegeven schuldpapier heeft de hoogst mogelijke credit rating van Moody's (Aaa) en Standard & Poor's (AAA) en een rating AA+ van Fitch. BNG Bank behoort daarmee tot de meest kredietwaardige banken ter wereld.

Risico-beheersing (toezicht, advisering en invloed)

Jaarlijks ontvangt de gemeente de jaarrekening, het jaarverslag en eventueel andere ter zake zijnde voorstellen van de BNG ter vaststelling in de algemene vergadering van aandeelhouders.

Toezicht en beoordeling

BNG keert jaarlijks een behoorlijk dividend uit. Er is geen reden de aandelen te verkopen.

Advies: aandeelhouderschap continueren

nb = deze gegevens zijn niet bekend

Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)	
Doel	De VNG is een vereniging die de belangen behartigt van de gemeenten in het hele proces van besluitvorming bij Rijk en provincies. Daarnaast heeft de VNG een adviesfunctie voor haar leden.
Rechtsvorm	Vereniging
Opgericht	
Vestigingsplaats	Den Haag
Partijen	Gemeenten in Nederland (op vrijwillige basis)
Belang gemeente	Eén stem in de ledenvergadering
Vertegenwoordiging	De gemeente oefent invloed uit via de ledenvergadering respectievelijk ledenraadplegingen (stemrecht).
Missie en visie	Voor en door alle gemeenten
Beleidsinformatie	
N.v.t.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

N.v.t.

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

N.v.t.

Financiële bijdrage	2017	2018
Bijdrage	€1,16 per inwoner	€1,21 per inwoner

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)

N.v.t.

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen.

Risico-beheersing (toezicht, advisering en invloed)

De VNG informeert haar leden en hun bestuurders / medewerkers via het VNG-Magazine. Daarnaast heeft de VNG een website. Jaarlijks wordt het VNG-congres gehouden. D.m.v. ledenraadplegingen worden de gemeenten over bepaalde vraagstukken gepolst.

Beoordeling en advies over samenwerking

Er is geen reden het lidmaatschap te beëindigen. Het advies is dus om lid te blijven.

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)	
Doel	Het verminderen van kwetsbaarheid en het verbeteren van de kwaliteit van de vergunningverlening, toezicht en handhaving tegen lagere kosten (dan verhoudingsgewijs de huidige)
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Opgericht	Raadsbesluit tot toetreding 26 september 2012
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	11 gemeenten rondom Arnhem (incl. Arnhem) en de provincie Gelderland.
Belang gemeente	ODRA is een platvorm van bestuurlijke afstemming
Vertegenwoordiging	Wethouder mw. A.D. Ruwhof maakt deel uit van het Algemeen Bestuur en zit mede namens Doesburg, Rheden en Rozendaal in het in het Dagelijks Bestuur.
Missie en visie	
Bijdrage aan programma	Programma 2, ruimtelijke ontwikkeling, wonen & mobiliteit
Beleidsinformatie	
De ODRA voert voor de gemeente Renkum taken op het gebied van de Wet milieubeheer bouwtaken en de juridische APV taken uit.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

Financiële bijdrage			
	2016	2017	2018
Bouwtaken	€868.940	€ 872.374	€ 969.074
Milieutaken	€198.300	€ 189.826	€189.826

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)					
	2015	2016	2017	2018	2019
Eigen vermogen	€1.484.000	€853.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totaal					
Exploitatieresultaat	€ 539.000	€ 58.275	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen

De partijen zijn gezamenlijk eigenaar en opdrachtgever.

Risico-beheersing (toezicht, advisering en invloed)

De gemeenteraad kan ten aanzien van de ontwerpbegroting van de ODRA een zienswijze naar voren brengen bij het Dagelijks Bestuur van de ODRA. Deze zienswijze wordt, voorzien van een reactie, samen met de begroting aangeboden aan het Algemeen Bestuur van de ODRA. De wethouder van Renkum is lid van zowel het AB als het DB.

Beoordeling en advies over samenwerking

Nog niet van toepassing

We Helpen	
Doel	Bemiddelen van vraag en aanbod op gebied van informele hulp en ondersteuning door middel van website waarop inwoners en organisaties hulp kunnen vragen, aanbieden en organiseren.
Rechtsvorm	Coöperatie U.A.
Opgericht	6 september 2012
Vestigingsplaats	Breda
Partijen	Oprichters: Achmea, Bureauvijftig, CZ, Menzis, PGGM, Rabobank, Caretakers, VitaValley. Aantal leden is in vier jaar gegroeid naar meer 130. Groeiverwachting positief.
Belang gemeente	Gemeente is lid van de coöperatie.
Vertegenwoordiging	Wethouder H.J. van den Berg-van Zijl vertegenwoordigt de gemeente in de algemene ledenvergadering
Missie en visie	Elkaar helpen eenvoudiger en vanzelfsprekender maken
Bijdrage aan programma:	1
Beleidsinformatie	
Lidmaatschap van Wehelpen sluit aan op de uitgangspunten van het sociaal beleid van de gemeente zoals geformuleerd in de kadernota sociaal beleid. Het versterken van eigen verantwoordelijkheid van inwoners en versterken van buurtkracht en een veerkrachtige samenleving staat hierin centraal. Wehelpen biedt de mogelijkheid dat mensen onderling hulp kunnen vragen en hulp kunnen organiseren in hulpnetwerken. Het ondersteunt zo deze uitgangspunten.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

De gemeente Renkum is voorjaar 2015 lid geworden van de coöperatie Wehelpen en er is een externe procescoördinator ingehuurd voor de implementatie van Wehelpen.

De werkzaamheden van de externe coördinator lopen augustus 2017 ten einde. De coördinatie van wehelpen wordt dan voortaan uitgevoerd vanuit Renkum voor elkaar. De lokale wehelpen-site blijft onveranderd, via de lokale WeHelpen-website www.wehelpen.nl/renkum kunnen inwoners elkaar inden, hulp bieden, vragen en organiseren. De site voorziet ook in een monitoringsinstrument waarmee maandelijks wordt bijgehouden hoeveel gebruikers, hulpvragen, hulpaanbiedingen en matches er zijn. In de gemeente Renkum biedt 1 op de 100 inwoners boven de 16 jaar hulp aan via www.wehelpen.nl/renkum (in vergelijking met de andere gemeenten die wehelpen actief promoten een hoog percentage).

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

Financiële bijdrage	2018
	€ 9.869 ten behoeve van lidmaatschap.

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)						
		Cijfers op basis van jaarrekening 2014 en begroting 2015 en 2016				
Bedrag in € 1000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Eigen vermogen						
Vreemd vermogen						
Totaal						
Exploitatieresultaat						

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risicobeperkende maatregelen

Onbekend

Risico-beheersing (toezicht, advisering en invloed)

ALV, Bestuur met onafhankelijk voorzitter, Raad van Advies aanwezig. De gemeente neemt uitsluitend deel aan de ALV en heeft en beoogt geen positie in het Bestuur of Raad van Advies.

BVO AVAN	
Doel	Regionale samenwerking doelgroepenvervoer
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Opgericht	De raad heeft op 15 september 2015 ingestemd met het voornemen tot deelname in een op te richten bedrijfsvoeringsorganisatie voor het regelen van het doelgroepenvervoer en in overleg met de betreffende regiogemeenten starten met de voorbereidingen voor de oprichting hiervan
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	19 gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen
Belang gemeente	gezamenlijk uitvoering geven aan het verzorgen van doelgroepenvervoer
Vertegenwoordiging	de gemeente wordt afwisselend vertegenwoordigd door de portefeuillehouder doelgroepenvervoer Hermine van den Berg en portefeuillehouder Erik Heinrich.
Missie en visie	
Bijdrage aan programma:	Programma 1
Beleidsinformatie	
In zijn vergadering van 22 februari 2017 heeft de gemeenteraad, net als drie andere raden in het gebied, besloten een zienswijze tegen de ontwerp-begroting in te dienen.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigen met significante financiële relevantie

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigen

De begroting en de meerjarenraming van AVAN 2016-2020 zijn de eerste "financiële" documenten van de nieuwe organisatie. Deze zijn gebruikt in de raadsvergadering van 22 februari 2017.

Financiële bijdrage		
	2017	2018
Gemeente Renkum	€ 412.000	€ 697.000

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)				
	2017	2018	2019	2020
Begrote lasten	15.827.000	23.645.000	25.571.000	24.308.000
Begrote baten	15.827.000	23.645.000	25.571.000	24.308.000
Resultaat	0	0	0	0

De meerjarenraming is kostenneutraal opgesteld* in bovengenoemde meerjarenraming. De AVAN ontvangt voorschotten van onder andere gemeentes** en gebruikt deze om aan haar verplichtingen te voldoen. Daarom een opstelling van kosten (en gelijkblijvende inkomsten)

*dus geen vorming van eigen vermogen

**Daarnaast ontvangt zij o.a. ook reizigersbijdrage en Provinciale bijdrage.

Mgr Centraal Gelerland Sociaal Domein	
Doel	Samenwerking binnen het sociaal domein op uitvoerend niveau bereiken op diverse deelgebieden binnen de regio Gelderland. Deze samenwerking heeft tot doel meer samenhang en doelmatigheid in de samenwerking tussen de gemeenten te realiseren. Met een (modulair in te vullen) gemeenschappelijke regeling krijgt de samenwerkende regio een formele entiteit met rechtspersoonlijkheid.
Rechtsvorm	Wet gemeenschappelijke regelingen openbaar lichaam (Modulaire Gemeenschappelijke regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland)
Opgericht	2017
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar
Belang gemeente	Op basis van inwoneraantal (Renkum 7%)
Vertegenwoordiging	Mw. Van den Berg- van Zijl
Missie en visie	
Bijdrage aan programma:	1
Beleidsinformatie	
De MGR is opgebouwd uit modules. Vanaf 2018 zijn dit de modules Inkoop sociaal domein, Onderwijszaken en Werkgevers servicepunt. Gemeente Renkum neemt deel aan Inkoop en 2 submodules van Onderwijszaken (kwalificatieplicht en RMC). Gemeente Renkum heeft geen beleid aan de MGR overgedragen. Het bestuur van de MGR kan bestuurscommissies in het leven roepen die specifiek belast zijn met de inhoudelijke aspecten van een module in voorbereidende zin, waarover het AB dan besluit.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

De MGR vanaf 2018 een beheersgedeelte, de module inkoop sociaal domein, de module Onderwijszaken en de module WSP. Ten opzichte van 2017 zijn er geen significante ontwikkelingen dan wel ombuigingen te melden.

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

Financiële bijdrage		
	2017	2018
Bron; meerjarenbegroting 2017 uit AB gedateerd 14 september 2017	€ 76.052	€ 72.210

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)				
Beleidsmatige en financiële risico's				
Bedrag in €	2017	2018	2019	2020
Eigen vermogen	0	0	0	0
Vreemd vermogen	0	0	0	0
Totaal (geconsolideerd)	0	0	0	0
Exploitatieresultaat	0	0	0	0

De Connectie	
Doel	<ul style="list-style-type: none">- Doel van de Connectie is het behartigen van de sturing en beheersing van ondersteunende processen en uitvoeringstaken voor de deelnemers (gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden), met inachtneming van de autonomie van de deelnemers.- De Connectie vermindert de kwetsbaarheid van de gemeenten op bedrijfsvoeringsgebied en vergroot de kansen voor medewerkers. Daarbij levert De Connectie minimaal dezelfde kwaliteit tegen minimaal 4 procent lagere kosten.
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling, om precies te zijn een bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO).
Opgericht	1 maart 2016
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	Gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden
Belang gemeente	<ul style="list-style-type: none">- De drie portefeuillehouders bedrijfsvoering vormen het bestuur van De Connectie. De leden van het bestuur hebben ieder één stem. Besluiten worden bij gewone meerderheid van stemmen genomen, met uitzondering van een aantal specifiek in de GR genoemde situaties.- Het financiële aandeel van de gemeente Renkum bedraagt, op basis van het bedrijfsplan 2017-2020 De Connectie, 10,1 procent.
Vertegenwoordiging	Wethouder Heinrich vertegenwoordigt de gemeente in het bestuur van De Connectie.
Missie en visie	De Connectie biedt bedrijfsvoeringsdiensten aan de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden. De Connectie doet dat op een efficiënte manier zodat de gemeenten hun primaire taken uit

	kunnen voeren tegen lagere kosten met behoud van kwaliteit. Wat voor de gemeenten een randvoorwaarde is, is hoofdzaak voor De Connectie. Daarbij wil De Connectie een moderne, professionele organisatie zijn: aantrekkelijk om voor en mee te werken.
Bijdrage aan programma:	Programma 7 – Inwoner, bestuur en organisatie
Beleidsinformatie	
De Connectie biedt producten en diensten op de volgende terreinen: ICT, inkoop & aanbesteding, facilitaire zaken & frontoffice, documentaire informatievoorziening (DIV), personeels- en salarisadministratie, financiële administratie, verzekeringen, belastingen, basisregistraties en secretariaat.	

Beleidsontwikkelingen en beleidsombuigingen met significante financiële relevantie

De belangrijkste voorwaarde voor het financiële succes van De Connectie is het harmoniseren van processen, het standaardiseren van de werkwijze en verregaande digitalisering. Waar mogelijk is er bij de start van De Connectie al sprake van een geharmoniseerd aanbod van producten en diensten. In alle andere gevallen levert De Connectie op 1 juli 2017 vooralsnog hetzelfde als daags ervoor, om van daaruit naar het gewenste (geharmoniseerde) aanbod toe te werken.

Financiële gegevens

Financiële ontwikkelingen en ombuigingen

De inbreng van de drie gemeenten is totaal ruim €36 mln. per jaar. Met de gemeentelijke inbreng in beeld is ook direct de taakstellende opgave van De Connectie duidelijk. Immers, De Connectie staat ervoor om zo snel mogelijk de processen en systemen te standaardiseren en te harmoniseren om in 2020 op een kostenniveau uit te komen dat tenminste 4% lager ligt. Om het totaal financieel effect van de vorming van De Connectie in beeld te brengen, is ook het effect op de begroting van de drie gemeenten in kaart gebracht. Hier spelen drie effecten, namelijk de kosten van demand management, bedrijfsbureau en frictiekosten. Samen met het transitiebudget van €4,4 mln. moeten deze kosten worden terugverdiend binnen de Connectie. Op basis van de gegevens uit het bedrijfsplan 2017-2020 en de transitieplannen van de gemeenten is het totaal van de incidentele lasten begin 2021 terugverdiend. Voor Renkum ligt de terugverdienperiode voor de transitie- en frictiekosten naar verwachting in 2023, omdat de kosten van demand management en bedrijfsbureau relatief zwaarder doorwerken in de Renkumse begroting.

Financiële bijdrage		
	2017	2018
Bijdrage	€3.678.000 (op basis van een volledig jaar)	€3.676.000

Financiële positie komende 4 jaar (alleen i.g.v. gemeenschappelijke regelingen)

Hierover heeft de Connectie nog geen gegevens opgenomen in haar begroting.

Beleidsmatige en financiële risico's

Gekwantificeerde risico's in relatie tot het weerstandsvermogen/ risico beperkende maatregelen

Voor het oprichten van De Connectie zijn de belangrijkste risico's inzichtelijk gemaakt. Dit betreft:

-Kwaliteit: De kwaliteit van de dienstverlening zal na de start van De Connectie in het begin op onderdelen afnemen. Dit is gebruikelijk bij de start van nieuwe samenwerkingen omdat er een nieuwe situatie ontstaat waaraan betrokkenen moeten wennen.

-Kansen: Het risico bestaat dat kansen voor de medewerkers onvoldoende kunnen worden ingevuld door beperkingen vanuit bijvoorbeeld de begroting, het door De Connectie te leveren dienstenpakket, het sociaal plan of de CAR-UWO.

-Kosten: Het risico bestaat dat de begrotingsdoelstellingen niet behaald worden waardoor mogelijk de gestelde besparingsdoelen niet bereikt worden, hiermee wordt specifiek bedoeld op de financiële doelstelling ICT. Een mogelijk gevolg hiervan is dat het terugverdienen van de transitiekosten evenals de besparing van 4 procent onder druk komen te staan.

-Kwetsbaarheid: Het risico bestaat dat doordat taken overgedragen zijn aan De Connectie kwetsbare functie binnen de gemeente ontstaan.

Voor deze risico's zijn beheersmaatregelen beschreven. Voor de eerste vier jaren is een post onvoorzien opgenomen in de Begroting van de Connectie om de eerste risico's op te vangen (€275.000 per jaar). Daar boven komen de financiële effecten bij de gemeenten terecht.

Risicobeheersing (toezicht, advisering en invloed)

Risicomanagement is een integraal onderdeel van de planning- en controlcyclus van De Connectie om risico's vroegtijdig te signaleren, deze te voorkomen dan wel te beheersen. De uitvoering van het risicomanagement is een samenspel tussen de eigenaren van De Connectie, de controlerend accountant en De Connectie zelf.

Beoordeling en advies over samenwerking

Samenwerking continueren.

Paragraaf 7 Grondbeleid

Inhoud grondbeleid

Op 27 juni 2007 heeft de raad de nota Grondbeleid vastgesteld. Met de nota Grondbeleid wordt beoogd een kader te bieden waarbinnen politiek-bestuurlijke besluiten genomen kunnen worden. Besluiten die staan in het teken van het toekennen van functies (bestemmingen) aan grond. Grondbeleid is dus een instrument om het gewenste ruimtelijk beleid te bevorderen en te realiseren.

Grondbeleid is een instrument dat naast andere kan worden ingezet om bepaalde bestemmingen te realiseren. Het blijft niet beperkt tot het via het bestemmingsplan mogelijk maken van bepaalde functies. Het kan ook leiden tot het ontwikkelen van stedenbouwkundige plannen, het verwerven van gronden en het uitgeven van kavels voor o.a. woningbouw. In de ruimtelijke ordening gaat het erom te komen tot een evenwichtige en rechtvaardige verdeling van de beschikbare ruimte over degenen die ruimte vragen ("claims" van bewoners, winkels, sociaal-culturele ruimten, bedrijven, openbaar groen etc.). Grond is schaars, dus in het toekennen van claims worden na afweging van belangen keuzes gemaakt. Het resultaat van die afweging wordt vastgelegd in het bestemmingsplan.

Voor de (her)ontwikkeling van bouwlocaties worden kosten gemaakt. Het gaat o.a. om kosten voor de verwerving van de grond - als de gemeente aankoopt - en het beheren en het uitgeven van gronden alsmede kosten voor de aanleg van wegen & pleinen, riolering, verlichting en openbaar groen en speelruimte. Deze kosten kunnen worden gedekt uit de opbrengsten die normaal gesproken uit bouwprojecten voortvloeien. Indien de gemeente het eigendom van de grond heeft, is dat mogelijk via de opbrengsten bij de gronduitgifte. Indien andere partijen echter het eigendom in handen hebben, moet de gemeente zoeken naar andere manieren om haar kosten op de zakelijk belanghebbenden bij het bouwproject te verhalen.

Grondbeleid is er mede op gericht de verdeling van de kosten en baten bij de ontwikkeling van bouwlocaties tussen de betrokken partijen te regelen. Daarover moeten tussen partijen duidelijke afspraken worden gemaakt. De Grondexploitatiewet biedt hiervoor een kader.

In het kader van de begrotingcyclus legt het college jaarlijks verantwoording af over de projecten. In deze paragraaf Grondbeleid gaan we op hoofdlijnen in op onze voornemens met betrekking tot de grondexploitatie in 2017.

Beleidsdoelen en ontwikkelingen

De belangrijkste beleidsdoelen en ontwikkelingen worden hierna per project weergegeven.

3b4 Woningbouw

De woningbouwplannen in 3b4 zijn te verdelen in 3 kleinere gebieden in plangebied 4 (noorden, midden en zuid) en plangebied 3b. Het bestemmingsplan waarbij de bouw van 64-100 woningen planologisch mogelijk wordt gemaakt, is gedeeltelijk door Raad van State vastgesteld. Op grond van dit globale bestemmingsplan worden er gefaseerd en voor elke deelgebied, deelbestemmingsplannen opgesteld.

3B4 Noord

In het deelgebied noord is het woningbouwprogramma nagenoeg gerealiseerd en opgeleverd. Voor een klein gebied binnen 3B4 Noord (1.584 m²) was een CPO traject voor betaalbare en sociale woningbouw bedacht. Omdat dit onvoldoende op gang kwam is een partij gezocht die de grond zou willen afnemen maar daarbij wel een ontwikkeling via CPO uit zou werken. Deze partij is gevonden in Woonzo. Medio 2016 is het bestemmingsplan voor de bouw van 8 woningen onherroepelijk

geworden. De verwachting is dat de woningen eind 2017 in de verkoop gaan en in 2018 worden gebouwd.

3B4 Midden

Deelgebied midden bestaat uit een aantal vrije kavels bestemd voor de particuliere ontwikkeling. De eerder bedacht particuliere ontwikkeling kwam echter niet van de grond. Met Woonzo zijn nu afspraken gemaakt voor de afname van de grond en de realisatie van een zestal 2¹ kappers. Medio 2016 is het bestemmingsplan voor de bouw van 6 woningen onherroepelijk geworden en zijn de stedenbouwkundige ontwerpen vertaald naar woningbouwontwerpen. De woningen zijn eind 2016 in verkoop gegaan. De verwachting is dat deze in 2018 worden gebouwd.

3B4 Zuid

Vivare heeft zich teruggetrokken uit het project waarbij 22 sociale huurwoningen gerealiseerd zouden worden. Daarmee is het vigerende bestemmingsplan (14 2¹ kapwoningen en 1 vrijstaande woning) weer uitgangspunt.

3B

In 2016 is gezamenlijk met Vivare (herstructurering Dorrestijn-plantsoen) een stedenbouwkundige uitwerking gegeven aan de mogelijkheid om binnen het plangebied 3B naast de nieuwbouw van een sociale huurwoningen een zestal vrije sector woningen te realiseren. In april 2017 heeft de gemeenteraad de (stedenbouwkundige) kaders vastgesteld. Twee vrije sector woningen zijn vervallen. De bestemmingsplanprocedure loopt. Verwachting is dat deze in november-december 2017 door de raad kan worden vastgesteld. Vivare bouwt dan in 2018 haar woningen. De vier vrije sector kavels van de gemeente worden nadat het bestemmingsplan onherroepelijk is, verkocht.

Oosterbeek Hoog

Binnen het plan Oosterbeek Hoog zijn vanaf 2000 53 woningen en 48 appartementen gerealiseerd. In 2015 heeft een afwaardering van de grondprijs plaatsgevonden. Van de nog resterende bouwplannen (10 woningen en 14 appartementen) zijn de 10 woningen medio 2016 opgeleverd. De bouw van de appartementen is in mei 2016 gestart en afgerond in het eerste kwartaal 2017. De resterende openbare ruimte is woonrijp gemaakt. Het project kan daarmee afgerond worden (eind 2017).

Oosterbeek centrum (Dalzone)

Het project Dalzone betreft een inbreidingslocatie in het centrum van Oosterbeek, gelegen tussen de Utrechtseweg en Cornelis Koningstraat. Het totale programma omvat de bouw van 8 appartementen, 2 commerciële ruimten en 19 woningen. Hiervan zijn in 2010 8 appartementen, de commerciële ruimten en 3 woningen gerealiseerd. Eind 2015 is een nieuwe overeenkomst met de ontwikkelaar gesloten om het plan in twee fasen tot een afronding te brengen. Eind 2016 is gestart met de bouw van 11 woningen aan de Cornelis Koningstraat. Naar verwachting wordt deze fase van het project eind 2017 opgeleverd. Voor de andere fase, gelegen aan het Lukassenpad, start de bouw eind 2017/begin 2018. Deze twee woningen worden in 2018 opgeleverd en na oplevering van de openbare ruimte zal het project na verwachting eind 2018 afgerond worden.

Mozartlaan

Het bestemmingsplan voor het project aan de Mozartlaan is onherroepelijk. Het betreft hier nieuwbouw van 25 appartementen en 6 woningen met stallingsgarages. Na wijziging van het bestemmingsplan zouden de planontwikkelingen verder uitgewerkt gaan worden. Ook dit project is door de kredietcrisis tot stilstand gekomen. Vervolgens is door de ontwikkelingen voor een centrumplan Doorwerth het project in afstemming met de ontwikkelaar in de wacht gezet. Vanuit het centrumplan zijn nieuwe afspraken gemaakt waarbij 6 woningen komen te vervallen en het

aantal appartementen teruggebracht is naar 15. Deze afspraken moeten nog een vertaling krijgen in het bestemmingsplan.

Veritasweg

Op deze locatie is in het verleden woningbouw beoogd in de vorm van appartementen. Hiervoor is een prijsvraag uitgeschreven voor een ontwerp op de locatie. De uiteindelijke contractpartij lukte het niet om het plan gerealiseerd te krijgen. In het vierde kwartaal van 2007 is besloten om het project opnieuw op te starten.

Met wat omzwervingen is in 2015 een overeenkomst met een partij gesloten die op de locatie short stay appartementen wil realiseren. Ondertussen heeft de initiatiefnemer het naastgelegen perceel verworven en is een stedenbouwkundig plan opgesteld. De kaderstelling voor deze nieuwe ontwikkeling vindt in de tweede helft van 2017 plaats. Aansluitend wordt bestemmingsplanprocedure opgestart.

Talsmalaan

Op de locatie Talsmalaan was voorheen de bouw (uitbreiding, verplaatsing) van de Paasbergschool voorzien. Hiervan is echter in september 2007 aangegeven dat dit geen doorgang zal krijgen. De nieuwe invulling voor de locatie zal bepaald worden. Locatie heeft gevoelige historie dus goede bestuurlijke kadering is noodzaak.

Er is een beknopte stedenbouwkundige visie opgesteld. Deze is gepresenteerd aan onder andere Airborne museum, Vijf Dorpen in 't Groen, Vrienden van Hartenstein. In november 2011 zijn de kaders voor een ontwikkeling op de Talsmalaan verder geconcretiseerd. Het project heeft een tijd stilgelegen door de crisis op de woningbouwmarkt. Ondertussen zijn gesprekken gevoerd met makelaars als ook ontwikkelende partijen om te kunnen bepalen onder welke voorwaarde een ontwikkeling in deze nieuwe markt de meeste kans van slagen heeft. Daarbij is vooral zekerheid op een ontwikkelmogelijkheid een belangrijke voorwaarde.

In 2014 zijn gesprekken gestart met de Vrienden van Park Hartenstein om de komen tot een gezamenlijk gedragen stedenbouwkundige uitwerking. Deze gesprekken hebben begin 2016 geleid tot een samenwerkingsverklaring voor de verdere uitwerking van een stedenbouwkundige visie voor de locatie en het omliggende park. Deze stedenbouwkundige visie wordt in september opgeleverd. Besluitvorming over de locatie Talsmalaan volgt in 2018.

Financiële positie en resultaatverwachting

In **bijlage 9** zijn de financiële gegevens van de projecten opgenomen.

Voor de volgende grondexploitatie projecten is een exploitatieberekening opgesteld over de hele planperiode, en vraagt het college uw raad instemming met de herziene exploitatieberekening:

- 3B4 Woningbouw
- Oosterbeek hoog
- Oosterbeek Centrum (Dalzone)
- Mozartlaan

Financiën projecten

De boekwaarde van de projecten per 31-12-2016 bedroeg volgens de jaarrekening 2016 € 3.260.000. De verwachting is dat de boekwaarde in 2017 zal afnemen tot € 1.810.000

Boekwaarde projecten Bedragen x € 1.000	31-12-2016 (jaarrekening)	31-12-2017 (prognose)
Grondexploitatieprojecten	11.800	10.557
Voorziening	- 8.541	- 8.747
Totaal voorraden	3.260	1.810

Voor een aantal grondexploitatie in exploitatie is een voorziening gevormd. De reden hiervoor is dat er een verlies op deze projecten wordt verwacht.

Prognose 31-12-2017 in bovengenoemde tabel sluit aan bij de eerste drie kolommen in onderstaande tabel. Vervolgens wordt de verwachte kosten en opbrengsten na 31-12-2017 weergegeven. Uiteindelijk wordt per project weergegeven wat het resultaat is inclusief de reeds getroffen voorzieningen.

Prognose voor de komende jaren

Projecten <i>Bedragen x € 1.000</i>	Prognose boek- waarde 31-12- 2017	Getroffen voorzieningen	Prognose boek- waarde na voorziening	Verwachte kosten	Verwachte opbrengsten	Resultaat na getroffen voorzieningen
Grondexploitatieprojecten						
3B4 bouwgrondexploitatie	3.893	2.101	1.792	119	1.765	-146
Oosterbeek hoog	4.141	4.136	5	0	0	-5
Oosterbeek centrum Dalzone	1.370	1.370	0	2	2	0
Mozartlaan	1.153	1.140	13	0	0	-13
Totaal projecten	10.557	8.747	1.810	121	1.767	-164

* Bij een negatief boekwaarde zijn de inkomsten hoger dan de uitgaven.

Paragraaf 8 Subsidies

Subsidiebeleid

De gemeente formuleert op grond van zijn democratische legitimatie beleid in medebewind of autonoom beleid. Dit beleid wordt doorvertaald in doelstellingen die binnen een gegeven periode in tijd moeten worden gerealiseerd. Om deze doelstellingen te realiseren is de lokale overheid vaak aangewezen op partners die uitvoering geven aan activiteiten die tot het bereiken van de doelstellingen moeten leiden. Om deze activiteiten te kunnen ontplooien moeten de partners worden betaald. Deze betaling kan op twee manieren worden uitgevoerd: via de privaatrechtelijke weg door middel van opdracht, offerte, contract en factuur of via de publiekrechtelijke door middel van subsidie door middel van opdracht; subsidieaanvraag, subsidiebeschikking met voorwaarden enzovoort. De middelen die verstrekt worden in de vorm van subsidie zijn, net zoals bij de privaatrechtelijke weg, gebonden aan prijsafspraken, doelstellingen en resultaten. Het verstrekken van subsidie heeft als voordeel dat subsidie buiten de werking van BTW valt (voor zover ook daadwerkelijk van subsidie en niet van levering sprake is), daarnaast is het publiekrecht van toepassing. Omdat de gemeente een publiekrechtelijke rechtspersoon is verdient het de voorkeur om via publiekrechtelijke weg uitvoering van de publieke taak uit te besteden aan derden.

Voor de verantwoording over het geheel van deze subsidies is gekozen om dit te doen via de begrotingscyclus. In de begroting voteert de raad middelen aan beleidsvelden met een algemeen doel (kaderstelling). De doelen worden door het college gespecificeerd in prestatieafspraken waaraan de door de raad gevoterde middelen worden verbonden. In de jaarrekening vindt de rapportage van het beleid en de daarvoor gedane uitgaven plaats. Over de uitvoering van de activiteiten vindt in de loop van het jaar overleg plaats met de uitvoerders.

Subsidiesystematiek: berekening, afrekening en verrekening

Subsidie wordt aangevraagd voordat de activiteiten die moeten leiden tot het bereiken van een doelstelling plaatsvinden. Over de activiteiten worden vooraf wederzijds afspraken gemaakt. De berekening van een subsidiebedrag vindt plaats op basis van noodzakelijke en reële kosten. Deze kosten hebben betrekking op kwantiteit en aan activiteiten gekoppelde kwaliteit. Afspraken omtrent het effect van de uitvoering kunnen redelijkerwijs niet altijd gemaakt worden.

Nadat de activiteiten zijn uitgevoerd vindt de afrekening en verrekening plaats. Dit gebeurt aan de hand van een aanvraag om subsidievaststelling waarbij een jaarverslag en een jaarrekening zijn gevoegd. Er wordt gecontroleerd of de subsidieontvanger de activiteiten in overeenstemming met de afspraken heeft uitgevoerd. Dit mondt uit in een afrekening. Verrekening vindt plaats op basis van de voorschotten die zijn uitgekeerd.

Indien een subsidieontvanger zich niet of onvoldoende aan de afspraken heeft gehouden, kan dat gevolgen voor de afrekening hebben. Hij kan dan minder ontvangen dan oorspronkelijk was afgesproken, in overeenstemming met de werkelijk gerealiseerde prestaties.

Beoordeling van de werkelijk gerealiseerde prestaties vindt plaats op basis van monitoring dan wel evaluatie en/of voortgangsrapportage(s). De subsidiesystematiek in subsidiejargon bestaat uit de subsidieaanvraag gevolgd door een subsidieverlening (beschikking) of weigering (beschikking). Een verlening geeft aanspraak op middelen, maar nog geen recht. Na afloop van de uitvoering volgt een aanvraag om vaststelling waarop het college een besluit neemt. Dit besluit wordt medegedeeld in de vorm van een vaststellingbeschikking. Dan pas is er sprake van recht op de middelen.

Subsidies

Subsidie 2018

Subsidies vormen een onderdeel van de in deze begroting genoemde bedragen en worden in deze subsidieparagraaf gedeeltelijk toegelicht. Gedeeltelijk vanwege het weglaten van bijvoorbeeld:

- Begrotingsposten die waarschijnlijk als subsidie worden verstrekt maar niet onder die titel in de begroting 2018 zijn opgenomen (bijvoorbeeld stelposten nieuw beleid);
- Subsidies die de gemeente in het kader van medebewindstaken aan derden doorbetaald. Deze worden veelal separaat met het Rijk afgewikkeld.

In eerdere begrotingsjaren is een keuze gemaakt een aantal beleidsterreinen op te nemen. Uit gesprekken met uw rekenkamercommissie is gebleken dat wij de vraag om meer activiteiten te benoemen te letterlijk hebben genomen. Dit is vanaf de begroting 2016 aangepast.

Het is vooraf niet mogelijk het exacte bedrag van de middelen te bepalen die tijdens het uitvoeringsjaar (in dit geval 2018) de gemeente 'verlaten' in de vorm van subsidie. De begroting zal namelijk gedurende 2018 aangepast worden in de reguliere budgetcyclus door (zonder volledig te zijn):

- *Het niet realiseren van taakstellingen.* In de begroting 2018 zijn taakstellingen opgenomen. Deze kunnen mogelijk gevonden worden in het "subsidiegebied" en dat muteert het plafond.
- *Het niet autoriseren van "nieuw beleid".* Nieuw beleid kan namelijk gedeeltelijk onder de subsidietitel vallen.
- *Resultaatbestemming 2017;* indien uw raad uit een eventueel batig saldo 2017 uitgaven voor 2017 mandateert die onder de subsidietitel vallen verhoogt dit het subsidieplafond. Dit lijkt niet waarschijnlijk in kalenderjaar 2018.
- *Inflatiecorrectie 2018.* In deze Begroting zijn de plafonds opgenomen zonder daar mogelijke inflatiecorrectie op te nemen. Deze zullen tijdens de budgetcyclus 2018 verantwoord worden.
- *Verdere structurele/incidentele budgetaanpassingen die als subsidie worden aangemerkt.* Indien uw raad instemt met mutaties tijdens de budgetcyclus die subsidie-gerelateerd zijn verhogen of verlagen* die mutaties dat plafond.

*verlagen kan juridisch wel maar 'opent' wel eventuele beroep- en bezwaarprocedures.

Subsidies Begroting 2018	Cumulatief van subsidies
Subsidie programma 1	Plafond € 1.431.506
Subsidie programma 4	Plafond € 8.106
Subsidie programma 6	Plafond € 162.137
Subsidie programma 7	Plafond € 40.454
Totaal van de programma's 1, 6 en 7	€ 1.642.203

Alle hierbovengenoemde plafonds zijn met de vaststelling van de Begroting 2018 definitief. Tijdens de budgetcyclus 2017 (najaarsnota met structurele doorwerking) en budgetcyclus 2018 kunnen er uiteraard wel aanpassingen volgen (zie ook boven). Deze zijn formeel rechtskrachtig na publicatie.

In 2018 is het mogelijk dat de bestaande programma- en productindeling wordt aangepast. Dat kan betekenen dat de plafonds per programma anders worden, het totaalbedrag blijft gelijk.

Deel II Financiële begroting

Baten en lasten en toelichting

Inleiding

In deel I van deze begroting stond het beleid dat het college wil realiseren centraal. Daarbij is in het programmaplan per programma aangegeven welke doelstellingen er binnen de programma's zijn en wat de bijbehorende baten en lasten per programma waren. In de paragrafen zijn dwarsdoorsneden gegeven van beleidsuitgangspunten die doorwerken over meerdere programma's. In het onderdeel algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien is vervolgens op hoofdlijnen aangegeven wat de uitgangspunten voor deze dekkingsmiddelen in de begroting zijn.

Het tweede deel van deze begroting omvat de financiële begroting. Doel van dit onderdeel is de financiële kaders waarbinnen het beleid moet worden gerealiseerd inzichtelijk te maken. Dit gebeurt door allereerst in dit hoofdstuk een totaaloverzicht te geven van de baten en lasten in deze begroting. Vervolgens zal dit overzicht van een toelichting worden voorzien. In het volgende hoofdstuk zal vervolgens worden ingegaan op de financiële positie en de toelichting daarop.

Raming van baten en lasten

Werkwijze

In deze begroting worden, conform de regelgeving in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), de raming van de baten en lasten van het komende jaar en de raming van de baten en lasten in meerjarenperspectief gepresenteerd. Daarbij komen in het volgende overzicht afzonderlijk aan de orde:

- de raming van baten en lasten en het saldo daarvan per programma;
- indien van toepassing de raming van de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan reserves per programma;
- de raming van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien;
- het geraamde resultaat voor en na bestemming.

Meer gedetailleerde informatie over de baten en lasten zijn per programma opgenomen in het programmaplan. Daarnaast treft u in de bijlage 7 een totaaloverzicht aan van de in deze begroting opgenomen bedragen voor bijstellingen en ombuigingen.

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Bedragen x € 1.000</i>						
01 Maatschappelijke participatie, inkomen & zorg						
Lasten	41.771	40.657	38.876	38.847	35.166	35.285
Baten	31.158	30.775	28.632	29.101	26.582	26.757
Saldo van baten en lasten	-10.613	-9.882	-10.243	-9.746	-8.584	-8.528
02 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen & mobiliteit						
Lasten	6.473	4.615	4.025	3.019	2.455	2.449
Baten	4.075	2.048	1.914	1.141	589	589
Saldo van baten en lasten	-2.398	-2.566	-2.111	-1.877	-1.867	-1.860
03 Milieu, klimaat & duurzaamheid						
Lasten	6.647	7.194	7.197	6.907	6.633	6.608
Baten	7.535	8.322	8.423	8.119	7.854	7.806
Saldo van baten en lasten	889	1.129	1.226	1.212	1.221	1.198
04 Veiligheid						
Lasten	2.913	2.572	2.649	2.581	2.521	2.523
Baten	133	6	6	6	6	6
Saldo van baten en lasten	-2.780	-2.566	-2.644	-2.575	-2.516	-2.517
05 Openbare ruimte						
Lasten	7.166	5.443	4.959	4.668	4.545	4.538
Baten	450	319	320	320	319	319
Saldo van baten en lasten	-6.717	-5.123	-4.639	-4.348	-4.226	-4.219
06 Economie & Cultuur						
Lasten	897	2.987	752	639	635	591
Baten	151	1.026	36	36	36	36
Saldo van baten en lasten	-746	-1.961	-716	-603	-599	-555
07 Inwoner, bestuur & organisatie						
Lasten	11.886	5.901	5.937	5.367	5.578	5.584
Baten	1.427	835	1.245	714	2.111	549
Saldo van baten en lasten	-10.459	-5.066	-4.692	-4.653	-3.468	-5.035
00 Algemene dekkingsmiddelen						
Lasten	-41	72	695	1.146	1.705	2.005
Baten	31.570	31.856	32.798	33.174	33.497	33.740
Saldo van baten en lasten	31.611	31.784	32.103	32.029	31.791	31.735
Overhead						
Lasten		12.217	10.486	10.591	10.621	10.612
Baten		-1	4	4	4	4
Saldo van baten en lasten		-12.218	-10.483	-10.588	-10.617	-10.608

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Bedragen x € 1.000</i>						
Onvoorzien						
Lasten		105	165	165	165	165
Baten						
Saldo van baten en lasten		-105	-165	-165	-165	-165
Totaal						
Lasten	77.713	81.762	75.743	73.930	70.025	70.360
Baten	76.499	75.187	73.379	72.615	70.996	69.806
Saldo van baten en lasten	-1.214	-6.575	-2.364	-1.314	971	-554
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma						
01 Maatschappelijke participatie, inkomen & zorg	-1.341	1.746	1.808	1.258	71	
02 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen & mobiliteit	197	461	35	32	31	29
03 Milieu, klimaat & duurzaamheid	49					
04 Veiligheid		58				
05 Openbare ruimte	124	808	280			
06 Economie & Cultuur		1.446	97	20	20	
07 Inwoner, bestuur & organisatie	844	181	88	-137	-1.248	387
00 Algemene dekkingsmiddelen	3	6				
Overhead		345	55	141	154	137
Totaal mutaties reserves	-124	5.051	2.364	1.314	-971	554
Resultaat	-1.338	-1.523	0	0	0	0

Toelichting overzicht van baten en lasten

Inleiding

In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op de hiervoor gepresenteerde baten en lasten. Daarbij zal allereerst worden ingegaan op de grondslagen voor de bepaling van baten en lasten. Vervolgens wordt een toelichting gegeven op grote afwijkingen ten opzichte van voorgaande jaren. Daarna wordt ingegaan op de incidentele baten en lasten binnen de begroting.

Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten

Voor het samenstellen van de (meerjaren)begroting zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het bestaande gemeentelijke voorzieningenniveau, met inachtneming van hetgeen tot nu toe door de gemeenteraad is besloten, wordt in de meerjarenbegroting gehandhaafd.
- Om het voorzieningenniveau te kunnen handhaven, is een stelpost opgenomen voor de jaarlijkse indexering van loon- en prijsstijgingen. De omvang van deze stelpost is gelijk aan de trendmatige verhoging van de gemeentelijke belastingen plus de nominale groei van de algemene uitkering. Voor prijsontwikkelingen is in de ramingen van de belastingen rekening gehouden met 3,20% inflatie. Dit betreft een herberekening van de inflatie over 2016 en 2017 van 1,30% en een inflatie 1,90% over 2018.
- De nu bekende vervangingsinvesteringen, die noodzakelijk zijn om bedrijfsmiddelen op een adequaat kwaliteitsniveau te kunnen handhaven, zijn meegenomen in de berekeningen. De vrijval van afschrijvingslasten voor de jaren 2019-2021 is voorzichtigheidshalve binnen de begroting gereserveerd.
- Het college streeft naar kostendeckende tarieven voor gemeentelijke heffingen en leges.
- Voor de hoogte van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds is de circulaire van september 2017 gehanteerd.
- De loonkosten zijn gebaseerd op de vastgestelde formatie 2018. De wijziging van loonkosten en sociale lasten op grond van de vastgestelde CAO-onderhandelingen zijn in de begroting verwerkt.
- In de meerjarenbegroting is een jaarlijkse stelpost voor onvoorziene uitgaven opgenomen van € 165.000.
- Alle ramingen zijn, indien van toepassing, geschoond van compensabele BTW in het kader van het BTW-compensatiefonds.
- Conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn de in de begroting opgenomen stortingen in en onttrekkingen aan reserves afzonderlijk zichtbaar gemaakt in het resultaat.
- De structurele doorwerking van de Najaarsnota 2017 is in de begroting verwerkt.

Afwijkingen ten opzichte van voorgaande jaren

De grondslagen die het college heeft gehanteerd bij het opstellen van de Begroting 2018 zijn grotendeels gelijk aan de grondslagen van voorgaande jaren. Wel zijn afwijkingen te melden met betrekking tot de renteberekening.

Renteberekening

In de begroting 2017 is de rekenrente voor kort geld vastgesteld op 0,5 % voor 2017 en 1,0 % voor 2018, 2,0 % voor 2019 en 3 % met ingang van 2020. In deze begroting is de rekenrente over het financieringstekort voor 2018 vastgesteld op 0,5 %. Voor 2019 wordt gerekend met een percentage van 1,0 %. Voor 2020 en verder is een percentage van 2 % toegepast. De rekenrente voor lange termijn financiering en voor de toerekening van rentekosten aan investeringen is van 3 % verlaagd naar 2,25 %. Voor de naar verwachting in 2017 en 2018 aan te trekken nieuwe langlopende leningen is gerekend met rentepercentage van respectievelijk 1,05 % en 1,25 %.

Incidentele baten en lasten

Het merendeel van de baten en lasten in deze begroting is structureel geraamd. Hierdoor wijkt de meerjarenbegroting 2019-2021 nauwelijks af van de Begroting 2018. Om goed te kunnen beoordelen wat de meerjarige uitkomsten van de begroting zijn, moeten de incidentele baten en lasten in de begroting zichtbaar worden gemaakt.

Hiervoor is een overzicht gebruikt dat de provincie Gelderland hanteert bij de beoordeling van de begroting. Het saldo van de meerjarenbegroting wordt gecorrigeerd met de incidentele baten en lasten en het structureel nieuw beleid dat na 2018 in gang wordt gezet. De uitkomst daarvan geeft de budgettaire positie weer. We geven hier de uitkomsten op hoofdlijnen weer. Meer gedetailleerde informatie vindt u in bijlage 4 Incidentele baten en lasten.

Bedragen x € 1.000	2018	2019	2020	2021
Saldo begroting	0	0	0	0
Incidentele baten	0	0	0	0
Incidentele lasten	728	662	584	411
Subtotaal	728	662	584	411
Budgettaire positie	728	662	584	411

Conclusie

Uit dit overzicht blijkt dat de meerjarenbegroting ook na eliminatie van de incidentele baten en lasten meerjarig positief is.

Financiële positie en toelichting

Inleiding

Om de Begroting 2018 in het juiste perspectief te kunnen plaatsen, is het nodig inzicht te hebben in de financiële positie van onze gemeente. Om dit te kunnen beoordelen wordt eerst stilgestaan bij de uitkomsten van de (meerjaren)begroting. Daarna komt onze balanspositie aan de orde.

Uitkomst begroting

Uit het gepresenteerde overzicht van baten en lasten in het vorige onderdeel volgen de uitkomsten van de meerjarenbegroting per jaar. Deze uitkomsten zijn gebaseerd op de Voorjaarsnota 2017 en het Meerjarenbeleidsplan 2017-2021 die op 28 juni zijn vastgesteld in de raad en de Najaarsnota 2017 die gelijktijdig met deze begroting wordt behandeld.

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Meerjarenbegroting na voorjaarsnota	-301	-79	-176	-259
Meicirculaire	304	391	356	365
Meerjarenbegroting na meicirculaire	2	311	180	106
Najaarsnota	215	202	198	12
Meerjarenbegroting na najaarsnota	217	514	378	118
Co-financiering Masterplan Airbornemuseum		-50		
Contentbeheer	-102			
Coördinator nutsvoorzieningen	-85	-85		
Dekking coördinator nutsvoorzieningen	85	85		
Cultuurvisie	-45	-28	-24	
Herstel monumentale vijver Bato's wijk	-19			
Integraal veiligheidsbeleid	-62	-62	-62	-62
Nota economie	-87	-87	-87	-87
Reservering taken meerjarenbeleidsplan en koersplan	-484	-306	-221	-10
Stimulering/ handhaving MKB	-12	-21	-24	
Subsidie inwonerinitiatieven	20	40	40	40
Uitvoeringsplan Groenstructuurplan	-27			
Verkoop Groeneweg 12	300			
Vrijval buffer	300			
Subtotaal	-217	-514	-378	-118
Meerjarenbegroting	0	0	0	0

Co-financiering Masterplan Airbornemuseum

Ter realisering van hun Masterplan 2016-2019 heeft het Airbornemuseum verzocht om € 50.000 co-financiering bij te dragen. Het Airbornemuseum is mede verantwoordelijk voor onder andere de volgende ambities die in de Cultuurvisie zijn benoemd: behoud van culturele identiteit, in stand houden cultuurhistorisch erfgoed, landgoederen en buitenplaatsen duurzaam levend houden,

cultuurhistorisch belang van het erfgoed in stand houden en lokale bevolking mobiliseren bij beheer en onderhoud.

Op basis van de unaniem door uw raad aangenomen motie Co-financiering Masterplan Airbornemuseum (raad 28 juni 2017) wordt in 2019 € 50.000 ter beschikking gesteld.

Contentbeheer

Om de kwaliteit van alle bestaande content (inhoud) op onze website, intranet en kennissysteem te kunnen garanderen is besteding van de bestaande capaciteit voor content management nodig. Daarnaast zal onderzoek moeten uitwijzen welke middelen structureel nodig zijn voor een dienstverlening die voldoet aan de eisen van deze tijd.

Coördinator nutsvoorzieningen + dekking

De gemeente heeft een groot aantal aansluitingen voor elektra (>200), gas en water. Voor het beheer van deze aansluitingen zijn nu meerdere medewerkers van drie verschillende teams verantwoordelijk.

Wij stellen voor het beheren van de financiën en het verduurzamen hiervan als taak onder te brengen bij een coördinator nutsvoorzieningen. Deze coördinator houdt ook contact met de nutsbedrijven over leveringen en facturatie. Deze coördinator krijgt als taak een goed systeem in te richten voor het beheren van de nutsvoorzieningen. Met als doel dat beter dan nu aanwezig is, inzicht en regie ontstaat op het verbruik en de kosten. Na deze 2 jaar moet een systeem staan waarmee de budgetbeheerders eenvoudig kunnen werken. Zodat het inzicht en regie blijvend geborgd wordt. En het verbruik is afgenomen door diverse duurzaamheidsmaatregelen.

Voorstel: aanstellen coördinator nutsvoorzieningen (inhuur) voor 3 dgn/wk voor de jaren 2018-19; € 85.000 per jaar. Deze kosten te betalen uit de nutsbudgetten van programma onderdelen: 7F Vastgoed (panden), 3D Water en riolering (rioolgemalen), 5A Groenonderhoud (begraafplaatsen), 5B Wegen, straten en pleinen (openbare verlichting) en 2E Mobiliteit (verkeerslichten, DRIS).

Cultuurvisie

Op 18 april 2017 hebben we besloten de Cultuurvisie 2017-2020 met bijbehorend Uitvoeringsplan aan te bieden aan de raad voor besluitvorming. Om het ambitieniveau te behalen vragen we, naast de reguliere middelen in de begroting, een projectbudget aan van € 97.000 verdeeld over de jaren 2018, 2019 en 2020.

Herstel monumentale vijver Bato's wijk

Na jaren van uitval van de pompsystematiek en lekkages van de vijverbak, is besloten om nader onderzoek te plegen naar de oorzaken en mogelijkheden voor herstel. Gekozen is voor herstel en vereenvoudiging van de situatie, waardoor de bedrijfszekerheid wordt vergroot en de vijver weer vele jaren mee kan. Het herstellen van de pompsystematiek en de vijverbak en vereenvoudiging van de situatie is geraamd op € 47.000. Gemeente Renkum draagt hiervoor € 19.000 bij. Het is de bedoeling dat de overige € 28.000 via crowdfunding bijeen wordt gebracht.

Integraal veiligheidsbeleid

Integrale veiligheid voor de inwoners van Renkum betreft zowel de fysieke veiligheid van het individu als ook de (fysieke) veiligheid van de omgeving. Dit raakt zowel de ervaren veiligheid als de werkelijke veiligheid.

Met de decentralisatie van de jeugdhulp naar gemeenten is er een extra dimensie toegevoegd waarin de gemeente de verbindende factor is en er daardoor anders gekeken moet worden naar de raakpunten tussen criminaliteit en zorg.

De spil hierin is de vraag of kinderen betrokken zijn rondom. Dat maakt dat wij als gemeente vanuit ook dat perspectief moeten kijken naar de acties die ondernomen moeten worden zodat de

kinderen niet de dupe worden van het handelen van anderen en het ontbreken van goede interne en externe afstemming hierover. Dit heeft gevolgen voor het integraal veiligheidsplan.

Door onder andere verdergaande ambulantisering van de psycho-sociale hulpverlening neemt het aantal meldingen van personen met verward gedrag door overlast of dreiging van gevaar voor zichzelf en hun omgeving landelijk toe. Doorgaans wordt de politie dan ingeschakeld. Zij geven echter zelf aan dat het niet gaat om criminelen en dat de inzet van een hulpverlener eerder op zijn plaats is. Wij delen deze overtuiging en zien daarin dan ook een verbinding tussen openbare orde en veiligheid en het sociaal domein. Temeer omdat ook omwonenden vaak vroegtijdig willen en kunnen signaleren. Een signaal past dan bij ons sociaal team of zou doorgezet moeten worden naar ons sociaal team zodat passende (vroeg)tijdige interventie wordt ingezet. Dit betekent dat wij de netwerksamenwerking rondom veiligheid en sociaal domein met elkaar verbinden.

Vooruitlopend op de uitkomsten van het plan, schatten wij in dat wij onze formatie in ieder geval zullen moeten uitbreiden met 1 fte openbare orde en veiligheidsambtenaar. De kosten bedragen circa € 62.000.

Nota economie

Om de acties in het uitvoeringsprogramma van de Nota Economie 'Groei bereik je samen' te kunnen uitvoeren is structureel € 10.600 nodig voor de periode 2017-2020 en in 2018 een extra budget van € 10.000. Met het huidige EZ budget dekken wij de materiële kosten voor 2017. Dit budget loopt echter af in 2017.

Om de Nota Economie te effectueren en het omgevingsloket in belangrijke mate te vullen, is er formatie nodig van ten minste 1,6 Fte. Voor een bedrijfscontactfunctionaris (BCF) is voor 2017 aanvullend budget beschikbaar gesteld door het college. Vanaf 2018 is er gedeeltelijk budget beschikbaar (0,4 Fte). Om de in het uitvoeringsprogramma opgenomen werkzaamheden te kunnen uitvoeren is echter 0,8 Fte voor de BCF en 0,8 Fte voor een beleidsmedewerker EZ nodig. Bij product 6A Ondernemen en bedrijvigheid vindt u een nadere toelichting.

Reservering taken meerjarenbeleidsplan en koersplan

In het meerjarenbeleidsplan 2017-2021 hebben we aangegeven welke nieuwe taken we op ons af zien komen, en wat nodig is om deze taken te realiseren. In het koersplan voor de organisatie geven we aan welke organisatie we willen zijn en wat er nodig is om daar te komen. Beide plannen uitvoeren betekent een forse uitdaging oppakken. Dit dwingt ons om keuzes te maken. Want er is onvoldoende ruimte om alle bestaande taken te blijven uitvoeren, dit op de huidige manier blijven doen, het structureel ontwikkelen van de organisatie, én ook nog nieuwe taken uit te voeren.

In deze begroting ligt de focus op keuzes voor de korte termijn. Keuzes voor de middellange en lange termijn krijgen een vervolg in de begrotingscyclus, te beginnen met het meerjarenbeleidsplan 2018. We zullen deze keuzes voorbereiden op basis van onze strategie. Dat wil zeggen dat we, met het oog op onze samenleving, doorlopend een afweging maken of taken dóór anderen, mét anderen of zélf moeten worden uitgevoerd. De saldi van deze begroting reserveren wij als noodzakelijke bijdrage voor de uitvoering van de nieuwe taken, bestaande taken en de organisatieontwikkeling.

Stimulering/ handhaving MKB

De gemeente Renkum heeft in 2015 het Gelders Energie Akkoord ondertekent (GEA). Recent heeft de GEA tafel "Energiebesparing en -opwek bedrijven" een "Gelderse aanpak voor de Wet Milieubeheer" ontworpen. Het idee is dat we samen met VNO-NCW Gelderland en MKB Midden zorgen dat bedrijven waarvoor erkende maatregelenlijsten bestaan, in 2020 minimaal voldoen aan wat wettelijk is voorgeschreven. Door een erkende maatregellijst wordt het voor bedrijven namelijk makkelijker om te voldoen aan de wettelijke verplichting op het gebied van energiebesparing.

Hiervoor is echter wel een integrale en gecoördineerde aanpak van communicatie, stimulering en handhaving nodig.

Vanuit het GEA wordt aan gemeenten, in het verlengde van hun steun aan het GEA, gevraagd om:

- De Gelderse aanpak ten aanzien van de Wet Milieubeheer te onderschrijven.
- In te zetten op alle drie de sporen brede communicatie, stimulering en handhaving
- Daarvoor middelen te reserveren op de begroting.
- Afspraken te maken in de regio en met de omgevingsdienst(en) over coördinatie en een gezamenlijke registratie voor het afstemmen van stimulering en toezicht/handhaving binnen de gemeente.

Voor de gemeente Renkum is berekend dat de uitvoering van het totale project voor drie jaar € 71.000 bedraagt. Hiervan moet de gemeente €56.000 betalen, waarvan €26.500 voor handhaving door de ODRA. De rest wordt betaald door de provincie. Voorgesteld wordt om deel te nemen aan dit project van het GEA en de kosten die hieruit voortvloeien voor stimulering en handhaving (€12.000 voor 2018, €20.500 voor 2019 en 23.500 voor 2020) op te nemen in de begroting 2018 e.v.

Subsidie inwonerinitiatieven

In het huidige Coalitieakkoord is voor inwonerinitiatieven € 40.000 subsidie beschikbaar gesteld. Dit budget is structureel in de meerjarenbegroting opgenomen. Voor 2018 stellen we nog € 20.000 ter beschikking. Voor 2019 en verder stellen we dit budget op nihil. Het is aan de nieuwe coalitie te bezien of deze subsidie nog wenselijk is.

Uitvoeringsplan Groenstructuurplan

Het Groenstructuurplan (GSP) vormt samen met het Groenbeleidsplan het gemeentelijk groenbeleid. Het zorgt voor borging van waardevol groen en bomen als het gaat om de weging van verschillende belangen in de buitenruimte.

Conform uw raadsbesluit 36039 van 30-11-16 wordt vanuit het GSP jaarlijks een uitvoeringsplan opgesteld met een kostenraming. Door opname in het meerjarenbeleidsplan wordt u gevraagd de benodigde gelden voor de uitvoering beschikbaar te stellen.

Verkoop Groeneweg 12

Het pand Groeneweg 12 in Renkum, de voormalige Ursulaschool, is niet langer nodig voor gemeentelijke taken (niet-kernareaal). Daarom zal het verkocht worden. De opbrengst is geraamd op € 300.000. Deze opbrengst is niet toegewezen aan specifieke doeleinden en kan dus ten goede komen aan het rekenresultaat.

Vrijval buffer

Eerdere mutaties binnen de algemene uitkering van het Gemeentefonds, het sociaal domein en binnen de inkomensvoorziening hadden een structureel karakter. Om deze reden zetten we het restant van de buffer in 2018 in ter dekking hiervan.

Balanspositie

Als gevolg van de wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording, geven wij in deze begroting inzicht in het meerjarig verloop van onze balanspositie. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans, ook in de meerjarenraming, krijgt u meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte. Daarnaast ontstaat inzicht in het meerjarig verloop van het Emu-saldo.

In voorgaande begrotingen gaven wij altijd al inzicht in het meerjarig verloop van onze vaste activa en passiva. Deze informatie is nu gebruikt voor het opstellen van de meerjarenbalans. De ontwikkeling in de vlottende activa en passiva is moeilijk in te schatten. Om die reden zijn deze ramingen gebaseerd op de cijfers uit de Jaarrekening 2016.

In onderstaand overzicht is de meerjarenbalans weergegeven voor de jaren 2017 tot en met 2021. Vervolgens wordt een toelichting gegeven op het verwachte verloop van de investeringen, de reserves en voorzieningen, de financiering en het Emu-saldo. Tot slot van dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de verplichtingen die we als gemeente hebben en die onze financiële positie beïnvloeden. In dit hoofdstuk gaan we vooral in op de hoofdlijnen. Meer gedetailleerde informatie is terug te vinden in de berekening van het Emu-saldo in bijlage 5.

	Jaar- rekening 2016	Prognose 31-12-2017	Prognose 31-12-2018	Prognose 31-12- 2019	Prognose 31-12- 2020	Prognose 31-12- 2021
Vaste activa						
Materiële vaste activa	41.789	42.976	49.503	48.925	47.822	47.029
Immateriële vaste activa	5.931					
Financiële vaste activa	4.418	5.897	5.852	5.805	5.756	5.707
Totaal	52.138	48.873	55.355	54.730	53.578	52.736
Vlottende activa						
Vorraden	3.260	1.868	127	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	19.905	19.905	19.905	19.905	19.905	19.905
Liquide middelen	2.115	2.115	2.115	2.115	2.115	2.115
Overige overlopende activa	1.182	1.182	1.182	1.182	1.182	1.182
Totaal	26.462	25.070	23.329	23.202	23.202	23.202
Totaal activa	78.600	73.943	78.684	77.932	76.780	75.938
Vaste passiva						
Eigen vermogen	24.921	21.103	15.573	14.235	15.411	15.038
Voorzieningen	16.075	12.861	11.447	10.910	10.612	10.639
Langlopende geldleningen	23.676	12.324	20.672	18.020	15.368	12.716
Totaal	64.672	46.288	47.692	43.165	41.390	38.393
Vlottende passiva						
Vlottende schulden < 1 jaar	12.570	26.298	29.634	33.408	34.032	36.187

	Jaar- rekening 2016	Prognose 31-12-2017	Prognose 31-12-2018	Prognose 31-12- 2019	Prognose 31-12- 2020	Prognose 31-12- 2021
Overlopende passiva	1.358	1.358	1.358	1.358	1.358	1.358
Totaal	13.928	27.656	30.992	34.766	35.390	37.545
Totaal passiva	78.600	73.943	78.684	77.932	76.780	75.938

Investeringsen

De investeringen die zijn gepland, zijn onder te verdelen in vervangingsinvesteringen en investeringen als gevolg van nieuw beleid. Daarnaast maakt het BBV onderscheid tussen investeringen met economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut.

Investeringsen hebben een economisch nut wanneer ze verhandelbaar zijn en/ of wanneer ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Om deze reden moeten deze investeringen worden geactiveerd. Een uitzondering hierop geldt voor kunstvoorwerpen met een cultuurhistorische waarde.

Bepaalde investeringen in de openbare ruimte hebben geen economisch, maar alleen maatschappelijk nut. Voorbeelden hiervan zijn wegen, bruggen en openbaar groen. Hierbij is wel duidelijk sprake van een maatschappelijk nut, maar ze genereren geen middelen en er is geen markt voor.

Onder het oude BBV hadden wij een keuze voor het al dan niet activeren van investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut. Met de wijziging van het BBV is deze keuzevrijheid komen te vervallen en moeten alle investeringen worden geactiveerd.

De in deze begroting opgenomen investeringen zijn terug te vinden in het Meerjareninvesteringsplan in bijlage 6.

Reserves en voorzieningen

Het BBV vraagt ons een toelichting te geven op de reserves en voorzieningen die de gemeente bezit. Daarbij moet bij de reserves onderscheid worden gemaakt tussen:

- algemene reserves;
- bestemmingsreserves.

Voorzieningen worden gevormd voor:

- (risico's in verband met) verwachte verplichtingen en verliezen waarvan de omvang onzeker is, maar wel is in te schatten af te dekken;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, maar die hun oorsprong vinden in het huidige of een voorgaand begrotingsjaar af te dekken, zodat de lasten gelijkmatig over een aantal begrotingsjaren worden verdeeld;
- van niet Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen (voorschotbedragen) die specifiek besteed moeten worden.

Het verwachte verloop van de reserves en voorzieningen in 2018 is weergegeven in de volgende tabel.

Reserves

Omschrijving <i>Bedragen x € 1.000</i>	Eindstand 2017	Toevoeging 2018	Onttrekking 2018	Eindstand 2018
Weerstandsreserve	1.057			1.057
Vrije algemene reserve	8.000	165		8.165
Sociaal Domein	6.051		-1.772	4.279
Airborneactiviteiten	117		-20	97
Reserve algemene uitkering	59		-36	23
Reserve bestemde resultaat	23			23
Reserve ICT	699	45	-100	644
reserve MUP	191		-35	156
Reserve onderhoud gebouwen	1.000		-41	959
Reserve bedrijven terreinen	574		-77	497
Reserve onderwijshuisvesting	1.563	58	-231	1.390
Reserve wegenonderhoud	0			0
Reserve mfc 3b4	105			105
Reserve herstelktn sleuven lasgaten	22			22
Reserve vervangen openb verlichting	280		-280	0
Reserve kaplasten vastgoed	131		-8	123
Totaal	19.872	268	-2.600	17.540

Voorzieningen

Omschrijving <i>Bedragen x € 1.000</i>	Eindstand 2017	Storting 2018	Vrijval 2018	Onttrekking 2018	Eindstand 2018
Niet actief pers.en ex wethouder	3.305	77	-6	-288	3.088
Groot onderhoud gebouwen	1.535	333	-149	-600	1.119
Onderhoud sportparken	98	41			139
Sanering Zuiderbeekweg	18				18
Liquidatie Permar	997				997
Voorz.Afvalstoffenheffing	616		-180		435
Voorz.Rioolheffing	6.193		-655		5.539
Investering Stedelijk vernieuwing	134				134
Totaal	12.897	451	-989	-888	11.470

Financiering

Op basis van de huidige leningenportefeuille is per 1-1-2018 sprake van zes leningen, met een totale restantschuld van € 22.186.000. We gaan er vanuit dat we in 2017 nog een lening van € 5.000.000 aan zullen moeten trekken. Daarmee komt de totale portefeuille per 1-1-2018 op € 27.186.000. Uit de financieringsparagraaf blijkt dat wij in 2018 naar verwachting kunnen voldoen aan de kasgeldlimiet.

EMU-saldo

De Wet Houdbare overheidsfinanciën (Hof) stelt dat de decentrale overheden een gelijkwaardige inspanning leveren bij het streven om te voldoen aan de Europese begrotingsdoelstellingen. Als gevolg hiervan geven gemeenten in hun begroting inzicht in de ontwikkeling van het EMU-saldo. Het verwachte verloop van het EMU-saldo is opgenomen in bijlage 5. In 2017, 2018 en 2019 verwachten wij een overschrijding van het EMU-saldo. Dit wordt veroorzaakt door een aantal grote investeringen in met name water en riolering, Mfc3B4 en onderwijshuisvesting.

Verplichtingen

Naast de balanspositie van onze gemeente, kunnen er nog andere verplichtingen bestaan die onze financiële positie beïnvloeden. Daarbij wordt met name gedacht aan verplichtingen als gevolg van verleende garanties en waarborgstellingen. Het gemeentelijk beleid voor het afgeven van gemeentelijke garanties is "nee, tenzij". Wanneer de gemeente een garantie verleent, wordt het besluit hiertoe genomen door uw raad. Per 1 januari 2018 staat de gemeente nog garant voor leningen met een totaal bedrag van € 419.000.

Deel III Bijlagen

Bijlage 1 Geraamde baten en lasten per taakveld

Inleiding

Op grond van artikel 66 en 71 van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) zijn, ten gunste van betrouwbare informatie voor interne sturing en externe vergelijkbaarheid, circa 50 nieuwe taakvelden ingevoerd die de circa 105 oude IV3-functies (indeling die wordt gebruikt voor rapportage aan het CBS) vervangen. Een taakveld is een eenheid waarin de programma's worden onderverdeeld.

In de bijlage van de begroting en jaarrekening wordt een totaaloverzicht met geraamde (begroting) dan wel gerealiseerde (jaarrekening) baten en lasten per taakveld opgenomen (art. 7 BBV). Tevens geeft dit overzicht het verdelingsprincipe op basis waarvan de taakvelden over de programma's zijn verdeeld.

Programma/ taakveld (bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
00 Algemene dekkingsmiddelen	-32.103	-32.029	-31.791	-31.735
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-24.691	-25.233	-25.633	-25.941
Baten	-24.691	-25.233	-25.633	-25.941
Belastingen overig	-255	-255	-255	-255
Baten	-255	-255	-255	-255
Economische promotie	-360	-360	-360	-360
Baten	-360	-360	-360	-360
Overige baten en lasten	601	1.124	1.698	1.998
Baten	-90	-17	-3	-3
Lasten	691	1.141	1.701	2.000
OZB niet-woningen	-2.060	-2.060	-2.060	-2.060
Baten	-2.060	-2.060	-2.060	-2.060
OZB woningen	-4.380	-4.380	-4.380	-4.380
Baten	-4.380	-4.380	-4.380	-4.380
Treasury	-958	-865	-801	-737
Baten	-962	-869	-806	-742
Lasten	5	5	5	5
01 Maatschappelijke participatie, inkomen & zorg	8.435	8.488	8.513	8.528
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-20.263	-20.743	-18.365	-18.525
Baten	-20.263	-20.743	-18.365	-18.525
Arbeidsparticipatie	909	720	755	767
Lasten	909	720	755	767
Begeleide participatie	4.862	4.739	4.613	4.584
Lasten	4.862	4.739	4.613	4.584
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	212	212	212	212
Lasten	212	212	212	212
Geëscaleerde zorg 18-	746	746	746	746
Lasten	746	746	746	746

Programma/ taakveld (bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
Geëscaleerde zorg 18+	134	134	134	134
Lasten	134	134	134	134
Inkomensregelingen	2.619	2.459	2.459	2.459
Baten	-7.279	-7.279	-7.279	-7.279
Lasten	9.898	9.738	9.738	9.738
Maatwerkdienstverlening 18-	7.621	7.621	7.621	7.621
Lasten	7.621	7.621	7.621	7.621
Maatwerkdienstverlening 18+	3.243	3.318	3.393	3.393
Baten	-809	-809	-809	-809
Lasten	4.051	4.126	4.201	4.201
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.449	1.442	1.453	1.571
Lasten	1.449	1.442	1.453	1.571
Media	674	674	674	674
Lasten	674	674	674	674
Mutaties reserves	-1.808	-1.258	-71	0
Baten	-1.808	-1.258	-71	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	818	818	791	791
Baten	-51	-67	-84	-100
Lasten	870	885	875	891
Openbaar basisonderwijs	17	17	17	17
Lasten	17	17	17	17
Parkeren	16	16	16	16
Baten	-23	-23	-23	-23
Lasten	39	39	39	39
Samenkracht en burgerparticipatie	3.762	4.161	923	925
Baten	-205	-178	-20	-20
Lasten	3.967	4.339	943	945
Sportaccommodaties	1.159	1.159	1.159	1.159
Lasten	1.159	1.159	1.159	1.159
Sportbeleid en activering	511	498	475	475
Baten	-2	-2	-2	-2
Lasten	512	499	476	476
Volksgezondheid	799	799	799	799
Lasten	799	799	799	799
Wijkteams	957	957	710	710
Lasten	957	957	710	710
02 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen & mobiliteit	2.076	1.845	1.835	1.831
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	16	16	16	16
Baten	-1.463	-690	-137	-137
Lasten	1.479	706	153	153
Milieubeheer	224	224	224	224
Lasten	224	224	224	224
Mutaties reserves	-35	-32	-31	-29

Programma/ taakveld (bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
Baten	-35	-32	-31	-29
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-5	-5	-5	-5
Baten	-5	-5	-5	-5
Openbaar vervoer	37	37	37	37
Baten	-51	-51	-51	-51
Lasten	88	88	88	88
Parkeren	29	29	28	28
Baten	-3	-3	-3	-3
Lasten	32	31	31	31
Ruimtelijke ordening	311	311	311	311
Baten	-21	-21	-21	-21
Lasten	332	332	332	332
Verkeer en vervoer	391	383	373	367
Lasten	391	383	373	367
Wonen en bouwen	1.108	883	883	883
Baten	-371	-371	-371	-371
Lasten	1.479	1.254	1.254	1.254
03 Milieu, klimaat & duurzaamheid	-1.226	-1.212	-1.221	-1.198
Afval	-841	-839	-837	-836
Baten	-4.303	-4.302	-4.299	-4.297
Lasten	3.462	3.463	3.462	3.461
Milieubeheer	207	225	228	204
Lasten	207	225	228	204
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	18	18	18	18
Lasten	18	18	18	18
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	174	166	163	178
Baten	-24	-32	-35	-20
Lasten	198	198	198	198
Riolering	-783	-781	-792	-761
Baten	-3.869	-3.609	-3.196	-3.497
Lasten	3.086	2.828	2.405	2.736
04 Veiligheid	2.644	2.575	2.516	2.517
Burgerzaken	48	48	48	48
Baten	-6	-6	-6	-6
Lasten	54	54	54	54
Crisisbeheersing en brandweer	2.048	1.980	1.920	1.922
Lasten	2.048	1.980	1.920	1.922
Openbare orde en veiligheid	490	490	490	490
Lasten	490	490	490	490
Samenkracht en burgerparticipatie	57	57	57	57
Lasten	57	57	57	57

Programma/ taakveld (bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
05 Openbare ruimte	4.359	4.348	4.226	4.219
Begraafplaatsen en crematoria	-37	-12	-12	-13
Baten	-277	-277	-277	-277
Lasten	240	265	265	264
Burgerzaken	9	9	9	9
Lasten	9	9	9	9
Mutaties reserves	-280	0	0	0
Baten	-280	0	0	0
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.643	1.610	1.488	1.486
Baten	-1	-1	0	0
Lasten	1.644	1.611	1.488	1.486
Sportaccommodaties	195	194	195	195
Lasten	195	194	195	195
Verkeer en vervoer	2.828	2.546	2.546	2.542
Baten	-42	-42	-42	-42
Lasten	2.870	2.589	2.588	2.584
06 Economie & Cultuur	619	583	579	555
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-14	-14	-14	-14
Baten	-14	-14	-14	-14
Bestuur	2	2	2	2
Lasten	2	2	2	2
Cultureel erfgoed	56	37	37	37
Lasten	56	37	37	37
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	183	166	162	118
Lasten	183	166	162	118
Economische ontwikkeling	40	40	40	40
Baten	-13	-13	-13	-13
Lasten	53	53	53	53
Economische promotie	166	166	166	166
Lasten	166	166	166	166
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	224	147	147	147
Baten	-9	-9	-9	-9
Lasten	233	156	156	156
Musea	58	58	58	58
Lasten	58	58	58	58
Mutaties reserves	-97	-20	-20	0
Baten	-97	-20	-20	0
07 Inwoner, bestuur & organisatie	4.604	4.791	4.716	4.648
Belastingen overig	358	358	358	358
Lasten	358	358	358	358
Beheer overige gebouwen en gronden	-191	49	48	47
Baten	-385	-85	0	0

Programma/ taakveld (bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
Lasten	194	134	48	47
Bestuur	1.112	1.099	1.098	1.098
Lasten	1.112	1.099	1.098	1.098
Burgerzaken	411	294	348	348
Baten	-540	-560	-492	-492
Lasten	952	853	840	840
Crisisbeheersing en brandweer	178	185	183	180
Lasten	178	185	183	180
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	97	95	94	93
Lasten	97	95	94	93
Inkomensregelingen	291	291	291	291
Lasten	291	291	291	291
Musea	46	96	46	46
Lasten	46	96	46	46
Mutaties reserves	-88	137	1.248	-387
Baten	-146	32	3	-387
Lasten	58	105	1.245	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	372	374	376	377
Lasten	372	374	376	377
Onderwijshuisvesting	1.375	1.171	-10	1.574
Baten	0	0	-1.549	0
Lasten	1.375	1.171	1.539	1.574
Overhead	274	274	274	274
Lasten	274	274	274	274
Overige baten en lasten	238	-2	-2	-2
Lasten	238	-2	-2	-2
OZB woningen	99	99	99	99
Lasten	99	99	99	99
Samenkracht en burgerparticipatie	51	31	31	19
Baten	-13	-13	-13	0
Lasten	64	44	44	19
Sportaccommodaties	206	214	209	209
Baten	-56	-56	-56	-56
Lasten	262	271	266	265
Treasury	-250	0	0	0
Baten	-250	0	0	0
Wijkteams	26	26	26	26
Lasten	26	26	26	26
10 Resultaat	0	0	0	0
Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Lasten	0	0	0	0

Programma/ taakveld (bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
Onvoorzien	165	165	165	165
Overige baten en lasten	165	165	165	165
Lasten	165	165	165	165
Overhead	10.428	10.446	10.463	10.471
Mutaties reserves	-55	-141	-154	-137
Baten	-55	-141	-154	-137
Overhead	10.483	10.588	10.617	10.608
Baten	-4	-4	-4	-4
Lasten	10.486	10.591	10.621	10.612

Toelichting

Taakveld 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ / 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

Taakveld 6.81 Geëscaleerde zorg 18+ / 6.82 Geëscaleerde zorg 18-

De nieuwe taakvelden maken een onderscheid tussen maatwerkdienstverlening en geëscaleerde zorg en een leeftijdsonderscheid, 18- en 18+. Deze onderverdelingen zitten op dit moment niet in de begroting/ onze administratie is niet op deze wijze ingericht. Dat betekent dat deze verdeling in nieuwe taakvelden op dit moment niet gemaakt kan worden. Er wordt aan gewerkt deze onderverdeling te verkrijgen.

Taakveld 0.61 OZB woningen/ 0.62 OZB- niet woningen

De splitsing tussen OZB woningen en niet-woningen zal gemaakt worden als de bedragen van de leges bekend zijn voor volgend jaar.

De kwijtscheldingen belastingen zijn onder 6.3 Inkomensregeling gerubriceerd.

Bijlage 2 Weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de post onvoorzien, het vrij aanwendbaar deel van de algemene reserve, oftewel de weerstandsreserve, de onbenutte belastingcapaciteit, de stille reserves, de begrotingsruimte en mogelijkheden tot kostenreductie. Achtereenvolgens wordt ingaan op deze onderdelen van de weerstandscapaciteit.

1. Post onvoorzien

Op grond van de financiële verordening nemen wij jaarlijks een bedrag van € 165.000 op in de begroting voor incidentele onvoorzien uitgaven. Structurele risico's kunnen alleen in het jaar van ontstaan ten laste van de post onvoorzien worden gebracht. De jaren erna dient de tegenvaller in de begroting te worden opgenomen.

2. Vrij aanwendbaar deel van de algemene reserve / weerstandsreserve

Een deel van de algemene reserve is onder de noemer "weerstandreserve" rentevrij gemaakt. De rente over deze weerstandsreserve wordt niet opgenomen in de meerjarenbegroting. Hierdoor heeft inzet van de weerstandsreserve geen gevolgen voor de uitvoering van het gemeentelijk beleid en hoort de weerstandsreserve tot de weerstandscapaciteit. De stand van de weerstandsreserve per 31-12-2016 bedroeg € 1.277.000. In 2017 heeft een onttrekking van € 220.500 plaatsgevonden op basis van het raadsbesluit over het masterplan Doorwerth centrum. Hiermee is de verwachte stand van de reserve per 31-12-2017 € 1.057.000.

3. Onbenutte belastingcapaciteit

Wanneer belastingen of heffingen binnen de gemeente niet 'maximaal' zijn, is er sprake van een onbenutte belastingcapaciteit. Dit houdt in dat de gemeente extra inkomsten zou kunnen genereren uit belastingen en heffingen wanneer een bepaald risico de gemeente daartoe dwingt. Daarbij moet rekening gehouden worden met het feit dat een belastingverhoging niet in het jaar zelf mogelijk is. Voor de bepaling van de onbenutte belastingcapaciteit hanteren wij de zogeheten artikel-12 norm. Een gemeente met een artikel 12-status is een Nederlandse gemeente die onder financiële curatele is gesteld door het Rijk vanwege een structureel slechte financiële situatie. Deze gemeenten moeten hun tarieven verhogen tot een "redelijk peil eigen heffingen", willen zij in aanmerking kunnen komen voor rijkssteun. De artikel 12-norm geeft een norm voor het maximum OZB-tarief en gaat uit van 100% kostendekking voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing hanteren wij al kostendekkende tarieven. Dit betekent dat hier geen onbenutte belastingcapaciteit aanwezig is.

De artikel 12 norm voor de OZB bedraagt op grond van de meicirculaire 2017 0,1952 % van de WOZ-waarde. Dit betreft het gewogen gemiddelde percentage van de WOZ-waarde voor woningen en niet-woningen. Voor onze gemeente bedraagt het gemiddelde percentage op basis van de tarieven 2018 0,1383 %. Dit betekent dat er op basis van de bovenstaande uitgangspunten een onbenutte belastingcapaciteit resteert binnen de OZB van € 2.649.000.

4. Stille reserves

Van stille reserves is sprake als activa onder de opbrengstwaarde of tegen nul zijn gewaardeerd en direct verkoopbaar zijn. Bij verkoop van deze bezittingen ontstaan dan winsten die eenmalig vrij inzetbaar zijn. Gemeenten kennen over het algemeen twee soorten stille reserves. Dit zijn stille reserves in financiële bezittingen en stille reserves in materiële bezittingen.

Onder de *financiële bezittingen* worden deelnemingen in bedrijven verstaan. Bij de gemeente Renkum gaat het om deelnemingen in de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en Afvalcombinatie de Vallei (ACV). Tot nu toe zijn er nog geen gemeenten geweest die aandelen BNG hebben verkocht. De ACV verzorgt de afvalverwijdering binnen onze gemeente. Het verkopen van de aandelen en daarmee de zeggenschap is op dit moment niet aan de orde. Bovendien moeten wij er rekening mee houden dat de dividenden die wij via deze deelnemingen verkrijgen structureel in de begroting zijn opgenomen. Een eventuele verkoop van aandelen legt daarmee een structurele last op de begroting waar dekking voor moet worden gezocht. Deze stille reserves zijn vooralsnog dan ook niet meegenomen bij het berekenen van de weerstandscapaciteit.

De directe opbrengstwaarde van *materiële vaste activa* kan hoger liggen dan de boekwaarde. Er is echter pas sprake van stille reserves wanneer het gaat om niet bedrijfsgebonden activa die direct verkoopbaar zijn. De meeste gemeentelijke eigendommen zoals schoolgebouwen, dorpshuizen, sporthallen en het gemeentehuis worden gebruikt voor de uitvoering van gemeentelijke taken. Bij niet bedrijfsgebonden gebouwen activa kan gedacht worden aan een dienstwoning of vrijgekomen gebouwen. Strategische aankopen binnen de grondexploitatie zijn bedoeld om op termijn in de ontwikkeling van projecten te worden betrokken. Daarom worden ook deze eigendommen beschouwd als duurzaam verbonden aan de bedrijfsuitoefening. Aangezien er in de meerjarenbegroting reeds een taakstelling is opgenomen op de verkoop van gemeentelijke eigendommen die niet tot het kernareaal behoren, waarderen wij de stille reserves op nihil.

5. Begrotingsruimte en buffer

Wanneer de (bijgestelde) meerjarenbegroting sluit met een positief saldo, is sprake van een begrotingsruimte. Structurele begrotingsruimte biedt de mogelijkheid om structurele financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van het gemeentelijke beleid. Een incidenteel positief begrotingssaldo c.q. een verwacht positief rekeningresultaat kan gebruikt worden als incidentele weerstandscapaciteit in het desbetreffende jaar.

In de meerjarenbegroting is geen sprake van positieve begrotingssaldi. Ook is er, in tegenstelling tot de begroting 2017, geen buffer die kan worden meegenomen bij de bepaling van de weerstandscapaciteit.

6. Kostenreductie

Wanneer het mogelijk is een kostenreductie door te voeren zonder dat dit het niveau van de gemeentelijke dienstverlening aantast, behoort deze bezuiniging tot de weerstandscapaciteit. Aangezien onder de huidige bezuinigingen reeds taakstellingen voor kostenreductie zijn opgenomen, is de aanvullende weerstandscapaciteit op nihil gewaardeerd.

Risico's

In het vervolg van deze bijlage wordt per paragraaf uit de begroting aangegeven welke risico's er spelen. Daar waar mogelijk wordt ook aangegeven wat de kans is dat het risico zich voordoet en wat het financiële gevolg is als het risico zich voordoet.

Lokale inkomsten

De inkomsten van een gemeente bestaan enerzijds uit inkomsten vanuit het Rijk in de vorm van algemene en specifieke uitkeringen en anderzijds uit inkomsten uit gemeentelijke belastingen en retributies. Achtereenvolgens wordt ingaan op risico's met betrekking tot deze inkomsten en de daaraan gerelateerde uitgaven.

Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

De gemeenten hebben per 1 januari 2015 op grond van de nieuwe Wmo, Jeugdwet en Participatiewet een brede integrale verantwoordelijkheid voor het sociale domein gekregen. Met de decentralisaties zijn grote bedragen gemoeid. Voor een deel gaat het om nieuw geld voor gemeenten dat beschikbaar is gesteld via de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Voor een ander deel zijn het nu nog specifieke uitkeringen. De decentralisaties gaan gepaard met aanzienlijke ombuigingstaakstellingen. Daarnaast heeft de overgang naar objectieve verdeelmodellen met name voor de jeugd aanzienlijke herverdeeleffecten tot gevolg. Het risico dat de door het rijk beschikbaar gestelde budgetten niet toereikend zijn voor de bijbehorende taken, is meegenomen onder de decentralisaties in het sociaal domein jeugd, Wmo en participatiewet.

Vanaf 2015 geldt er een plafond op het BTW-compensatiefonds (BCF). Een overschrijding van het BCF-plafond leidt tot een uitname uit het Gemeentefonds, een onderschrijding van het plafond leidt tot een dotatie aan het Gemeentefonds. Wel wordt het BCF-plafond verhoogd vanwege de btw die gemeenten straks verschuldigd zijn over diensten waarvoor de huidige financiers van de te decentraliseren taken dat nu ook zijn.

Doordat de omvang van de algemene uitkering is gekoppeld aan de uitgaven binnen de rijksbegroting, lopen wij tot slot het risico van mutaties als gevolg van wijzigingen binnen de rijksbegroting. Dit kunnen positieve en negatieve mutaties zijn.

Wmo en Jeugdwet

Ten aanzien van de uitvoering van de Wmo en de Jeugdwet zien wij de volgende risico's:

1. Zicht op zorgconsumptie

Het afgelopen jaar is een beter beeld ontstaan van de totale zorgconsumptie van jeugd. Dat beeld is enerzijds gevoed vanuit de verplichtingen en verzilveringen op output, anderzijds vanuit de kwartaal gesprekken met de grote aanbieders. Wij constateren echter dat, ondanks de stappen die zijn gezet, het financiële aan de zorgconsumptie gekoppelde beeld dat wij hebben nog steeds onzuiverheden in zich heeft gehad in 2017. Des al niettemin verwachten wij dat op basis van deze informatie, ontdaan van zoveel mogelijk vervuiling uit 2015 (!) en 2016, een beter beeld te geven is van wat de bandbreedte van de structurele zorgconsumptie is. We gaan uit van bandbreedte omdat één pupil meer of minder in een 3 milieu voorziening de omvang van de zorgconsumptie stevig beïnvloed (kosten minimaal 125.000)

2. Beperkte invloed op zorgconsumptie

De grootste zorgleveranciers binnen onze gemeente hebben een landelijke of bovenregionale functie. Denk daarbij aan met name Pluryn. Pupillen van deze organisaties zijn vaak intramuraal en qua postcode verbonden aan onze gemeente (woonplaatsbeginsel/voogdij). Als gemeente kunnen wij weinig invloed uitoefenen op de zorgconsumptie bij deze instellingen terwijl wij wel zijn gehouden aan het leveren van deze zorg. Omdat het om intramurale zorg gaat, gaat het hiermee meteen over forse bedragen, zoals in de vorige paragraaf is aangegeven..

Het risico wordt enigszins beperkt aangezien deze pupillen veelal op basis van een voogdijmaatregel worden geplaatst en het Rijk, in afwijking van het zogeheten objectief verdeelmodel, deze kinderen separaat gaat bekostigen. Het Rijk hanteert daarbij historische cijfers

van T-2 (ze kijkt in 2017 terug naar 2015). Dat is in het geval van Renkum nadelig aangezien Pluryn heeft aangegeven dat haar locatie Renkum 'groeit'.

Een ander risico blijft natuurlijk het feit dat zowel de uitvoering van de Wmo als jeugd een "open einde regeling" betreft. Indien er een grotere vraag ontstaat dan geraamd, is de gemeente conform de wet gehouden deze zorg te leveren.

3. Taakstelling sociaal domein

Het risico bestaat dat wij niet in staat zijn om alle taakstellingen op het gewenste moment in te vullen. De bezuinigingen vanuit het rijk zijn ingegeven vanuit aannames en één op één doorgevoerd naar gemeenten. Dit betekent dat gemeente én de nieuwe taken moet inbedden in de organisatie, innovatie en transformatie binnen het sociaal domein moet realiseren én tegelijkertijd een aanzienlijke taakstelling dient op te vangen. De verwachting is dat er wel degelijk mogelijkheden zijn voor de realisatie ervan. Deze zal echter in de praktijk zichtbaar moeten worden, en is onder meer afhankelijk van innovatie in de zorg, de werkwijze van ons sociaal team en het versterken van het preventieve veld vooraf aan opschalen en achteraf voor geborgd eerder afschalen. Dit betekent dat de invulling van de taakstelling vooralsnog grotendeels een incidenteel karakter heeft. Op basis van reële en steeds betrouwbaardere informatie die de doorwerking van de transformatie moet laten zien, zullen wij het incidentele karakter in een structurele invulling kunnen omzetten.

Concluderend, vormt een gelijk blijvend niveau van de zorgconsumptie, of zelfs een toename daarvan (resultante van alle prestatie x tarief) veruit het grootste risico. Dit risico wordt in eerste instantie opgevangen binnen de reserve Sociaal Domein.

Kansklasse : 5

Gevolgklasse : 5

Dit risico wordt opgevangen binnen de reserve Sociaal domein.

Inkomensvoorziening

Budgetoverschrijding en vangnetuitkering Participatiewet

Het voor 2016 toegekende budget Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten (BUIG) was niet voldoende om de totale lasten van de bijstand te dekken. De definitieve rijksbijdrage inkomensvoorziening voor 2016 was € 7.588.000 en de totale kosten van inkomensvoorziening waren € 8.543.000. In 2016 hadden wij dus een nadelig saldo van € 955.000. Net als voor 2015 is voor 2016 op grond van de nieuwe Vangnetregeling een vangnetuitkering bij het rijk aangevraagd. Met de invoering van de Participatiewet per 01-01-2015 is ook deze regeling van kracht geworden. Voor 2016 worden op grond van de Vangnetregeling budgetoverschrijdingen die het eigen risico van 7,5% van het door het rijk toegekende budget overschrijden, volledig gecompenseerd. Dit onder de voorwaarde dat ons beroep op de Vangnetregeling 2016 wordt gehonoreerd. Voor 2016 betekent dit dat wij risicodragend zijn voor een bedrag van € 569.000. Voor de overige € 386.000 is een beroep gedaan op de Vangnetregeling.

Nieuw verdeelmodel BUIG-budget

Per 1 januari 2015 zijn niet alleen de Participatiewet en de nieuwe Vangnetregeling in werking getreden, maar ook een nieuw verdeelmodel voor het BUIG-budget. De aanleiding voor de herziening van de verdeelsystematiek is dat het rijk meer prikkels aan gemeenten wenst mee te geven om het aantal uitkeringsgerechtigden tot een absoluut minimum te beperken.

Voor Renkum heeft het gewijzigde verdeelmodel nadelige financiële gevolgen. Voor gemeenten tot 40.000 inwoners hanteerde het rijk tot 1 januari 2015 een rekenmethode waarbij naast het

objectieve model er ook gekeken werd naar de historische kosten. Het rijk heeft deze berekening van de wegingsfactor voor het historische aandeel vanaf 2015 veranderd.

Voor Renkum betekent dit dat in de nieuwe systematiek 66% van ons budget bepaald wordt door het objectieve verdeelmodel in plaats van de 44% in de verdeelsystematiek die tot 1 januari 2015 gehanteerd werd. Dit werkt financieel nadelig uit voor onze gemeente omdat de historische kosten van de gemeente al jaren substantieel hoger zijn dan de objectief berekende uitgaven.

Het rijk hanteert een overgangssystematiek waarbij gemeenten tot aan 2018 toe kunnen groeien naar het budget op grond van de nieuwe systematiek. Gelet op de omvang van ons bijstandsbestand en de nog altijd aanwezige groei van het aantal uitkeringsgerechtigden is de verwachting dat het budget ook in 2017 niet toereikend zal zijn.

Voor 2017 voorzien wij een tekort van meer dan 8,75% van de rijksbijdrage.

De systematiek van het vangnet komt er voor 2017 op neer dat de eerste 5% van het tekort volledig voor rekening van de gemeente komt en van de volgende 7,5% wordt slechts de helft (3,75%) vergoed. Dit leidt er toe dat het tekort, dat voor rekening van de gemeente blijft, kan oplopen tot 8,75% van het budget. Voor het overige kan een beroep worden gedaan op de Vangnetregeling. Op een budget van € 7.271.000 (2017) betekent dit een maximaal eigen risico van € 636.000.

Loonkostensubsidie

Een nog niet financieel te vertalen risico bestaat uit het feit dat met de inwerkingtreding van de Participatiewet per januari 2015, de loonkostensubsidie voor mensen met een arbeidsbeperking betaald wordt uit het I-deel. Het Inkomensdeel en het Werkdeel (dat onderdeel uit gaat maken van het ongedeeld budget voor het sociaal domein) zijn communicerende vaten. Overschotten en tekorten hangen rechtstreeks samen met zowel de situatie op de arbeidsmarkt als ook de mate waarin onze re-integratie aanpak succesvol blijkt.

In de begroting wordt voor 2017 rekening gehouden met het maximale eigen risico van € 636.000. Voor 2018 en verder is rekening gehouden met een structureel nadeel van € 620.000. Omdat het maximale eigen risico een percentage bedraagt van de rijksbijdrage, zijn de definitieve bedragen pas bekend wanneer de rijksbijdrage vast staat. Daarnaast verhoogt het Rijk vanaf 2019 het maximale eigen risico van 8,75% naar 10%.

Voor dit moment gaan wij er vanuit dat het eigen risico grotendeels kan worden opgevangen binnen de begroting, onder de voorwaarde dat ons verzoek om een vangnetuitkering wordt gehonoreerd.

Arbeidsparticipatie

Het participatiebudget bestaat uit de rijksmiddelen voor de Wsw en het budget re-integratie voor de uitvoering van de brede participatie-opdracht van gemeenten waaronder ondersteuning van jonggehandicapten. Daarnaast hebben gemeenten opdracht om de mogelijkheden op de arbeidsmarkt regionaal in beeld te brengen en te organiseren door middel van regionale werkgeversdienstverlening. Het rijk heeft de hoogte van het Participatiebudget tot en met 2021 bekend gemaakt (meicirculaire 2017). In de komende 5 jaar neemt het budget voor arbeidsparticipatie circa € 300.000 toe. De verwachting is dat de instroom van mensen naar verhouding groter is dan de toename van het budget. Dit betekent dat er in de toekomst minder budget per instromer beschikbaar is. Het college heeft op 14 juli 2015 voor de periode 2015 – 2018 de visie, prioriteiten en doelstellingen voor arbeidsparticipatie vastgesteld in het uitvoeringsplan Participatiewet, onderdeel arbeidsmarktondersteuning. Gemeenten hebben in de Participatiewet de opdracht gekregen mensen die zelf niet in staat zijn om het wettelijk minimumloon te verdienen naar eigen mogelijkheden te laten werken bij een reguliere werkgever

met behulp van het instrument loonkostensubsidie. Gemeenten betalen de loonkostensubsidie uit de inkomensvoorziening. Wanneer een gemeente in de toekomst onvoldoende resultaten boekt, heeft dit ook financiële gevolgen voor het hier boven genoemde risico op de inkomensvoorziening. Het inhoudelijk risico binnen arbeidsparticipatie onderdeel re-integratie heeft dus feitelijk zijn weerslag op het financieel risico bij de uitvoering van het product Inkomensvoorziening.

Lokale opbouw Wsw

Per 1 januari 2018 worden de Wsw medewerkers werkzaam bij Permar en woonachtig in gemeente Renkum overgenomen door de gemeente Renkum. Renkum is op dat moment verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wsw voor 100 medewerkers. De medewerkers zijn in dienst van de gemeenten maar behouden hun eigen cao. Vanuit het Werknemers Service Punt onderdeel van het sociaal team worden de betrokken medewerkers ondersteund bij het zoeken of behouden van een passende werkplek. In deze begroting is een bedrag van € 312.000 opgenomen voor de uitvoering. Dekking € 65.000 uit bestaande middel en € 247.000 uit de reserve SD.

Renkum heeft zelf geen ervaring met de uitvoering van de Wsw. Er is een meerjarenbegroting (tot 2020) voor de opbouw gemaakt op basis van de informatie van Permar en rapport Langendijk.

Hier zitten echter nog een aantal extra onzekerheden in, namelijk:

- De geraamde uitstroom (blijfkans) die door het rijk wordt berekend in de budgetvaststelling wordt mogelijk niet gerealiseerd met als gevolg dat de subsidie en kosten niet synchroon lopen;
- De opbrengsten van groepsdetacheringen staan onder druk;
- Bij opnieuw afsluiten van individuele detacheringsovereenkomsten kunnen tarieven onder druk komen te staan;
- Het WSP wordt verantwoordelijk voor het aanbodgericht plaatsen van Wsw-medewerkers. Het is van belang dat zij hierin slagen zodat zoveel als mogelijk wsw-medewerkers bij werkgevers geplaatst worden;
- Als Wsw-medewerkers niet geplaatst kunnen worden zullen er extra beschutte werkplekken ingekocht moeten worden;
- De begroting is gebaseerd op het aantal van 89,5 SE Permar, het aantal 20 SE Presikhaaf is niet meegenomen.

Kansklasse : 3

Gevolgklasse : 4

Dit risico wordt opgevangen binnen de reserve Sociaal domein.

Onderhoudsteam SW medewerkers

Zoals hiervoor ook aangegeven, heeft de gemeente ervoor gekozen met ingang van 1 januari 2018 zelf de sociale werkvoorziening uit te voeren. In dit kader wordt de bestaande WSW-groengroep (26 medewerkers) gedetacheerd bij team BOR onder de naam "Onderhoudsteam" (OHT). Op dit moment werken wij uit hoe deze groep zo optimaal mogelijk kan worden ingezet. De inzet binnen het groenonderhoud hangt voor een belangrijk deel samen met het groenbestek voor 2018. Op dit moment is nog niet bekend, of er frictie ontstaat tussen het aantal beschikbare medewerkers en het aantal noodzakelijke uren op basis van het bestek. Wij schatten het risico in op maximaal €150.000.

Kansklasse : 5

Gevolgklasse : 4

Leges

De gemeente gaat bij het berekenen van de leges er vanuit dat er een bepaalde hoeveelheid omgevingsvergunningen, begrafenissen en dergelijke worden aangevraagd. De leges voor omgevingsvergunningen zijn voor het overgrote deel afkomstig van enkele grote(re) aanvragen.

Voor het overige hebben wij vooral te maken met een groot aantal kleine aanvragen. Er bestaat echter het risico dat de werkelijke aantallen lager of hoger uitvallen. De aanvragen zijn ook gedeeltelijk conjunctuurgevoelig. Hierdoor zullen de gemeentelijke inkomsten per legessoort afwijken van de begroting. De afgelopen jaren zien wij een afname van het aantal grotere aanvragen die relatief veel leges opbrengen. Het risico vanaf 2017 schatten wij als volgt in:

Kansklasse : 4

Gevolgklasse : 2

Toeristenbelasting

Als gevolg van verschuivingen in het vakantiepatroon van de toerist, kan het aantal overnachtingen afwijken van voorgaande jaren. De aangiften voor de toeristenbelasting worden jaarlijks achteraf ingediend.

Kansklasse : 2

Gevolgklasse : 2

Baten OZB

Voor de bepaling van de baten uit OZB wordt uitgegaan van de WOZ waarden van de objecten. Eigenaren kunnen een bezwaarschrift indienen tegen de vastgestelde waarde. Wanneer een bezwaarschrift toegekend moet worden, heeft dat effect op de gerealiseerde OZB opbrengst van het desbetreffende jaar en navolgende jaren.

Kansklasse : 3

Gevolgklasse : 4

Onderhoud kapitaalgoederen

Risico's met betrekking tot de kapitaalgoederen kunnen bestaan uit:

- risico's in verband met het nagestreefde kwaliteitsniveau bij het onderhoud van de kapitaalgoederen;
- risico's in verband met een discrepantie tussen het noodzakelijke onderhoud conform de beheersplannen en de daarvoor beschikbare financiële middelen.

Aan het onderhoud van de wegen, de gemeentelijke riolering en de gemeentelijke gebouwen liggen onderhoudsplannen ten grondslag, welke regelmatig worden geactualiseerd. De voor het onderhoud noodzakelijke middelen zijn opgenomen in de begroting. Hierdoor zijn de bovenstaande risico's grotendeels ondervangen. Door middel van evaluaties wordt vastgesteld of het werkelijke kwaliteitsniveau overeenkomt met het gewenste niveau.

De risico's die wij wel signaleren zijn hierna toegelicht.

Onderwijshuisvesting

De gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van het primair, speciaal en voortgezet onderwijs. In de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Renkum 2015 zijn bepalingen opgenomen wanneer een school recht heeft op nieuwbouw of uitbreiding. Tevens is de bepaling van de capaciteit van een gebouw opgenomen en normbedragen voor de toe te kennen voorzieningen.

De huisvesting van het onderwijs kan voor gemeenten een groot investeringsniveau inhouden. Dit is afhankelijk van de toestand van de gebouwen, de leerlingaantalontwikkeling en capaciteitsproblemen. Leerling-prognoses vormen de basis en het referentiekader voor de meerjarenplanning (capaciteit/ financiën). Om een meerjarig inzicht te krijgen is een huisvestingsplan (IHP) inclusief financiële meerjarenplanning opgesteld (2013-2020). Er is per school inzichtelijk gemaakt wat de behoefte aan 'onderwijskundige vernieuwingen' en vervangende nieuwbouw in komende jaren is. In 2016 is een geactualiseerd IHP vastgesteld. Dit IHP laat een sluitende begroting zien tot 2027, waarbij moet worden opgemerkt dat er in dit vastgestelde

voorstel risico's zijn benoemd zoals de haalbaarheid van de opbrengsten, ook in relatie tot fiscale afwikkeling. In onze raadsbrief van 11 april 2017 hebben we aangegeven dat voor de nieuwbouw van de school in Renkum het beschikbaar gestelde krediet niet voldoende blijkt te zijn. Hiervoor ontvangt u eind 2017 een separaat voorstel. Voor het project in Doorwerth is de planning erop gericht dat een kredietaanvraag in januari 2018 wordt gedaan. Wij verwachten dat de opgenomen investeringsramingen uit het IHP hier niet toereikend voor zullen zijn.

Kansklasse: 5

Gevolgklasse: 5

Verzakkingen Europalaan

In het gebied tussen de Europalaan en de Brinkweg zijn in 2004 verzakkingen in het maaiveld en bebouwing geconstateerd. De vulmaterialen in de voormalige zandwinputten, zijn ingeklonken waardoor waarschijnlijk de schaden zijn ontstaan. Als gemeente hebben wij ingestemd om een nader technisch en juridisch onderzoek uit te voeren. Beide onderzoeken zijn inmiddels afgerond. Hieruit is gebleken dat de gemeente niet juridisch aansprakelijk is. De openbare ruimte vergt wel meer dan gebruikelijk aandacht en investeringen.

Kansklasse : 1

Gevolgklasse : 5

Onderhoud gemeentelijke gebouwen

Het gemeentelijk vastgoed is onderverdeeld in kernareaal en niet-kernareaal. Alleen voor kernareaal worden meerjaren onderhoudsplannen opgesteld. Daarbij kijken wij ook naar de levensduur van de gemeentelijke gebouwen en mogelijke renovatiekosten die op ons afkomen. Op basis van het raadsbesluit uit 2013 worden renovatiekosten niet opgenomen in de onderhoudsplanung/voorziening, maar steeds apart aangevraagd. Zo heeft u voor de renovaties van gymzalen en sporthal onlangs een raadsbesluit genomen. Voor het gemeentehuis heeft u gesteld eerst een visie te willen over het toekomstig gebruik van het gemeentehuis. Zolang besluitvorming uitblijft, is er een risico om ad hoc werkzaamheden uit te moeten voeren. Zeker bij plaatsen waar ook asbest aanwezig is. Tevens kan dit consequenties hebben voor de bedrijfsvoering.

Kansklasse : 3

Gevolgklasse : 3

MFC Doelum

De Beheerstichting Multifunctioneel Centrum Renkum draagt zorg voor de exploitatie van het MFC Doelum. Hiervoor is een exploitatiebegroting opgezet die sluitend is. Omdat er sprake is van een opstart van een nieuwe exploitatie bestaat het risico dat de werkelijke exploitatie de eerste jaren anders uit gaat pakken. De Gemeente monitort de nakoming van de gemaakte afspraken met de stichting. De stichting levert hiervoor 2x per jaar informatie aan over onder andere de exploitatie waaronder de (half)jaarcijfers. Jaarlijks vindt er ook bestuurlijk evaluatieoverleg plaats tussen de gemeente en de stichting. Mocht blijken dat de exploitatie niet sluitend is dan wordt een beroep gedaan op de weerstandscapaciteit van de gemeente.

Kansklasse : 3

Gevolgklasse : 2

Riolering en water

Door de vele wortelingroei in het riool is er een hoog risico op verstopping en dientengevolge wateroverlast. Hiervoor is budget gereserveerd in GRP Water Stroomt.

In de riolering blijft er een risico dat er ondanks het regelmatig geactualiseerde onderhoudsplan toch een plotseling defect optreedt. Uiteraard is het financieren van calamiteiten meegenomen in het onderhouds- (en vervangings-)plan.

Ook als er uitval is van een rioolgemaal kan dat tot schade leiden. Dit risico is geminimaliseerd door onze 3 rioolgemalen uit te voeren met dubbele pompen: als de ene pomp opeens uitvalt, kan de andere pomp het werk doen.

Deze risico's zijn meegenomen in het GRP en komen ten laste van de voorziening rioolheffing.

Afval

Sinds het jaar 2017 is er een ander systeem voor de inzameling van huishoudelijk afval van kracht. Inwoners betalen per keer dat restafval wordt aangeboden. De overige herbruikbare grondstoffen zoals gft+e, papier, PMD en textiel worden zonder extra kosten opgehaald. Door deze zogenaamde 'financiële prikkel' hebben inwoners zelf invloed op de hoogte van het *variabele deel* van de afvalstoffenheffing. Inwoners die het restafval goed van de herbruikbare grondstoffen weten te scheiden zijn daardoor voordeliger uit dan inwoners die het afval minder of niet scheiden. Dit betekent voor de gemeente dat de inkomsten van het variabele deel van de afvalstoffenheffing niet goed zijn in te schatten. Scheiden de inwoners het afval beter dan verwacht dan nemen de variabele inkomsten af. Daar tegenover staat dat er minder restafval verwerkt hoeft te worden waardoor de kosten van verwerking afnemen. Andersom is dat ook het geval.

Naast het variabele deel betalen de inwoners een vast basisbedrag aan afvalstoffenheffing. Dit deel van de afvalstoffenheffing is gebaseerd op de gezinsgrootte zoals dat voorheen ook het geval was (éénpersoons huishoudens, tweepersoonshuishoudens en drie en meerpersoonshuishoudens).

Door de keuze voor een relatief hoog basistarief en een laag variabeltarief zijn de financiële risico's beperkt.

Op basis van de resultaten van de eerste 4 maanden van 2017 lijkt het er op dat de inwoners het afval beter scheiden dan waar vooraf rekening mee gehouden is. Of deze tendens zich door blijft zetten is niet duidelijk. Op dit moment is het dan ook nog te vroeg om harde conclusies te trekken.

Eventuele tegenvallers kunnen opgevangen worden vanuit de voorziening afvalstoffenheffing.

Groenonderhoud en boombeheer

Voor het invullen van taakstellingen is het reguliere renovatiebudget voor 2016/2017 incidenteel verlaagd. Daarmee wordt het toch al aanwezige achterstallig onderhoud vergroot en raken plantsoenen meer en meer versleten. Het vastgestelde kwaliteitsniveau wordt niet gehaald. Om de grootste knelpunten weg te werken is voor 2017 extra budget beschikbaar gesteld nagenoeg van dezelfde grootte als de verlaging van het reguliere budget. Per saldo is er daarmee beperkt extra budget voor 2017 beschikbaar.

Door renovatievakken duurzaam aan te planten is onderhoud minder arbeidsintensief en daarmee op termijn voordeliger. Groen is echter een dynamisch geheel en bij het ontbreken van voldoende regulier budget zal het vastgestelde kwaliteitsniveau niet worden gehaald of gecontinueerd.

De aangegeven kans- en gevolgklasse geven het risico aan voor één jaar. Het wegwerken van de achterstanden in één keer vraagt een grote investering.

Vanuit de visuele boominspectie (VTA) is duidelijk geworden dat er een achterstand is in het onderhoud van bomen. Hiermee is er een verhoogd veiligheidsrisico zowel op persoonlijk letsel als op schade aan bomen en de omgeving. Met name bomen die schade toebrengen aan erfafscheidingen (muurtjes e.d.) zijn in toenemende mate een bron van ergernis en claims vanuit inwoners. Door de plotselinge toename van de ziekte essentaksterfte is er bij essen een verhoogd risico van takbreuk, met mogelijk aansprakelijkstelling tot gevolg. Versneld verwijderen van zieke essen leidt tot onvoorziene uitgaven. Door de komst van de groenploeg van Permar naar de eigen dienst komt een aanzienlijk deel van het nu nog vrij besteedbare budget vast te liggen in salarissen van voormalige Permar-medewerkers, materieel en bijkomende kosten. Hiermee wordt het

moeilijker om flexibel in te spelen op budgetveranderingen en optimaal te werken aan kwaliteitsverbetering.

Kansklasse : 5

Gevolgklasse : 5

Landschap

Op diverse wijzen proberen we invasieve exoten als Japanse Duizendknoop en Reuzenbereklaauw te bestrijden. Deze soorten vormen een bedreiging voor inheemse flora. Reuzenbereklaauw is gevaarlijk voor de gezondheid (brandblaren). Japanse Duizendknoop kan constructies en gebouwen ontzetten; een eerste voorbeeld is al bekend in onze gemeente. Daarnaast heeft de Europese Unie een lijst samengesteld van invasieve exoten die actief bestreden moeten worden. Enkele soorten van die lijst komen in onze gemeente voor. Nog onduidelijk is hoe de landelijke wetgeving hier op gaat aansluiten. Mogelijk dat daar een actieve rol voor gemeenten is weggelegd.

Kansklasse : 5

Gevolgklasse : 4

Wegen

De weginspectie is uitgevoerd. Het resultaat moet nog worden doorgerekend. Het is al wel duidelijk dat het budget voor het oplossen van alle knelpunten ontoereikend is. Uit de doorberekening van de weginspectie komt een prioritering, waarbij de echt gevaarlijke situaties als eerste worden verholpen binnen de mogelijkheden van het beschikbare budget.

We lopen hierdoor het risico dat er ergens schade in verharding ontstaat die voor de veiligheid moet worden hersteld. De kosten zijn ervan afhankelijk of met klein herstel de veiligheid weer kan worden gegarandeerd.

Kansklasse : 4

Gevolgklasse : 3

Openbare verlichting

Wij hebben ervoor gekozen met een nieuw beleidsplan te wachten tot de nieuwe landelijke richtlijnen zijn geïmplementeerd en duidelijk is hoe deze in de praktijk bij andere gemeenten werken. In 2017 is het onderhoud en de vervanging van de openbare verlichting aanbesteed en in 2018 wordt hieraan uitvoering gegeven. Tot de totale vervanging van de armaturen is uitgevoerd blijft er kans op schade en financiële gevolgen daarvan.

Kansklasse: 4

Gevolgklasse: 1

Financiering

Risico's met betrekking tot financiering kunnen bestaan uit renterisico's, koersrisico's, kredietrisico's en liquiditeitsrisico's. Ons beleid is er op gericht deze risico's zoveel mogelijk te beperken. Concreet betekent dit dat moet worden voldaan aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm en dat de te gebruiken financiële producten en te kiezen tegenpartijen beperkt zijn. De risico's die daarna resteren zijn renterisico's, kredietrisico's met betrekking tot gewaarborgde geldleningen en risico's als gevolg van het schatkistbankieren en de wet HOF.

Renteontwikkelingen

Een belangrijk risico vormt de renteontwikkeling. Grote mutaties in het werkelijke rentepercentage kunnen financiële consequenties tot gevolg hebben wanneer de gemeente op dat moment een beroep moet doen op de geld- of kapitaalmarkt. Voor 2018 wordt voor het aantrekken van kort geld rekening gehouden met een rentepercentage van 0,5%. Voor 2019 rekenen we met 1% rente, voor 2020 met 1,5 % en met ingang van 2021 met 2 %. De rekenrente voor lange termijn

financiering en voor de toerekening van rentekosten aan investeringen is verlaagd naar 2,5%. Voor de naar verwachting in 2017 en 2018 aan te trekken nieuwe langlopende leningen is gerekend met een rentepercentage van respectievelijk 1,05 % en 1,25 %.

De gehanteerde percentages zijn in lijn met de geprognosticeerde renteontwikkeling op de kapitaalmarkt. Daarom verwachten wij hier op dit moment geen risico.

Gewaarborgde geldleningen

Het gemeentelijke beleid met betrekking tot het verlenen van garanties voor geldleningen is gebaseerd op het uitgangspunt "nee, tenzij". Op dit moment staat de gemeente echter wel garant voor een aantal geldleningen met een totaal bedrag van € 495.000 per 1-1-2017. De financiële verplichtingen van garanties voor de particuliere woningbouw zijn met ingang van 1 januari 1995, onder betaling van een afkoopsom, overgedragen aan de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen. Dit betreft een bedrag van € 20.758.000. Wij hebben hiervoor een achtervang functie.

Kansklasse : 1

Gevolgklasse : 5

Schatkistbankieren en wet HOF

Eén van de maatregelen uit het Regeerakkoord van het kabinet is de invoering van het verplicht schatkistbankieren door decentrale overheden. Dit houdt in dat wij onze overtollige middelen moeten overboeken naar de schatkist. Gezien onze liquiditeitspositie heeft de invoering van het schatkistbankieren voor onze gemeente geen rentederving tot gevolg. Op dit moment zijn de uitvoeringskosten nog onbekend.

Op 23 april 2013 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingestemd met het wetsvoorstel houdbare overheidsfinanciën. De Wet Houdbare overheidsfinanciën (Hof) stelt dat de decentrale overheden een gelijkwaardige inspanning leveren bij het streven om te voldoen aan de Europese begrotingsdoelstellingen. Op 18 januari 2013 hebben het Rijk en de decentrale overheden een financieel akkoord gesloten. Onderdeel daarvan is genoemd saldopad voor de EMU-macronorm voor de gezamenlijke decentrale overheden. In het financieel akkoord is afgesproken dat deze kabinetsperiode van een sanctie wordt afgezien zolang er geen sanctie uit Europa volgt.

Bedrijfsvoering

Openstaande taakstellingen

In de begroting 2018 zijn voor de jaren 2018 t/m 2021 de volgende taakstellingen opgenomen:

Bijstellingen en ombuigingen 2018-2021	2018	2019	2020	2021
<i>Bedragen x € 1.000</i>				
Bestaande ombuigingen (stand najaarsnota 2017)	1.384	988	3.311	3.380

Risico voor het weerstandsvermogen is dat wij niet in staat zijn om alle taakstellingen op het gewenste moment in te vullen. Wanneer een taakstelling bijvoorbeeld inhoudt dat personeel moet worden ontslagen, hebben wij te maken met uitkeringen in het kader van de werkloosheidswet en met re-integratiekosten. De re-integratiekosten bedragen circa € 4.500 per persoon. De ww-plicht bedraagt 70% van het salaris voor maximaal 3 jaar. Daarnaast hebben wij bij bezuinigingen waarbij gesubsidieerde instellingen betrokken zijn te maken met de redelijke termijn van de Algemene Wet Bestuursrecht. Dit kan leiden tot vertragingen bij de invulling van taakstellingen. Tot slot kunnen gesubsidieerde instellingen mogelijk te maken krijgen met frictiekosten als gevolg van doorgevoerde taakstellingen.

Het risico dat wij de taakstelling als gevolg van de dalende rijksbijdrage binnen het sociaal domein niet kunnen realiseren, is meegenomen binnen de onderdelen Wmo en jeugd.

Aangezien bij de eigen bijstellingen en ombuigingen al zoveel mogelijk rekening is gehouden met factoren die de realisatie kunnen bemoeilijken, schatten wij de kans op het niet realiseren van die taakstellingen in als beperkt.

Kansklasse : 2

Gevolgklasse : 5

Kosten ruiming explosieven Tweede Wereldoorlog

Tot nu toe zijn wij binnen de gemeente Renkum al op verschillende locaties geconfronteerd met munitieresten, metaalscherven en ontplofte munitie uit de Slag om Arnhem in de Tweede Wereldoorlog. Zo zijn er al opruimwerkzaamheden uitgevoerd langs de spoorlijn en, meer recent, rond de Oosterbeekse en Heelsumse beken.

In feite is er sprake van twee type risico's:

I. Het risico is dat de gemeente de veiligheid van haar burgers en bezoekers niet kan waarborgen;

II. Het risico is dat er financiële schade ontstaat door het moeten doen van opsporingsactiviteiten.

I: Voor het risico dat de gemeente de veiligheid van haar burgers en bezoekers niet kan waarborgen zijn de volgende beheersmaatregelen mogelijk:

1. Preventief: communiceren over de oorlogshistorie van het gebied, risicokaart up-to-date houden, inzicht verwerven over het gedrag van ondergrondse explosieven en de staat waarin deze verkeren.
2. Detectief: plan maken zodat bij vondsten (projecten of daarbuiten) snel kan worden opgetreden, zorgen dat rampenplan doorleefd is, zorgen dat contacten met EOD warm zijn.
3. Correctief: rampenplan doorleven en goed uitvoeren.
4. Repressief: jaarlijks monitoren op vondsten en incidenten, verslag laten leggen hiervan.

II: Voor het risico dat er financiële schade ontstaat door het moeten doen van opsporingsactiviteiten zijn preventieve en detectieve beheersmaatregelen mogelijk:

1. Preventief: reserveringen maken (onvoorzien of benoemd) bij projecten risico vastleggen in overeenkomsten, niet in eigen grond roeren, toezicht houden op betreden van risicovolle (afgeschermd gebied).
2. Detectief: contacten onderhouden met ministerie over gebruikmaking van suppletie-uitkering, transparant communiceren via de planning- en controlcyclus.

Bij het roeren in de grond worden de preventieve maatregelen uitgevoerd, zoals, het doen van onderzoek naar niet-gesprongen explosieven. Er doen zich daarbij twee typen situaties voor:

- de grond wordt (gepland) geroerd en er worden maatregelen getroffen (verder onderzoek, detectieve maatregelen, plan aanpassen). De kosten die niet via de suppletieregeling vergoed worden, zijn vaak (maar niet altijd) op de projectontwikkelaar/initiatiefnemer te verhalen. B.v.: Oosterbeekse beken, woningbouwprojecten, omlegging Heelsumse beek;
- de preventieve maatregelen wijzen niet op de aanwezigheid van niet gesprongen explosieven maar toch blijken deze aanwezig en moet de gemeente ingrijpen. B.v.: Renkums beekdal.

Overigens worden met enige regelmaat niet-gesprongen explosieven gevonden, terwijl er geen sprake is van het roeren in de grond. Granaten e.d. worden door inwerking van vorst naar het oppervlak gewerkt. B.v.: Trappershorst.

De kans- en gevolklassen voor beide typen risico's wordt als volgt ingeschat:

Type 1: Kansklasse : 1
Gevolgklasse : 5
Type 2: Kansklasse : 2
Gevolgklasse : 3

Planschadevergoedingen

Bij een bestemmingsplanwijziging of een afwijking artikel 2.12, eerste lid van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, loopt de gemeente het risico te worden geconfronteerd met claims tot schadevergoeding als bedoeld in artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening. Voor de bepaling van de planschade wordt een vergelijking gemaakt tussen de planologische toestand voor en na de schadeveroorzakende bestemmingsplanwijziging of afwijking. Daarbij is niet de feitelijke situatie bepalend, maar de bouw- en gebruiksmogelijkheden die door het genomen besluit zijn ontstaan. De geleden schade moet meer zijn dan een normaal maatschappelijk risico.

Een verzoek om toekenning planschadevergoeding dient binnen 5 jaar na het onherroepelijk worden van het besluit te worden ingediend.

De behandeling van planschadeverzoeken besteden wij uit aan een deskundig adviesbureau. De advieskosten bedragen circa € 2.500 per verzoek. De planschadevergoedingen variëren per verzoek van ongeveer € 1.000 tot enkele tienduizenden euro's en zijn dan ook moeilijk in te schatten. Sinds medio 2005 kunnen door de gemeente overeenkomsten gesloten worden met initiatiefnemers van een nieuwe ontwikkeling dat de planschadekosten voor rekening zijn van de initiatiefnemer. Deze overeenkomsten worden sindsdien gesloten. Ook de planschade die volgt uit (algehele) herzieningen van bestemmingsplannen, die de gemeente opstelt, blijft voor rekening van de gemeente. De advieskosten van een verzoek om toekenning planschadevergoeding en de rente op de planschadekosten kunnen niet bij initiatiefnemers worden neergelegd met een overeenkomst. Deze kosten blijven daarom voor de gemeente,

Kansklasse : 2
Gevolgklasse : 2

Verplichting ten aanzien van ingehuurd personeel

Wanneer wij gebruik maken van ingehuurd personeel, brengt dat een aantal verplichtingen met zich mee. Sinds 1 juli 2012 moeten bedrijven die arbeidskrachten ter beschikking stellen aan andere bedrijven voldoen aan de registratieplicht Waadi (Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs). Dit betekent dat in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel moet staan vermeld dat het bedrijf arbeidskrachten ter beschikking stelt aan andere werkgevers. Deze registratieplicht Waadi heeft ook consequenties voor bedrijven die personeel inlenen. Als zij zaken doen met een bedrijf dat niet goed geregistreerd staat, dan lopen ook zij het risico op een boete van € 12.000 of meer voor elke arbeidskracht die via een niet-geregistreerd bedrijf aan het werk is. Bedrijven kunnen via de Waadi-check op de site van de Kamer van Koophandel controleren of het uitlenende bedrijf staat geregistreerd.

Verder kunnen wij aansprakelijk worden gesteld voor de afdracht van loonbelasting en btw voor inhuurkrachten. Dit zal met name gelden in geval van een faillissement. Voor zelfstandigen kunnen wij een en ander ondervangen door gebruik te maken van de door de belastingdienst vastgestelde modelovereenkomst (wet DBA). Bij detachering- en uitzendbureaus kan gebruik worden gemaakt van een zogeheten g-rekening. Dit gebeurt op dit moment bij een detacheringsbureau.

Kansklasse : 1
Gevolgklasse : 1

Lasten uitkering WGA

De gemeente Renkum is eigen risicodragers voor de WGA. Voor de WGA-vast loopt tot 31 december 2016 een stop loss verzekering bij Loyalis met een eigen risico van gemiddeld € 25.230,- per jaar over een periode van vijf jaar. Ziektegevallen tot 31 december 2016, die uiteindelijk leiden tot een WGA uitkering, vallen onder deze oude verzekering.

Per 1 januari 2017 zijn de premiedelen die werkgevers betalen voor de WGA-flex en WGA-vast samengevoegd: WGA-totaal. Tegen het risico WGA-vast en WGA-flex heeft de gemeente Renkum zich vanaf 1 januari 2017 wederom verzekerd bij Loyalis via een nieuwe stop loss verzekering. Daarbij geldt een eigen risico over tien jaar van € 395.084. De organisatie betaalt over de periode van tien jaar zelf de uitkeringen en de kosten van de re-integratie tot een maximum van het eigen risico bedrag. Onder deze verzekering vallen de ziektegevallen vanaf 1 januari 2017, die uiteindelijk leiden (op zijn vroegst vanaf 1 januari 2019) tot een WGA-uitkering.

Kansklasse : 3

Gevolgklasse : 5

Loon- en prijsstijgingen

Voor de bekostiging van de loon- en prijsstijgingen werken we met een stelpost in de begroting. Deze stelpost wordt gevoed door de prijsontwikkeling binnen de algemene uitkering en de inflatiecorrectie op belastingen en heffingen. Als gemeente lopen we het risico dat de stelpost niet toereikend is om de werkelijke loon- en prijsstijgingen op te vangen.

Kansklasse : 1

Gevolgklasse : 5

Dwangsommen bij niet tijdige besluitvorming of informatieverstrekking

In het kader van de Wet dwangsom & beroep bij niet tijdig beslissen kan de gemeente een dwangsom verschuldigd zijn wanneer een besluit niet tijdig wordt genomen. Intern zijn procedures uitgezet om deze dwangsommen zoveel mogelijk te voorkomen.

Per 1 oktober 2016 zijn de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB) en de Wet hergebruik overheidsinformatie uitgezonderd van de Wet dwangsom. De kans dat een dwangsom verschuldigd is omdat de afhandelingstermijn van verzoeken op basis van deze twee wetten verstreken is, is dus nihil.

Proceskostenvergoeding

Door het bepaalde in artikel 7:15 van de Algemene wet bestuursrecht loopt de gemeente het risico dat zij de kosten moet vergoeden van een indiener van een bezwaar- of beroepsschrift. Kostenvergoeding vindt alleen plaats indien het bezwaar of beroep gegrond wordt verklaard "wegens aan het bestuursorgaan te wijten onrechtmatigheid". Per geval bedragen deze kosten (in beginsel) minimaal € 490. Meest reëel is een kostenvergoeding van € 980. De voorwaarden om in aanmerking te komen voor een kostenvergoeding zijn streng. Het college schat het risico dan ook in als beperkt.

Kansklasse : 1

Gevolgklasse : 1

Vennootschapsbelasting

In mei 2015 is de Wet modernisering Vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen aangenomen. Dat betekent dat overheidsondernemingen, bijvoorbeeld van gemeenten, provincies en waterschappen, per 1 januari 2016 belastingplichtig worden voor de vennootschapsbelasting.

Met deze wet wil de Nederlandse overheid, op aangeven van de Europese Commissie, gelijkheid creëren tussen overheidsondernemingen en private ondernemingen: voor overheidsondernemingen

gelden straks dezelfde verplichtingen voor de vennootschapsbelasting als voor private ondernemingen.

De gemeente moet zelf bepalen voor welke activiteiten zij belastingplichtig wordt voor de vennootschapsbelasting. In dit traject hebben wij samenwerking gezocht met de gemeenten Rheden, Lingewaard en Overbetuwe. PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. adviseert ons hierbij.

Per gemeentelijke activiteit is in beeld gebracht of deze activiteit wel of geen fiscale onderneming (en daarmee wel of niet belastingplichtig) is. Vervolgens is bepaald of een belastingplichtige activiteit al dan niet onder een vrijstelling valt. In de gepubliceerde wetgeving is zoveel als mogelijk aangesloten bij de huidige wetgeving en jurisprudentie, maar daarnaast is sprake van nieuwe specifieke regels voor overheidslichamen. Hierdoor bestaat over bepaalde punten in het wetsvoorstel nog onduidelijkheid over hoe deze regels toegepast moeten worden. Vanwege deze onduidelijkheden hebben een aantal belanghebbende partijen, zoals het IPO en de VNG diverse handreikingen opgesteld.

Wij gaan er vooralsnog vanuit dat wij zeer beperkt te maken hebben met vennootschapsbelastingplichtige activiteiten.

Kansklasse : 2

Gevolgklasse : 3

Algemene verordening Gegevensbescherming van toepassing met ingang van 25 mei 2018

Met ingang van 25 mei 2018 is de Europese Algemene verordening Gegevensbescherming van toepassing op verwerkingen van persoonsgegevens door o.a. gemeenten. Deze verordening vervangt de huidige Wet bescherming persoonsgegevens.

De verordening brengt naast een versterking en uitbreiding van de privacyrechten van betrokkenen (geregistreerden) ook een groot aantal verplichtingen voor organisaties met zich mee, zoals bijv. een documentatieplicht, aanstellen privacy-officer etc.

Organisaties blijven onder de Verordening verantwoordelijk voor een goede beveiliging van persoonsgegevens en inbreuken op de beveiliging moeten net als nu het geval is, gemeld worden bij de Autoriteit Persoonsgegevens en betrokkenen.

De bevoegdheid tot het opleggen van administratieve geldboeten vanwege het niet naleven van wettelijke verplichtingen wordt uitgebreid. Afhankelijk van de categorie van overtreding kan de boete maximaal 10 miljoen euro bedragen (bij niet naleving van verplichtingen uit de Verordening) of maximaal 20 miljoen euro (bij overtreding van de grondslagen van de Verordening of de privacyrechten van betrokkenen).

Kansklasse : 3

Gevolgklasse : 5

Veilig gebruik Suwinet

Gemeenten en uitvoeringsorganisaties (UWV en SVB) wisselen via Suwinet persoonsgegevens met elkaar uit. Deze uitwisseling is van groot belang voor zowel de dienstverlening aan onze inwoners als voor de uitvoering van gemeentelijke taken, zoals de verstrekking van een uitkering en de controle hierop.

Voor het afnemen van Suwinetgegevens is een Specifiek Suwinet Normenkader van kracht die een aantal aanscherpingen van normen in de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten bevat.

Wanneer niet aan het normenkader wordt voldaan, loopt de gemeente Renkum het risico dat het escalatieprotocol in werking wordt gebracht. Dit kan leiden tot een aanwijzing waarin de gemeente wordt opgedragen om een externe deskundige in te huren om de beveiliging van SUWInet op orde te brengen of zelfs een afsluiting van het gebruik van Suwinet.

Binnen het Sociaal team zijn de procedures m.b.t. het gebruik van Suwinet aangescherpt. Daarnaast is het informatiebeveiligingsbeleid van de gemeente aangepast op de BIG en het Suwinet Normenkader. Hierdoor acht het College de kans klein dat dit risico zich zal voordoen.

Kansklasse : 2

Gevolgklasse : 3

Overige claims

Financiële consequenties van schadeclaims kunnen niet worden voorzien en zijn daarom niet in de begroting opgenomen. Nadelige gevolgen van claims hebben daardoor direct invloed op de financiële positie van de gemeente.

Kansklasse : 1

Gevolgklasse : 1

Verbonden partijen

Zoals in de paragraaf verbonden partijen is weergegeven, participeert de gemeente in een aantal verbonden partijen. De deelname kan financiële risico's met zich meebrengen, omdat het uitgavenbeleid door het bestuur van het samenwerkingsverband wordt bepaald en niet door de individuele gemeenten. Ook kunnen autonome ontwikkelingen in de uitvoering van bestaande regionale taken leiden tot tekorten. Op dit moment speelt er met name een risico ten aanzien van Permar WS en De Connectie.

Liquidatie Permar

Na besluitvorming in de gemeenteraden en het Algemeen bestuur van de Permar Ws zal Permar per 1 januari 2018 worden opgeheven. Voor de afbouw van de Permar en de implementatie van het lokaal organiseren van de WSW zijn in de kadernota 2016 de benodigde budgetten opgenomen. De totale kosten van de liquidatie worden begroot op 8.848.000. Renkum draagt hierin circa 12,1% (€ 1.071.000) bij.

Er zijn echter risico's benoemd, met name voor wat betreft de afvloeiingskosten als gevolg van het Sociaal Plan en de plaatsing van medewerkers bij gemeenten en de opbrengst bij het verkoop van het pand:

- Er kunnen minder medewerkers bij de gemeenten geplaatst worden dan opgeven;
- Binnen het liquidatieplan wordt gewerkt met een gefundeerde aanname uitstroom medewerkers naar ander werk, dit kan tegenvallen;
- Lager verkoopbedrag (of geen verkoop) van het pand dan de taxatiewaarde.

Maandelijks worden de liquidatiekosten gemonitord. De monitor van juni 2017 loopt in lijn met de begrote liquidatiekosten.

Renkum heeft in de jaarrekening 2016 een voorziening getroffen waarmee het risico naar verwachting is afgedekt.

Kansklasse : 3

Gevolgklasse : 4

Dit risico wordt opgevangen binnen de reserve Sociaal domein.

De Connectie

Voor het oprichten van De Connectie zijn de belangrijkste risico's inzichtelijk gemaakt en beheersmaatregelen beschreven. Voor de eerste vier jaren is een post onvoorzien opgenomen in de Begroting van de Connectie om de eerste risico's op te vangen (€275.000 per jaar). Daar boven komen de financiële effecten bij de gemeenten terecht. Financieel gezien is er met name sprake van een risico wanneer de taakstelling ICT niet wordt gerealiseerd. Dit betreft een taakstelling van € 550.000 in 2017, oplopend tot € 1.650.000 in 2020. Wanneer deze taakstelling niet wordt

gerealiseerd, betreft het risico voor de gemeente Renkum 10,1 % van het eventueel ontstane tekort.

Kansklasse : 3

Gevolgklasse : 4

Grondbeleid

De gemeentelijke projectenportefeuille omvat diverse projecten. Van deze projecten wordt een prognose gemaakt van de verwachte uitkomst van het project op het moment dat het project in exploitatie wordt genomen. Wanneer een tekort wordt verwacht, wordt voor dit verlies een voorziening getroffen. Dit betekent dat deze risico's direct worden afgedekt.

Van de projecten die nog niet in exploitatie zijn genomen, loopt de gemeente risico dat de boekwaarde niet wordt terugverdiend. De boekwaarde per 31-12-2016 van deze projecten bedraagt totaal € 759.000. Hiervan is € 203.000 meegenomen als risico.

Daarnaast is sprake van een renterisico bij het niet volgens planning realiseren van de verwachte opbrengsten. Dit risico is in kansklasse 3 ingedeeld.

Als gevolg van de situatie op de woningmarkt staan de grondprijzen de laatste tijd onder druk. Dit kan betekenen dat de grondprijs, waarmee gerekend is voor de totale verwachte opbrengsten inmiddels boven de marktwaarde ligt. Voor het bepalen van een meer reële grondprijs is een inschatting gemaakt op basis van een aantal taxaties voor grondprijzen die de afgelopen jaren uitgevoerd zijn voor diverse projecten. Gezien het feit dat deze projecten niet 1 op 1 te vergelijken zijn gaat het hierbij om een benadering van de grondprijs. Tevens zijn de risico's van de betreffende projecten verschillend. Op basis van deze benadering bedraagt het totale risico € 290.000.

Kansklasse : divers

Gevolgklasse : 5

Subsidies

Het risico van mogelijke frictiekosten bij gesubsidieerde instellingen als gevolg van doorgevoerde taakstellingen, is meegenomen onder de risico's bij de taakstellingen.

Financiële kengetallen

Financiële kengetallen

	Netto schuldquote	Rek. 2016	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021
A	Vaste schulden	23.676	23.676	12.324	20.672	18.020	15.368
B	Netto vlottende schuld	12.570	12.570	26.298	29.634	33.408	34.032
C	Overlopende passiva	1.358	1.358	1.358	1.358	1.358	1.358
D	Financiële activa incl. doorgeleende gelden	0	0	0	0	0	0
E	Uitzettingen < 1 jaar	19.905	19.905	19.905	19.905	19.905	19.905
F	Liquide middelen	2.115	2.115	2.115	2.115	2.115	2.115
G	Overlopende activa	1.182	1.182	1.182	1.182	1.182	1.182
H	Totaal baten (excl. Mutaties reserves)	76.499	72.492	73.379	72.615	70.996	69.806
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	19 %	20 %	23%	39 %	42 %	39 %

	Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	Rek. 2016	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021
A	Vaste schulden	23.676	23.676	12.324	20.672	18.020	15.368
B	Netto vlottende schuld	12.570	12.570	26.298	29.634	33.408	34.032
C	Overlopende passiva	1.358	1.358	1.358	1.358	1.358	1.358
D	Financiële activa excl. doorgeleende gelden	3.361	3.361	4.840	4.795	4.748	4.699
E	Uitzettingen < 1 jaar	9.905	9.905	19.905	19.905	19.905	19.905
F	Liquide middelen	2.115	2.115	2.115	2.115	2.115	2.115
G	Overlopende activa	1.182	1.182	1.182	1.182	1.182	1.182
H	Totaal baten (excl. Mutaties reserves)	76.499	72.492	73.379	72.615	70.996	69.806
	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	14 %	15 %	16 %	33 %	35 %	33 %

	Solvabiliteitsratio	Rek. 2016	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021
A	Eigen Vermogen	24.921	24.921	21.103	15.573	14.235	15.411
B	Totaal Passiva (vast en vlottend)	78.600	78.600	73.943	78.684	77.932	76.780
	Solvabiliteit (A/B) x 100%	32 %	32 %	29 %	20 %	18 %	20 %

	Kengetal grondexploitatie	Rek. 2016	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021
A	Niet in exploitatie genomen bouwgronden	759	759	497	497	0	0
B	Bouwgronden in exploitatie	3.259	3.259	1.868	127	0	0
C	Totaal baten (excl. Mutaties reserves)	76.499	72.492	73.379	72.615	70.996	69.806
	Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	5 %	6 %	3 %	1 %	0 %	0 %

	Structurele exploitatieruimte	Rek. 2016	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021
A	Totale structurele lasten	80.297	74.913	75.073	73.373	70.686	69.949
B	Totale structurele baten	81.102	76.112	75.801	74.034	71.270	70.360
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
E	Totaal baten (excl. Mutaties reserves)	76.499	72.492	73.379	72.615	70.996	69.806
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%	1 %	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %

	Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden	Rek. 2016*)	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	307	308	319	nb	nb	nb
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	260	267	274	nb	nb	nb
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	279	252	273	nb	nb	nb
D	Eventuele heffingskorting	0	0	0	nb	nb	nb
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	845	838	866	nb	nb	nb
F	Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	716	723	723	nb	nb	nb
	Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor (E/F) x 100%	118%	116%	120%	nb	nb	nb

*) Obv het BBV is de belastingcapaciteit in de jaarrekening gelijk aan de belastingcapaciteit in de begroting van dat jaar.

Bijlage 3 Financiering

Risicobeheer

Renterisicobeheer

Het renterisico van een gemeente is te verdelen in renterisico over vlottende schuld (looptijd < 1 jaar) en renterisico over vaste schuld (looptijd > 1 jaar).

Het renterisico over vlottende schuld wordt bepaald in relatie tot de kasgeldlimiet. Deze limiet geeft de maximaal toegestane omvang van de vlottende schuld weer. De hoogte van de kasgeldlimiet is een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van de omvang van de begroting per 1 januari. In tabel A vindt voor 2018 de toetsing aan de kasgeldlimiet voor de gemeente Renkum plaats.

Uit de tabel blijkt dat wij in 2018 kunnen voldoen aan de kasgeldlimiet. Wij zijn er daarbij vanuit gegaan dat in 2017 en 2018 langlopende leningen zullen worden aangetrokken van respectievelijk € 5 en € 6 miljoen. Daarnaast zal projectfinanciering worden aangetrokken voor de scholen in Renkum.

<i>Bedragen x € 1.000</i>	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.
Omvang begroting 1-1-2018 (=grondslag)	75.801			
(1) Toegestane kasgeldlimiet				
- in procenten van de grondslag	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
- in bedrag	6.443	6.443	6.443	6.443
(2) Omvang vlottende schuld	4.326	3.993	3.659	3.326
- opgenomen gelden < 1 jaar	4.326	3.993	3.659	3.326
- schuld in rekening-courant				
- gestorte gelden door derden < 1 jaar				
- overige geldleningen (niet vaste schuld)				
(3) Vlottende middelen				
- contante gelden in kas				
- tegoeden in rekening-courant				
- overige uitstaande gelden < 1 jaar				
Toets kasgeldlimiet				
(4) Totaal netto vlottende schuld (2 - 3)	4.326	3.993	3.659	3.326
Toegestane kasgeldlimiet (1)	6.443	6.443	6.443	6.443
Ruimte (1) – (4)	2.117	2.450	2.784	3.117

Tabel A Kasgeldlimiet

Het renterisico over vaste schuld wordt gezien in relatie tot de renterisiconorm. Deze norm geeft de maximaal toegestane omvang van dat deel van de vaste schuld waarover renterisico wordt gelopen weer. De norm houdt in dat we maximaal over 20 % van het begrotingstotaal renterisico mogen

lopen. De raming van de ruimte/overschrijding voor de jaren 2018 tot en met 2021 is weergegeven in tabel B.

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2018	2019	2020	2021
(1) Renteherzieningen				
(2) Aflossingen	1.652	2.252	2.252	2.252
(3) Renterisico (1+2)	1.625	2.252	2.252	2.252
(4) Renterisiconorm	15.160	15.160	15.160	15.160
(5a) Ruimte onder renterisiconorm (4 > 3)	13.508	12.908	12.908	12.908
(5b) Overschrijding renterisiconorm (3 > 4)				
Berekening renterisiconorm				
(4a) Begrotingstotaal 2018	75.801			
(4b) Vastgesteld percentage	20%			
(4) Renterisiconorm (4a x 4b)	15.160			

Tabel B Renterisiconorm 2018 t/m 2021

Kredietrisicobeheer

In tabel C vindt u een overzicht van de door de gemeente Renkum verstrekte gelden, gegroepeerd per risicogroep. De groepen zijn (globaal) gerangschikt naar oplopend risico.

Risicogroep <i>Bedragen x € 1.000</i>	Met/zonder (hyp.) zekerheid	Restant schuld per 1-1-2017
Gemeenten/provincies	zonder	
Overheidsbanken	zonder	
Financiële instellingen (A en hoger)	zonder	3.274
Overige toegestane instellingen volgens treasurystatuut	met en zonder	1.144
Totaal		4.418

Tabel C Kredietrisico op verstrekte gelden

Gemeentefinanciering

Financiering

De leningenportefeuille per 31 december 2017 is weergegeven in tabel D. De mutaties in 2018 en de invloed hiervan op de gemiddelde rente is terug te vinden in tabel E.

Lening-nummer	Oorspr. bedrag	Aanvang	Einde looptijd	Rente	Aflossing 2017	Restant 31-12-2017
40106846	3.000	2011	2021	2,85 %	300	1.200
40107281	3.000	2012	2022	2,63 %	300	1.500
40.109.666	5.000	2015	2025	0,56 %	500	4.000
Lening optisport	728	2015	2029	4,96 %	52	624
Nieuwe lening	5.000	2017	2027	1,05 %	0	5.000
Totaal					1.152	12.324
Projectlening	5.830	2014	2034	project	0	5.610
Projectlening	9.370	2014	2054	project	0	9.252
Totaal					0	14.862
Totaal					1.152	27.186

Tabel D Leningenportefeuille (bedragen x € 1.000)

Bedragen x € 1.000	Bedrag	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2018	12.324	1,46 %
Nieuwe leningen	6.000	1,25 %
Reguliere aflossingen	1.652	1,64 %
Vervroegde aflossingen		
Renteaanpassingen (oud percentage)		
Renteaanpassingen (nieuw percentage)		
Stand per 31 december 2018	16.672	1,36 %

Tabel E Mutaties in leningenportefeuille (excl. projectleningen)

Uitzetting

De door de gemeente uitgezette (lange termijn) gelden zijn als volgt onder te verdelen:

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2017	Gemiddeld Rendement
Deelnemingen	1.057	14,31 %
Leningen	3.361	0,52 %
Totaal	4.418	

Tabel F Uitgezette gelden

Relatiebeheer

Huisbankier van de gemeente Renkum is de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Het grootste deel van onze reguliere bankzaken loopt via deze bank. Door de invoering van het Schatkistbankieren per 1-1-2014 moeten wij overtollige middelen overboeken naar de schatkist. Op het gebied van gemeentefinanciering wordt gebruik gemaakt van diverse financiële instellingen. Voordat middelen worden aangetrokken, worden offertes aangevraagd bij minimaal twee

instellingen. Vervolgens wordt gekozen voor die instantie die de meest gunstige condities voor de gemeente aanbiedt.

Kasbeheer

Evenals voor lange termijn financiering wordt ook voor korte termijn financiering de tarieven van een tweetal instellingen met elkaar vergeleken.

Rentebeleid

Bij de wijzigingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de invoering van de Vennootschapsbelasting (VPB) voor de lagere overheden is de toerekening van rente een belangrijk aandachtspunt. In dit onderdeel geven wij nader inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend. In het volgende renteschema wordt inzicht gegeven in de rentelasten, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Renteschema		2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>		
a	Externe rentelasten over korte en lange financiering	838
b	Externe rentebaten	15 -/-
	Saldo rentelasten en -baten	823
c1	Rente doorberekend aan grondexploitatie	14
c2	Rente van projectfinanciering doorberekend aan het desbetreffende taakveld	518
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen externe rente	532 -/-
d	Rente over eigen vermogen en voorzieningen	665
	Totaal rente over eigen vermogen en voorzieningen	665
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	956
e	Aan taakvelden toegerekende rente	1.102
f	Renteresultaat	146

Rentelasten lange en korte financiering

Op basis van de meerjarenbalans verwachten wij in 2017 en 2018 langlopende leningen te moeten aantrekken van respectievelijk € 5 en € 6 miljoen. Daarnaast zullen wij projectfinanciering aantrekken voor de scholen in Renkum. Het restant van het financieringstekort kunnen wij financieren met kortlopende leningen.

De genoemde rentelasten over lange financiering betreft de rente over de huidige leningenportefeuille inclusief de projectfinanciering voor MFC3B4, de scholen in Renkum en de nieuw af te sluiten leningen.

Aan taakvelden toe te rekenen externe rente

Op grond van het gewijzigde BBV zijn er richtlijnen voor de rentetoerekening aan bepaalde taakvelden. Voor ons heeft dit tot gevolg dat wij voor de grondexploitatie in 2018 0,67% rente doorberekenen aan de projecten. Daarnaast wordt de projectfinanciering rechtstreeks ten laste van het desbetreffende taakveld gebracht.

Rente berekend over reserves en voorzieningen

Het beleid voor de rente die we "besparen" door het inzetten van reserves en voorzieningen is vastgelegd in de financiële verordening. Uitgangspunten hierbij zijn onder andere:

- De financieringswijze mag geen invloed hebben op de kostprijs van het product. Dit betekent dat zowel rente wordt berekend over de inzet van vreemd vermogen (aangetrokken geldleningen) als over de inzet van eigen financieringsmiddelen (bespaarde rente).
- Er wordt geen bespaarde rente bijgeschreven op reserves en voorzieningen. Bespaarde rente wordt ingezet als structureel dekkingsmiddel binnen de exploitatie. Uitzondering hierop is de bespaarde rente van de weerstandsreserve. Als de weerstandsreserve niet geheel of gedeeltelijk is ingezet, wordt de bespaarde rente in de najaarsnota van het begrotingsjaar ingezet als incidenteel dekkingsmiddel. Hierdoor is de weerstandsreserve rentevrij en kan deze zonder budgettaire consequenties worden ingezet.

De gemeente Renkum heeft in de Begroting 2018 voor rente van reserves en voorzieningen 1,95% als uitgangspunt gehanteerd. Dit is gebaseerd op de rente die we betalen over het vreemd vermogen.

In de begroting gaan we er vanuit dat we, door de inzet van eigen middelen, minder vreemd vermogen hoeven aan te trekken. Hierdoor "besparen" we € 665.000 aan rentekosten.

Aanwending van reserves of voorzieningen heeft tot gevolg dat de "bespaarde rente" afneemt. Vanzelfsprekend hebben we in de begroting rekening gehouden met de op dit moment verwachte aanwending van de reserves en voorzieningen.

Rentetoerekening aan taakvelden

Voor de toerekening van de rente aan de taakvelden hanteren wij een rekenrente van 2,25 %. Op basis van de boekwaarden van de investeringen leidt dit tot een doorberekening van € 1.102.000. Hierdoor wordt € 146.000 meer rente aan producten doorberekend dan de daadwerkelijke rentelasten. Dit voordelige verschil wordt vooral veroorzaakt door het feit dat het financieringstekort in eerste instantie met kort geld wordt afgedekt. Voor kort geld wordt een lager rentepercentage gerekend dan voor lang geld. Het rentevoordeel dat hierdoor ontstaat, komt ten gunste aan de algemene dekkingsmiddelen. De wijze waarop deze rente wordt verdeeld is gebruikelijk bij gemeenten.

Bijlage 4 Incidentele baten en lasten

In deze bijlage is een specificatie opgenomen van de incidentele baten en lasten in de meerjarenbegroting. Na het totaaloverzicht in de volgende tabel, worden de posten puntsgewijs toegelicht.

Incidentele baten en lasten <i>Bedragen x € 1.000</i>	2018	2019	2020	2021
Programma 7				
7G. P-budget	240			
Algemene dekkingsmiddelen				
Onvoorziene uitgaven	165	165	165	165
Reservering taken meerjarenbeleidsplan en koersplan	243	355	221	9
Stelpost vervangingsinvesteringen (reservering vrijval rente en afschrijving)	51	142	198	237
Overhead				
Ontwikkelingen	29			
Totaal incidentele baten en lasten	728	662	584	411
Waarvan baten	0	0	0	0
Waarvan lasten	728	662	584	411

7G. P-budget

We hebben te maken met een aantal aspecten die onze personeelskosten opdrijven. Belangrijkste zijn de uitloopschalen en de beweging binnen het personeelsbestand als gevolg van een aantal veranderingen in de organisatie. Keuzes voor de middellange en langer termijn vragen om nadere uitwerking van het koersplan voor de organisatieontwikkeling én het bepalen welke (wettelijke en niet-wettelijke) taken deze organisatie voor de Renkumse samenleving op gaat en kan pakken. Uitgewerkt kan dan pas worden welke formatie (en middelen) daarbij ingezet moeten en kunnen worden. Voor nu hebben we de meerkosten op personeelsgebied tot een minimum beperkt. Uitgangspunt is dat het overgrote deel van onze medewerkers in staat zal zijn om de organisatieverandering met ons door te maken. Voor 2018 verwachten we een nadeel van € 240.000. Dit betreft het benodigd budget voor de uitbetaling van uitloopschalen.

Onvoorziene uitgaven

In de begroting is jaarlijks een post onvoorziene van € 165.000 incidenteel opgenomen. Deze post wordt als dekkingsmiddel gezien voor onvoorziene uitgaven.

Reservering taken meerjarenbeleidsplan en koersplan

In het meerjarenbeleidsplan 2017 hebben we aangegeven welke nieuwe taken we op ons af zien komen, en wat nodig is om deze taken te realiseren. In het koersplan voor de organisatie geven we aan welke organisatie we willen zijn en wat er nodig is om daar te komen. Beide plannen uitvoeren betekent een forse uitdaging oppakken. Dit dwingt ons om keuzes te maken. Want er is onvoldoende ruimte om alle bestaande taken blijven uitvoeren, dit op de huidige manier blijven doen, het structureel ontwikkelen van de organisatie, én ook nog nieuwe taken uitvoeren.

In deze begroting ligt de focus op keuzes voor de korte termijn. Keuzes voor de middellange en lange termijn krijgen een vervolg in de begrotingscyclus, te beginnen met het meerjarenbeleidsplan 2018. We zullen deze keuzes voorbereiden op basis van onze strategie. Dat wil zeggen dat we, met het oog op onze samenleving, doorlopend een afweging maken of taken dóór anderen, mét anderen of zélf moeten worden uitgevoerd. De saldi van deze begroting reserveren wij als noodzakelijke bijdrage in de uitvoering van de nieuwe taken.

Stelpost vervangingsinvesteringen (reservering vrijval rente en afschrijving)

De vrijval van rente en afschrijving wordt binnen de begroting gereserveerd voor vervangingsinvesteringen. Zolang hier geen concrete investeringen tegenover staan, betreft het een incidentele last.

Ontwikkelingen

Binnen het team BOR dient te worden ingezet op het beheer van gegevens in de beheerssystemen voor wegen, groen en riolering. Hierin is een achterstand ontstaan en deze gegevens dienen overgezet te worden naar een nieuw systeem. De kosten voor 2018 bedragen € 29.000.

Bijlage 5 Berekening EMU-saldo

Op 10 juli 2007 is een wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) doorgevoerd. Deze wijziging houdt onder meer in dat gemeenten verplicht zijn in de begroting en uitvoeringsstukken informatie op te nemen over het (geraamde) EMU-saldo. Met deze paragraaf voldoen wij aan die verplichting.

De berekening van het geraamde EMU-saldo over de jaren 2017 tot en met 2021 is weergegeven in de volgende tabel.

	<i>Bedragen x € 1.000</i>	Begroot 2017 na wijzigingen	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
1.	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-6.575	-2.364	-1.314	971	-554
2.	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	3.900	2.296	2.163	2.081	2.049
3.	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	493	451	447	447	626
4.	Investerings in (im)materiele activa die op de balans worden geactiveerd	15.369	8.463	1.214	575	843
5.	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4.					
6.	Desinvesteringen in (im)materiele vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiele activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op de exploitatie verantwoord					
7.	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)					
8.	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	1.392	1.741	127	0	0
9.	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	3.707	1.865	984	745	599
10.	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder een van de bovenstaande posten					

	<i>Bedragen x € 1.000</i>	Begroot 2017 na wijzigingen	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
11.	Verkoop van effecten: verwachte boekwinst op de exploitatie					
	Berekend EMU-saldo	-19.867	-8.203	-775	2.178	679

Bijlage 6 Meerjaren Investeringsplan

Investeringen				Kapitaallasten				
	Bedragen x € 1.000	Investering	Afschr. Termijn	Jaar	2018	2019	2020	2021
Vervangingsinvesteringen								
2E. Mobiliteit								
MUP	252	20	2018	12	18	18	18	
Bebording NBd	29	10	2018	2	4	4	3	
Bebording NBd	10	10	2019		1	1	1	
Totaal Mobiliteit	291			14	23	23	22	
3D. Water en riolering*)								
Rioolvervanging Keijenbergseweg	918	60	2018	562	14	14	14	
Vervanging rioolstrengen	918	60	2019		562	14	14	
Vervanging rioolstrengen	224	60	2020			137	3	
Vervanging rioolstrengen	918	60	2021				562	
Riool relining diverse locaties	443	60	2018	271	7	7	7	
Relinen	442	60	2019		271	7	7	
Relinen	442	60	2020			271	7	
Relinen	306	60	2021				187	
Bergingsriool uiterwaarden	68	60	2018	41	1	1	1	
Maatregelen inz. knelpunten 1, 2, 3, en 5 BRP	250	60	2018	153	4	4	4	
Idem.	150	60	2019		92	2	2	
Idem.	182	60	2020			111	3	
Vervangen IBA's: 4st kasteel Doorwerth+ 1 st Parallelweg 75 Renkum	18	15	2018	11	1	1	1	
Vervangen IBA's: 2 st Italiaanseweg nr 1 en nr 6 te Doorwerth + 1 st Parallelweg 55 Wolfheze	11	15	2020			6	1	
Electromechanisch - gemalen	4	15	2021				2	
Vervangen bouwkundig hoofdgemaal Nico Bovenweg (€ 100.000) en Utrechtseweg Oosterbeek (€100.000)	200	45	2020			123	3	
Vervangen persleiding vanaf hotel Wolfheze naar Utrechtseweg	136	45	2020			84	2	
Duikers Waterschap	25	45	2018	15	1	1	1	
Duikers Waterschap	13	45	2019		8	1	1	
Duikers Waterschap	25	45	2020			15	1	
Totaal Water en riolering	5.693			1.053	961	799	823	

Investerings				Kapitaallasten			
Bedragen x € 1.000	Investering	Afschr. Termijn	Jaar	2018	2019	2020	2021
6A. Ondernemen en bedrijvigheid							
Marktkast O'beek	10	10	2021				1
Marktkast Renkum	10	10	2021				1
Totaal markten	20						2
7D. ICT							
ICT	274	4	2018	40	74	72	71
ICT	368	4	2019		54	99	97
ICT	60	4	2020			9	16
Totaal ICT	702			40	128	180	184
Wijkbeheer (tractie en groot mat)							
Tractie	589	7/10	2019	54	94	92	90
Tractie	361	7/10	2020		29	50	49
Tractie	68	10	2021			5	9
Tractie	4	10	2022				0
Gemeentewerf (mobilofoons)	18	10	2018	1	2	2	2
Gemeentewerf (beveiliging)	20	5	2020			3	4
Totaal tractie	1.060			55	125	152	154

*) de vervangingsinvesteringen m.b.t. Water en riolering worden voor 40% geactiveerd (hierover wordt aflossing en rente berekend). Voor 60% worden de lasten direct ten laste van de voorziening GRP gebracht.

Vervangingsinvesteringen Water en riolering

Conform artikel 5.2 van de Financiële verordening geeft de raad bij de begrotingsbehandeling, op voorstel van het college, aan van welke nieuwe investeringen hij op een later tijdstip een apart voorstel voor autorisatie van het investeringskrediet wil ontvangen. De overige nieuwe investeringen worden bij de begrotingsbehandeling met het vaststellen van de financiële positie geautoriseerd.

We stellen voor om voor de GRP (vervangings)investeringen geen afzonderlijk raadsvoorstel aan u voor te leggen. De reden hiervoor is dat deze (vervangings) investeringen reeds in het door uw raad vastgestelde GRP zijn opgenomen. Middels de voor-/ najaarsnota en jaarstukken houden we u op de hoogte van de voortgang van de projecten.

Bijlage 7 Totaaloverzicht bijstellingen en ombuigingen

Op basis van de besluitvorming tot nu toe zijn de volgende bijstellingen en ombuigingen te realiseren in de jaren 2018 en verder.

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2018	2019	2020	2021
1. Maatschappelijke participatie, inkomen & zorg				
1. Integratie uitkering sociaal domein en Wmo	1.143	716	3.067	3.137
1G. Doelgroepenvervoer	76	132	119	119
5. Openbare ruimte				
Gemeentelijke begraafplaatsen en aula's	41	15	15	15
Beheer en onderhoud sportterreinen	33	33	19	19
7. Inwoner, bestuur & organisatie				
Onderhoudskosten gemeentelijk vastgoed	90	90	90	90
Totaal	1.384	988	3.311	3.380

Bijlage 8 Welk beleid is voor handen?

Product	Naam verordening e.d.
1A	Gemeenschappelijke regeling Permar WS 2011
1A	Uitvoeringsplan Mantelzorg 2015
1A	Kadernota sociaal domein <i>'De kunst van samenleven in Renkum, de transformatie'</i>
1A	Nota Integraal Jeugdbeleid Gemeente 2011
1B	Regionale visie
1C	Kadernota en uitvoeringsprogramma 'Sportief verbinden'
1D	Uitvoeringsplan VVE 2015 - 2018
1D	Verordening Kinderopvang gemeente Renkum 2013
1D	Kwaliteitsregels peuterspeelzaalwerk Renkum
1D	Aanvullende Subsidieregels peuterspeelzaalwerk en VVE-voorziening gemeente Renkum (2013 ev)
1D	Verordening wet inburgering
1D	Gemeentelijk Bibliotheekbeleidskader 2012 - 2015
1E	Nota: Naar een integraal en activerend minimabeleid 2015 t/m 2018
1E	Beleidsplan Integrale Schuldhulpverlening 2013 - 2015
1E	Verordening Gelrepas gemeente Renkum
1F	Verordening Studietoelage gemeente Renkum 2015
1F	Verordening Tegenprestatie gemeente Renkum 2015
1F	Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive 2015
1F	Re-integratieverordening Participatiewet 2015
1F	Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz 2004 gemeente Renkum 2016
1F	Verordening individuele inkomensvoorziening gemeente Renkum 2015
1G	Kadernota Sociaal Domein "De kunst van samen leven in de gemeente Renkum, de transformatie"
1G	Verordening jeugdhulp
1G	Verordening leerlingenvervoer gemeente Renkum
1G	Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning Renkum 2015
2A	Strategische Visie 2040 (2010)
2A	Ruimtelijke Visie 2025 (2011)
2A	Economische Visie (2011)
2A	Sociale Visie (2009)
2A	Businessplan voor de bedrijfsomgeving Renkum (2012)
2A	Nota Grondbeleid 2007
2A	Methodiek Projectmanagement RO-projecten (herziene versie 2012)
2B	Nota Wonen (2014)
2B	Beleidsnotitie Wonen en Zorg (2015)

Product	Naam verordening e.d.
2B	Investeringsprogramma ISV 2010 - 2014 Gemeente Renkum
2B	Bestuursovereenkomst Verstedelijking & Mobiliteit Subregio: Arnhem Noord 2012 - 2014
2B	Regionale Huisvestingsverordening Stadsregio Arnhem Nijmegen 2013
2B	Huisvestingsverordening Renkum (2016)
2D	Welstandsnota 2013
2E	Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan (GVVP) (2016-2020)
2E	Meerjaren Uitvoeringsprogramma GVVP 2011-2014 (MUP)
2E	Beleidsregels uitritten en uitwegen (2012)
2E	Parkeernota Gemeente Renkum (2014)
3A	Milieunota Renkum/ Milieukader 2013-2016 (24-4-2013)
3A	Kadernota Duurzaam Renkum 2010
3C	Landschapsontwikkelingsplan LOP 2006 , wordt in 2017 LandschapsBasisPlan
3C	Basisvisie Landgoederen & Buitenplaatsen (2013)
3C	Bosbeleidsplan Gemeente Renkum 2003 - 2013 (beheerplan), herziening in 2017
3D	Gemeentelijk water- en rioleringsplan: Water stroomt" (vGRP+ 2016 t/m 2020)
3E	Afvalbeleidsplan: 'Grondstoffen zijn nodig, restafval is onnodig' (2016)
4A	Integraal Veiligheidsbeleid Gemeente Renkum 2011-2013
4A	Veiligheidsplan gemeente Renkum 2014-2016
4B	Handhavingsbeleid en Uitvoeringsprogramma Omgevingsrecht, Bijzondere wetten & Kinderopvang
4C	Regiovisie aanpak huiselijk geweld
4C	Meldcode huiselijk geweld & kindermishandeling
5A	Beleidsplan Groenbeheer 2012-2017
5A	Speelruimteplan: 'Ruimte voor spelen, bewegen, ontdekken en ontmoeten 2010'
5A	Groenstructuurplan 'Structuur in het groen, slim verbinden' gemeente Renkum 2016
5A	Bomenverordening gemeente Renkum 2017
5B	Beleidsnota Wegbeheer 2013-2017
5B	Actualisatienota Wegbeheer 2015-2017
5B	Renkums Licht doorgelicht 2006-2015 Deze nota wordt vervangen door een nieuw beleidsplan zodra de nieuwe landelijke richtlijnen zijn vastgesteld en wij weten hoe wij deze in onze gemeente gaan implementeren.
6B	Toeristisch Recreatief Ontwikkelingsplan 2006 (TROP)

Product	Naam verordening e.d.
6C	Cultuurvisie 2005 – 2015
6C	Beleidsnota Archeologie 2010
7A	Nota Burgerparticipatie
7A	Besturingsfilosofie
7E	Verordening op de heffing en de invordering van onroerende-zaakbelastingen (2011)
7E	Verordening op de heffing en de invordering van belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten (2011)
7E	Verordening op de heffing en de invordering van hondenbelasting (2011)
7E	Verordening op de heffing en de invordering van rioolheffing (2011)
7E	Verordening op de heffing en de invordering van afvalstoffenheffing (2011)
7E	Verordening op de heffing en de invordering van toeristenbelasting (2011)
7E	Verordening op de heffing en de invordering van marktgelden (2011)
7E	Verordening op de heffing en de invordering van lijkbezorgingsrechten (2014)
7E	Verordening kwijtschelding gemeentelijke belastingen (2012)
7E	Verordening op de heffing en de invordering van leges (2014)
7F	Verordening materiële financiële gelijkstelling onderwijs gemeente Renkum 2007
7F	Integraal huisvestingsplan 2013-2020 > Actualisering Integraal Huisvestingsplan
7F	Beleidsnota onderwijshuisvesting gemeente Renkum 2011
7F	Verordening voorziening huisvesting onderwijs gemeente Renkum 2015
7G	Toekomstvisie 2030
7G	Integriteitsnota van de gemeente Renkum
7G	Mandaatregeling
7G	Verordening vergoedingen commissie en raad
7G	Verordening vergoeding wethouders
7G	Financiële verordening gemeente Renkum
7G	Controleverordening gemeente Renkum
7G	Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid gemeente Renkum
7G	Organisatiebesluit
7G	Informatiebeleidsplan
7G	Dienstverleningsconcept
7G	Archiefverordening

Bijlage 9 Exploitatieoverzicht Projecten

Overzicht

Projecten grondexploitatie	Grond aankoop	Bouwrijp maken/sanering	Planbegeleiding	Financiering	Overige kosten	Totale kosten	Verkoop grond	Overige inkomsten	Totale inkomsten	Boekwaarde	Voorziening	Boekwaarde na voorziening
<i>Bedragen x € 1.000</i>												
Projecten met exploitatieberekening 3B4bouwgrondexploitatie												
Stand per 31-12-16	1.815	20	964	1.405	1.619	5.823	1.786	173	1.959	3.864	2.101	1.763
2017	0	0	20	10	48	78	0	49	49	29	0	29
2018	0	35	67	9	0	112	1.215	0	1.215	-1.103	0	-1.103
2019	0	0	3	4	0	7	550	0	550	-543	0	-543
Totaal	1.815	55	1.054	1.428	1.667	6.020	3.551	222	3.773	2.247	2.101	146
<i>Oosterbeek hoog</i>												
Stand per 31-12-16	5.715	419	656	1.651	365	8.806	4.321	254	4.575	4.231	4.136	95
2017	0	0	2	1	40	43	0	134	134	-90	0	-90
2018	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	5.715	419	658	1.652	405	8.849	4.321	388	4.709	4.241	4.136	5
<i>Dalzone</i>												
Stand per 31-12-16	1.725	206	733	1.068	30	3.762	1.804	468	2.272	1.490	1.370	120
2017	0	1	8	0	0	9	130	0	130	-121	0	-121
2018	0	0	3	0	0	3	0	2	0	1	0	1
2019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	1.725	207	744	1.68	30	3.774	1.934	470	2.402	1.372	1.370	0
<i>Doorwerth Centrum/Mozartlaan</i>												
Stand per 31-12-16	0	275	729	151	120	1.275	56	79	135	1.140	919	221
2017	0	0	12	1	0	13	0	0	13	13	221	-208
2018	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	0	275	741	152	120	1.288	56	79	148	1.153	1.140	13
Totaal												164

Vaststelling Begroting 2018

Aldus vastgesteld in de raad van de gemeente Renkum in haar openbare vergadering van 8 november 2017.

De raad van de gemeente Renkum

de griffier,

de voorzitter,

mr. J.I.M. le Comte

A.M.J. Schaap
(burgemeester)